

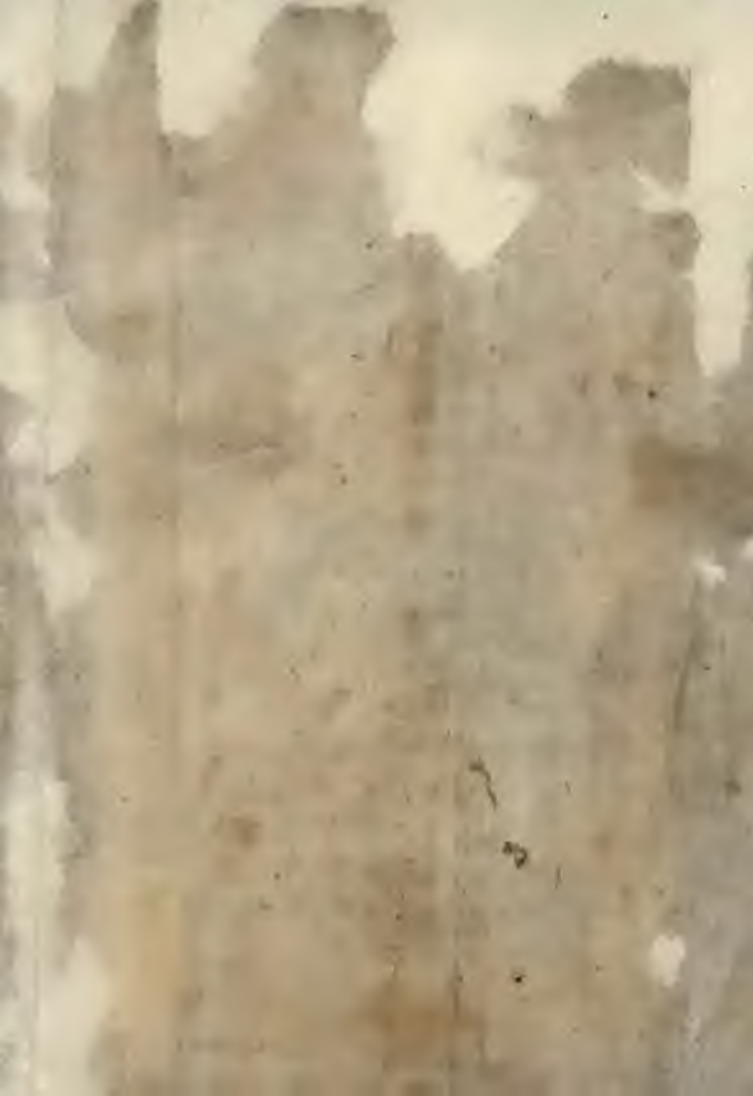
Biblioteka Śląska

113631,2 I

CIMELIA

Kzg 1 2857/67 100 000

Memorandum in meo ut vellet. & per.

STANISLAI R E S C I I

EPISTOLARVM

LIBER VNVS.

QVIBVS NON NVLLA
eiusdem Auctoris.

PIA EXERCITIA

Pijs Lectoribus non indigna Pij quidam Viri
adiungenda putauerunt.

Ex officina Moratii Saluiani.

NEAPOLI, Apud Io. Iacobum Carlinum, &
Antonium Pacem. M. D. XCIV.

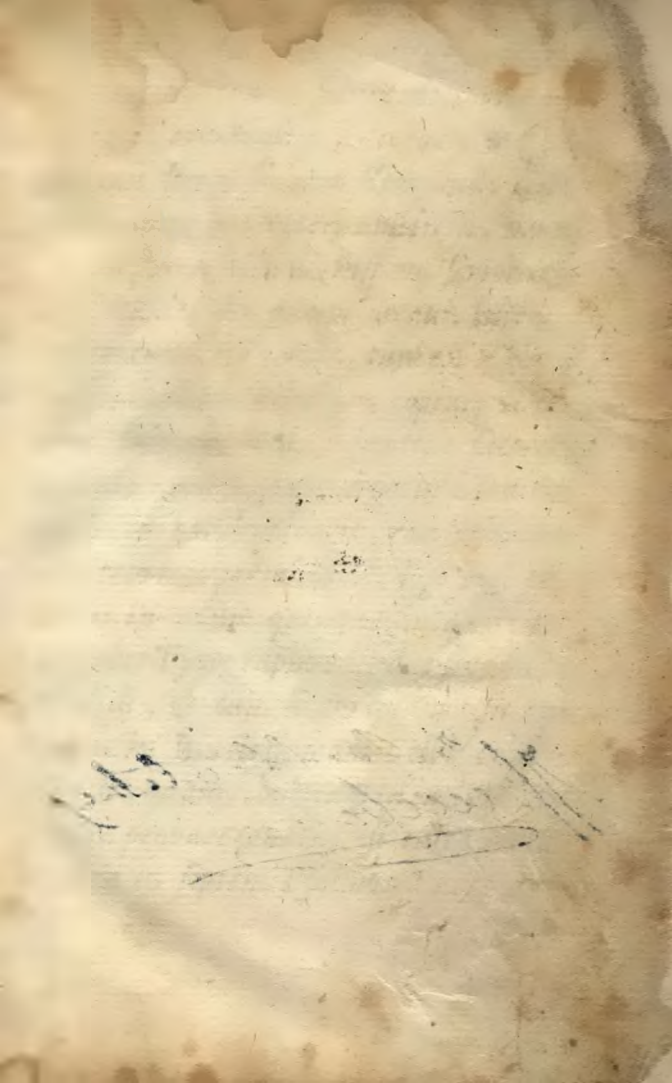
STAMISLA
R E S C I I
EPISTOLARVM

11863A

PIA EXERCITIA

Hic Lectoribus non indignis sit quibusdam
adhibere periculum.

a Bibliothek
Wien

gnas pateretur. Negavit vir modera-
tus initio, timens subire doctorum iu-
dicia, Tarentinisq; se diceus, & Con-
sentinis scripsisse non Romanis. Me-
cum tamen pro veteri amicitia, multò
etiam plura lectu dignissima scripta cõ-
municavit, quæ excipi curavi. Interim
etiam cum ex Polonia, tum ex Vrbe à
viris doctis movebatur, copiam vt re-
rum suarum tantò libentius faceret,
quantò avidius expeterentur: ita vt
adductus tandem fuerit, rem vt totam
arbitrio meo permitteret. Ego verò col-
lectas in vnum quinquaginta circiter
epistolas Typographo edendas sine mora
tradidi, & cum sciam quanta sit au-
thoris in Illustrissimam Cel. V. obser-
vantia, quam tibi etiam in intima Sar-
matia probare conatus est edita tibiq;
dicata in septem Psalmos Paraphrasi
elo-

eloquentissima, sub tuo quoque nomine,
tuaque, quæ summa est, auctoritate,
has illius epistolas exire in lucem vo-
lui, ut & meum tibi singularem, &
extraordinarium cultum comprobarẽ,
& eam, qua in me, inque omnes bo-
narum litterarum amatores esse con-
sueuisti, voluntatem fouerem quodam-
modo isto officij genere atque conserua-
rem. Tu Princeps Illustrissime, quæ
tua est humanitas, quemq; hodie bona-
rum litterarum quasi quandam sacram
anchoram aspicimus, & admiramur,
studium hoc meum ex summa in te pro-
fectum obseruantia cogitabis, & nos
cum Rescio simul in tuis intimis nume-
rare non desines. Neapoli Vigilia San-
cti Thomæ Apostoli MDXCIII.

rum familiaritate viuentē, quam etiam
tot interiectis annis per litteras reno-
uare semper, conseruareq; conseruamus.

Posteaquam autem Neapolim venit,
adduplicata est illa nostra voluptas, cū
ex quotidiana conuersatione, tum ex
studiorum, & occupationum communi-
catione, cum multa de litteris, multa
de viris doctis, multa de bonarum lit-
terarum amatoribus quotidie summa
cum voluptate conferremus. Accidit
autem, ut in eius aliquot epistolas in-
ciderem, rerum sacrarum præcepto-
rumq; moralium plenissimas, quas di-
uersis temporibus ad amicos suos con-
scripsit, & nonnulla præterea plena pie-
tatis exercitia. Hortatus sum homi-
nem, gloriolæ non omninò diligentissi-
mum aucupem, ut in lucem ederet, nec
in domestico puluere latere res luce di-

gnas
V. V. V. V.
Julian

STEPHANO
REGI POLONIÆ
POTENTISSIMO

STANISLAUS RESCIUS.

*Ex libris Joannis Marcelli Vossianæ. D. H. B. G. 1705
Lenius prohana Epistola I. S. M. V. Vossianæ.*

Cum ex Vrbe Roma, Lau-
retū versus, pietatis cau-
sa proficiscerer; in ipsa ci-
uitate Narniensi, Reuer.
P. Antonie Posseuino, Vi-
ro multis Dei donis orna-
tissimo, ad 3. Idus Septēb.
occurri: qui mihi literas Regiæ M. V. red-
didit; & ea, quæ habebat in mandatis, ver-
bis valdè bonis exposuit: cupere videlicet
M. V. vt ego Roma relicta in patriam re-
uertar; inq; aula Maiestatis V. tum Reip.
tū Ecclesiæ Dei, quæ multis indiget præsi-
dijs, operam meam nauem. Forè id Maiesta-
ti V. gratissimum; nec me ab illa vllum cle-
mentix aut ornamentorum genus desidera-
rerum. Ex quibus ego verbis, & pietatem
S. M. V. omnium prædicatione decantatam;

A & de

*Ex libris Joannis Marcelli Vossianæ. D. H. B. G. 1705
Lenius prohana Epistola I. S. M. V. Vossianæ.*

2
& de repræsentanda subditorum salute perpetuam quandam sollicitudinem liquidissimè perspexi: & illam etiam propriam M. V. laudem recognoui; quod in tanta sua, tãq; eminenti potestate, maiorem suæ humanitatis, quam potestatis gloriam esse velit. Quod enim de me tam honorificè sētīt: quò magis ego me destitutū video, iis præsiidiis; quibus Ecclesiæ Dei rationes subleuari cōsueuerunt; quæq; mouere Principum animos, & solent, & debent, vt aliquem ornandum augēdumq; suscipiant; hoc magis perspicio, iudicium hoc de me M. Vestræ ex abundantia quadam humanitatis, & clemētiæ proficisci, ac ad eundem benignitatis fontem referendum esse. Nec mihi certè potuit ex omnibus rebus, quas iste sol aspicit, quicquam optatius, atque ad omnem laudē illustrius accidisse: quam in aliquo numero haberi ab eo Rege, & Domino: quem in hac propè: deposita Reip. Christianæ parte; tanquam vnum ex annalium memoria è cælo delapsum, ad sananda Orbis Christiani vulnera: ac in omni re, verissimum certissimūq; totius pulchritudinis iudicium assecutum existimant: cuius pietatem, Ecclesia; protectionem, subdiri: virtutem, hostes; victi, misericordiam; fidem ac prudentiam cæteri
omnes

3
omnes perspexerunt: atq; hoc tam iustum,
tamq; temperans, & moderatum, M. V. im-
perium; patrœcinium potiùs Regni Poloniæ
esse, quam imperium interpretantur.

Quo nomine quantas maximas, animus
meus capere potest: ago & habeo gratias:&
quicquid tandem Deo de me, per suum in
terris Vicarium statuere visum fuerit, cuius
nunc mandato Sigillatoris officium, in Tri-
bunali S. Pænitentiariæ administro, daturũ
me esse omnem omninò operam polliceor
& promitto: vt si cætera omnia, quæ summi
atq; perfecti viri possunt, ingenium, iudiciũ,
prudentiam, eloquentiam præstare non po-
terò; fidem certè, studium, diligentiam præ-
stem; & honoris & fortunarum mearum au-
ctoribus; ac in omnibus rebus quas ad tuen-
dam & amplificandam gratiam rem, digni-
tatem: S. M. Vestræ pertinere putauero, sic
me adhibeã; vt ex hac S. M. V. opinione, ad
alios quidem animi voluptas; at ipsam au-
tem M. Vestram, benè iudicandi laus & glo-
ria perueniat.

Interim autem, quod adhuc feci, ac facio
in dies, apud istos venerandos Sanctorum
cineres, quibus hæc æterna Vrbs abundat,
Deum præcari non intermittam, quod olim
Christianos pro suis Imperatoribus: præca-

4
ros esse legimus, Vt S. M. V. det Dominus
Imperium securè domum tutam: exercitus
fortes, senatum fidelem, populum probum:
Regnum quietum: Vitam prolixam: vtq;
sapiens sit, sicut habet sapientiam Angelus
Dei, & intelligat omnia super terrā: & quod
tanta animi viriumq; contentione laborat,
istas religionis Christianæ ruinas, in orbe
toto Christiano reficiat. Quod superest, me
& seruitutem meam S. M. Vestræ diligen-
ter etiam atq;, etiam commendo. Dat. Ro-
mæ XVII. Octob. anni Gregoriani. 1582.

STEPHANO POLONIÆ
REGI POTENTISSIMO

STANISLAVS RESCIVS.

Epistola II.

D 20. diem Ianuarij, cum Illu-
strissimus D. Andreas S. M. V.
Fratris filius, in agro Tusculano,
rusticaretur; venerūt ad me Ma-
iestatis V. literæ 19. Nouemb. in Bresciæ da-
tæ. quibus mandat, vt consilia M. V. de eri-
gendo

gendo in Ciuitate Bresten. Societatis Iesu Collegio suscepta, apud S. D.N. promoueamus: quod etiam ea qua par est, fide & diligentia curabimus. Cæterum Benedictus Deus excelsus, qui abyssalem, vt ita dicam, Hæreticorum superbiam ferre diutius, sustinereq; non valens, te Principē istis tam sanctis cogitationibus armatum, ad Regni gubernacula collocauit; in quo ad Orthodoxæ fidei salutem, & Regiam potentiam & sacerdotalem vigere videbat industriam. Benedictus Deus. Non satis tibi putas, o Rex, immanem hostem vicisse; triumphos duxisse; Regni fines protulisse; sempiternā tuo nomini laudem & gloriam castris & armis parauisse: nullam etiam in summa Regni tui pace, pacem; nullam tibi requiem concedendam existimas, nisi cum requie Sanctæ Ecclesiæ periclitantis: cui quicquid operæ, studij, & pietatis impēdis; tibi tuoq; id Regno scis sine dubio profuturū. Et meritò quidē eius sperare expectareq; debes protectionem, cuius defendis veritatem. Tu Christi causam; vnā, Christus te, crede mihi Regnumq; tuum vtraq; manu defendet: talemq; omnino Regni tui statum esse volet; qualem tu Religionis esse volueris, Religatis enim ad verum veri Dei cultum sub-

ditorum tuorum animis, quod in omni doctrina Christiana pulcherrimum & vtilissimum esse dicit Nazianzenus, pax & cōcordia consequatur necesse est: quæ apud Hæreticos propterea nulla videtur, quod animos omni metu vacuos rectaq; destitutos religione habeant. Idq; ita esse, in vrgendo Confœderationis articulo declarauerunt; per quem licet essent cædis & armorum periculo liberati, armatum tamen adhuc gerere animum cōtra Catholicos non desierunt. Ijs tu artibus, ò Rex, cito in Regno tuo perficies, vt maiorum nostrorum simus, quā simillimi; vel potius, vt omnes subditi tui, tãquam si tu esses, ita sint. Quandiu enim Principes obediunt Prophetæ dicenti. Seruite Domino in timore: tamdiù subditi eorum Paulo obedient præcipienti; vt omnis anima subdita sit sublimioribus potestatibus: Tamdiù quoq; illud intelligent; Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: & sicut apud Magnum Leonē legimus. Quamdiu permanebit quod de Christo Petrus docuit; tamdiu permanebit, quod in Petro Christus instituit. Sed veniam à M. V. precor. Nescio quomodo fit, vt quā ex his M. V. cōsilijs voluptatem accipio, eam non possim intimis medullis clausam tenere. Nam

& in

7
& in magnis tempestatibus, summi nonnunquam gubernatores à vectoribus admonentur: & in lucta stadioq; , clarius à vilissima plebe victoribus acclamatur. Et qui ceteros omnes celeritate superat, is potissimum spectatorum vocibus, magis, atq; magis ad currendum incitatur. Quamobrem non verebor ego quoq; , ò Rex, aliam adhuc tibi currenti, teq; dignã pietatis exercendæ materiam ministrare; quæ curam sancti pectoris tui exerceat: & præcedentium meritorum coronas multiplicare valeat; audaciam mihi Dei amico Abrahamo suppeditante; qui cum cinis & pulvis esset, qualem ego quoq; me esse in conspectu tuo profiteor, ac præmefero; ausus tamen est pro Sodomitis semel, & iterum & tertio creatori suo supplicare: sicut & ego tibi Regi, & Domino meo supplico. Si in ciuitate tua Varsauieñ. inueneris decem Catholicos, nonne illam tua gratia protectioneq; dignã putabis? si viginti, magis etiam: si triginta, si centum, si mille tanto, etiam magis. Ecce tibi, ò Rex, plusquam septem millia Orthodoxorum offero, qui genua sua non curuauerunt ante Baal, vel Islebientem, vel Geneueñ. vel Pinczouientem, vel quemcunque tandem alium. Cum

his omnibus, ad tua genua prouolutus Deo dilectæ pietati tuæ humiliter supplico, ut istos Baalistas in Orthodoxa ciuitate tua, nō patiaris de fide disputare, quos constat à fide deuiare: non patiaris doctrinam veritatis oppugnare, quos vides à Cathedra unitatis aberrare. Iam per Dei gratiam declarata est in Concilio Tridētino veritas: iam detecta est ab Ecclesiæ Doctoribus falsitas: iam in orbe toto manifestata est nouarum doctrinarum fæditas: iam probata est Orthodoxorum vnitas. Quid aliud isti in ciuitate Varſauien. quærunt, nisi mendacium? non video. Nam qui post inuentam veritatem aliquid aliud quærit, mendacium quærit: Tenebras quærit, qui in medio & perspicuo die commētitiū lumen inquirit. Mendacia desyderat seminare, qui credit veritatem extra unitatem habitare. Pacem habere in tua ciuitate desyderas, iube subditos tuos omnes cum Christo pacem tenere. Pax extra pacis autorem quæri potest, inueniri non potest. Pro Christi legibus, secundum Christi leges pugnādum est. Quorsum isti circuli? in quibus soli tantum impij ambulant? Quorsum circum locutiones? quorsum in rescriptis dubia & sine sensu verba? Quid agunt in luce tenebræ? Per
falsi-

falsitatem non itur ad veritatem. Veritas
 enim falsitatem, non falsitas debet vincere
 veritatem. Nec est, quod existimes, vnquā
 esse quieturos veritatis inimicos; nisi rem
 eo perduxerint; vt, dicant omnes in Regno
 tuo. Non est Deus. Finem contendendi nul-
 lum statuent, nisi tu feceris. Quin ergo tu
 potius, nulla vsus circumlocutione, zelum
 quem pro domo Dei, in corde clausum ge-
 ris, quemq; sæpe & libenter, & liberè profi-
 teri consueuisti, scripto quoq; & calamo
 apud tuos subditos testari profiteriq; non
 dubitabis: verbis non hodie & nudiustertius
 natis, sed ante multa sæcula, magno tū iudi-
 cio à pijsimis Imperatoribus meditatis;
 quorum gloriæ cum sit æmulator: esse pro-
 culdubio voles & zeli & pietatis imitator.
 Verba autem legis sic habent. Cunctos po-
 pulos quos Clementiæ nostræ regit Impe-
 rium, in tali volumus religione versari, quā
Dium Petrum Apostolum tradidisse Ro-
manis, religio vsq; adhuc ab ipso insinuata
declarat: quamq; Pontificem Damasum (tu
 diceres Gregorium XIII) sequi claret. Nul-
 lus itaq; sit, Hæreticis ministeriorū locus:
 nulla ad exercendam animi obstinationis
 dementiam pateat occasio. Sciant omnes,
 etiam si quid speciali rescripto per fraudē
 elici-

elicitum ab huiusmodi hominum genere impetratum sit, non valere. Hæc tu tantum, o Rex, Orthodoxis populis tuis impera, reliqua Deo permitte. Agamus viriliter, ait Scriptura, pro populo nostro, & pro Urbibus Dei nostri, Dominus autem quod in conspectu suo bonum est, faciet. Aderit ille causam suam agenti. Tu Christi procurator, ille tuæ voluntatis erit executor. Ita fiet, ut hæc, quæ instituis Collegia, hæc quæ congregas doctissimorum virorum examina, longè sælicius faciliusq; , quos ab illorum pietate expectas fructus & utilitates in Regno tuo proferent; si conatus illorum tuus Deo seruiens Principatus & fide & potestate iuuerit. Quod etiã à tua Deo amabilissima pietate & speramus & expectamus, precariq; nunquam intermittemus, ut ad hæc omnia perficienda, det tibi vitam, quam mereris, & quem dedit Sacerdotalem istum Regiumq; simul animum, ad multos annos conferuet.

De coniuratione contra Dominũ, & contra Sponsam eius Ecclesiam, quam Confœderationẽ vocant, multos sæpè coram M. V. tam Catholicos, quam, qui se vocant Evangelicos, in vtramq; partẽ differentes audiui, istis necessitatem huius fœderis, isto re-

rum

rum in patria statu, ostendentibus: illis, cū
 Augustino asserentibus; Nullam esse posse
 Christiano homini peccandi, atq; à Christo
 definiendi necessitatem; cui vna sola neces-
 sitas incumbit non peccandi. Mitto M. V.
 quę nobis quoq; tum Ecclesię Dei, tum cha-
 rissimę patrię amor in hoc genere sugges-
 sit. Vnde spero videre quisq; poterit, hæc
 quę pacis causa excogitata remedia vidē-
 tur, veris esse periculis grauiora. Iterum,
 atq; iterum me Regię Maiestatis Vestrę
 clementię diligenter commendo. Datum
 in agro Tusculano. X X I. Ianuar. 1584.

N O T A E

*In Articulum Confederationis, quo
 Polonię Reges promittunt pacē seruare
 inter dissidentes de religione, nec quē-
 quam propter diuersitatem fidei, aut
 mutationē in tēplis, pænis afficere. &c.*

Pax seruetur inter dissidentes de
 Religione.

At aliter scriptura. Omnis qui non fecerit
 legem Dei, & legem Regis diligenter, iudi-
 cium erit de eo; siue in mortem, siue in exi-
 lium, siue in condemnationem substantiæ
 eius, vel certè in carcerem.

Pax

Pax seruetur.

Propter hoc, Audite verbum Domini, viri illufores. Quia dixistis. Percussimus fædus cum morte, & cum inferno fecimus pactum: Idcirco hæc dicit Dominus. Delebitur fædus vestrum cum morte: & pactum vestrum cum inferno non stabit. Flagellum inundâs cum tranſierit, eritis ei in conculcatione.

Pax seruetur.

Quare id? Quia nondum tempus venit domus Domini ædificandæ. Sed nunquid, ait Dominus, tempus vobis est, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus Dei deferta?

Pax seruetur.

Talis pax, talem securitatem pariet, qualẽ describit Amos. Fugiet vir à facie Leonis; & occurret ei Vrsus: ingreditur domum, & mordebit eum coluber.

Pax seruetur.

Talis erit ista Confederatio, qualis illa in Exodo tentatio, cum Iudæi dicerent; Estne Dominus in nobis, annon?

Pax seruetur.

Similis erit sepulchro dealbato, pleno cadaveribus mortuorum.

Pax seruetur.

Ô crudelem pacem. Errauerunt, ait Dominus, greges mei in montibus, & in vniuerso col-

so colle excelfo ; & non erat qui requireret.

Pax feruetur .

Quid simulas ? dic apertè . Quod perierat , non requiram ; quod abiectum erat , non reducam ; quod confractum erat non alligabo ; quod pingue & forte , non custodiam.

Pax feruetur.

Quæ pax ? ait Iehu . Adhuc fornicationes Iesabel matris tuæ , & veneficia eius multa vigent ? Pax feruetur .

Per hanc pacem conteres , sicut ait Profeta , catenas , ligneas , & facies pro eis catenas ferreas .

Pax feruetur .

Bonus sermo Domini , ait Ezechias . Sit pax , sed sit & veritas in diebus meis .

Pax feruetur .

Quæris in Regno pacem ? Orate pro ea ad Dominum , quia in pace illius , erit pax vobis .

Pax feruetur .

Quorsum ambages , quorsum circuitus , cur non cum Elia dicitis , si Deus , est Deus , sequimini illum .

Pax feruetur .

Quem Paulus concessit , tu Regi gladium eripis , ne sit terrori discolis .

Pax feruetur .

Sed subditorum vitia si feras , facis tua .

Pax

Pax seruetur.

Dura promissio, turpis permissio; sed longè erit acerbior solutio. quam necesse habebit lugere, etiam ipse, qui fecit.

Pax seruetur.

In nomine Dei curas, quod nomen Dei blasphemari permittes.

Pax seruetur.

Sed iuramentum non est vinculum iniquitatis. Talis autem pax hominem vero Deo tollit, à quo factus est; & immundis Dæmonibus subdit, per quos seductus est.

Pax seruetur.

Absurdum est ut quos pœna meruit consummare, etiam lucrum sibi valeant vendicare.

Pax seruetur.

Quæ pax? Inter homines alis dissidium, & pacem in Regno quæris?

Pax seruetur.

Scelus debet esse, tali quod lege tegitur. Scælera enim, & suum conspectum reformat.

Pax seruetur.

Vbi turpis medicina, sanari piget.

Pax seruetur.

Non est pax impijs, ait Propheta.

Pax seruetur.

Citius inter flammæ, & vndas: inter lucē,

& te-

& tenebras; inter lupos, & agnos.

Pax seruetur.

Quasi diceret; Ignem in sinu ferre, & non vri; licet, mendacium amplecti, & non falli.

Pax seruetur.

Sæua bonitas est, in perniciem rogantium exorari.

Pax seruetur.

Abominandū remedij genus proponis. morbo debere sanitatem.

Pax seruetur.

Ac si diceret; submerge hominem, vt naufragium pingas. Domum incende, vt flammam exprimas.

Pax seruetur.

Abijcienda sunt falsa remedia; quæ sunt veris periculis grauiora.

Pax seruetur.

Sed si hæresis fouetur; quod scelus punietur?

Pax seruetur.

Si populus Regem suum hæresis amicum agnoscet, cui crimini credet inimicum?

Pax seruetur.

Sed quid timebit reus; cum crimen viderit in factibus constitutum?

Pax seruetur.

Talis pax, ignis est doloso tectus cinere.

Pax

Pax seruetur.

Vbi talis pax habetur, quid ei Regno timeas? Quod non times.

Pax seruetur.

Fax ad scelus præfertur: Nam quibus datum est omnia posse, optima præsumuntur elegisse.

Pax seruetur.

Nunquam vidi clementiam nocentio rem.

Pax seruetur.

Athoc est Hæresim galea tegere. Difficilius cum armata pugnabimus.

Pax seruetur.

Pax ista non emplastrum est, sed scalpellum spongia tectum.

Pax seruetur.

Mensuram non quærit iniuria. Pax vera si in paruo violatur, in omni parte contemnitur.

Pax seruetur.

Sed talis pax, si cum bello de crudelitate certauerit, vincet.

Pax seruetur.

Scelus imperas. Nam qui non vetat peccare cum possit, iubet.

Pax seruetur.

Homicidij genus est, à præcipitio non reuocare.

Pax

Pax seruetur.

Obruitur innocentia, cum relaxatur audacia. Pax seruetur.

Bene agere, & illicita non prohibere, consensus erroris est.

Pax seruetur.

Sæuiendi licentia aufertur; pereundi relinquitur. Pax seruetur.

Sed nihil est crudelius, quam sic offendere, ut magis sis offensus, si satisfeceris.

Pax seruetur.

Sic pacem in dissidio poteris seruare; sicut in aqua non esse, & natare.

Pax seruetur.

Sed remedia vacant, cum crimina indulgentur: & crimina manent, si remedia vacant.

Pax seruetur.

Ista pax similis erit Senecæ balneo, sine sensu doloris peribimus.

Pax seruetur.

Hoc vero nihil aliud est, quam ignibus incendium extinguere.

Pax seruetur.

Sed sicut omne homicidium, etiam extra syluam, latrocinium est; ita omnis hæresis, etiam extra pœnam maleficium.

Pax seruetur.

Fatetur facinus, qui iudicium fugit.

Pax seruetur .

Tali pacta pace , bello quodam muto , neq;
nomen habente patria peribit .

Pax seruetur .

Quid esse prodest, quod esse non prodest?

Pax seruetur .

Prudentia ad maleficium abuti, nefas.

Pax seruetur .

Tali stante lege, non pax parabitur, sed bel-
lum differetur.

Pax seruetur .

Hoc non est aliud , quam post beneficium
occidere. Pax seruetur.

Beneficium vocas, quod portam ad præci-
pitium aperuisti .

Pax seruetur .

Pestifera vis est, valere ad nocendum.

Pax seruetur .

Ad summam libertatem, nihil huiusq; in Re-
gno defuit: nisi pereundi licentia; nunc, nec
ista. **Pax seruetur .**

O quam verum est illud, Scelera sceleribus
tuenda sunt. Pax seruetur .

Quanto fuisset melius, silentio præterire,
quam per istam indulgentiam numerari in-
ter Principes publico malo natos .

Pax seruetur .

Bonitatis verba imitari, maior malitia est.

Pax

Pax seruetur .

Hoc vero est non sanare, sed in aureo lectulo, ægrotantem collocare.

Pax seruetur.

At securitas delicti, delicti libido est.

Pax seruetur .

Argumentum morientis libertatis, liberè peccare . Non est libertas, quæ innocentix facit iniuriam.

Pax seruetur .

Sed clamabūt homicidia, furta, latrocinia, adulteria. Quid agis mollissima disciplina? Aut omnibus nobis hoc esse debebis, quod hæresi; aut, nec hæresi.

Pax seruetur.

Idem est, atsi dares gladium furenti, frigidam febricitanti, laqueum desperato.

Pax seruetur .

Hoc scilicet agis, vt subditi tui omnia in Regno tuo habeant bona, præter seipsos.

Pax seruetur .

Regem agere non decet, quo rectè quisquā accuset.

Pax seruetur .

At Hæreticorum ne pacata quidem nequitia, toleranda est.

Pax seruetur.

Felix necessitas, quæ compellit ad melio-

Ph ~~Pax, infelix libertas, quæ ducit ad deteriora.~~

Pax seruetur.

Te, per te, ò Rex, petit Hæresis; Stare, nisi stante Religione non potes.

Pax seruetur.

Quorsum istud pallium? quorsum putamen?
Nucleum proferte. Vale Deus. mens per-
rit; & corpus.

Pax seruetur.

Funem & scalam porrigis, & à suspensio
dehortaris?

Pax seruetur.

Cui bono? Ut Hæretici in tua potestate sint.
In sua nunquam fuerunt.

Pax seruetur.

Si finis coronat opus, quid pacatum tali
stante pace vidimus?

Clerum affligerunt Lutheristæ.

Reges oppresserunt Calvinistæ.

Orco dederunt infantes Anabatistæ.

Christum Deum negauerunt Trideistæ.

Deū, cælum, orcum reiecerunt Atheistæ.

Pax seruetur.

Quid dicam aliud? Vincent nos vitia, nisi
tota vincantur.

Pax extra pacis authorem quem potest, in-
uenire non potest.

21

MARTINO AB
AZPILCVETA DOCTORI
NAVARRO

STANISLAUS RESCIUS.

Epistola III.

EGO vero non dubito, vir Deo dilecte, quin ea tibi omnia gratissima acciderint, quæ de Serenissimi, atq; à Deo coronati Regis nostri STEPHANI laudibus, ex sermone D. Treteri cognouisti. Longè enim maiore cum laude, maioreq; cum fructu, hostis humani generis ab illorum pietate, vinci profligariq; consuevit; quos Deus in Ecclesia sua summa cum potestate versari voluit. Quanto plures enim Imperio suo subiectos habent, tanto plures exemplo, auctoritate, potestateq; sua adducere possunt ad salutem; & ideò plurimùm de Principū pietate, passim omnes Ecclesiæ Dei gratulantur, passimq; lætantur: quia non de solis, sed de multis lætantur: iustam vt habere causam videaris, tam prolixæ, tamq; amicissimæ gratulationis, quam in tua illa ple-

na grauitatis epistola expressisti.

Nam quod ad pietatem & religionem Soreris. Regis nostri attinet; nihil hoc vno Principe cogitari potest constantius: nil in augenda & conseruanda ea fide feruentius, quam à Christo & Apostolis acceptam docuit & docet vna Sancta, Catholica, Apostolica, Romana Ecclesia: pro qua caput suum omnibus periculis obijcere, mortem etiam oppetere non dubitaret, si per eam subditorum salutem repræsentari posse videret: idq; etiam fronte, vultu, oculis, præ se ferre nunquam intermittit: non eorum more apud quos, vt ait Tertullianus, est furtiua signatio, trepida gratulatio, muta benedictio: quos neq; calidos, neq; frigidos, sed tepidos diuina scriptura pronunciat: verū ad eum planè modum, quem se quoq; secutum esse Rex & Propheta gloriatur. Confitebor tibi Domine in Ecclesia magna, in populo graui laudabo te: & quem Seruator ipse nobis omnibus præscripsit. Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre Cælesti. Idq; tanto feruore facit, maiorem vt ex ea re voluptatem capere videatur, quod occasione adeptus sit, bene de Ecclesia merēdi; immo vero quod dignus habitus sit, qui membrū fieret,

fieret, vnius Sanctæ Catholicæ, Apostolicæ,
 Romanæ Ecclesiæ: quàm in terris, in tam
 patienti, potentiq; Regno regnare. Vias
 etiam omnes, & rationes, & modos, omni
 diligentia contentioneq; persequitur, qui-
 bus perficere poscit; vt subiecti imperio suo
 populi, eam quam ipse tenet Ecclesiæ Ca-
 tholicæ fidem & religionem teneant: nec
 vlla sint in Regno suo schismata. Ex hoc fon-
 te saluberrima illa Maiestatis suæ consilia
 ortum acceperunt, de nouis Collegiis & Se-
 minariis in Polonia, Lituania, Liuania,
 Transyluania erigēdis; de accersendis opti-
 mis quibusq; & doctissimis viris; de ornan-
 dis & augendis Catholicis; de maiorum mo-
 ribus & institutis partim conseruādis, par-
 tim quasi postliminò reuocandis. Ordinē
 Ecclesiasticum non vulgari illo more, sed
 præcipuo quodam honore, & beneuolentia
 prosequitur: illudq; ante omnia laborat,
 vt quæ sunt Dei, Deo; quæ Cæsaris, Cæsari
 reddantur. Vnde factum est, vt Ecclesiasti-
 co Ordini pristinæ vitæ, & pacis, ac tran-
 quillitatis consuetudinem, Hæreticorū au-
 dacia penè interclusam aperuisse; atq; ad
 bene de tota re Ecclesiastica sperandum,
 quasi signum quoddam sustulisse videatur.
 Iustitiæ & æquitatis non solum est amicus,

sed etiam amator. Leges patrias non patitur esse telis araneorum perfimiles, in quas si culex paruulus, vel exigua musca incidit, teneatur: si vespa grandior; & telam laceret, & se periculis omnibus eximat. Facilis est in audiendo: lenis in discernendo: in satisfaciendo diligens: Cùm quid statuendum est, differt: cùm constitutum est, vt in rem conferatur, accelerat. Pauperis & pupilli, & viduæ præcipuam rationem habendam existimat; potentis personam non accipit. Sed sicut scriptura loquitur: Iudicat in Iustitia pauperes. Supplicantium verba; non manus, & sarcinas respicit: causam, non munera venientis attendit; & eos præcipuè in conspectum suum admittit: quos lassos & fatigatos, non suffarcinatos videt. Ita etiam & audit & exaudit; Vt gloriari possint, non quod Regi & Domino suo curiosa quæq; & pretiosa orbis terrarum munera attulerint; sed quod sua recuperauerint: quod opprimentis potestatem excusserint: quod pacē Regibus, quietem Ecclesiis, auxilium afflictis, impetrauerint. Sentit oppressor, cùm clamat oppressus; nec superbit impius, cùm incenditur pauper. Sic se deniq; omnibus in rebus adhibet, nulla vt alia potestas, ab iis, quibus præest desyde-

syderari videatur. Cùm enim cæteros omnes vincat eius quam sustinet dignitatis & authoritatis magnitudine; vincit etiam artificio benevolentia colligendæ: nec vllum præsidium ad Regni sui salutem, ei præsidio quod in amore ciuium consistit, anteponendum putat. Timet timeri; scit amorẽ amore, arma armis irritari; illudq; quotidie in oculis ferre videtur; Quod prudentis opus est, cum possit, nolle nocere: quod stulti proprium, non posse, & velle nocere.

Sic enim subiectis sibi populis imperat; vt ipsos de se, non se de ipsis crescere ditariq; , & esse quam beatissimos cupiat; nec vllius inopiam Regia sua velit exclusam.

Facile ignoscit; tardius vindicat: & hanc ipsam vindictam, pro necessitate tuendæ regendæq; Reip. non pro saturandis inimicitiarum odiis exercet. Veniam autem non ad impunitatẽ iniquitatis, sed ad spem correctionis indulget; & si quid asperius cogitur aliquando decernere, misericordia lenitate, beneficiorumq; crebritate compensat. Luxuria quoq; tanto est illi castigatior, quanto posset esse liberior; mauult enim cupiditatibus prauis, quam quibuscumque gentibus & populis imperare. Scit difficile non esse cæteros in officio potestateq; continere, ei

re, ei qui in sua potestate esset. Aditum ad summos honores nullius vult virtuti præclum; sed omnium pietati & industriæ patere debere existimat omnes in suo Regno dignitatis & honorum gradus. De cæteris optimi Regis laudibus, de Prudētia, Temperantia, animiq; magnitudine difficilè est omnia isto loco memorare. Fasces istos, & secures, & ista quæ gerit scēptra, Regiē potius auctoritatis insignia, quam potestatis & crudelitatis instrumenta putat; istas etiam opes, & vitæ dignitatisk; præsidia cæteraq; fortunæ munera, quibus abundat, magis audit sua esse, quam sentit. In domum, gazamq; Regiam, non in auimum; quicquid fiscum auxerit, recipit. Aulæ suæ Regiæ, longè quam ante grauiorem & constantiorem esse disciplinam voluit: neq; enim in illam ociosis & inertibus, sed aut armorum, aut librorum studiosis & amatoribus accessum aperiendum putauit: memor illius quod Bernardus admonet: Claustra & monasteria omnes debent recipere; vt possint omnes bonos facere: Curia vero bonos tantū debet admittere, quia facere nescit. Quod enim opere præcium in Repub. afferret optimi Regis sapientia, vbi sententia præuale-ret eius ministrorum, longè quam ille ali-

ter sentientium? aut quis posset esse fructus meditati, prudentisq; consilij, si ratio exequendi eorum esset curæ fideiq; commēdata, qui vitæ suæ rationes priuatis suis commodis & vtilitatibus metiuntur? Tam profectò inutilis & superuacanea esset optimi Regis pietas, ab improbis ministris & executoribus obsessa, quam minimè tuta esset vnius hominis sanitas, à vicino venenatoq; serpente circumdata: imò verò satius esse quidam existimant, corrupto deprauatoq; Rege; ministros & consiliarios eius in aliqua virtutis sapientiæq; parte consistere; quàm illo sano & intelligente, istos desipere, atque insanire. Sicut in illo Beneuolo optimo, & sapientissimo scriptore, & Cancellario videre licet: de quo in Ecclesiasticis annalibus legimus. Neq; enim dicere possumus hominem sanum, cuius latera malè sunt affecta: nec eum Principem nomine Prudentiæ commendare cuius latera ministris impobis innittuntur. Quo factum est vt id Maiestas eius affecuta videatur, quod magna sæpe desyderāt fastigia; quodq; omnia possidentibus deesse plerumq; consuevit; homines videlicet, qui verum dicant: quæq; sectè sentiunt, & liberè & libenter suis principibus aperiant. Orbem olim vniuer-

uerfum, ficut alicubi legimus, Imperio fuo fubiectum Auguftus habebat: alterum tamen Arippam, & alterum Mecenatem habere non poterat. Adeò fuit difficilè inter tot hominum millia faltem reperire duos, qui vera fuis Principibus liberè libenterq; dicerent.

Iam verò de laudibus bellicis, fi vellem omnia figillatim recèfere; periculum efferet, ne cuiquam ficta potius, quam facta videantur. Hoc indubitatum efferet res ipfa loquitur: quod ftatim vt fortiffimus Rex, armatus in aciem prodiit, Bafilij Magni Moschorum Ducis, hoftis fui, animum, immanitate barbarum, varietate leuiiffimum, perfidia periculofiffimū perdomuit: vaftiffimasq; prouincias & munitiffima cafta minimo fuo incommodo, ex illius poteftate eripuit: quaq; tulit impetum, victorias & triumphos reportauit; tantumq; ad extremum ifta fua fortitudine perfecit: vt cum antea Moschorum gladij, ab inferenda Lituanix vaftitate, partim obiectu fluminū, partim denfitate fyluarū, partim paludibus prohiberentur: etiā fi nūc annes aruiffent, fylux deflagraffent; paludes deficcaffent; nō naturæ præfidijs, fed fola rerū geftarum gloria, Poloniam tutā munitamq; haberemus.

Pugna-

Pugnarūt quidē cum Moscho, alij quoq;
 Poloniæ nostræ Reges, sed post illorum pu-
 gnas pugnauius, post pugnam Regis STE-
 PHANI vicimus. Illi fecerunt, iste bellum
 sustulit: ac illam gentis prouinciæq; nostrę
 notam, quasi muris atq; lapidibus destituti
 simus, re & veritate refutauit. Ostendit
 enim omnibus, quod Polonia nostra ibi mu-
 ros habet, vbi muros non habet. Muri nāq;
 Regni Poloniæ arma sunt; nec esse quicquā
 difficilius, quā istius muri soliditatē per-
 rumpere, aut armatæ nobilitatis latera ho-
 stili gladio confodere.

Militarem quoq; illam maiorum nostro-
 rum disciplinam, & exercitationem, non
 solum in acie, verumetiam domi ita restitu-
 ti: vt existimari debeat; tam illustres victo-
 rias, non casu fortunæq; munere, sed pro-
 pria virtute quæsiuisse.

Non patitur enim, vt milites sui in bello
 primum atq; in acie armis vti incipiant:
 neq; manus & lacertos antequam neces-
 sitas postulet moueant: hastasq; & gladios,
 & lanceas exerant: sed hanc præcipuam in
 summa quoq; Regni sui pace, aulæ suæ oc-
 cupationem esse vult, vt armis veluti natu-
 ra cohærentes Satrapæ, nullas vnquam ca-
 piant bellicæ exercitationis inducias: sed
 tanquam

tanquam in procinctu contra hostem positi, omnia belli incommoda ferre toleraq; consueſcant. Itaq; eos quotidiana conflictus meditatione, vsuq; armorũ comparat atq; instituit: vt nō modo corpora, sed animi quoq; militum fortiores & ardentiores in aciem prodeant: facilimeq; prælia & difficultates omnes tolerant. Acutis sunt auribus ad præcepta; oculis ad signa; manibus ad opera: dare vulnera paratissimi sunt, accipere verò tardissimi: nec solum in fuga, verumetiam in fugę meditatione & consilio extremũ dedecus & ignominiam sitam putant. Seruos quoq; & familiares & ipsos quoq; calones, ita instructos & institutos habent, nil vt à pugnacissimis differāt: neq; peritia rei militaris, neq; etiam viribus à quoquam nisi à Dominis suis vincantur: mirum vt videri non debeat, tam potentes, tamq; remotas, tam potētis inimici prouincias in potestatem Deo dilecti STEPHANI tam celeriter concessisse: pluraq; nos indies atq; maiora tum domi tum foris & sperare & expectare: ac penè etiam omnia (quo nomine tibi Christe sit sempiterna laus & gloria) ad eam spem parata videre.

Quod autem hominum voculas memoras quibus tantarum laudum gloria quasi
inqui-

inquinari videtur; ad ea quoq; paucis respō
debo: non vt diuisionis & dissensionis pa-
trocinium suscipiam, quam ego religionum
& sanctitatum pestem, & Rerumpub. exci-
dium statuo: sed vt hoc quoq; iusto, licet no-
bis occulto Dei iudicio accidisse videas:
qui solus ex malis initiis fortunatos exitus
producere; beneq; etiam non bonis vtī con-
sueuit. Vt omnino dicamus, ex animo, Ma-
nus Domini fecit hæc omnia: nec vnquam
in filiis hominum, filiis graui corde, filiis di-
ligentibus iniquitatem: sed potius spem &
fiduciam nostrā repositam in eo habeamus;
qui solus mari ventisq; imperare, praua di-
recta facere, & aspera in vias planas exe-
quare consueuit.

Quod enim propter diuisa dissecta Hæ-
reticorum studia dissentientesq; de eligen-
do Rege sententias, electionis auctoritatē,
& electi Regis dignitatem imminutam exi-
stimant: hi profectò de nobis nimis altè, ni-
misq; magnificè sentiūt: qui in tam patenti
potentiq; Regno, in tanta electorū multitu-
dine, in tanta Nobilitatis numero, quæ non
solum cogitationes, sed etiā verba & facta
sua libera semper esse voluit, Interregni tē-
pore, animis superiorum adhuc temporum
licentia præsidentibus; tantam illam mul-
titu-

titudinem, quæ centum equitum millia superasse existimatur, in contraria studia, dissentientesq; sententias scindi posse non putabant. Cuius rei causam si nihilominus paulò curiosius inuestigare voluerint; totidem planè verbis, importunissimis eorum quæstionibus respondebimus, quibus Saluator noster Iudæorum interrogationi, de ceconato? respondit; Vt manifestetur gloria Dei. Longè enim illustrius in eo gloria Dei manifestatur; cum ex malis causis, malisq; initiis; effectus bonos fortunatosq; exitus apparere videmus: quàm si nulla omnino mala, nullaq; incommoda res & rationes humanas perturbarent.

Duodecim olim erant Apostoli, quos ad hoc amplissimum munus ipse Dominus & elegit & vocauit: factam tamen esse inter eos contentionem legimus, quisnam illorū maior esset in Regno cælorum. Quid intercesserit inter Abraham & Loth: inter Iacob & Esau: inter Ioseph & fratres eius; inter Saulem, & Dauidem: inter Dauidem & Absalonem, sacra scriptura memorat. Integras etiam Tribus & Prouincias, in diuersas sententias sectas dissectasq; accepimus. Iuda & Israel, Roboam & Hyeroboam, Hierusalē & Samariam; In decem millibus illis,

quæ

quæ contra Madian, Gedeon ille Dux admirabilis in aciem eduxit, quam quæso te, causam diuersi dissentientisq; consilij adferemus, quod alij quidem aquas, manu ad os proijcientes lambebant, omnis autem reliqua multitudo flexo poplite bibebat. Regi quoque, Deo charissimo Dauid, nonne alij quidem ludibundi occinebant, occidit Saul mille, & Dauid decem millia: Alij autem dicebāt. Quis est Dauid, & quis est filius Isai? Filio quoq; Dauid, Salomoni Regi, nonne alij lætissimis faustissimisq; vocibus acclamabant. Viuat Rex. Adonias autem frater, & qui cum eo sentiebant, propter inuidiam à conspectu eius fugiebant? Et hæc omnia illis temporibus, & sæculis accidebant, cum Deus ipse Reges eligebat, electos Prophetæ vngebant, & editis miraculis confirmabant. Non est itaq; , quod nobis, in quos fines sæculorum deuenerunt, diuisionem & dissensionem obijciant, sed est potius, quod ex animo plane Christiano gratulentur, quod is sit eius, quem videmus, diuisionis & dissensionis exitus consecutus. Grator est post tempestatem, tranquillitas: post bellum, pax: post tenebras lux: post diuisionem, vnio: post dissensionem, consensus: Acciderūt hæc omnia, ne diceremus. Nostris viribus libe-

C

rati

rati sumus: sed vt daremus gloriam Deo, cuius manus fecit hæc omnia.

Sed nil, aiunt, illa conditione cum qua Regni possessionem adiit, Religioni Christianæ periculosius cogitari potest; nil Christiano, Catholico, & Orthodoxo Principe indignius, quod in Regno suo ius dedit sceleris: quod Hæreticis, Christi Regumq; suorum perduellibus impunitatem; quod quiduis credendi licentiam interposito iureiurando promisit. Nil igitur erit illis quoque Regni Salomonis initijs tetrius, & abominabilius, quod à Patre Dauid ea lege & cōditione accepisse legitur, vt quamplurimos magni nominis viros occideret, quos etiam occidit, non solum Patris sui inimicos, sed etiam fratrem suum Adoniam: Dicit tamē eadem scriptura; quod, Dilexit Salomon Dominum ambulans in præceptis Dauidis patris sui.

Iusiurandum illud non fuit, impietatis fomentum; sed infirmitatis lenimentum: non fuit infidelitatis nutrimentum; sed longanimitatis argumentum: non fuit erroris iudicium; sed patientiæ officium. Saluare volebat, quos viuere permittebat. Si Saulum Dominus cum in terram prostrauisset, statim occidisset; quanto Apostolo Ecclesia Chri-

Christi caruisset? Si plectendi summo statim
iure essent omnes omnium mortalium erro-
res; quotus quisq; suppliciū euaderet? Chri-
stianæ perfectionis est, Ait Aug. pacificum
esse, etiam cum pacis inimicis, spe corre-
ctionis, non consensu malignitatis. Sciebat
optimus Rex extrema supplicia, nō nisi im-
medicabilibus sceleribus deberi: cum ut
pereat, etiam pereūtis interest. Nulla quip-
pe potestas, ad vltima exigenda supplicia
peruenit, nisi quæ prius remedia cōsumpsit.
Deus ipse quod vult cito construit, tardissi-
mē vero destruit. Septem diebus totā istam
cæli terræq; molem condidit, & vnam ciui-
tatem Niniue, nisi post exactos quadragin-
ta dies euertere noluit. Ipse quoq; gentiliū
Poetarum fabulæ, ut homines humani sang-
uinis parsimoniam docerent, ne Ioui quidē
suum consilium satis esse, nec nisi Aduoca-
tis in Consilium Dijs, proijciendi fulminis
liberam potestatem, permittere voluerunt.

Regem enim, etiam solum, prodesse om-
nibus oportere existimabant: nocere autē,
aut extremis supplicijs afficere, non nisi, cū
pluribus expedire post omnia tentata reme-
dia, ita visum esset. Rex quippe bonus, velut
quidam Regni sui debet esse medicus: qui
agros suos dolentibus oculis aspicit, nec

quicquam eorum furoribus & iniurijs dum sanantur, commouetur. Consilia eius debēt esse velut quædam medicina, quę non solum bonis, sed etiam sceleratis opem & auxiliū ministrat. Ius fori passim omnibus dicitur: pace Regni etiam homicidę fruuntur. Sua apud iudices repetunt, etiam qui aliena rapuerunt. Legum præsidio qui plurimum in illas peccauerunt proteguntur. Murus publicus & percussores, & latrones, ab hostiū incursu defendit. Hęc enim eiusmodi & legum, & Regum beneficia non possunt bonis contingere, nisi darentur & malis. Satius est autem, & malis prodesse propter bonos, quā bonis deesse, propter malos. Quid, si quis furdos plectendos putaret, quod sui principis Imperia non audirent? Quid, si quis per agros: & deserta viæ ignoratione oberrantes, expelleret potius quam in rectum iter deduceret? quid si pueros intemperantius castigaret, quod neglecta patris sui voluntate ludibundi vagarentur? Quid si quis irasceretur hominibus quod in tenebris ambulantes parū firmā vestigia ponerēt? Quid si quod ægrotant, senescunt, fatigantur, moriuntur? Ad hęc profectò humani generis incommoda non irascendum, sed insamendum esset. Magnus erat & electus atq; sanctifica-

&ificatus à Deo sacerdos Aaron, neque tamē repugnasse legitur dicenti populo : Surge, fac nobis Deos qui nos præcedant; sed in aures tātum filiorum filiarumq; petiisse : quas formauit opere fusorio. & fecit ex eis vitulum conflatilem. & cum obiurgaretur à Moise, quod induxerit super eum peccatum maximum. Nosti, inquit, populum istum, quod pronus sit ad malum. Gedeon quoque etiam si iussus esset à Domino aram Baal : & nemo vicinum succidere, timens tamen domum patris sui, & homines illius Ciuitatis per diem noluit facere, sed omnia nocte compleuit, Lento, ait ille, minimèq; præcipiti remedio opus est, contra mala continua & sæcunda : non vt illicò desinant, sed ne quando vincant. Quod in isto toto confæderationis negotio piētissimum Regem spectasse existimant. Tam enim fuit semper amans suorum subditorum, tamq; benigna natura omnium Regum nostrorum; vt, cum cæteri noua quotidie subditis suis imponāt onera : illi quotidie nouis donent exēptionibus & libertatibus.

Nisi quòd Rex optimus nullum prorsus remedij genus, nullam medicinæ speciem & occasionem prætermittit : qua possit in Regno suo perficere ; vt saluis hominibus, ho-

minum errores interire queant . Hinc illa,
 de quibus, iam diximus, præsidia; Collegia,
 Societates, Conciones, Libri, cæteraq; pie-
 tatis & charitatis instrumenta, per quæ su-
 biecti sibi populi, prius docerentur, quam
 terrerentur; initium acceperunt. Si enim
 terrerentur, & non docerentur; improba
 quasi dominatione, sicut ait Augustinus,
 premi viderentur: sed rursus, si docerentur,
 & non terrerentur; vetustate consuetudinis
 obdurati, ad capessendam viam salutis pi-
 grius mouerentur. Sic porrò fiet, vt non so-
 lum tenebras erroris, lux veritatis expel-
 lat: verum etiam malæ consuetudinis exé-
 pla vistimoris abrumpat. Omnia tempus
 habent, inquit Ecclesiastes, & suis spatijs
 transeunt vniuersa sub cælo. Tempus na-
 scendi, tempus moriendi; & tempus occidē-
 di, & tempus sanandi, tempus destruendi, &
 tempus ædificandi; tempus scindendi, &
 tempus consuendi. Vir enim sapiens non
 solet se offerre vllis temeritatibus; nec vn-
 quam inanitatis consilia suscipit: superua-
 cuè non laborat, nec operam suam rebus nō
 profuturis impendit. Ne vlcus quidem pu-
 tridum, antequam suo quodam modo matu-
 rescat, manu medici tangitur. Simile est il-
 lud Hieremiæ cōsiliū, quod apud Baruch
 legi-

legimus. Cum enim in vniuersa Babylone, Dij aurei, argentei, lapidei, & lignei cole-
rentur; non iubet Propheta vt filij Israel, ve-
ri Dei cultores, Idola Babylonorum detur-
bent atque comminuant. Id enim consi-
lium illi tempori minimè consentaneum vi-
debatur. Sed ait. Visa turba de retrò, & ab
ante adorante Idola, dicite in cordibus ve-
stris. Te oportet adorari Domine.

Manfuetè, ait ille, tractanda sunt imman-
sucta: citò namq; vel naturam vel feritatem
deponunt? recte vt dixerit ille sapiens. Ce-
dere qui potuit, prodesse aliquando valebit.
Quod autem attinet ad illos, qui pelli suæ
per istam Confœderationem prospectum
voluerunt; equidem non dubito non pacem
illos in isto suo consilio, sed impunitatem
cupiditatibus suis quæsiuisse: non concor-
diam in Regno constitutam, quæ nulla in-
ter dissidentes esse potest; sed nequitiam
suam esse tutam securamq; voluisse. Cæte-
rum & hoc quoq; argumentum & quasi gra-
dum quendam esse statuo, ad eius in quo
versantur erroris & impietatis detestatio-
nem. Nam qui pœnam timet, eamq; etiam
à capite suo quantum potest auertit: pœ-
nam utiq; sibi deberi intelligit. quod non
intelligit is qui culpam suam non agnoscit,

neq; se versari in errore sentit. Potest enim aliquis pœnam sine, culpa sustinere: in culpa autem esse, & pœnam non timere, nemo potest. Potest aliquis pedes mouere, & non currere: currere autem; & pedes non mouere, non potest. Potest in aqua esse, & non natare: Natare autem; & in aqua non esse, nemo potest. Intelligunt proculdubio culpam suam ij, qui vitam suam Cõfœderationis huius præsidio munire voluerunt: & cū timida sit malitia, vt debitas pœnas effugerent; nil intentatum, nil non labefactatum, nullas maiorũ nostrorum leges saluas, nullas Cõfœderationes inuiolatas reliquerunt: imma quoque summis, flammis vñdis miscuissent; modo nequitiam suam, non solum periculo, sed etiam periculi metu eximere potuissent. Sed eueniet illis, vt spero, quod auiculis, quæ quanto magis viscum trepidantes, excutiunt; tanto se magis visco illiniunt: vel etiam quod agrestibus feris; quæ laqueos dum excutiunt, astringunt. Talium infirmitas, ait Augustinus, sustinenda est; donec firmi efficiantur, non desperanda: adiungenda est terrori utili, salutaris doctrina; nec obliuiscendũ, quod ipse Dominus, infirmo adhuc Petro ait. Nō potes me sequi modo; sequeris autē postea.

For-

Fortasse etiam non desunt in patria nostra, ex ijs qui Catholicam reliquerunt; quibus Ecclesia etsi adhuc victa non videtur, nondum tamen etiam victrix apparet, cordati quidam & intelligentes viri, quos tantorum errorum, tantarum blasphemiarum, & abominationum piget, pudetque. qui sese cuperent legitimæ potestatis auctoritate, quodammodo compelli; ad eam fidei doctrinam audiendam; quam auditam nō recipere quidem possent, damnare certē non possent. Nam & vlcera quædam, manus violentas quibus lacerentur, appetunt: tactu & frictione gaudent; & quicquid exasperat, delectat. Fit etiam non rarò, quod multorum in virtute profectus vitiosa quædam verecundia, vel oppressit, vel saltem retardavit.

Nec est quod mireris genus hoc remedij, quod in ista Confœderatione positum arbitrantur, nullum adhuc insigne remedium, rebus inclinatis attulisse: &, vel nullos, vel omnino paucos isto benignitatis clementiæq; genere ad Ecclesiam reuocatos extitisse. Non enim profecto miraberis, si in mentem reuocaueris; quàm longo tempore, quàm exquisita cura, quàm magnis viribus, quàm diuersis artibus opus est; vt per-

suadeatur superbis, quanta sit virtus humi-
 litatis: vt persuadeatur cœcis, quanta sit
 gratia lucis: vt persuadeatur ebrijs, quanta
 sit virtus sobrietatis. Alta & erecta ceruix,
 qualis Hæreticorum est, ait Cyprianus; nec
 quia cecidit inflexa est: Tumens animus &
 superbus, nec quia victus est; fractus est. Ia-
 cens stantibus, & integris vulneratus mina-
 tur: & sacerdotibus sacrilegus irascitur.
 Quod si deinceps etiam, quod nomen Deus
 omnipotens obruat, non ita magnos quam
 vellemus, quamq; Ecclesiæ Dei expedit, fru-
 ctus consequi contingeret: & hoc quoque
 mirari defines; si memineris, quod ex ma-
 sculis Eunuchi fiunt, ex Eunuchis masculi
 non fiunt. Nam & Aethiopem quicumque
 inuitat ad balneum; & si nigredinem non
 auferat illi; pecuniam tamen acquirit si-
 bi; licet in illius candore non gaudeat, sal-
 tem tamen in suo lucro lætatur. Et sicut, cā-
 ratio suam quandam hilaritatem habet;
 etiam si is ad saltum membra sua non mo-
 ueat, cui pleno gaudio cantatur; Ita suum
 præmium suamq; laudem habet admonitio,
 etiam si is qui monetur, non corrigatur. Si-
 cut in Euangelio quoque legimus; si, qui do-
 cetur, qui mouetur, qui terretur, non fuerit
 filius pacis; pax vestra ad vos reuertetur.

Non

Non ideo, ait Augustinus negligenda est medicina, quia nonnullorum est insanabilis pestilentia. Sed ego mihi de misericordia Dei prolixè polliceor, futurum; quod futurum prædicebat B. Augustinus de lachrimis, & precibus B. Monicæ, quas pro filij salute quotidie effundebat; fieri non posse ut tantarum lachrimarum, tantorum laborum, tantarum curarum, & sollicitudinum quas Serenissimus, & potentissimus Rex pro Regni sua salute, sine vlla recusatione vel laboris, vel difficultatis suscipit, fructus aliquando pereant. Hæc ad te de laudibus Sere: Regis nostri, pauca de multis esse perscribenda putavi: tum ut nobiscum simul Deo gratias agere ne desinas; quod in hac prope deposita Reip. Christianæ parte, talem ac tantum Regem providere dignatus est: tum ut mea quoque propugnatio, ei Regi & Domino ne defuisse videatur, qui patriæ nostræ, vel potius toti Reip. Christianæ contra crucis & Ecclesiæ Christi inimicos non defuit. Rogemus inuicem Dominum, ut illi det vitam; quam meretur: & conseruet animum; quem dedit. Speramus nos cito maiorum nostrorum fore similes; quos vno eodemq; corde & ore pie Deum coluisse constat: Eorum vero consilia disiecta dissipataq; iri;

in

in quorum studijs & contentionibus, nil aliud quam aut legum aut Regum interitus ostenditur. Tales enim sunt istorum hæreticorum mores, tam peruersa plenaq; furoribus & erroribus consilia, vt quicunq; eos nouerint, vel viderint, facile intelligant, nonnisi grande aliquod bonum ab illis oppugnari. Optandum vt esse videatur, vt cū istis suis studijs, & consilijs tam impijs, tam ridiculis, in eas oras aliquando deportentur, vbi cadentes spongiæ franguntur, vitra non franguntur. Nō enim vercbor, ne apud te ista ætate, pietate, grauitate, auctoritate virum, in re tam graui seriaq; minus intempestiuè iocari; ridereq; videamur. Cōgruit, ait de Tertullianus, veritati ridere, quia læta est: æmulis suis ludere, quia secura est. Multa ridendo possunt reuinci, ne grauitate adorentur, nec debet risus videri, si fuerit dignus: nam vbi dignus risus, officium est ridere. Bene vale; & nos quod facis, ama; nec amare desine. Nos verò cum ad vrbem venerimus, nil reliqui ad omnem celeritatem faciemus; quominus tuum illud pectus plenum Christianæ pietatis, plenum sapientiæ, & intellectus; tuam illam manum, totius ordinis disciplinæq; Ecclesiasticæ restauratricem, suauissimè exosculemur. Interim au-

tem per eum, quem in omni vita tua piè coluisti, saluatorem nostrū, etiam atq; etiam abs te peto, vt cum ad altare Domini steteris, cum illi cordis tui sanguinem per lachrimas ex oculis defluentes sacrificaueris; Regis quoq; nostri STEPHANI, Rescijq; peccatoris, meminisse velis; vt antequam moriar, moriantur in me vitia: cumq; tibi ab illo iustissimo viuorum mortuorumq; iudice Christo Regni cœlestis gloria tribuetur, mihi saltem peccatorum meorum venia cōcedatur. Datum Cracouiæ Kal. Iulij. Anno 1583.

DOCTOR MARTINVS

NAVARRVS.

STANISLAO RESCIO.

Epistola IIII.

GRATIAS in primis ago, Deo. opt. max. tibiq; seruo eius fideli, Dominoq; meo amantissimo, quod tot terræ marisq; spacia non extinxerunt tuam

tuam erga me charitatem: quo memoria
 mei de tua mente decideret: & tanto qui-
 dem id magis facio, quò me seniore & sar-
 cophago propiorem, ideoq; tuis obsequijs
 inutiliorem, agnosco. Humana enim prudē-
 tia viri, solem orientem magis, quam occi-
 dentem adorare soliti sunt. Tantoq; item
 magis id suspicio, quo duas epistolas, chari-
 tate, prudentia, humanitate, sapientia, & ele-
 gantia plenissimas, intra brevis temporis
 spacium, e longissimo loco ad me scripsisti.
 priorem quidem, precioso senibusq; com-
 modissimo, decade calculorum precatorio-
 rum ex succino munere auctum: postero-
 rem, vero laudibus Regis tui, omnium quos
 terra colit potentissimi, & in hostes D. N.
 Iesu Christi, bellatoris potentissimi, trium-
 phatorisq; maximi, dignissimiq; , vt ab om-
 nibus Christicolis, diligatur, colatur, & du-
 lia egregia honoretur, & suspiciatur, orna-
 tissimum. Ad quas quidem nullam parem
 me posse reddere agnosco, maximis præser-
 tim occupationibus præpeditus, cum mea
 infantia, eademq; barbara, præ tua vberri-
 ma eademq; perpolita dictione resplenden-
 ti tenebrescat, & sordescat. Vtrique tamen
 vel singulo verbo, quam breuissimè respon-
 debo. Priori quidem, prædictos calculos

præcatorios adeò mihi gratos fuisse; vt col-
 lo meo macro & fædo eos statim ornamen-
 tum fecerim; ea mente, vt sint mihi signum
 & cathena, quæ me tibi dum vita manebit
 vinctum esse meminerim. Posteriori verò,
 quòd dum per ocium licuerit legam atque
 relegam tanti Regis, tantumq; triumphan-
 tis, & tanta in D. Iesum Christum pietate,
 resplendentes laudes amplissimas, adeò
 graphicè scriptas: simul cognoscere quæã,
 ad quem modũ Reges & Principes, populos
 suos Christianos regere debeãt & guberna-
 re. in diesq; magis coner facere, quod mihi
 iubet: nempe, vt quam humillimè, quamq;
 deuotissimè potero, supplex orem & flagi-
 tem altissimum Dominum, vt ex cœlis quos
 inhabitat, altissimũs; & ex terris, quas re-
 plet, humillimus, inspiret vt semper de vul-
 tu eius tanti Regis prædeat iudicium. & det
 ei secundum cor suum, & omne consiliũ eius
 confirmet, simulq; mittat eidem, & tibi ei
 deuotissimo, Domino meo quàm colendissi-
 mo auxilium de sancto, & de Syon tuetur
 vos, sibi supremo illo gratiæ gratum facien-
 tis dono, in hoc misero sæculo: acturus post
 annos Nestoreos in altera gloria illa æter-
 na, quã nemo viator vidit, nec satis audiẽdo
 intellexit, nec corde concepit. vbi vos am-
 bos

bos ex propinquo Virgini Matri affidentes,
eius precibus, & fauore, ex aliquo cæli Em-
pirei angulo vel è longinquo per misericor-
diam D.N. Iesu Christi cernere mihi liceat.
Amen. Romæ 8. Kal. Octob. 83.

MARTINO CROMERO

COADIUTORI

V A R M I E N S I.

Epistola V.

NON committam, vt ex aliorum po-
tiùs, quàm ex meis litteris R. D. V.
voluptatem accipiat, quibus illam
facio certiolem, de singulari qua-
dam minimeq; expectata Gregogij Pont.
in Illustris. Card. nostrum HOSIUM vo-
luntate: quam semper ille quidem ab ipsis
vsq; concilij Tridentini temporibus, quod
his nostris oculis vidimus, eximiam osten-
dit: sed hoc suo fælicissimo tempore orbi
etiam Christiano testatum esse voluit vni-
uerso.

Dum

Dum Cardinalis apud specum S. Benedi-
 &ti Sublacēsem. Deo & sibi viuit, Vrbanoſq;
 calores, valētudinis ſuæ inimicos, vt tran-
 ſeantur expectat: accurrit ex Vrbe Nuntius
 cum literis Pontificis, quibùs illi, omnium,
 quæ habet Eccleſia Romana ampliſſimum
 maioris Pœnitētiarij munus deferebat: at-
 que etiam vt ne refutaret hortabatur. Hæſit
 lectis illis Cardinalis, quaſi cuiuſdam pro-
 digij loco ducens, quòd ampliſſimi cura mu-
 neris nepotibus chariſſiuiſ præteritis, ho-
 mini vltra Alpes nato, ſed ne ambienti qui-
 dem mandaretur: nec aliud miſſo Nuntio
 tum reſpondit, quàm ſe de tanta tamq;
 inopinata re, diligentius deliberaturum: &
 poſt dies aliquot ad literas ſuæ Sanctitatis
 reſponſum daturum, qualecunque tandem
 Dominus inſpiraret, earum creator & re-
 demptor animarum quarũ ſibi cura a Chri-
 ſti Vicario maudabatur: euocatoq; ad ſe
 Nicolao Sandero, & Alano Copo Theologiſ
 Angliſ, multa & ampliter & copioſè diſſe-
 ruit, de muneris quod offerebatur difficul-
 tate, periculorumq; mole maxima, quæ ex
 eo incōſideratiuſ adminiſtrato deriuantur.
 Satis iam expertũ ſe eſſe in Epiſcopatu ſuo
 Varmiēſi, nullam eſſe arcem difficiliorem,
 quam hominem regere. Intimoſ autē men-

eis recessus scrutari, omnes animi latebras
 pernoscere, inclusa medullis consilia perui-
 dere, deq; eo quod ita difficulter peruide-
 ris, rectè prætereà iudicare, lepram à lepra
 incorrupto iudicio ita internoscere; vt nec
 ad dextram nec ad sinistram vlla fiat incli-
 natio, rem diuini plenam consilij, mentisq;
 munus altæ, & nō nisi cœlestibus opibus in-
 structi hominis officium dicebat. Nam si in
 lepra corporali, his nostris oculis subiecta,
 tanta inest discernendi difficultas, vt solis
 sacerdotibus huius iudicij facultatem Do-
 minus permetteret: profectò supra humanā
 conditionem esse debebunt, illi, qui lepram
 animæ soli Deo rectè notam iudicabunt, il-
 liusq; suscepturi sint curationem. Scio, ait,
 quod sententiā Petri sequitur sententia cœ-
 li, scio fore ligata in cœlis, quæ ligamus in
 terris, fore soluta quæ soluimus: at qui su-
 mus nos, vt sperare debeamus quod sicut il-
 lis, ita nobis Dominus soluenda ligandaq;
 reuelabit, vt iustum semper iudicium iu-
 dicemus? Id scilicet mihi ad cōscientiæ meę
 miseras defuit, vt nisi in alienis eluendis
 sordibus fuero vigilantissimus, proprij mi-
 hi capitis subeundū sit periculum. Aetatem
 prætereà suam, ita iam esse ad occasum in-
 clinatam, ita fractas vigiliis & studijs vires,
 sto-

38
stomachiq; robur detritum, vt valde dubi-
taret, an peccata populorum comedens, si-
cut loquitur scriptura, cōcoquere ea in hac
sua ætate possit decrepita. Commemorabat
Illius quoq; Pœnitētiarij factum indignum,
quod Theodosij tēpore sub Nectario Patriar-
cha Costātinopolitano accidit, & nonnulla
alia in Ecclesia Dei propterea suscitata scā-
dala: quod carne suadēte & sanguine, soluēda
quandoq; ligarentur, & liganda soluerētur.

Quò magis sibi faciendum arbitrabatur,
vt iuxta Euangelicū consilium, sedens prius
computaret sumptus, qui necessarij sunt; si
habeat ad perficiēdum, ne posteaquam po-
suerit fundamentum, & non potuerit perfic-
cere, omnes qui vident incipiant ei illudere
dicentes. Hic homo, cœpit ædificare & non
potuit consummare. Cum pleraq; in hanc sen-
tentiam dixisset Cardinalis. Negari, ait San-
derus, non potest, magnum esse munus, sed
nec Hosius paruus est: magnum esse quod
præcipitur, sed nec paruum esse qui præci-
pit: dubium esse debere nemini: daturum
eum sustinendi muneris facultatem, qui Vi-
cario suo, conferendi inspirauit voluntatē,
Ad hæc Cardinalis. Scio paratiorē esse Deū
ad dandum, quam nos ad petēdum, sed vti-
nam obijcem nō poneremus: & hisdictis in

D a Ora-

Oratorium secessit, unde paulo post dolentibus & rubentibus exiens oculis, in Urbem è suis vnum subito expediuit, qui totū hoc negotium piorum precibus & sacrificijs diligentissimè commendaret: cui ego quoq; has ad R. D. V. perferendas sine mora literas dedi, ne quid sit rerum nostrarum, quod ignoret. Scribitur & hoc quod pleriq; Cardinales egerunt Sanctitati suæ gratias, de tam bene collocata dignitate, quæ ad suum pristinum splendorem magnam esset ex Hosij laudibus lucis accessionem acceptura. Ad hæc Pontifex, Talem, inquit, huic præficiendo muneri quæsiuimus qui propriis peccatis, quam minimum graueretur, vt expeditius aliena corrigeret. Quidquid deinceps consecutum fuerit, faciam R. D. V. certio-
riorem, Datum Sublaci Kal. Augusti 1572.

HIERONYMVS

OROSIVS.

STANISLAO RESCIO.

Epistola VI.

ITERAS Cardinalis Varmien-
cum tuis simul accepi, quæ me du-
plici gaudio cumularunt: Cardi-
nali

nali enim, viro & eruditionis præstantia &
 virtutis splendore clarissimo, multis abhinc
 annis & famæ celebritate, & illius benigni-
 tate permotus, ita deuinctus sum, vt vix
 quidquã arctius & adstrictius cogitari pos-
 sit. Quamuis enim illum minimè vnquã vi-
 derim, mente tamen speciem sapientiæ, &
 probitatis, quæ in illo mirabiliter elucet
 animo, cum admiratione quadam perspicio,
 ita vt necesse sit, in me, & in omnibus qui ve-
 rissimum deus expetunt, summum in illum
 amorem excitari. Omnia igitur ab illo mi-
 hi gratissima contingant opus est. Itaque si
 solum illius ad me literæ peruenissent, exi-
 miam mihi voluptatem attullissent. Cũ ve-
 rò sese literæ tuæ in illarum societatem ob-
 tullissent, non mediocris facta est ad læti-
 tiam, qua sum expletus, accessio. Epistola
 namq; tua me in tui studium incredibiliter
 excitauit. Ferreus namque essem, si non tam
 insignis elegantia, & tam propensa in me vo-
 luntas, animum meum in tui amorem vehe-
 menter incendiilet: sed aliud accessit, quod
 me multò magis ad te amandum alliceret.
 Quid illud inquires? amor ille singularis, quo
 te clarissimum virum amare, & ab illo vicif-
 sim non mediocri amore diligere, ex tuis lite-
 ris intellexi. Cum illum igitur quem tu tam

insigni caritate complecteris, omni obser-
 uantia & pietate, colendum suscipiam, fieri
 non potest, quin me libentissimè ad eorum
 studium cōferam, quos amicitia sua dignif-
 simos esse iudicauerit. Nec enim sibi ami-
 cos esse volet, nisi eos, quibus maximas vir-
 tutes charissimas esse viderit. Quare velim
 tibi persuadeas, te mihi fore charissimum.
 Atque vtinam mihi licitū fuisset, in illis lo-
 cis versari, in quibus tua & aliorum, qui si-
 mili morum elegantia præcellunt, humani-
 tate frui possem. Sed quando id non est da-
 tum, cum tanta locorum longinquitate di-
 siuncti sumus, demus saltem operam, vt ani-
 morum cōiunctione, & literarum crebrita-
 te, beneuolentiæ magnitudinē testificemur.
 In eo verò, quod ais, tibi libros de Regis in-
 stitutione mirificè placuisse, valdè lætor.
 Nam cum omnibus qui opera sua in lucem
 edere volunt, sit euentus valde metuendus,
 & ea de caussa solliciti simus, quod nam fu-
 turum sit doctorum hominum iudicium, ea
 cura facillimè leuatur, cum illorū iudicium
 consequimur, quos omni laude eruditissi-
 mos arbitramur. Non igitur mediocri me-
 voluptate perfudisti, cum librū illum, & re-
 liquos, qui in manus hominum peruenerūt,
 tuo iudicio comprobari significasti. Multa
 qui-

quidem sunt apud me, quæ cupio similiter
edere: sed multa sunt impedimento, quo mi-
nus id, quod iamdudum conor, efficiã. Nam
primũ quidem regio hæc, cui præfectus sum,
suo more ac consuetudine, tantum abhorret
à literis, quantum extremi Garamantes ab
Helicone dissident. Ea autẽ est partim mon-
tana, partim maritima; si me ad môtēs con-
fero, rusticanis hominibus sunt aures assi-
due præbendæ, si ad oras maritimas redeo,
cum mercatorũ auaritia sunt nobis manus
perpetuò conferendæ. Adde nunc Maurorũ,
& Turcarum incursiones, adde pyratarum
immanitatem, & alia incõmoda quæ me fre-
quenter à studijs abducunt. Accedit postre-
mò onus huius Ecclesiæ moderandæ: cui est
interdum necessariò succumbendum. Sacra
enim sunt ritè facienda, diœcesis summo cũ
labore peragẽda, flagitiorum radices euel-
lendæ, mores optimi conferendi, multaq; a-
lia suscipiendæ, quæ non possumus propter
virium imbecillitatem sustinere. Quis igi-
tur in tantis incommodis animum poterit
æstu negotiorum, & barbaræ consuetudinis
absorptum colligere, & ad intermissa lōgifi-
simo interuallo studia reuocare? Quamuis
tamen his curis omnibus oppressi sumus,
dabimus operam vt ad ea nos tandem refe-

ramus. Nos ama vt cœpisti, nos te vicissim
amamus. Vale. Datum Villa noua Portima-
nenfi 1573.

S T A N I S L A O
SOCOLOVIO FORTISSIMI
REGIS STEPHANI,
doctissimo Theologo.

Epistola VII.

Ambitiosum hominē: Verbū Dei,
ais, Cracouia Margebūrgam me
pertraxit. At ego dico; Tu verbum
Dei, te pertraxit ambitio. Miserū
hominem: quid enim præcipuē tibi vitan-
dumerat? Turba. Scis proculdubio quā sit
inimica virtutis studiosis, & optimarum li-
terarum amatoribus, multorum hominum
cōuersatio. Oculos sibi quidā eruisse me-
morantur, vt nil aliud quā seipsos nosse,
tantō facilius discerent; quantō minus ef-
sent ad colendas hominū societates idonei.
Illud etiam non ignoras, quem animum ple-
rumq; habere soleant, qui superbissimis ma-
gnorum Principum assidere liminibus con-
sue-

fueuerunt: quibus si te semel adiunxeris; vel
 imiteris eos necesse est, vel oderis. Vtrumq;
 autem intelligentes viri, sacerdoti pio fu-
 giendum existimant: ne vel ijs similis effi-
 ciatur; qui tempus suum in studijs inanita-
 tis contriuerunt; quia multi sunt: vel mul-
 torum odia sibi & inimicitias cōparet, quia
 in vitę rationibus dissimiles sunt. Equidem
 egri, & instabilis animi argumentū statuūt,
 crebram, locorum, conditionum, & occupa-
 tionum permutationem. Solidæ autē com-
 positæq; mentis signum esse, aiunt; spartam
 quam quis nactus est ornare, secumq; mora-
 ri. Nusquam est, ait ille, qui ubiq; est: secum
 non est, qui cū omnibus est. Nemini seruit,
 Aulæ qui seruit. Sicut febris, & vulneris sa-
 nitatem nil itā impedit, quam crebra medi-
 corum & medicinarum permutatio; itā cur-
 sum viri ad virtutem contendentis, nil ma-
 gis remoratur, quā quotidiana, tūm loco-
 rum tūm amicorum & necessariorum com-
 mutatio. Fieri enim vix, ac ne vix quidem
 potest, quominus ea cum qua viuimus tur-
 ba, vitia nobis sua, aut commodet; aut im-
 primat; aut etiam nescientibus, atque aliud
 agentibus quodammodo alliniat. Quid au-
 tem, quæso te, otium illud tuum Academi-
 cum; in quo magnam ætatis partem, magno
 cum

cum fructu contriuiſti, tam malè meritum de te eſt; vt in caſtra aduerſariorum, illo deſerto fugeres? An timebas, ne in illo puluere minus fortiter, minusq; elegāter viueres? néue animus ad curſum virtutis incitatus, ſi ne aduerſario lāgueſceret? atq; ei quo abundat ocio par effectus, inertia pigritiaq; ſue ſuccumberet? Idipſum & ego timerem: (plenam enim periculi res eſt, hominē ἀμύνειν, & imprudentem vitæ rationes arbitrio ſuo moderari) ſi ex eorum te numero haberem: ſi ſine litteris viueres, (otium enim ſine litteris mors eſt, & hominis viui ſepultura) vel ſi has ipſas litteras occupationis tantum, fallendiq; temporis gratia tractares: vt doctior, non autem vt etiam melior euaderes. Sed cum iſta quæ dico omnia ab animo tuo abeſſe, quā longiſſimè videam; cum te quotidie res diuinas meditari; & ex ijs contra peſtes animorum præſidia comparare, teq; ijs valdè munitum intelligam: ocium illud tuum Academicum, Aulicis ſtudijs & occupationibus, ſine vlla exceptione anteponendum puto; nec etiam autor eſſe dubitabo, vt pedem ex tam lubrico loco quā citiſſimè referas: & aureas iſtas compedes, quas iniectas geris, deponas: & ſi hoc non licet, abruptas: idq; cum animo tuo conſtitutū habeas,

habeas, quod nullum vnquam in Aula finē occupationis inuenies, nisi finem ipse feceris. Spes, spem irritat: causa, causam trudit: dies, die capitur: promissa, promissis neſtūtur. Quò magis tu velle debes in eorum potius consuetudine, & conuersatione viuere, qui te meliorē facere possunt; quod in Academia fiet: vicissim autem, eos tantū ad tuam consuetudinem admittere; quos tu potes facere meliores: quod in Aula rarò fortasse fiet. Noli, amabo te, Aulæ blandicijs, fortunæq; ferenti fidere; quę sic in rebus humanis ludere bachariq; consuevit: vt cum aliquem, quocunq; tandem volet, supra cæteros mortales extulerit; vicissim quando cunq; volet, infra omnes mortales, deturbet. Fortis excelsiq; animi officium est; sponte sua intra mediocritatis terminos, pedem figere. Partem esse fœlicitatis reputa: superesse, quod speres.

Non te adhuc fortè cæpit Aulica Ambitio. nisi caueris, fortè capiet. Non auocauit a studijs. nisi caueris, fortè auocabit. Animum habes auaritiæ fordibus, minimè inquinatum: nisi caueris, labem fortè non vitabis. Luxuriam hucusque compressisti. ipsa te vicissim, nisi caueris, opprimet. Auram aulæ ferentem & secundam; ferentem & se-

& secundum Oceani vêtum reputa: cuius tã
esse præcept & inexpectata conuersio con-
suevit; vt illo ipso die, & loco; illo ipso quo
luserunt momento, maxima quæq; & opu-
lentissima nauigia sorbeantur.

Minus, ait Cyprianus, voluptatibus sti-
mulatur: qui non est, vbi frequentia est vo-
luptatum. Minus auaritiæ molestias pati-
tur, qui diuitias non videt. Nimis pericu-
losum est, inter media vitia viuere, & dice-
re: habere volo, quod vincã. Hoc est enim
dicere viuere volo sub ruina.

Falleris autem, si ea quæ suis amatoribus
Aula promittit, propter quæ vmbram, &
otium, & illum Academicum puluerem ex-
cutiendum putasti, in bonorum genere, inq;
numero rerum expetendarum numeras. In-
sidia sunt. Nam quo tempore in tuam per-
uenisse potestatem putaueris, in tua ipse po-
testate esse defines: sicut esca non propte-
rea feræ famelicæ proponitur, vt satietur;
sed vt in laqueos incurrat, & capiatur. Non
est crede, mihi, necesse: vt famem sitimq; re-
pellas. Regios postes, magnatumq; ianuas,
obsidere; asperumq; heri vultum, contra-
ctamq; frontem, & humanitatem illam ne-
scio quomodo cõtumeliosam tolerare. Nul-
las spes habet Aula; si tales tantùm habet,

ut ex illa ventrem impleas. Scis quos nobis natura terminos ad vitæ sustentationem necessarios circumscripsit: non esurire, non sitire, non algere. Hoc in Academia tua, illa ipsissima simplicitatis officina, parabile semper est & expositum: ad superflua sudatur in Aula. In Academia tēpus omne tuū, rem sanè præciosissimam, diligentissimè auarissimèq; seruabis: ibi verba inanitatis plena, ibi nugas otiosorum hominum euitabis: quorum esse tam magnum periculum sanctus ille vir existimauit; ut auderet dicere; quod in ore sæculariū nugæ, nugæ sunt: in ore sacerdotum blasphemie. Ibi artē omnium præstantissimā sine interpellatore discēs, Bonus fieri, nullus ibi dies sine linea tibi transibit: Partem quoq; noctium studiis optimis vendicabis: nō vacabis somno, sed succumbes: & oculos lectione vigiliaq; fatigatos cadentesq; in opere nihilominus studioq; detinebis.

Ibi quicquid debebis, nolle, non poteris ibi suspensiones omnes, quæ esse amicitiarū venena existimantur, non maximo negotio euitabis. Nil enim in Academia geritur, qđ foras proferendum non sit: ibi quandocunque voles Deus tibi loquetur: quandocunq; vicissim voles, tu Deo loqui poteris. ibi cō-

tra pestes animorum arma quotidie cōparabis; nec huius tantum temporis, sed vniuersæ posteritatis commodis, & vtilitatibus seruiēs: cū aliquid vel de religione, vel de Repub. meditatū conscripseris; cuius lectione, multos poteris facere meliores. Ibi ad naturam, non ad opinionem viues. nec magnopere curabis ex quam preciosis cibis, sicut, diuinus ait Hieronymus, stercus cōficiās. Ibi disces tam bene culmo, quam auro regi: tam bene albo, quam rustico pane satiari: fictilibus vti vt argento, & argento vt fictilibus. Summa est, quod in Aulica Scena nunquam; hoc in Academico puluere cōsequeris: vt ita viuas cum hominibus tanquam Deus videat: ita loquaris cum Deo, tanquam homines audiant.

Verū tu fortasse animum studijs & meditatione fatigatum, ludis Aulicis recreare hoc tempore voluisti. Demus hoc. Interim certè meminisse te oportet: quod si ad Curiam applicari quandoq; necesse est; implicari certè non expedit. Fortè enim non idem ex Aula redibis, qualis ingressus es: fortè vitæ rationes, studiorumq; tuorum & consiliorū cursus perturbantur. Refer itaq; pedem Socoloui, quā citissimè potes, Cum in Aulica scēna animū recreaueris, ad Philosopho-

Iosophica studia, teq; dignas occupationes recurre; longeq; maiore quam hucusq; fecisti, impetu intermissas cogitationes resume. Sicut sagitta cum arcus exrenditur, tantò celerius volat, quantò diutius impetum, retrorsum reducta distulerit.

Sed dices. Aliter loqueris, & aliter viuis. Ocium laudas, & occupatissimus viuis. Solitudinem commendas, & in media Urbis Romanæ luce versaris. Ego verò, vt me tibi aperiam Socoloui, de virtute non de me loquor: non quid facio, sed quid facere deberem ostendo. Cum vitijs conuitium facio, meis imprimis faciò: cum Virtutem, cum pietatē, cum litteras, ocium, Solitudinem laudo; res omnibus omnium votis expetendas laudo. Non præsto, inquam, quæ loquor. Equidem satis præstare, isto solo nomine videor; quod de rebus magnis rectè sentio: quodq; ea loquor, quæ animo recto concipio. Nam si statim omnia, quæ prudenter, vel cogitamus, vel loquimur, re & veritate præstaremus, quid esset nobis beatius? Interim non est, quod mentem contemnas optimis consilijs abundātem. Voluntas, ait ille, & oratio rectum petens: sine dubio laudanda est.

Sed pergis. Tu cum fortunis abundes, de
con-

cōtemptu fortunarum egregiè philosopha-
 ris: nil autem est facilius, quam de laudibus
 ieiunij, plēno ventre disputare: quam tran-
 quillo mari gubernatorem agere. Ego verò
 ne sis nesciens, & citò apud te, & libenter
 confitebor (veritas enim odit moras) quod,
 si quibus animi, & ingenij opibus abundo,
 quod sentio, quam sit exiguum, ijs ego pro-
 fectò vti malo, sicut, ait ille, prætextatus, &
 candidatus, quam nudis scapulis: malo gau-
 dia temperare, quam dolores compescere.
 in dolore enim & in aduersitate hoc solum
 requiritur; nō turbari, non deijci; sed omnia
 fortiter, & patienter tolerare. At in mul-
 tarum rerum affluentia; & pietas, & libera-
 litas, & temperantia, & amor proximi ap-
 parebit. Dux quippe res sunt, (ait ille) quæ
 possunt hominē ad turpe compendium cō-
 mouere; Inopia, & avaritia. Possum ego iter
 susceptum pedibus conficere, libet tamen
 vehiculum ascendere. Possum turbato mari
 nauigare, magis me tamen ferens, & secun-
 dus ventus delectabit. Pari quoquē ratione,
 si fugere egestatem vitæq; miseras potero,
 animo libenti fugiam: & si quis casus, opes
 & fortunas obtulerit; in domum illas non
 in animum recipiam: non vt in ædibus meis
 dominantur, sed vt omnia diligentis, & ac-
 curati

curati ministri munera obeant: easq; tanquam cras abituras aspiciam: neq; permittam, vt mihi vel occasionem offerāt, vel facultatem subministrent; aut officij, pietatisq; deferendę: aut alterius per fraudem & iniuriā opprimendi: & hoc ante omnia prouidebo, ne in limen meum ingredi permittam vllum obulum, malè intrantem: ita, vt si forte cōtingeret habere me nonnulla, quę multi sua esse cuperent: nil tamen in rebus meis inueniatur, quod aliquis suum esse dicere possit. Non ergo te ego, cum ex Aulica Scēna reuoco; vitę præsidijs & necessitatibus destitutum volo. Nil solet fortuna facere libentius, quam vt sua munera in eos cōferat; à quibus scit repetere ea posse, quandoquē; volet, sine sensu doloreq; reddētis. Hoc ago, vt vitę præsidia, in vmbra potius & ocio; dum veniant, expectes; non sequaris: non te illis offeras, sed oblata reuerenter, & humane recipias. Cuius rei multa hoc loco possem exempla recensere; non solum sanctorum, qui nobis Ecclesię Dei testimonio, commendantur: sed etiam gentium Philosophorum quibus naturę tantum principia secutis, honestissimē vita acta est. Opes illi subito circumfusas, & afluentes, quod ad se venirent, admirati, multi & ri-

E

su pro-

su prosecuti sunt ; non tamen à consuetudine sua repulerunt ; sed ad eum modum planè vfi sunt ; vt magis audirent suas esse , quàm sentirent ; eodemq; animo , eamq; moderatione , & affluebant opibus , & carebant . Proprium est hoc alti , & generosi animi munus , quod illustribus exemplis ad illustria facta vehementer inflammatur .

Nec est , quod te perturbent ociosorum hominum vocolæ ; quod ad vmbram & puluerem redieris ; quod nullam tuæ dignitatis , nullam familiæ , nullam propugnandi ad posteros nominis rationem habendam putaueris : & quantumcunq; tibi fortuna per manus Regias dare potuisset , his omnibus ocium litterarium prætuleris . Moueri his sermonibus posses , si hæc de te Hosius , si Cromerus , si Orichouius , si Pouodouius , si Gorscius , si Cochanoius tui amantissimus loqueretur . Aula loquitur , in cuius sermone ,
 Nugæ & occupatione *λῆρος πολὺς* . Aulæ enim hoc
 multe esse proprium existimant : vt probanda improbet ; nec tam ponat verba , quam proijciat : & magis pro consuetudine , quam pro veritate loquatur . Nec satis hoc . Vita quoq; ipsa per lulum agitur in Aula . Nulli enim aut velle , aut nolle decretum ibi est . Quo fors , quo spes , quo metus , quo fauor
 homi-

hominū, quo princeps inclinat; omnes sine
fræno sineq; modo feruntur. Satiufq; esse pu-
tant nemini prorsus quicquam fide-re, quā
semel decipi. In Aula quod facere volunt,
pati nolunt: & eundem quem laudant, simul
& oderunt. In Aula inerrem & abiectum pu-
tant; irā qui caret; nec tumultus excitat: &
si quod officium, vel beneficium vacat, opta-
tur, vt vnam omnes ceruicem habeant: plau-
sum & fauorem hominum immortalitatem;
sibillum, mortem putant. Multa in Aula mul-
ti possident; sed tamen nominibus non re-
spondent. Ibi quicquid suadet ira; fortuna
permittit, ferarumq; more, cum ijsdem vi-
uitur; & cum ijsdem pugnatur. Amicitias
enim mortales, inimicitias habere consue-
uerunt immortales. Mutatus vitæ ordo est,
sede nil propria iacet. Et si quis rem om-
nium in Aula rarissimam, consequi, senectu-
tem desiderat, id illi profectò, non aliter as-
sequi, licebit; quam iniurias accipiendo,
& insuper gratias agendo. O splenijs obdu-
cta infortunia.

Rarus, ait ille, senex, idemq; fœlix. Alius
enim spem alterius fallit, alius differt, alius
intercipit; & iniuria nihilominus non solū
patienter, sed hilari quoq; vultu, frôte, ocu-
lis tegenda, tollerandaq; est. Quæ quanquā

omnia sunt dira, sicut ait Tragicus, sed tamen in alto mala. Quid autem non optes homini? per tam cruentas bona quærēti vias?

Deinde verò, quis, quæso te, tantarum contentionum, & difficultatum exitus? Si æquis oculis omnia circumspexeris, equidē nil aliud inuenies, quam quod ab omnibus in titulum sepulchri laboratur: vt vniuersæ posteritati, non præclara, & memorabilia facta, sed durissima quædam, & inanimata saxa, defunctorum honores & virtutes commemorent.

Scitum est illud Tragici

Quicumq; Regno fidit, & magna potens

Dominatur Aula: nec leues metuit Deos.

Me videat & te Troia: non vnquam tulit

Documenta fors maiora; quam fragili loco

Starent superbi.

Alius verò quidam fortasse non ab re, naufragium omnium virtutū, Aulam vocauit. In ea, namq; sicut ait, inuenire licet equi superbiam: crudelitatem vt in Tygre: rapacitatem vt in lupo: obstinationē vt in mulo: astutiam vt in vulpe; varietatem vt in Pardo: mordacitatem vt in cane; petulantiam vt in hyrco: ignorantia vt in asino: hystrionicam vt in simia; ibi quæ olim Poetæ monstra finxerunt, re & veritate videntur. Cen-

taur

tauri furiosi, chimera periculosa, Harpiae deformes, Satyri insulsi, Syrenae peruersae; Tempestuosa Scyllae; Prothei varij. Ibi Parcae, ibi Medusae, ibi Charontes, ibi Cerberus, ibi Rhadamantus. Ibi malorum omnium & infortuniorum Ilias. Non est itaque quod Aulæ vocibus mouearis. Non debet auctoritatē habere sententia, vbi qui damnandus est, damnat. Facile est crede mihi & expeditum Aulicas occupationes effugere, si praemia occupationis contempseris. Paucos seruitus, plures seruitutem tenent. Quod si verò propterea Aulæ adiungere te voluisti, ut te contra Academiae incommoda, aureis armis communires, ne vel tibi paupertas; vel tu amicis & necessarijs tuis esses aliquando oneri; equidem metuo, ut exitum consilij inuenias. Nemo è mari tempestatibus turbato, sarcinis onustus enatat. Nemo vitam à Prædone, nisi prædā proiectā impetrat.

Deinde verò, quid causæ est, ut in vmbra & ocium opes & fortunas inferas? Equidē eo fine nemo purpuram induit, ut nulli mortalium ostendat, Nemo in secreto recessu dapes in auro ponit; nemo sub rusticae arboris vmbra proiectus luxuriæ suæ pompam sibi solus explicuit. Luxuria enim forum,

theatrum, scenam, curiam desyderat. Sanā-
 tur hæc omnia, si absconduntur. Si tam diu
 sine opibus vixisti, tam diu magna molestia
 caruisti: tam diu tibi vixisti. In posterum
 etiam pecuniam fortè minorem habebis,
 eadem quoq; opera & inuidia, & superbia
 & auaritia carebis. Non eris forte potens?
 iniuriam facere non poteris. Nō eris diues?
 & onere & periculo carebis. Casam humil-
 lem habebis? magnas ruinas non timebis.
 Hæredes ditare non poteris? nullius intere-
 rit vt moriaris. Magistratum non geres? si
 ineptus es, non apparebis. Curta erit tibi
 suppelex? nec quicquam insigne possidebis?
 Ita par est; Nil in domo tua debet te ipso es-
 se magis spectabile, magisq; pretiosum. Soli-
 tudo ante ostium erit? Vt te ipsum cogno-
 scas, ocium suppetet. Recreationes nullas
 habebis? Te ipsum ridebis. Contemptus vi-
 ues? quem quis contemnit, non calcat, sed
 transit. Nullus ianuæ custos aderit? Aperi-
 ta effractarius præterit; in secreta irrum-
 pit. Mediocri fortuna vteris? Quicquid
 excessit modum pendet in stabili loco. Mo-
 dicis rebus longius æuum est. Conditionem
 tuam vilissimi quique contemnent? Patiēs
 est, quisquis nouit famulum, Regemq; pati.
 Nullos salutatores, nullos anteambulones
 habe-

habebis? minus tibi placebis, minus pulueris sorbebis. Ignotus multis morieris?

Illi mors grauis incutabat

Qui notus nimis omnibus

Ignotus moritur sibi.

Rex eris?

Rex est qui posuit metus,

Et diri mala pectoris.

Quem non ambitio impotens

Et nunquam stabilis fauor

Vulgi præcipitis mouet,

Sed ego finem facio. Hæc autem quæ scribo omnia, non vt te admoneam scripta putabis: sed vt ipse quæ dico, discam: vtq; me ad mentem officiumq; reuocem: vt eadem quæ scribo, legam ipse; & quæ dico, audiam ipse. Salutifera: ait ille, cōsilia semper agitari animo debēt, oculisq; sine intermissione offerri, non solum vt sciamus; sed vt parata ad omnē vsum expeditaq; habeamus.

Interdum enim scimus, nec animum aduertimus: plerunq; etiam dum aliud, atq; aliud agimus, ante oculos posita transimus. Erigitur quodāmodo virtus ad omnia audenda, quando oratione incensa inflammataq; est. Fieri enim potest, vt virtutis præcepta inclusa in animo habeamus; sed ita per omnes memoriæ recessus dissipata, vt

ea non facilè possit ad vsum mens inexercitata reuocare. Cum autem consilia; præcepta, cæteraq; sermonis & orationis præsidia accesserint: toto impetu ad honestissima quæq; tentanda audendaq; ferimur, nil vt esse tam magnum tamq; difficilè possit; quod non tota animi, & ingenij contentione pro adeunda virtutis possessione exequendum suscipiamus.

Hæc ad tuas Margemburgen. litteras, respondenda putavi: quibus te ad Aulam esse vocatum pertractumq; significas. Illa porro quæ de nostris laudibus & meritis sub finem Epistolæ adiunxisti, si tibi constare volueris, palinodiam canas necesse est. Non bonam enim causam suscepisti, facileq; in ea me quoq; iudice superaberis. Cum enim abs te homine amicissimo talis esse existimor, qualis non sum; non me profectò, sed alium sub nomine meo diligis: si non quod sum, sed quod non sum diligis. Ab his enim laudibus tam longè me abesse video; vt, si quæ mihi tribuis agnoscere vellè, fatuo potius quam ei quem amare decreuisti essem similior; & omnino dignissimus, vt à tua cōsuetudine, & beneuolentia, non sybilis hominum, sed quod vetus verbum habet $\pi\upsilon\lambda\epsilon\iota\varsigma$ $\lambda\epsilon\iota\varsigma$ dimouerer. Hoc tamen etiam nomine, quod

quod me tuo amore dignum putas; quacunque tandem ex causa id facias: & magnas tibi ago gratias, & me tibi vicissim offero, & si non talem qualem esse me arbitraris: talem tamen, pro quo Dominum: vt esse talis merear, humiliter sine dubio deprecaris: idque vt magis atque magis facias, etiam atque etiam ab te peto. Bene vale, & nos quod facis ama, nec amare desine. Datum Romæ Idib. Sept. 1577.

ANDREAS PATRITIVS.

STANISLAO RESCIO.

Epistola VIII.

MALE' sit Capris & Capranicis omnibus; quæ nobis lumen illud non Poloniæ tantum nostræ, sed etiam Europæ vniuersæ extinxerunt. Hos, Pater mi, Pater, mi Hos, currus Israel, & auriga eius, Quid igitur. Ego vero iam tū diuinum illum virum diuinasse existimo, quando ad istas malè conciliatas Capranicas proficiscens, tibi, vt scribis, curam Pœnitentiæ relinquebat. Est enim profectò, mi Resci,

Resci, quod te vehementer pœniteat; & qui-
 dem dum viuis, pœniteat: hominem ex cõ-
 plexu tuo ad Capranicas istas aliquãdo di-
 misisse. Vide enim quantum inter vestras
 istas Latiales Capranicas; & inter Sarmati-
 cas Caprinias nostras interest. Nimirũ no-
 stræ nobis Sigismundum illum Regem, non
 magis Augusti Regis, quam patriæ ipsius pa-
 trem protulerunt: hæ vestræ (heu crudeles
 terras) Hosium nobis Cardinalem, quasi
 quendam patrem patratum nefariè sustu-
 lerunt. Quis autem in gente humanissima,
 tantam inhumanitatem fuisset suspicatus?
 Fuit igitur, Resci, quod non solum te, sed
 omnes quotquot virtutem illam, ingenium
 illud sanctitatem, eruditionem, eloquentiã
 illam amauerunt, atque adeo etiam qui non
 amauerunt, perpetuò pœniteat; Hosium
 aliquando in Capranicas concessisse; vt vi-
 tam illic poneret, qui vnus propemodum vi-
 ta vti sciebat, vt vitam illic poneret, qui eã
 multis dare solebat: vt vitam hanc poneret,
 qui vita dignus erat immortalis: vt vitam
 poneret, sine quo nulla vita vitalis est futu-
 ra. Plura præ dolore, non possum. Vale, quã-
 tum potes in hoc luctu, & squallore, in hac
 ingratisima vitæ cõmemoratione seu poti⁹
 diuersorio; in hac incertissima certissimo-
rum

rum humanorum casuum conditione: non enim es, mi Resci, neq; eris discipulus supra magistum: quod si illum perpetui isti nature nostræ hostes, inualetudo, seniū, mors, cōsecuti sunt; & te profectò consequentur. Dat. Varsouiæ xij. Sept. M. D. LXXIX. in media Urbis huius gratulatione, ob victoriam de Moschis recens partam, Polocia recuperata, quod die 30. mensis præteriti contigisse dicitur.

ANDREAE PATRITIO.

Epistola IX.

RE C T E' iudicasti, de me Patrici, Benè enim, tibi cognitus sum: habiturum esse me dum viuo, quod me pœniteat; & quidem vehemēter pœniteat, lumen illud meum, meum inquam lumen Hosium (neque enim cuiquam mortalium tantum, quantum mihi splendor eius affulsit) Capranicas concessisse: vt vitam illic poneret, qui mihi vitam dare solebat; sine quo nulla mihi vita vitalis futura esset. Totus enim rerum mearum status, & spes meliorum temporum, in vnus Hosij

Hosij vita, salute, dignitate, posita videbatur. Hosio vero sublato. Omnia perdidimus tantummodo vita relicta est.

Præbeat vt sensum materiamq; malis

Sed quid de me dico? Patrici. Hosio sublato, Ecclesia Dei cōfessorem; religio propugnatores; hæresis euersorem. patria Senatorem; antiquitas conseruatorem; nouitas depulsores; populus doctorem; docti præceptorem; pietas tutorem; impietas persecutorem; pastores exemplum; impostores aduersarium; veritas domicilium; falsitas inimicum; orbis vniuersus in tantis tenebris lumen clarissimum amisit. Interea gregem Domini lupi rapiūt, oues pereunt. Ecclesia dolet. Synagoga ridet: & sicut ait ille. Fax nusquam, Christus dormit. O misera & calamitosa tempora. Hosi pater mi, pater mi Hosi: non enim verebor dicere, columna & firmamentū veritatis, Spiritus sancti domicilium. Sed ita est diuino Dei iudicio decretoq; constitutum, postquam vnumquemq; sanctorum suæ ætati in Ecclesia sua seruire commodareq; permisit, vt iterum idoneo & competenti tempore ad se reuocet. Sit itaq; nomen Domini benedictum: Dominus dedit, Dominus abstulit Sit nomen Domini benedictum. Faciemus

mus quod verbum vetus habet. ῥόδον πα-
 ρελθὼν, μηκέτι ζήτει πάλιν. Cæterum quod La-
 tiales Capranicas malis omnibus oneras,
 vide rogo te, quæ Deus purificauit, tu
 ne commune dixeris. Similiter enim & Ro-
 mæ, & Antiochiæ, & Alexandriæ, & Con-
 stantinopoli, & Cracouiæ nostræ crudelita-
 tibus infamiam attribues: quod in illis. Sã-
 ctissimi quiq; martyres Christi, & confesso-
 res spiritum suum, Seruatori suo reddide-
 runt: quas tamen vrbes Ecclesiæ Catholicæ
 populi, vel hoc maximè nomine suspiciunt,
 quod illa Spiritus sancti Organa, vasa pie-
 tatem mundissima, vel in hanc producere,
 vel in alteram vitam transmittere merue-
 runt. διὰ ταῦτα, ait quidam ex Sanctis Patri-
 bus, θαυμάζω τὸν ῥώμιον. οὐ διὰ τὸν χρυσὸν, τὸν πο-
 λιὼ οὐ διὰ τοὺς κάνας, οὐ διὰ τινὲ ἀλλίαν φαντασίαν
 ἀλλὰ διὰ τοὺς σύλους τῆς ἐκκλησίας τούτους, πέτρον
 καὶ παύλον. Propterea ego Romam admiror,
 non propter opes ciuitatis: nec propter
 columnas, neq; propter aliam phantasiam,
 sed propter columnas illas Ecclesiæ Pe-
 trum & Paulum. Tu vero potius iusto quo-
 dam, licet occulto Dei iuditio factum exi-
 stimabis: quod in hac pace Ecclesiæ Ca-
 tholicæ, qua per Dei gratiam Italia fruitur,
 non in vrbe fortitudinis, in qua persecutio-
 nis

Rosam
 præte-
 ritā ne
 qua -
 quam
 qras
 iterū.

nis tēpore multa sanctorum millia fortissimè, & constantissimè testimoniū fidei Christianæ reddiderunt: sed in Κατάρωνν̄ victoriā de luxuria, de carne, mundo, diabolo vir castissimus, & pudicissimus obtinuit: quā ipse Christus præsētia quoque sua dignatus est Angelorū corona sanctorumq; omniū choro cateruaq; stipatus: vt animā boni & fidelis serui sui, charitatis ignibus in oībus vitę studijs inflammatā, & in æterna tabernacula receptā in concilio cælestium collocaret.

O igitur post hominum memoriam victrices Capranicas, Sarmaticis tuis Caprijijs nihilo inferiores, imò verò etiam vnus literulæ accessione, & nota superiores.

Nam illæ quidem Sigismundum Regem ediderunt: istæ Cardinalem Hosium reddiderunt: illæ in terram, istæ in cælum; illæ moriturum, istæ sempiternis sæculorū ætatibus in sempiterni Regni possessione victurum. Plura scriberem Patrici, sed Hosium non habeo, hoc est vita, sole, animo, ingenio, iudicio, omniq; prorsus & scribendi, & dicendi facultate in hac orbitate mea, & in ista misera vitæ ratione careo. Tu si quā calamitatis medicinam excogitare poteris da operam, vt quā citissimè adhibeās. Vale. Dat. Romæ 20. Nouemb. 1579.

ANDREAE PATRITIO.

Epistola X.

D 11. Kal. Maias reddidit mihi litteras tuas, Marsilius noster, tuoq; me nomine perhumaniter, & perofficiosè salutavit: & quo esses erga nos animo, quam præclarè de nobis sentires, ac etiam loquerere, quantūq; de tua in me beneuolentia mihi possim polliceri, ac etiam debeam, amplissimis mihi verbis, quæ vim totā amicissimæ voluntatis redolebant, & diligenter, & accuratè exposuit. Porro literas præterea tuas cum legissem, magis etiam liquidò perspexi verissimum certissimumq; esse Marsilij de tua in me voluntate iudicium. Nam quod meas tanta contentione requiris, meq; ad scribendum omnibus stimulis, & acriter, & vehementer impellis, silentiumq; hoc meum ab istius Urbis consuetudine, suauitate, humanitate dissidere, ac quandam Tyrannidis rationem habere existimas; hæc ego spicula ex eodem beneuolentiæ genere proficisci

ficisci intelligo; nec tam moleſtum certè eſt, intermiſſionem officij reprehēdi, quam iucundum requiri. Quod autem nobis Tyrannidem quandam obijcis, Patrici, vide ne ego te eodem condemnem crimine. Meminiſtin quibus inſtrumentis ad iſtam feritatem mortalium voluntates irritantur, Opibus, & potentia. Quibus cum tu abundes, ego ſim deſtitutus, quid quaſo venit tibi in mentem, homini ea ætate, dignitate, auctoritate, (iam vt vis, melius ſcribo) tanta ingenij, conſilij abundantia, tãta fortunarum acceſſione cumulado, his offitijs, his beneficijs aucto, Regiaq; gratia præſidenti; vnus, non hominis ſed ſpirantis mortui, ſine re, ſine ſede, ſine ſpe, ſine fortunis, procul à patria, procul ab amicis, procul à conſuetudine chariſſimorum hominum, omni ingenio, conſilio, iudicio, deſtituti, &, vt omnia dicam, ab Hoſio, at quo præſidio? deſerti, vim & Tyrannidem reformidare? Qui his ſtudijs, & acerbitatibus delectantur, in domibus regum ſunt.

Cæterum non eſt, quod dubites Patrici, ne quæ fortunarum tuarum diminutio conſequatur: omnē potius acceſſionem, omne genus benignitatis à Domino cumulatiſſimè reportabis, qui tanto ſtudio, tantoque

fructu

fructu pauperum rationes, & hospitalis ut
 vocant Polonici, nunc primum in lucem e-
 mergentis, progressum apud Serenissimam,
 & pietissimam Reginam augendas atque
 promouendas suscepisti: quo tibi nomine
 iterum atque iterum agunt immortales gra-
 tias, quotquot in Vrbe sunt, nostræ gentis
 peregrini, quotquot futuri sunt; nisi for-
 tasse tibi huius periculi metus propterea
 relictus sit, ut quos opera tua iuuiisti, eosdē
 quoque re, & veritate subleues; & arcule il-
 li tuæ diligentius commendes, ut vtriusque
 officij gratia tibi cumulatè debeatur: &
 quas metuis difficultates, & molestias, à ca-
 pite atque à fortunis tuis procul amoveas.
 id quod proculdubio si feceris, conseque-
 tur. Quod nobis Panegyricum tuum mise-
 ris; in eo quoque tuæ humanitati constare
 voluisti. Sū crede mihi, illius lectione, tan-
 to digna Rege, digna laudibus, digna triū-
 phis, digna rerum gestarum gloria, digna
 te, vehemēter oblectatus: & visus mihi sum
βυσσίνους λόγους, quales in filiis suis Parysatis
 illa desiderabat, hisce meis oculis vlturpa-
 re; hocq; etiam nomine magnas, mi Patri-
 ci, ago tibi & habeo gratias. Sit nomen Do-
 mini benedictum. qui nobis tantā vim re-
 mediorum, quæ proximis annis in patria
 F nostra

nostra desiderabantur, cum hoc vno omniū fortissimo & sapientissimo Rege adhibere dignatus est; cuius diuina & eximia virtus magnis iam Reipub. nostræ luctibus funeribusq; subuenisse videtur. Antea hostium gladij, atq; illa vis barbarorum ab incurso & direptione Lituaniæ; partim Boristensis obiectu, partim Dunæ vorticibus, partim sylvarum densitate, partim paludibus prohibebatur: nunc perfectum Regis Stephani virtute est; vt si amnes exaruisent, si syluæ deflagrassent, si paludes exsiccassent, nō naturæ præsidijs, sed victoria rebusq; fortiter & præclarè gestis Lituaniā tutā munitamq; haberemus. Sit nomen Domini benedictum.

Quod autem nostra vicissim desyderas: quid ego ad te mi Patrici, tuo isto ingenio, tuaq; elegantia dignum mitterem? mittant qui eloquentiam tuam ignorant. Ego ocio- lum hoc meum in Hosij laudibus, rerumq; pro Ecclesia Dei gestarum meditatione, & studio oblecto: hisq; interim rebus & cogitationibus in hac orbitate mea pascor, his delector, his perfruor; quod tot summos & amplissimos doctissimosq; viros in omnibus scriptis, & sermonibus suis de Hosio nostro, opinantur; non secus ac de homine
 è cœ-

ē cœlo in terram ad salutem Reipub. Christianæ delapso : quod nemo Christianorum nemo Catholicorum est, qui se modo eum esse meminerit, qui Hosio Cardinali, totius pietatis testimonium, & eruditionis laudē, non admurmuratione tacita ; sed voce & clamore, & libris, & literis non perhibeat : idq; ego semper de Hosio meo expectaui ; hæc speraui : hæc euētura prædixi : cum illam innocentiam, illā eruditionem non ad memoriam tantum, sed prorsus ad exemplum sempiterni temporis Reip. Christianæ donatā aspicerem : cum quo vnū diem si vixissem, mihi quidem immortalitatis instar fuisset : cum autem octo ferè dierū milia, penè in sinu & gremio eius vixerim, nō timeo tamen ne dulcedine diuturnæ cōsuetudinis delinitus libentius de illo hæc omnia prædicare videar, quam verius. Cū ita communis, ita constans, ita perpetua omnium sit de Hosij præstantia opinio ; vt et si præcipuum esse meum erga ipsum studium debeat ; penè tamen æqualiter cum cæteris versari videatur . Non potest equidem dici satis : ne cogitari quidem ; quantum in illo viro dignitatis, quantū pietatis, quantum ad salutem præsidij fuit . Sed quid ago ? alterum pene panegyricum in epistolam in-

clusi. Panegyricum voluisti; nec cẽtẽ possum ex hoc genere sermonis, ita facillẽ emergere. Nõ minus enim adhuc Hosium, quam aerem spiro. Da operam, vt nos ames, sed magis vt valeas. Romæ 29. April. 1581.

HIERONIMO OSORIO

DEO DILECTO AL-

GARBIORVM EPISCOPO.

Epistola XI.

ETSI non dubitem & publico omnium sermone, & tuorum necessariorum literis, perlatum isthuc esse de trãsitu viri in omni laudis genere præstantissimi, hominis planè διαβέβηκοτος Stanislai Hosij Cardinalis, & Episcopi Varmien. Catholicæ veritatis acerrimi defensoris, qui nonis Augusti plenus dierum, vt ait scriptura, plenus intellectu & sapientia, in senectute bona, quietissimè & placidissimè obdormiuit in Domino: faciendũ tamen ego quoq; putaui, pro veteri meo in te cultu & obseruantia, & pro mutua vestra coniunctione, quæ diuino illo viro propter

pter summam, & animorum, & studiorum
 consensionem a multis annis tecum inter-
 celsit, vt idipsum ad te literis quoque meis
 perscriberem; maximè verò omnium, vt ea
 tecum omnia Christianæ pietatis, & forti-
 tudinis argumenta communicarem, quæ in
 illo sælicissimo transitu oculis ipsi nostris
 vsurpauimus: ex quibus illud sanè liquidis-
 simè perspeximus, quam preciosa sit in cō-
 spectu Domini mors sanctorum eius, quam-
 quàm verum ille sanctus Pater dixerit, Non
 potest malè mori, qui bene vixit. Puto fu-
 turum, vt cum ea quæ scripta sunt legeris
 diem illū omnibus potius gaudij lætitiæq;
 signis ornandum, quam luctu, & lachrymis
 prosequendum, sis existimaturus: quo factū
 est, vt talem ac tantum patronum & aduo-
 catum, tam benè de Ecclesia Christi meri-
 tū, tot pietatis & sanctitatis laudibus abun-
 dantem, & in te suauissimè semper effusum,
 in hac quidem lachrymarum valle desieri-
 mus, in cælis autem & in conspectu Regis
 æterni habere cæperimus: quæ sola res in
 hoc acerbissimo & vix vnquàm consolabili
 dolore meo, qui tã sancti patroni, & in om-
 ne tempus laudati Cardinalis, & Episcopi
 consuetudine ex omnibus rebus quas iste
 solaspicit mihi iucundissima, & tanti do-

ctoris ductu magisterioq; sum orbatus, ve-
 hementer recreat atque reficit. Abs te ma-
 gnopere peto, vt officium hoc meum grati
 animi significatione prosequaris tuisq; li-
 teris orbitatem hanc meam visere consola-
 riq; non desinas, & si quid erit in quo tibi
 vsui esse opera mea possit eam tibi prom-
 ptam, paratam, & expositam existimabis :
 quibuscunque verbis possem à te impetra-
 re, ita vt de meo in te cultu sentias, his me
 omnibus vsum putabis. Non fallam opinio-
 nem tuam. Sed hoc quoque nomine tibi vi-
 deo esse vehemēter gratulandum, quod his
 ipsis diebus, quibus illi iter ad beatorum
 sedes, morbi vehementia parabat, in Esaie
 tui lectione vigesimum, & in diuina Sapien-
 tia tua (neque enim librum hunc ante Kal.
 Iulij acceperat) cum summa iucunditate
 versabatur. Sed Domino visum est, vt sa-
 pientiam, quam in omni vita sua adamaue-
 rat, ex ipsis sapientiæ fontibus, non autem
 ex riuulis, pleno quod aiunt, ore hauriret.
 In medio itaque cursu perdiscēdæ sapien-
 tiæ vt ardētem illius sitim expleret, ad vni-
 uersæ sapientiæ auctorem, & architectum
 transijt, in quo fons totius sapientiæ, & ple-
 nitudo gratiæ inhabitat; vt quod humano
 labore cœptum est, diuina disciplina, & ma-
 giste-

gisterio perficeretur . Cupio te vir doctissime, bene & feliciter valere, & in vinea Domini, quam & innocentis vitæ exemplis & doctrinæ laudibus, & admirabili eloquendi elegantia vehementer exornas, quam diutissime laborare . Datum Romæ 3. Idus Septemb. 1579.

IOANNI CRETZMERO
CANONICO VAR-
MIENSI.

Epistola X I I.

Vòd à morte sanctissimi, & omniū sæculorum memoria & prædicatione dignissimi Cardinalis Hosij domini & patroni mei beneficentissimi, nullas ad te litteras dederim, in causa fuit infinita quædam vis lachrymarū & dolorum, quæ me omnibus acerbitatibus interclusum tenuerunt, ac omni facultate dicendi scribendiq̃ue spoliarunt, statumq̃ue illum nostrum & æquabilem vitæ rationumq̃ue cursum conturbauerunt atque confecerunt.

runt . Etsi enim in amissione tam salutaris viri, non ego solus, sed orbis Christianus vniuersus incredibilem iacturam fecerit : me tamen vnum hæc ruina oppressisse præcipuè videtur, qui à teneris annis in illius pene sinu, & gremio educatus, eiusque exemplis, & institutis instructus , ac incredibilius beneficijs cumulatus , in tantam ad extremum orbitatem incidi, omnibusque vitæ præfidijs & iucunditatibus ita subito despoliatus sum , vt vitam quoque ipsam non ob aliud mihi relictam existimem , quàm vt præbeat sensum materiamque malis . Quomodo enim quæso te hæc mihi vita vitalis aut iucunda esse potest, cum ei vitam ademptam videam, qui mihi vitam dare solebat : ei vitam adeptam videam, qui multos à morte ac à peste ad vitam salutemque sempiternam reuocabat : ei vitam ademptam videam , qui solus propemodum rectè vita vti sciebat ? Quibus, inquam, oculis hanc tantam Ecclesiæ solitudinem, tam excellenti (sicut de suo Basilio ait Theologus) gloria detonsæ ac spoliatae atque huiusmodi corona excussæ aspiciemus ? Bellum Hæreticorum imminet , & qui ducem se præbeat nobis non est . Laborat infirmitatibus Ecclesia, & medicum non inuenimus . Tempus consilij est, & consilium dare so-

re solitus abiit. Helias assumptus est, & Hæ-
 liseus non est relictus. O calamitatem into-
 lerabilem cuius exitus non apparet. O no-
 ctem acerbissimam, quæ lucis ortum nō ex-
 pectat: o infælices tenebras quæ solem non
 sperant. Amisit Ecclesia Dei confessorem,
 Religio propugnatorem, hæresis euerforē,
 patria senatorem, antiquitas conseruatorē,
 nouitas depulsores, populus doctorem, do-
 cti præceptorem, pietas tutorem, impietas
 persequutorem, Pastores exemplum, im-
 pstores aduersarium, veritas domicilium, fal-
 sitas inimicum, orbis vniuersus in tantis te-
 nebris lumen clarissimum amisit. Et inte-
 rea, sicut ait ille, fax nusquam. Christus dor-
 mit: Misereor tui ò Dei Ecclesia, ac tui quo-
 que patria mea dulcissima, quòd in hoc val-
 de necessario tempore, in his communibus
 miserijs & ærumnis, in hac tanta rerum om-
 nium conuersione, in hoc religionis naufra-
 gio, in istis Regnorum & Rerumpub. exci-
 dijs, tam certum calamitatum omnium per-
 fugium, rerum agendarum regulam, nauar-
 chum peritissimum, columnam solidissimā,
 virtutum omnium domicilium, ex istius vi-
 tæ statione, & ex omni hominum consuetu-
 dine emiseris. At tibi vicissim ò magne ho-
 mo Dei & fidelis serue, & mysteriorum di-
 spen-

spensator, & arca virtutibus abūdans (ignosce mihi diuina anima & nunc & antea maximè veneranda: facit enim me in tuis laudibus longiorem, non loquacitas mea, sed merita tua, & meum incredibile in te studiū)

Nō ego adulatū (crede mihi) venio ne collige bitē

Sit mihi lætitiā fas aperire meam:

Tibi inquam, o vir Dei.

Clare fide, præclare actu, clarissime fructu

Qui meritis titulum nominis equiparas,

quo verborum honore Regni cœlestis possessionem & coronas, & triūphos gratulabor? Si mihi linguæ centum, & ora centum essent, nec tuam fœlicitatem, nec illius patriæ dignitatem vllius orationis vbertate assequi atque explicare possem. Lætantur proculdubio ipsæ quoque beatorum animæ, quod tu nouus Christi confessor, confessorum in cœlis numerum auxeris. Lætantur ad se moribus confimilem venisse, athletam athletæ, coronatum coronati, animo castum, corde puri præconem sermonis, ministri sermonis. Nos autem quod attinet, si ad vota singulorum respicimus, quandoqu岸que tandem obijsses, parum vixisses, si ad res gestas satis diu vixisti, si ad memoriā operum, semper viues. Is enim erat innocentissimæ vitæ tuæ splendor, ea verborum & eruditionis
vber-

vbertas, ea vultus orisq̃ue dignitas, ea morū
 suauitas tantum præterea iuuandi proximi
 desiderium, tam ardens de Varmien. Eccle-
 siæ, atque adeo omnium ecclesiarum salute,
 deq̃ue Elbingensium conuersione sine vlla,
 vel temporis, vel contentionis remissione
 sollicitudo, vt nunquam non esset mors tua
 Christianæ Reip. immatura futura. Sed par-
 ce tu quoque mihi, frater charissime, quòd
 in istarum rerum commemoratione, & libe-
 ter & studiose hæreo: adhuc enim cum Ho-
 sio viuere, cum illo mihi loqui videor: scis
 omnem esse, quærulam calamitatem. Præ-
 terea vero Hosium laudans, virtutem lau-
 dō, virtutem laudans, Deum laudo. In-
 terest omnium qui virtutem, qui pietatem
 colunt, scire Hosium quis fuerit: erat enim
 maximum & singulare viuendi moriendiq̃;
 exemplum nobis propositum: ita vt nisi pul-
 cherrimum istud τοῦ ὁσίου cognomen à maio-
 ribus suis hæreditarium accepisset, id ipse
 sibi posterisq̃; suis virtutis suæ præstantia pe-
 perisset. Bonus inquam, & perfectus erat do-
 ctor Hosius, faciebat quod docebat, ac om-
 nia vitæ suæ tempora & momenta tanta cū
 innocentiae laude transigebat, nullus vt vn-
 quam eum diem viderit, quo cuiusq̃; interes-
 set Hosium mori. Tanta præterea conten-
 tione

tione atq; doctrina, verborumq; & sententiarum vbertate fidem Ecclesiæ Dei cum scriptis in omnes orbis Christi, partes feruentissimis illis & admirabilibus Epistolis, tum etiam libris editis propagauit, vt quod olim de Gregorio Taumaturgo, hoc de Hosij quoque nostri lucubrationibus rectè dici posse videatur, quod ea ipsi Dei mater virgo scribenti dictauerit: nec alia post illum scribendi contra hæreses materia scriptoribus vllis relicta esse videatur. Quo factum est vt Hosius Orbi Christiano valde magnus esset, Hosij gloriæ orbis angustus videatur. Cæterorum enim mortes, priuatos, hæc vna communem quendam luctum & dolorem in animis piorum & intelligentium hominum excitauit. Ex quorum ego libris & litteris, 200. ferre testimonia magna cum animi mei voluptate collegi, quibus illi, quasi conspiratione facta, totius laudis & gloriæ principatū, cum in cultu pietatis, tum in doctrinæ & eruditionis excellentia attribuunt. Alij columnam Ecclesiæ vocant, alij ornamentum Collegij Cardinalium. Alij splendorem Curia Romanæ, alij Phænicem Cardinalium, alij Polonicum Patriarcham, alij senem vere Abrahamicum, alij malleum hæreticorū, alij nostri temporis Augustinum, alij alterū

Polo-

Poloniæ Stanislaum, nouum Bessarionem, Melchisedechicum sacerdotem, nunquam satis laudatum, Ecclesiæ defensorem, rectæ fidei custodem vigilantissimum: Orbis miraculum, patrem patratum, Romani senatus ornamentum, Apostolicæ sedis propugnaculum, Christi fortissimum athletam, formidabilem hæreticorum aduersarium, senem suauiloquentem, alterum Numam, micans Latij lumen. Alij synceræ pietatis magistrū, Dei interpretem, alteram Pauli manum, alij alijs laudibus celebrant, & vsque ad sydera tollunt. Omnes vno ore sanctissimum, piensissimum, sapientissimum, doctissimum, integerrimum, antiquæ pietatis imaginem appellant, easq; etiam laudes cantare celebrareq; adhuc non dubitant, & docti in bibliothecis, & indocti in circulis, & magistri in scholis, & Antistites in sacris, & Prædicatores in cathedris, & in versibus Poetæ, & in montibus Eremitæ, & in orbe terrarum genus Christianorum. Habebat enim in se reuerà Abrahamicus ille senex quo totius orbis oculos in sui admirationem conuerteret, habebat Petri fidem, Pauli charitatem, Ioannis integritatem, Augustini doctrinam, Basilij grauitatem, Athanasij zelum, Chrysostomi eloquentiam, Ambrosij libertatem,

Gre-

Gregorij vigilantiam; In seipsum Hieronymi seueritatem exercebat. In conuersatione & consuetudine hominum Meletium, in contemptu vitæ martyrijq; desiderio Cyprianū referebat, (non enim vereor ne sanctissimi illi viri inuideant, si iisdem quibus ipsi abundabant laudibus, hic illorum discipulus & imitator honoretur) didicit quod docuerunt, fecit quod iusserunt, sequutus est quo præcesserunt: & dum illos in omnibus vitæ studijs imitatur, ipse quoq; posteris suis se præbuit imitandum. Factus enim ad extremum erat, velut arca quædam virtutibus abundans, ex qua in orbem vniuersum totius pietatis exempla emanabant. Fuit velut quædam vox clamantis in orbe Christiano: Non est fides nisi vna, & quicquid extra vnā fidem est, non fides, sed perfidia est. Fuit velut manus, cathedram vnitatis in qua Dominus posuit doctrinam veritatis ostendens: Fuit velut tuba vastum in auribus omnium clangorem fundens, quod quisquis cum Romana Ecclesia in fidei doctrina non concordat, Christianus non est: Nisi quod in omnibus Hosij laudibus percensendis, nō me sed Hosio laudatore opus esset. Hoc autem excepto, quicumque Hosium laudare voluerit, aut mecum sit, aut me sequatur oportet.

ret. Neq; mihi tamen in hoc officij prædicationisq; genere pertimescendum esse video; ne dulcedine diuturnæ, quæ mihi cum Hosio intercessit, consuetudinis delinitus, libentius hæc omnia prædicare de illo videar, quam verius, cum ita communis, ita constans, ita perpetua, sit omnium de illius pietate opinio, ut etsi præcipuum esse meum erga illum studium debeat, pene tamen equaliter cum cæteris versari videatur. Hisq; ego interim rebus & cogitationibus in hac orbitate mea pascor, his delector, his perfruor, quod amplissimi quiq; atq; optimi viri de Hosio nostro opinantur, non secus ac de homine è cælo in terram ad salutem Reip. Christianæ delapso; q̃ nemo bonus, nemo Christianus est, qui modo se Catholicum esse meminert, qui Hosio totius pietatis testimonium & eruditionis laudem non admurnuratione tacita, sed voce & clamore, & litteris non perhibeat. Quæ ego omnia, & si de Hosio meo semper expectavi, hæc optavi, hæc speravi, hæc præcatus sum, hæc euentura prædixi, cum illam vitæ innocentiam, illam morum suauitatem & elegantiam per 20. ferè continuos annos, non solum ad exemplū patriæ nostræ totiusq; ordinis Ecclesiastici, sed etiam memoriam sempiterni temporis,

huic

huic nostro seculo donatam aspicerem, plura tamen quàm sperabam acciderunt: Sed iterum veniam abs te peto: φιλεταῖος γὰρ συμφορὰ. Me vero hoc tempore loquaciorem facit amor. Loquacitas autem (sicut ait ille) in ædificationem nulla turpis, si quando turpis. Non est, inquam, reprehendenda loquacitas, cum nimio amore pietatis! & nimio odio impietatis. plura quàm res postulare videtur, aliquando loquimur. Sed nec quenquam tali futurum esse ingenio puto, ut omnes Hosij nostri laudes ita possit mandare litteris, ut ea quæ diximus facta non ficta videantur esse. Me quòd attinet etsi mihi secretarij & familiaris nomen mors illius abstulit, cultum tamen erga illum meum & obseruantiam & diuturnæ consuetudinis ac beneuolentiæ memoriam non ademit. Quominus etiam tantam illam pietatem, tam incredibilem sapientiam, ac pene diuinam eruditionem, tam inusitatam clementiam, tam feruentem Charitatem, tam raram humilitatem, tantum deniq; in maxima potestate rerum omnium modum, tacitus apud te præterire potui. Ad extremum autem te etiam atq; etiam peto & quæso, posteaquàm me calamitatis eius acerbitate, ita fractum & deiectum esse vides, ut non solum animi,

sed

sed & vultus & frontis, & oculorum hilaritatem in sempiternum tempus amiserim, ne me vnquam consolationibus tuis suauissimis, orationumq; præsijs destitutum derelinquas, sed has vitæ nostræ tenebras vel potius istum nostrum carcerem, imo mortem, imo funus, & cineres, cùm ad altare domini steteris in sacrificijs tuis illius bonitati cõmendes.

*Neue, roga quid agam, si persequar omnia flebis
Summa satis nostri sit tibi nota mali:*

Nunc enim omnia sole illo meo, illo inquam sole meo Hosio, vel potius patriæ nostræ totiusq; orbis Christiani extincto, quasi con-
spiratione facta totum planè vitæ rationum-
que mearum cursum ita euerterunt, vt si me-
cum hoc tempore esses, non eum profecto vi-
deres quem reliqueras: non eum quem no-
ras, quem flens flentem, via Flaminia prose-
quentem, ad pontem Miluium proficiscens
dimiseras, ne vestigium quidem eius nec si-
mulachrum, sed quandam spirantis mortui
effigiem videres. Etsi enim nihil magis in
hoc meo calamitoso tempore curo, quàm
vt ne curem, neue doloris magnitudine suc-
cumbam, nec esse quicquam solitudine ami-
cius statuam, omnesq; umbras & recessus ap-
petam, in quibus mihi omnis ferè semper

sermo est cum sacris litteris, hæc tamen omnia quocunq; me verto, dolor ex absentia Cardinalis Hosij acceptus interpellat: eum porrò fletus sequitur, cui repugno quoad possum; sed adhuc pares non sumus. Quo magis me quem tui orationibus subleuandum suscipias dignum esse putabis. Ego verò idem vicissim tibi impendam apud venerandos sanctorum Apostolorum cineres charitatis officium. Quæ geruntur in vrbe ex D. Stanislao Hosio, eius de quo agimus Cardinalis nepote cognosces, cuius rationes tibi cæterisq; confratribus nostris paulo profectò diligentius commendarem, nisi vos sponte vestra ad augendam & ornandam illius familiæ dignitatem incitatos esse mihi persuaderem: quæ nobis tam salutarem Ecclesiæ Dei virum, Episcopum plantæ Ecclesiæ natum, memorem sui nominis, maiorum suorum imitatore, tam præclaris ad imitandum exemplis abundantem, vel ut Theologi de Basilio verbo utar διαβεβηκότων, velut sydus quoddam ad illuminandos cæteros in hac prope deposita Reip. Christianæ parte produxit. R. D. Martino Cromero, Episcopo nostro Varmien. magno Magni Hosij successori (Basiliam & Gregorium dices) iudiciaq; mea denuntiabis: quem ego virum,
pro-

propterea nobis relictum puto, ne cum vno
 Hosio, omnis in patria nostra zelus, omnis
 pietas, & eruditio, extincta sepultaq; videan-
 tur. Deum precor, vt quam diutissime Ec-
 clesiæ Dei commodet. Bene vale & nos quod
 facis ama, nec amare desine. Romæ Idibus
 Decemb. 1579.

ODE LVGVBRIS.
 DE OBITU MAGNI
 HOSII CARDINALIS
 Varmiensis.

STANISLAI RESCII.

ECCLESIASTICI 44.

Laudemus viros gloriosos & parentes nostros in gene-
 ratione sua. Multam gloriam fecit Dominus,
 magnificentia sua, à sæculo.

VIS meo fundet capiti liquoré?
 Quis dabit fontem lachrymis sca-
 tentem.
 Flere ad mortem paro luctuosam,
 Præsulis Hosii?

G a Tigris

Tigris emittat gemitu strepentes
 Vortices, Phison riget ore lato
 Mixtus Euphrati, tribus atque fletus

Vnda sit vnus.

His Geon iunctus lachrymosa pandat
 Ora, diffusis super arua riuis,
 Irriget latos lachrymando campos,

Vistula præcep̃s.

Axis à summo bipatentis Orbe
 Depluat, cœlum grauidis opertum
 Nubibus, cœlum pluat è recenti

Flumina rore.

Quid nites Titan? tenebras Polonis
 Hæc dies adfert, Hosium iacentem
 Dum vides, albas piceo quadrigas

Obtege velo.

Nube sub tetra lateat bicornis
 Luna, funebres cieant querelas
 Astra, deplorent miserata mortem

Præsulis almi.

Præferant tristes elementa luctus,
 Nil sit in cœlo vel in orbe lætum,
 Gaudium mœret, subit ecce virtus,

Iura sepulchri.

Mors Stanislaum fera Varmiensẽ
 Præfulem, terræ columnẽ Polonę,
 Abstulit nobis, rubei nitentem

Laude galeri.

Sed notis tantis quid erat necesse?

Vt semel dicas Hosium, iuuentus

Mille per annos oritura, notas

Arriget aures.

Surgit è matris gremio futurus

Fulgidum vitæ speculum, futurus

Forma virtutum, celebris futurus

Aetheris astrum.

Surgit vt candens rosa rore tacta.

Surgit vt spargens folijs odorem

Lilium, surgit velut excitatus

Rore hyacinthus.

Matris ex aluo veniendo, semper

Purior vitro, niue vixit alba

Albior; vixit magis & columba

Simplice simplex.

Hic iugo Christi puerile collum

Subdit, & stiuam capiens aratri,

Vt decet, sulcat bonitatis aruum

Vomere pacis.

Hic nouum seruans hominem, vetustum

Pergit antiquo spoliare Adamo,

Sic nouo tectus sacrosancta Iesu

Membra sub intrat.

Cordis ex agro tribulos reuellit,

Semen irrorat lachrymis in alta

Mente iactatum, geminas daturum

Tempore fruges.

Spiritu carnem domitat petulcam,
 Ocium pellit gelidum labore
 Feruido, somno vigili profundum
 Pellit ocello.

Totus incumbit precibus beata
 Regna suspirans, fluidis in horas
 Pectus irrorat lachrymis, iuuentæ
 Vincit amores.

Non minus cœlum precibus fatigar
 Quàm pio cultu lachrymis nigrantem
 Abluit noctem, Sathanam repellit
 Dulcibus odis.

Spe polo pendet, nihil est in Orbe
 Quod velit, census super astra seruans:
 Et Liam sponsus simul & Rachelem
 Castus amauit.

Ventre ieiuno famis atra diræ
 Bella deuincit, superans anhelam
 Mox fitim dulcis meditando I E S V
 Fel sub aceto.

Rimulam transit velut anguis arctam,
 Sub manu Saræ subigit superbam
 Agar, ad cursus agit at asellum
 Verbere inertem.

Diua scutatus monimenta Patrum
 Sacra degustat rudimenta I E S V
 Deditus Marthæ, pia Magdalenæ
 Suscipit acta.

Ille doctores celebrandus inter,
 Igne diuini rutilans amoris
 Pectus errantium face veritatis
 Irradiauit.

Hostis effectus Sathanæ, repletur
 Spiritu Christi, capit arma, cæcas
 Detegit technas, precibus maligni
 Proterit artes.

Omnibus charus superumque Regi,
 Nactus est illo tribuente dotes,
 Quas ministrator Domini fidelis
 Sparsit in omnes.

O quot à falsis fidei magistris
 Saucios, arte vera medicauit?
 O quot intactos per amœna IESV
 Prata cibauit?

Hic oues pastor vigil è periclis
 Liberat multas, licet ore sicco
 Acer, huc illuc lupus vsque circum
 Cursat ouile.

Laurea fulsit gemina pudoris,
 Et bonum famę retinens odorem,
 Carnis & seruans animę decoram
 Virginitatem.

Martyr est, carnem cruciando: virgo
 Est habens pulchrę bona castitatis:
 Doctior exemplis: calamo, loquela,
 Instruit omnes.

G 4 Ergo

Ergo iam lassum latus hic reponit,
 Hęc quies illi placuit laborum :
 Pulchrior nullus locus est in Orbe
 Nobiliorque .

Magne (te nomen decet hoc) Hosi mi.
 Magne spe præstans, fide, amore Christi,
 Magne doctrina , minimi clientis
 Suscipe dona.

Iamne abis ? & nos properans relinquis ,
 Quos tamen sola regione linquis
 Semper adnixa, sine fine tecum
 Mente futuros.

Iamne abis ? foelix tamen & recedens
 Semper huc ad nos animo recurre,
 Esto nobiscum licet ad paternam
 Veneris urbem .

En tuam, Præsul bone, charitatem,
 Orbis aut alter, neque mors reuellet .
 Corporis vita, moriente, vita
 Viuet à moris .

Vnde complexi sine fine charum
 Pectus hæremus laqueo fideli,
 Quaque contendes comites feremur
 Mente sequaci .

Quando mortalis fueras , inuasti
 Nos precum semper studio tuarum :
 Nunc poli ciuis tueare gentem,
 Oro Polonam .

Patrię

Patrię magnus pater es ruentis,
 Tu ratem portu laceram reponis,
 Hinc licet surgat Boreas,fermensque
 Hinc ruat Eurüs.

Huius imprimis tibi cura Regni
 Adsit,& clemens patrię faueto.
 Sit fames,pestisq;e procul. Quiescant
 Aspera bella.

Nonne tu nobis monumenta vitę.
 Vita dum terris tua luxit alta
 Voce prompsisti? ò gregis alme custos
 O bone pastor.

Gaudeo mundi iubar vniuersi,
 Quod meis vidi toties diebus,
 Illud excellens decus omne dicam
 Urbis an Orbis?

Sint Deo grates,quod amore tanto
 Nos tibi astrinxit per operta vincla;
 Vis vt internam valeat catenam
 Rumpere nulla.

Pro datis magnis tibi,diue pastor,
 Seruitus quęnam poterit rependi?
 Nulla compensant precium salutis,
 Vota precantum.

Namque te celsum meritis in altum
 Culmen imponit preciosa virtus
 Inq; viuentum super vrbe magnis
 Turribus addit.

In diem atque horam sine te misellus
 Nequior fio, vitiorum in omnes
 Pronior sordes, facilem ruenti

Porridge dextram.

Pande, si Resci est tibi vita cure,
 Ut fuit quondam, rutili coruscum
 AEtheris callem, sacra pande summi
 Ostia regni.

Auribus gratis, pater alme, tandem
 Quas tibi laudes cecini libenter
 Sume, nec spernas modulos fideli
 Pectore promptos.

Carminis leges amor aureorum
 Nominum parui facit, & loquendi
 Cura de sanctis vitiosa non est,
 Quamlibet infans.

Scis Deum nunquam potuisse flecti
 Voce peccantum, fer opem roganti
 Diue defensor, pia vota IESVS
 Ocius explet.

Vnicum Gentis decus o Polonę,
 Hęresum victor venerande, salve:
 Sis salus nobis miseris, tuamque
 Respice gentem.

Impetra pacem populi, salutem
 Corporum, vires animę, benignum
 Aerem, gratam pluuiam, quietę
 Commoda vitę.

Lex Romanorum .

Honoratorum virorum laudes in concione memorantur, easq; ad cantus, & ad tibi-
cinem prosequantur.

FRANCISCO
LOMBARDO
CANONICO
Neapolitano.

Epistola X I I I.

V A M acerbè tuleris Hosij Card.
 Q sanctissimi viri planè διαβεβηκότου
 amissionem, ex tuis literis perspe-
 xi: neque vereor, ne magis amo-
 ris, quàm iudicij sit hoc, quod ei tribuis, te-
 stimonium. Erat enim Hosius maximum, &
 singulare viuendi, moriendiq; exemplum no-
 bis propositum: atq; etiam isto nomine ma-
 gnus in orbe Christiano semper est habitus;
 ita vt eius glorię orbis angustus videretur.
 Hosio verò sublato, Ecclesia Dei confessorē,
 reli-

religio propugnatorem, heresis euerforem, antiquitas conseruatorem, nouitas depulforem, populus doctorem, docti præceptorem, falsitas oppugnatorem, Roma senatorem, patria consultorem, pastores exemplum, impositores aduersarium, pauperes refugium, oppressi solatium, claudi pedem, cæci oculum, orbis vniuersus in tantis tenebris lumē lumen clarissimum amisit. O misera, & calamitosa tempora. Hosi pater mi, Hosi pater mi. Non enim verebor, quod de S. Basilio scriptum lego, de te quoq; dicere, Columna, & firmamentum veritatis, Spiritus sancti domicilium, Arca virtutibus abundans.

*Religionis altas, vox & manus altera Pauli,
Mors Lutheri, Cæli ianitor, orbis amor.*

At tu quidem præsens es apud Dominum: nos autem quibus oculis tantam Ecclesiæ solitudinem aspiciemus? quæ enim pluuiæ ita maturo tempore in sitientem terram incidit? quæ aqua exaspera rupe in deserto habitantibus erupit? Quod mare mortem, & seruitutem fugientibus ita subuenit? quæ tranquillitas fluctuantes tam oportune recreauit? quàm tu nobis in tempore, imò Ecclesiæ Dei vniuersæ, patriæque tuæ carissimæ tempestatibus iactatæ, vitæ innocentissimæ exemplis, & eruditionis tuæ præstantia,

tia, sapientiæq; laudibus subuenisti, atq; succurristi? Num autem misereor Patriæ nostræ, quod in hoc valdè necessario tempore, in his communibus miserijs, & ærumnis, in his Regnorum, & Rerumpub. excidijs, & ruinis, in hoc Religionis naufragio, in hac tanta rerum omnium conuersione, tam certum calamitatum perfugium, rerum agendarum regulam, nauarchum peritissimum, ducem fortissimum, senatorem sapientissimum, &, vt sanctissimi Greg. XIII. Pont. Max. pleno iudicij, & maturitatis testimonio vtar, Columnam Ecclesiæ solidissimam, ex istius vitæ stationem, amiserit. Nisi quod ego quærimoniarum pelagus iterum ingredior, tibiq; molestiam adfero, cui leuatione doloris adferre decreueram: sed interest profecto omnium, qui pietatem colūt, scire, Hosius quis fuerit? Bonus enim doctor erat Hosius; faciebat quod docebat; ita vt, si ad res pro Ecclesia Dei gestas respexerimus, satis diu, & ætati, & gloriæ vixisse videatur: si ad vota singulorum, atq; ad præsentem Reipublicæ Christianæ statum, quandocunque tandem obijisset, parum vixisset; si ad memoriam operum, semper viuet. Quamobrem nō possum non vehementer probare consilium tuum, quod in ciuitate quoque Neapolita-

na, quã ego totius humanitatis, & vrbانيتis domiciliũ statuo, Hosij Christi Iesu veterani laudes, promulgare decreuisti: in cuius vita licet neq; martyrium, neque miracula, præter illa notissimis scripturarum testimonijs commendata, quia post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris, cõmemorare possumus: vitam tamen martyrio plenam, assiduisq; curis, & laboribus pro pace Dei Ecclesiæ susceptis, attritam, atq; laceratam ostendere possumus. Habebis illum vicissim in conspectu Dei intercessorem, cùm ipse te habeat in terris integritatis, & innocentia suæ laudatorem. Benè vale, nosque, qđ facis, amore illo tuo singulari amare ne desine: non est enim quod nobiscum hoc tẽpore esse magnopere velis: neq; enim eum videres, quem reliqueras: non eum, quẽ noras: quem ex Vrbe proficiscens dimiseras: ne vestigium quidem eius, nec simulacrum, sed quandam videres effigiem spirantis mortui. Quæ enim per Deum vita in Hosij penè sinu, & gremio educato, vitalis esse mihi sine Hosio potest? qua fronte, quibus oculis meminisse potero ei vitam ademptã, qui mihi vitam dare solebat? qui solus propemodum vti vita rectè sciebat? qui vita dignus

gnus erat immortalī ? Quamobrem etiam
nil aliud in hac misera vitæ ratione, in hac
ingratissimæ lucis vsura, magis esse mihi cu-
randū video, quàm vt ne curem, iuxta illud,
ρόδον παρελθὼν μηκετιζήτει πάλιν, vel iuxta sacra
Scripturæ testimonia, cogitemus quod nos
ibimus ad ipsum, ille autem non reuerteretur
ad nos. Verū ego longior sum, quàm ini-
tio decreueram, aut quàm me fore putauī:
In causa est, quod nunc quoque Hosium ma-
gis, quàm aerem spiro, & eo so'o viuo, quod
cum eo adhuc esse videar. R. Patrem Salme-
ronum rogo te verbis meis valde saluere iu-
beas; & exemplar literis nostris adiunctum,
cum omnibus verborum ornamentis, offe-
ras, neque illius orationibus, & sacrificiis
præcipuè commendes, ac tuis quoq; etiam,
atque etiam commendatum habeas. Romæ
Nonis Maij 1586.

Ros-
perit-
tā ne-
quaq;
quere-
re ite-
rum.

STANISLAO

SOCOLOVIO, S. P.

Epistola XIV.

QUAM illustrem, quæ de te, Socoloui, conatibusq; tuis, pro Ecclesia Dei susceptis, constanti omnium sermone, ab his prædicatur, qui in Urbem ex Aula Regia veniunt. Equidem admiratus sum fuisse hominem, qui te ab istiusmodi studiis, & occupationibus abducere conaretur: quæ viam ad beatorum sedes, atq; ad memoriam hominum sempiternam munire parareq; existimantur. Nam si interest Ecclesiæ Dei commodis, & utilitatibus inferuire, de salute proximi sollicitè laborare, consilijsq; pessimis Christi perduellium Hereticorum, qui nil aliud, nisi vel Regum, vel Legum interitum meditantur, sese opponere: nullum videris consilium suscipere potuisse commodius, quam ut in Aula Regis Stephani viueres, in qua de summa rerum omnium consilia ineuntur. Neque enim

enim de te metuendum mihi video, si modò
 te rectè noui, (noui autem) ne deprauatos
 Aulæ mores tibi proponas imitandos ; qui
 in virtutis stadio , vitæ cursum omnem con-
 fecisti, nec ullis te vnquam temeritatibus
 obtulisti. Cur enim illam florentem ætatis
 partem in Academio puluere, vnde tu, ais,
 iter in cœlum rectius, in illa virtutum pale-
 stra, in qua vir bonus discitur, magnorumq;
 virorum seminario transegisses ? nisi vt te
 nulla mala exempla deteriolem, tu tuis bo-
 nis exemplis, multos posses facere meliores?
 Arundines & tenera arbuta, vndecunq; af-
 flauerit ventus incuruat: at solidas arbo-
 res, quæ radices in alto fixerunt non nisi ra-
 rò validissima tempestas euertit. Possem for-
 tasse de te timere, si primum tantùm Philo-
 sophiæ limen ingressus, in altum illius non
 descendisses: Si summa tantùm extremis
 quod aiunt laboris decerpere (quod multis
 in patria nostra solemne est) exiguumq; illi
 tempus, quasi aliud agentem impendisse, te
 viderem. Nam qui istius modi sunt, nimis ci-
 tò sibi placent, statim vt blandulos adulator-
 es inuenerint; qui bonos vires proclamēt,
 qui doctos, sapientes, eloquentes: laudibus
 suis illico assentiuntur, etiam si sciant illos
 ipsos sæpè multa falsa dicere: nec etiam du-

H bitant,

bitant, illotis, ut aiunt, manibus in arenam
 proflire, morumque se, quos non habent, ma-
 gistros, & præceptores profiteri. At qui dies
 suos in Christianæ Philosophiæ præceptis,
 & vitæ rationem in cultu pietatis transege-
 runt; semper & ubique sui esse similes con-
 sueverunt: & siue in Aula versentur, siue in
 Academia viuant, siue in paupertate, siue
 in diuitijs, siue in patria, siue in exilio: pedē
 à cursu virtutis nunquam referunt: ita ut,
 quocumque tandem insaniæ genere vulgus la-
 bore, cum in eos inciderit, non magis pro-
 ficiat, quā proficit tenuis, in alto mari nim-
 bus. Stet licet ad latus carnifex, fixas cru-
 ces, parataque supplicia teneat: ignes, scor-
 piones, ungulas expediat, vir bonus sui esse
 similis non desinet: nec quid passurus, sed
 quid factururus sit aspiciet: præcisus quoque
 manibus, & omni agendi facultate spolia-
 tus inueniet: in quo proximo ciuibuscumque
 suis commodet. Stabit enim & clamore iu-
 uabit, & si quis fauces oppresserit, stabit ta-
 men, & silentio iuuabit. In summa, quocun-
 que loco, quacumque dignitate, quacumque for-
 tuna fuerit, nunquam esse poterit inutilis
 opera viri boni. Auditum, visum, vultum, nutum,
 incessum proderit: & erit, aliquid quod ex il-
 lo vel iacente proficias: tantum abest, ut à
 cultu

cultu virtutis, optimisq; consilijs: perditorum sibilis & exemplis abducatur. Nil itaq; metuo de te Socoloui, ne tibi corruptos Aulæ deprauatæ mores imitandos proponas. Hoc enim in illorum mores cadere consuevit; quos odium inuidia; spes, metus, contemptus: quiq; Curiarum pestes, de statu mentis dimouerunt: contra quas, quicunq; remedia ex sacrarum litterarum lectione didicerunt; scopulos effugient, & inter procellas Aulæ fluctuantis, non aliter ac in tuto portu nauigabunt. Odium autem vitare, difficile non erit homini, qui mortalium neminem, vlla vnquam lacesiuit iniuria. Inuidiam effugiet; qui sese hominum oculis non ingesserit: qui bona sua non iactauerit: qui sciuerit de eo quod habet in sinu gaudere. Spem porrò improborum præcidet, si nil insigne possederit; nec quicquam habuerit, quod alienam cupiditatem irritare queat. Concupiscuntur enim insignia, etiam si parum nota sint. Vt autem ne timeatur, præstabit hoc fortunæ mediocritas, & ingenij lenitas, cum homines talem esse cognouerint, quem offendere sine periculo possunt: cum reconciliationem illius, & facilem, & certam esse senserint. Contemptus autem etsi in Aula ad tolerandum adeò difficilis

videatur ; vt plerunq; generosos animos ad improba consilia irriter, tamen & iste magnam securitatem afferet, placidè moderateq; ferentibus. Nemo enim homini contempto pertinaciter, nemo diligenter nocet. Quem quis contemnit non calcit proculdubio, sed transit. In acie quoq; iacens preteritur, cum stante pugnatur. Quamuis nō magis sacerdotem contemni posse putes: quam cum ædium sacrarum ruinæ calcantur: quas religiosi homines, etiam si iaceāt, æquè tamen ac stantes adorant.

Iam verò quæ maior esse pœna posset Sacerdotis boni, si Aulæ assecclas omnes propterea odisse deberet, quod ab illius moribus, vitæq; institutis dissentirent? nihil profectò illius esset animo ærumnosius. Omnis enim illi vita per iracundiam mæroremque transigenda veniret. Quod enim momentū erit, quo non multa ubiq; omnibus calculis improbanda videat? Quoties domo sua in curiam processerit, per auaros illi, per ambitiosos, per luxuriosos, per prodigos, per impudentes, & hoc nomine fœlices reputatos, transeundum est. Deficeret, si toties irasci vellet, quoties irascendi causas inueniret: cum præsertim nè inter istos quidem, quos ob cristas, & balteum admiramur vlla

constare pax videatur. Fœlicem oderunt, infœlicem contemnunt, maiore grauantur, minori graues sunt: & velut in quodam ludogladatorio, cum ijsdem viuitur, & cum ijsdē pugnatur. Ambētio enim ambitionē, & spes spem excitat, ac sœpè fit vt omnia p̄dita ob leuem prædam voluptatemque cupiant. Non irascendum tantum, sed insaniēdum esset; si ad omnia omnium flagitia, & scelera animo commoueri deberet. Quin potius Sacerdos, nil timens, nisi Deum; nil sperans nisi à Deo; placide sese, leniterque ad omnes istorum errores adhibebit: tãtoque magis amabit hominem, quantò magis detestabitur errorem; & omnes in vniuersum sociorum cupiditates tam æquis oculis aspiciet, quam aspicit ægros suos medicus. Et licet, in publicum, vt ita dicam, misam nequitiam viderit; ita vt innocentia non tam rara, quam nulla sit: etiamsi vitia in mores hominum abierint; ita, vt scelera non solum delectent, sed etiam placeant: vir tamen bonus; postquàm semel artem omniũ præstantissimam didicerit, prodesse: posteaquam sibi pacem fecerit, nil timendo: diuitias parauerit, nihil concupiscendo, tanquã si telis, & scutis omnibus armatissimus esset, in publicum prodibit, ciuesq; suos ab

omnibus pestibus, quibus animos eorum infectos inuenerit, toto conatu ut liberet, laborabit; alios re, alios fide, alios gratia, alios consilio, alios præceptis adiuuando: omnes in vniuersum Christiana charitate tolerabit. Sacerdos enim velut communis quidam pædagogus humani generis existimatur; & quanto magis gloriam Dei, & salutem proximi amabit; tanto se propius velut quidam pius medicus ad lectulos ægrotantium adiunget: & læsas prauis moribus conscientias, quasi venam tangens, salutaria remedia non solum monstrabit, sed etiã admovebit: sollicitus assidens, ad suspecta tempora occurrens; nullum illi ministerium oneri, nullum fastidio erit: ut, quæ dicit, in ægri animum descendant; ut non deleant, sed ut profint. Hunc talem, tamq; diuinum virum, quis dixerit in Academico puluere, & in tacito aliquo, licet Sancto secessu perpetuis temporibus occultandum? Meministi proculdubio, quid aureum illud os, quodam in loco hac ipsa de re scripserit. Quod si quis, ait, existeret qui admiretur, laudetq; sacerdotem eum, qui sibi ipse viuens domi se contineat, ac multorum consuetudinem vsumq; auersetur; equidem hoc patientiæ specimen aliquod esse dixerim non

tamen

*faciles
Sed dargus
et Medici
quidam*

tamen idoneum id argumentum virtutis
 omnis eius, quæ illius animo inesse debet,
 affirmauerim. Neque enim si, cum obdor-
 mirem, non deliqui: neq; si cum non collu-
 ctarer, non cecidi, neq; si cū non depugnare
 non percursus sum, mirari oportuit. Grego-
 rium quoque Nissenum, cum sibi levis, & in-
 constans videretur, ob crebram locorū mu-
 tationem, sicut ligna quæ aquis feruntur,
 his verbis cōsolatur & defendit Gregorius
 Nazianzenus: Nequaquam vir egregiè, ne-
 quaquam ita affectus esto. Illorū enim co-
 actus est cursus; tua verò discursatio Deo
 grata est; fixumq; ac certum est, de multis
 bene mereri, quamuis loco minimè fixus sis:
 nisi verò quis solē accuset, quia in orbē cur-
 rit radios fundēs; atq; omnibus rebus quas
 peragrat vitā afferens: Aut etiam sydera fi-
 xa laudans, planetas vituperet, quorum ipse
 quoq; error compositus est, atq; concinnus.
 Illud quoq; proculdubio meministi; quid
 olim, præclarus ille Aphraates fecerit, &
 quod præterea Valenti Imperatori respon-
 sum dederit exprobandi, quod in Ciuitatem
 ex solitudine venerit. Si pax, inquit, Christi
 ouibus esset, domi manerem, ibiq; quietè
 confidens, pro Imperio tuo orarem. Sed cū
 multa insanix caligo, loca viamq; occupa-
 uerit;

uerit; & maximus insuper subrepat timor
 ne à feris oues dilanientur, necessitas mihi
 quoq; incumbit; vt vigilem, omnemq; funē
 moueam, ne quod grex Christi capiat detri-
 mentum. Sic etiam laudatus ille Iulianus, so-
 litudine relictā Antiochiam venit, vt aduer-
 sariorum redargueret mendacium, & veræ
 fidei doctrinam deprædicaret. Idem fecit
 Flauianus & Diodorus, & Magnus ille An-
 tonius Monasticæ vitæ professor, Constantis
 temporibus. Nemo, ait saluator, lucernam
 ponit sub modio, sed super candelabrum, vt
 omnibus luceat. Laxum quippe spatium,
 res magna desiderat. Ipsi quoq; muti gre-
 ges, aut maxima corpora sequuntur; aut ve-
 hementissima: non sequuntur armenta de-
 generem taurum, sed qui magnitudine to-
 risq; cæteros mares superat: Elephantorum
 gregem excelsissimus ducit; sic & homines
 optimum quemq; & innocentissimum Sa-
 cerdotem, quacunq; duxerit, ijsdem vesti-
 gijs non inuiti sequuntur. Quamobrem etiā
 maximi, & sapientissimi Principes, cum vi-
 derent quantam secum vim remediorum
 traheret magnorum & intelligētium viro-
 rum consuetudo, ad explicanda Reipub. cō-
 silia: atq; ad res arduas, & diffīciles expediē-
 das: quos ingenij sapientiæq; laudibus abū-
 dare

dare cognouerant, eos in Aulam euocare, lateriq; suo adiungere, atq; in suis intimis habere, non vtile solum, sed etiam honorificum existimabant.

Ita Cræsus Anacharsim ad se pertraxit; ita Antiochus Phormionem; ita Dionysius Platonem: ita Alexander Aristotelem summo in honore habuit. Ita Reges Aegypti Menandrum. Ita Antonius Frontinum; ita Traianus Prusseium, & Dionem, ita Vespasianus Salenum Bassum Poetam: & Octavianus Arrium Philosophum ita Rex Vngariæ Mathias Volateranū: ita Robertus Siciliae Rex Petrarcham: ita Sigismundus primus Miechouitam, ita secundus Hosium, & Cromerum: sed quid aio? Veritas odit moras; ita te quoq; Socoloui, Rex sibi Stephanus adiunxit. Et illa præterea sæculi nostri lumina, Muretum dico: Vrsinum, Sigoniū, Belarninum. Flaminium, Gregorium de Valentia, vt ad se pertraheret, magna contentione, magnisq; propositis præmijs laborauit. Scitum est illud Theodosij, quod interroganti cuidam respōdit; quibus nam artibus assequi Princeps possit; vt & optimus, & sapientissimus euadat? Si, inquit, & foris. & in conclauis; & in cæna, & in ambulatione; & in pace, & in bello; bonorum & intelligētium con-

consuetudine dēlectabitur: cum ijsq; quotidie viuat.

Nec est, quod te ab Aulæ consuetudine calumniantium voces auertant; qui dicūt, opum causam Sacerdotes bonos in curia viuere: lucrum quæri, salutem animarū prætexi. Tametsi enim Dei Regnum quærentibus, adijci cætera plerunq; consueuerunt: non propterea tamen ab illis Aula petitur, non enim illa quærit Sacerdos, sed & illa veniunt: non propter illa, se principibus viris adiungit, sed labor eius dum salutem animarum quærit, illa quoq; inuenit. Sicut qui in sole ambulat, etiamsi non ob hoc ambulet; fit tamen nescio quomodo vt coloretur; Sicut in aruo, quod segeti proscisum est, aliq; flores internascuntur, nō tamen huic herbularæ, quamuis delectet oculos agricola tātum operæ laborisq; impendit: aliud fuit aranti, ferentiq; propositum: hoc superuenit. Sic igitur & opes, & honores non sunt merces, & causa laboris, sed accessio. Dum scilicet vitæ præcepta seminantur; vitæ commoda, velut flosculi internascuntur; sicut qui pauimenta verrunt, & gemmam inueniunt.

At paucis Sacerdotibus idē est finis propositus? Vtinam esset. Sed interea quoque videmus: quod in eodem prato medicus bonus,

nus, elleborum; malus, ac onitum inuenit: in eodem prato, bos herbam, puella florem. Canis leporem, Ciconia querit lacertam. Quamobrem si qua ad illum dignitas, si opes, & fortunæ venerint, non ea respuet; sed velut externum quid, & alienum, hospitio grato recipiet, adeoque abstinenter utetur, ut suas esse magis audiat, quam sentiat. Et si quæ potestas summa cum auctoritate oblata fuerit, eius priuilegia semper in salutem, nunquam in cuiusquam pernitiem, & exitium explicabit.

Inde porro videmus, quod in Repub. bene constituta sacrorum Antistites, terrenis opibus abundantes, primos etiam teneant dignitatis, & honorum gradus: ut in opibus quidem exerceant, & doceant domandæ cupiditatis artificium, & in potentia profint oppressis. Quis enim alius magis opibus dignus est, quam qui opes contempsit? Tunc Christi patrimonium committitur: qui suum reliquit: & hoc cum animo suo constitutum habuit: quod etiam sine illis rectè & ex virtute vitam duceret: & si fortè ad se venissent, eas tanquam cras abituras semper aspiceret. Nam cum Sacerdos bonus velut quidam artifex domandarum cupiditatum censeatur, & in exemplum generi humano datus sit;

sit; quæcunq; illi materia obuenerit, in qua
 animi sui vires exerceat, eam æquo animo
 semper amplectetur. Quis autem dubitat?
 maiorem esse cāpū, ad vim virtutis ostenden-
 dam in omnium rerum affluentia quam in
 paupertate? In hac enim solū hoc requi-
 ritur, non inclinari, non deprimi, non deijci,
 de gradu constantiæ, non deturbari: sed for-
 titer & viriliter contra omnes fortunæ im-
 petus consistere. In opibus autem & in om-
 nium rerum affluentia, & pietas vtentis, &
 liberalitas, & Prudentia, & Temperantia, &
 Magnificentia, & amor proximi apparebit.
 Præclarus quidem est cui cum paupertate
 benè conuenit: sed magis suscipiendus est,
 qui in diuitijs pauper est: qui argento vti-
 tur, vt fictilibus: & fictilibus, vt argento: qui
 tam benè culmo, quam auro tegitur: tam be-
 ne rustico, quam tenero pane satiatur.

Rectè igitur maiores illi nostri optimi, &
 Sapientissimi viri, Sacerdotes Christi, his
 quas vidimus opibus, & hoc in patria loco,
 atque ordine dignandos esse in Repub. cen-
 suerunt: vt essent velut custodes rerum cō-
 munium, vt reliqui haberent quos respice-
 rent; quos consilijs & cogitationibus suis
 interesse quodammodo sentirent. Tutissi-
 mum enim est sub disciplina bonorum viro-

rum viuere , & eos tamquam semper assistens, nostraque omnia studia, & consilia inspectantes, cogitare. Vult enim Deus opera sua eminere: vult seruorum suorum virtutes in oculis hominum versari. Luceat, ait, lux vestra coram hominibus. Quid enim vir optimus, virtutisq; cultor constantissimus, & consilij publicis sese ingereret; & medendis Reip. Ciuiumq; suorum vulneribus insudaret; si parum dignitatis, parum auctoritatis, parum virium haberet? Non suscipit vnquam superuacanea consilia vir sapiens; nec operam suam rebus non profuturis impendit. Quem Deus morum magistrum & præceptorem humani generis designauit, cur detraxisset posse quod iubetur? Nil posse ait ille, hoc est mortuum viuere, nil curare, hoc est insanum esse. Rectè dixit tuus ille quondam præceptor, & magister Aristoteles. *Αδύατον γὰρ ἢ οὐ ράδιον τὰ καλὰ πράττειν, ἀχορήγητον ὄντα: πολλὰ μὲν γὰρ πράττεται, κατὰ περ δι' ὀργάνων. καὶ διὰ φίλων, καὶ πλούτων, καὶ πολιτικῆς δυνάμεως.*

Impossibile enim nec omninò facile bene operari sine pecunia: multa enim fiunt tamquam per organa, & per amicos, & per diuitias, & per polyticam potestatem.

Et

Et videmus vbi à consilijs publicis amoti sunt Antistites, suaq; illa dignitate, auctoritate, opibus despoliati, quam in paucis spes, quam in paucioribus facultas remanserit subleuandæ Religionis, quam in multis sit audacia, quam minor facta est hominum ad quidvis audiendum verecundia. Scit infelix Anglia, experta est Scotia, quã certam quam luculentam plagam acceperit Religio Christiana, statim vt ordo Ecclesiasticus de suo gradu fuit deturbatus. Sicut ergo non contemnet seipsum vir sapiens, etiamsi fuerit minima statura, esse tamen se procerum vellet; & exilis corpore valebit; malet tamen sibi corporis esse robur: & amisso oculo, pedeq; iucundè viuet, malet tamen id ipsum integris omnibus membris facere. Ita nec opes, nec honores contemnet, Christi Sacerdos: etiamsi sciat sine illis securè, beateq; se posse viuere; sed sic illis afficietur, & exhilarabitur; sicut nauigantes, secundus, & fèrens ventus exhilarat, sicut ambulantes dies temperatus, & in pruina, ac frigore apricus locus recreat. Sicut colossus molis suæ magnitudinem seruabit, etiamsi in puteo iaceat; pumilio vicissim, etiam in excelsò môte erectus, pusillus est: Sic magni viri animus, & in paupertate, &

diui-

diuitijs sui semper erit similis; nec vlla vnquam egestas, opera eius propria prohibebit, sed ad alios tantum pertinentia: Non poterit se malorum conatibus opponere: Stultorum consilia dissipare: inopum egestate succurrere: oppressos iniurijs liberare: hostes à ciuiliū t̄gulis propulsare. In summa, Solem humano generi detraxeris, si facultatem exercendæ virtutis in foro, in Curia, in Repub. Sacerdoti bono negaueris: si ad vitam priuatam, umbratilem, & inopem relegaueris. Scitum est illud Homeri.

Αἰεὶ δ' ὀπλοτέρων ἀνδρῶν . φρένες ἠερέθονται
 Οἷς δ' ὁ γέρων μετέησιν , ἅμα προσω , καὶ ὀπίσω
 Λάσει ὅπως . ὅτ' ἄριστα μετ' ἀμφοτέροισι γένηται .
*Semper verò iuniorum virorum mentes pendet ,
 Quibus verò senex interfuerit , simul præsenter
 & futurè*

Prospicit; vt valde optimè cum vtrifq; agatur.
 Sed sæpè aiunt ipsi Rectores errant . Quis negat? sed sæpiùs rectè sentiunt . Num esse homines desierunt, cùm in hunc ordinem assumarentur. In vinea benè culta fertilique, non omnia quæ sunt , vites sunt : sunt enim & arbores infructuosæ, sunt & arundines leuissimæ, quæ sustentant vites : & tamen nec sine vitibus, nec sine arundinibus vel alijs vitium

vitium sustentaculis esse vinea potest.

113 Dormitat aliquando, & pastor, & gubernator, & vigil, & custos; num ideò, quia lupus ouem rapiet, tempestas nauem opprimet, hostis in Ciuitatem irruet, latro carcerem effringet; sine pastore ouem, sine gubernatore nauem, sine vigile ciuitatem, sine custode carcerem relinques? Improbi ac impotentis animi argumentum est, nonnullorum errores, infirmorum oculis obtrudere, vt & ipsi peruertantur: & egregia multorum benefacta tenebris inuolueret, ne exemplis emendentur. Sic lucidum solem, propter nocturnas tenebras: sic Lunam propter Ecclypsis incommoda: sic stellas propter diei claritatem ex omni rerum vniuersitate tolleres. Iniquum est, propter paucorum vitia, vim virtutis opprimere: & propter aliquorum errores; omnibus calumnijs venerandum ordinem sanctorum Sacerdotum lacerare. Si potestis bonos viros laudate, sin minus præterite. Quod si vobis exercere tetram istam licentiam placet, alterum maledictis cõfigat. Nam cum in Deũ, Deiq; ministros, verba ista inanitatis plenissima iactitatis; non dico sacrilegium facitis, sed operam perditis. Quod si omnia quæcunque vel videtis, vel auditis, nullo adhibito

hibito iuditio trahere ad inuidiam volueritis, quotus quisq; Apostolorum erit, quem non lacerandum putabitis? Obijcietis proculdubio & Petro Apostolorum Principi, quod hominem necauerit, quod cum gentibus manducauerit, Simonem asperis verbis obiurgauerit, quod è carcere exiuerit, Paulo, quod alium Sathanæ tradiderit; alium Anatemate damnauerit; alium cæcitate percusserit; quod ex muro dimissus fugerit; qđ Galatas stultos, Cretenses mendaces vocauerit; quod Petro Apostolorum Coryptheo in faciem restiterit. Obijcietis omnibus in vniuersum Apostolis, quod inter se de primatu contenderint: quod precia possessionū ad pedes proiecta receperint; Sed ò vos maxime fælices, cum vobis eius generis vitia imitari contigerit. Facilius enim, quisquis obiecerit, vitia fecerit honesta, quam turpes Apostolos. Quamuis quo minor iam Stephano Rege facta esse dicitur, in patria nostra ordinem Ecclesiasticum proscindendi, vexandiq; licentia: quo remissior luxuria; eo tibi debent videri leuiora Aulæ incōmoda: vt alia quoque vitia tuis concionibus sublata, moresq; maiorum restitutos videamus.

Nec ideo manus erit remittenda, quod
 I non

non semper fortasse, quod seminas proueniet; Non respondeant potius, quam non seminentur beneficia: & post malam enim segetem ferendū est: forte vnus anni vbertas, multorum annorum sterilitatem compensabit. Etiam post tempestatem nauigantur maria, & aliquando fit, vt fumāte adhuc tepenteq; area, noui ædificij fundamenta fo-
diantur. Cuius rei euentus incertus est, vt aliquando succedat, sæpè tentandum est. Quo magis facies vt tetra ista errorum & vitiorum portenta quæ homines audacia, & licentia præfidentes, in patriæ pernitiem direxerunt; tantò etiam liberius, & libentius orationis tuæ vehementia, verborumq; spiculis, & sententiarum quibus abundas grauitate comprimas atque conficias: quantò securior es, Regem Stephanum auctoritate potestateq; sua, quæ summa est, omnia tentaturum, vt maiorum nostrorum, qui nouos istos recentesq; Deos ignorauerunt, & in vitæ rationibus summa moderatione vti sunt, simus quam similimi. Istiusmodi enim studijs, & artibus perdiscendis, tempus omne suum occupatum tenebat; vt & in pace dignitatem tueri valeat; & in bello victoriam consequi: & in omni negotio cautè versari: & in ocio tranquillitatem retinere;

re; & omnibus in rebus, ita sese adhibere, ut subiecti imperio suo populi, summa consensione sese illi regendos committant: & in illius virtute, bonitate, prudentia, clementia, existiment esse sibi firmissima vitæ, salutis atque dignitatis præsidia constituta. Neque enim casu, aut in triuio Rex bonus, orbi Christiano nascitur. Dominus est, qui quando vult, ex lapide quoque seruos sibi fideles suscitatur. Tardè, ait Ethnicus, quæ magna sunt, prouenire consueuerunt, mediocria verò, & in turbæ numerum referenda, quotidie producuntur. Eximia, ipsa raritas commendat. Ante regnavit vitij, quam nobis; ante cupiditates refrænare, quàm hostes vincere didicit; nūc paratis bonis utitur: Quid autem negotij est continere eos in officio quibus præsis, si te ipse contineas? Infelix æger, in quo medicus artis suæ experiētiā tentat: multorum dum discit, funera numerabit. Nos verò fœlices, & beatos; postea quam morbis nostris, non spe & expectatione, sed re & veritate sciens, & expertus medicus contigit. Non discet in Repub. nostra prudentiam, sed ostendet: non discet Temperantiam, sed faciet: non discet Fortitudinē, sed exercebit: non discet Iustitiam, sed administrabit. Nobis enim hæc omnia nasce-

bantur: nobis illa omnia acquisita nobis laborata, parataq; fuerunt. His comitibus stipatus, velut sydus quoddam, nobis ortus est. Hoc videlicet in eo Deo prouidente, quod non semper priuatus futurus esset. Isto ergo Duce foris armato, domitogato, quid ni tu impetum in publica vitia facias? & quia instruenda vitia est exemplis illustribus; noli iam ad vetera, & externa confugere. Detrahit patriæ maiestatem suam, qui fortia ciuium facta, quæ in luce collocari cupiunt, silentio prætermittit. Discant potius à suo Rege subditi pietatem colere; ius ex æquo dicere; non variari gratia: cupiditates continere: suos coercere: aduersarijs parcere: pericula contemnere: rebelles castigare. Discant temperanter viuere: otium detestari: sobrietatem colere: delicias odisse. Discant esse faciles in rebus cognoscendis: in hominibus audiendis admittēdisque: lenes esse in discernendo: diligentes in satisfaciendo. Discant esse humiles, affabiles, comites: semper prodesse: nunquam obesse; nisi cum eius, cui cōsultitur, interest. Postquam enim illi consensus hominum magnam personam imposuit, multum ab eo exigūt, multum expectant. Interest ergo sciri, quid profit. Interest istam virtutem, moderationem ani-

mi, temperantiam ; istam pietatis, & sapientiae coniunctionem , non latere in tenebris , neque esse abditam. Quis autem eius potentiam non amauerit ? quis si per stragem humanam iter illi ad salutem aperiendum esset , substernere corpus suum detrectauerit : & illic se suaque omnia proicere, quocunque desiderauerit salus illius , quem tam pro se , quam supra se , scit esse ? cuius vigiliæ , omnium domos ; cuius Prudentia , omnium fortunas ; cuius labor , omnium otium ; cuius industria , omnium delicias ; cuius occupatio , omnium vacationem defendit ? qui cum se Regno Poloniæ dedicauit ; sibi eripuit . At ordo noster , quem Ecclesiasticum vocant , plus etiam debet , tam salutaris potentiae : sub cuius tutela positus , Deum securè maiorum ritu veneratur : & fraudibus atque insidijs hæreticorum minus quam antè obnoxius esse dicitur.

Sicut enim mercator , nauis gubernatori plus debet ; qui plura , & præciosa vehit : & impensius illi gratus est ; qui gemmas , & purpuras , & auri ponderibus æstimanda portabat : quam qui vilissima quæque , & suburræ loco futura , congefferat . Sic ista beneficia , quibus Stephanus Rex patriam nostram afficit : licet ad omnes pertinent plus

tamen illi debemus nos, quibus cœlestia talenta credita sunt; vt operemur in eis, & alia superlucremur: quam qui vitæ suæ tempora in luxu, & in popinis, & in studijs inanitatis, transmittere consueuerunt. Quamobrem nostræ partes erunt, Deum sedulò pro eius incolumitate deprecari: cuius imperio si non tenemur; fortasse nullam à nobis, neque belli externi, neque domesticarum discordiarum calamitatem abfuturam videremus: Hoc autem saluo, & omnibus qui in sublimitate sunt, quietam per Dei gratiã, & tranquillam vitam agemus, in omni pietate & castitate. Nam & in reliquis etiam Reipub. vulneribus sanandis, præclari quidem conatus Maiestatis eius audiuntur: sed gesta res, & omnia ab eo summa expectantur. Et hoc tamen, inter voluptates est, superesse quod speres. Quanquam ea quidem, quæ de Rege scripta sunt, non vt tuum erga illum cultum, & obseruantiam excitarem scripsi. Nec enim tua Prudentia, mea præcepta desiderat. Sed me in scribendo, præclarissimarum virtutum quæ in eo elucescunt, commemoratio magnopere delectauit: ita, vt longior essem quam vellem, aut me fore putauì. Te autem ad extremum non possum iterum, atque iterum non hortari;

vt ne contrahas aut demittas animum; ne uēte obrui Aulæ incommodis, & magnitudine laboris finas : sed facias, quod perpetuò fecisti; vt tuam illam mentem, curam cogitationem vehementius incites : & quæ in patria nostra pullulant; hæresibus, malisque moribus occurras, meq; amore illo tuo singulari amare ne desinas, & si me valere vis, tuæ valetudini diligentissimè seruias.

Eius epistolæ prolixitatem defenderem; nisi illam facere vererer defendendo prolixiorē. Ora Deum pro me, frater dilectissime, vt ne verba mea contra me sint in die iusti iudicij: sed vt antequam moriar, moriantur in me vitia. Nam & ego tibi, cum ad altare Dei apud memorias Martyrum, licet indignus assisto, idem charitatis officium impendo. Datum Romæ 30. Octobris 1577.

STANISLAO KARNKOVIO

ARCHIEPISCOPO GNE-
neñ. Regni Poloniæ Primate,
Primoq; Principi.

Epistola XV.

NULLAM occasionem lubens præ-
termitto, qua probare queam R.
D. Vestræ, meo ergo illam studio,
& obseruantia, nihil esse posse fer-
uentius: quo minus molestè feret, si crebrio-
ribus litteris curas R.D. V. Ecclesiasticas,
& cogitationes ad Rempub. pertinentes in-
terpello: cùm præsertim ab illo curioso scrip-
tionis genere abstineam, quod de rebus
alienis, & inanibus otiosè fabulatur. Scio
quod in ore sæcularium nugæ, nugæ sunt, in
ore sacerdotum, blasphemix: procliuiusque
est ad noxia transitus ei, qui otiosum ver-
bum non reprimit. Scripsi R.D. V. institu-
tam

tam fuisse Iefabelis Anglicæ auctoritate, in
 castro Londinensi disputationem, inter P.
 Campianum Societatis Iesu Theologum, &
 aliquot Ecclesiæ malignantium superinten-
 dentes: inter quos præcipui fuerunt Hame-
 rus & Charcus. In qua, pars aduersariorum
 erroris, & impietatis cōuicta, ita succubuit:
 vt sol ipse noctis obscuræ tenebras magis
 illustrare non posset, quam eorum fraudes,
 ab illo Christi Confessore patefactæ fuerūt.
 Vnde factum est, vt Catholicorum animi, ad
 spem pristinæ libertatis recuperandę ve-
 hementius exāserint, omniq; pēnarum, &
 cruciatus metu postposito, apertè deinceps
 Christum confiteri cēperint, Pater autem
 ille, cū esset confessionem omnium pul-
 cherrimam coram Regibus terrę confessus:
 iterum est compactus in carcerem, de cuius
 vita, quid potestas illa tenebrarum statue-
 rit ignoro. Sed peruenit in manus meas li-
 bellus illius, quo ministris patrię suę, quos
 Academicos vocat causam sui in patriam
 aduentus recenset; simul etiam errores,
 quibus irretiti sunt, & in quantis tenebris
 ac veritatis ignoratione versarentur, eui-
 denter ostendit: cuius ego lectione, cum es-
 sem vehemēter oblectatus, ad offitiū meum,
 & obseruantiam erga R.D.V. pertinere pu-
 tauī,

taui, vt eiusdem voluptatis ipsam quoque, participem facerem. Quamobrem quædam ex eo capita excerpti, (exemplar enim vnicum tantum habui, quod à multis cupidissimè expetebatur) quæ plenum animum Evangelicæ, & Apostolicæ libertatis, & verè Christianæ charitatis argumenta repræsentant, quæ R. D. V. mitto, vt videat, ac etiam Deo gratias agat, quod ex illis Anglicis lapidibus, filios Abraham, hoc tam necessario tempore suscitare dignatus est: qui in medijs circumstrepentis populi terroribus, impavidos sese ad dolores obijciunt: qui minas, & terrores iudicum, & vulnera carnificum, ad suas laudes, titulosq; adijciunt, quorum animi tantum crescunt in pugna, quantum se putat ille vincere per quæ eos Christus voluit coronare. Quæ res in maximam certè spem, piorum animos erigit, futurum, vt iste Christi martyrsum adeò præciosus sanguis, magnos Ecclesiæ Dei fructus, & utilitates pariat. Flamans, ait Sanctus ille martyr, plerunq; iuuat agris immittere, vt calore vagantis incendij cæca terræ spiramenta laxentur: iuuat leues stipulas crepitanti igne torrere, vt se altius grauida seges tollere, parturientibusq; culmis densior arista valeat florere. Benedictus Deus qui per suam

mise-

misericordiam, & bonitatem, vias omnes ad salutem aperit: ad perditionem, & exitium obstruit. Suscitauit Sathanas persecutores, dedit Dominus Martyres. Incendit flammæ, gladios: & supplicia parauit: Equuleos furor hæreticorum renouauit. Dominus autem militum suorum voluntates patientiæ fortitudinisque laudibus armauit, & mortis periculorumque despicientia nobilitauit; ita ut ubi non possint Dei seminare sermonem, possint, ac etiam velint proprium effundere sanguinem, ut aduersarij testimonium veritatis, etiamsi nolint in rubenti terra, quã non possunt non calcare, videant, quam ex ore loquentis audire cum possent, detrectabant. Qua ratione cum olim gentilium obstinationem fractam: atque sub suaue Christi iugum subiectam videamus, non possumus ijsdem initijs consentientes exitus nõ expectare, cum idem sit Dominus omnium: diues in omnes, idem ille qui dixit Ego Dominus & non mutor.

Si quid autem deinceps accepero: faciam de tota re R. D. V. certiores: sed & apud nos certamen paratum, stadium patefactum, brauium propositum esse videtur. Non est quidem adhuc, qui vitam eripiat: sed est qui Christum è cordibus hominum euellat; qui
 pacem

taui, vt eiusdem voluptatis ipsam quoque, participem facerem. Quamobrem quædam ex eo capita excerpſi, (exemplar enim vnicum tantum habui, quod à multis cupidissimè expetebatur) quæ plenum animum Evangelicæ, & Apostolicæ libertatis, & verè Christianæ charitatis argumenta repræsentant, quæ R. D. V. mitto, vt videat, ac etiam Deo gratias agat, quod ex illis Anglicis lapidibus, filios Abraham, hoc tam necessario tempore suscitare dignatus est: qui in medijs circumstrepentis populi terroribus, impavidos sese ad dolores obijciunt: qui minas, & terrores iudicum, & vulnera carnificum, ad suas laudes, titulosq; adijciunt, quorum animi tantum crescunt in pugna, quantum se putat ille vincere per quē eos Christus voluit coronare. Quæ res in maximam certè spem, piorum animos erigit, futurum, vt iste Christi martyrsum adeò præciosus sanguis, magnos Ecclesiæ Dei fructus, & utilitates pariat. Flamans, ait Sanctus ille martyr, plerunq; iuuat agris immittere, vt calore vagantis incendij cæca terræ spiramenta laxentur: iuuat leues stipulas crepitanti igne torrere, vt se altius grauida seges tollere, parturientibusq; culmis densior arista valeat florere. Benedictus Deus qui per suam

mise-

misericordiam, & bonitatem, vias omnes ad salutem aperit: ad perditionem, & exitium obstruit. Suscitauit Sathanas persecutores, dedit Dominus Martyres. Incendit flammæ, gladios: & supplicia parauit: Equuleos furor hæreticorum renouauit. Dominus autem militum suorum voluntates patientiæ fortitudinisque laudibus armauit, & mortis periculorumque despicientia nobilitauit; ita ut ubi non possint Dei seminare sermonem, possint, ac etiam velint proprium effundere sanguinem, ut aduersarij testimonium veritatis, etiamsi nolint in rubenti terra, quã non possunt non calcare, videant, quam ex ore loquentis audire cum possent, detrectabant. Qua ratione cum olim gentilium obstinationem fractam: atque sub suaue Christi iugum subiectam videamus, non possumus iisdem initijs consentientes exitus nõ expectare, cum idem sit Dominus omnium: diues in omnes, idem ille qui dixit Ego Dominus & non mutor.

Si quid autem deinceps accepero: faciam de tota re R. D. V. certiolem: sed & apud nos certamen paratum, stadium patefactum, brauium propositum esse videtur. Non est quidem adhuc, qui vitam eripiat: sed est qui Christum è cordibus hominum euellat; qui
pacem

pacem scindat ; vnitatem dirimat:charitatem auferat ; quam nobis vita ipsa chariorem esse debere, & verbo, & exemplo Christus ipse declarauit. Vidi quosdam articulos contra R. D. Vestram: quin, & contra Serenissimam,& pientissimam Reginā; quid autem est aliud, quàm cōtra Serenissimum Regem (duo enim sunt in carne vna) in conuentu Sredensi post crapulam, vt puto meditados, ab ebrijs scriptos, à vomentibus promulgatos, ex omni parte Hæreticorum, qui fursum, deorsum omnia miscere consueuerunt, ingenijs, & studijs consentientes: quorum ego ferociam & si minimè cuiquā pertimescendam esse videam. (timida est enim malitia) non possum tamen non dolere, tantam adhuc esse in patria nostra, isto tã pio, Catholico, & Orthodoxo Rege, quo vno ego nil vidi, tam omnium consensione laudatū, tenebrarū potestatem: vt audeat sese à Deo constitutæ potestati opponere, & tam nefaria consilia contra dignitatem eius meditari.

Verùm vnde semen adulteræ cognosceres? scriptum est, Deum timete, ipsi Deum in ordinem coegerunt: & quorum ministerio fit, vt Deus agnoscatur, & laudetur, Sacerdotes, & Episcopos de gradu dignitatis, & au-

& auctoritatis deturbarunt. Scriptum est, Regem honorificate, ipsi in Reginam, vel potius per Reginæ latus in ipsum Regem debachantur. Scriptum est, vt bene faciamus quasi liberi, & non quasi velamen malitiæ habentes libertatē, ipsi maleficijs suis, & audaciæ, velamen obtēdunt libertatē, & sub hoc: pallio humana diuināq; iura oīa labefactare non dubitant; vt veros Babylonis filios agnoscas: quos olim dixisse scribit Prophetā. Non est Rex nobis, non enim timemus dominum, & Rex quid faciet nobis? Sed ego spem habeo in Dei misericordia, & in tam laudata Serenissimi Regis nostri pietate, qđ eorum iniquissimi conatus similem illis Syluis exitum accipient: quæ voluerunt mari facere bellum, & syluas facere alias: & illius maris fluctibus, qui voluerunt debellare syluas campi, & consumare sibi aliam regionē, qua de re gratissimum R. D. V. nuntium expectabo. Visus est olim laudatissimi Cardinalis mei Hosij sermo paulò fuisse durior, cū diceret, non esse plerunq; bonos Registas, siue Cæsaristas, qui non essent boni Papistæ, sed quid aliud istorum facta loquuntur? Mihi quidem isti; reliquæ quædam illorum 25. virorum esse videntur, qui sicut apud Ezechielem legimus, dorsa habebant
contra

*Simplex
quid
gna n
Angu
Poloni
quidam
fecerunt*

contra templum Domini, & facies ad orientem . Qui enim dorsum contra templum Domini, contra Regem vnctum Domini, cōtra Sacerdotes ministros Domini, ostendit : is certè orientem versus ad Machometis perfidiam prospectare videtur . Quid enim est, quod non velint, quod non cogitēt, quod non audeant, quæ pestis tanta est , quam rebus humanis, non libenter inferant Hæretici ; posteaquam cōtra templum Dñi dorsum ostendere cæperūt quorū errores vt pereāt saluis hominibus, vtq; ab eorum oculis tanta ista cæcitas auferatur, eum per quem salui fiunt homines, cuius est salus propria , si ne quo nulla est salus rogare licet indignus, tamen sacerdos, ad sanctorum istos cineres nūquam intermittam . Vidi autem his quoque proximè præteritis diebus Cathalogū librorum nouorum ex Nūdinis Francofordiē, tam à Christianis, quàm ab hæreticis editorum : Nihil inueni festiuius quā quod Concordiam quandam Religionis, per quosdam Sathanæ ministros, busta illa Religionum; & Rerumpubl. omnium, ex Lutheri , & Caluini perfidia, & ex Apologia Melāchtonis consarcinatum non minus ipsi Lutheristæ , quàm Calvinistæ non solū non accipiunt, sed etiam exhibilant : illiq; fraudis, &

per-

perfidia nomen attribuunt, & duobus prætereà festiuissimis versibus inanitatem eius lepidissimè depinxerunt.

R. habet Ausoniū liber hic habet atq; Pelasgum

Et habet Hebræum prætereaq; nihil.

Nec soli tantum Calvinistæ coniurati Lutheristarum hostes ita sentiunt, sed Saxonicique Matheologi cancrino isto tetra-
sticho, quid à libro Concordiæ vel sperari,
vel expectari debeat non illepidè expresse-
runt.

Eximij liber est fructus, nec formula pacis

Publica durabit tempus in exiguum.

Vnanimi liber hic coniunget pectora sensu

Dissona, nec gliscet plus graue dissidium.

Perpetuò tua laus viuet, nec Sueuice Doctor

Gloria decrescens, te tua destituet.

Arbitrium ad pacis traxit te gloria Christi

Vnica non turpis quæstus, & ambitio.

Quam tantam discordiam cum ex illo Le-
manio lacu Synagoga Geneueñ. conspexis-
set, pro illa sua eximia auctoritate, quā illi
Bernensiū arma cæterorūq; Cātonum Hel-
ueticorum potentia comparauit; Harmo-
niam quandam Confessionum Orthodoxa-
rum, & reformatarum, vt vocant Ecclesia-
rum, ipsa quoque edidit: in eum puto finem,
ne laudem constitutæ stabilitæque concor-
diæ

W.

Lexus uti sunt re-

*trigadi sine
Cancrini.*

diæ Lutheristarum factio obtineret; vel vt tam discordes Ecclesias tanquã discrepãtes, & cõtrarias fides (fidibus enim iam pro Deum, luditur; non vna fides retinetur.) à sybilis Catholicorum tueretur: vel vt ne dicamus illis. Diuisum est cor eorum, nunc interibunt: Sed neque Lutheristarum pars conatibus suis deesse voluit, molles illi sint, an rigidi, atrii an albi, frigidi an calidi, nescio: Nã & ipsi recitationes aliquot Lipsiæ ædiderunt, quarum primam esse voluerunt. De Consilio scripti Libri Concordiæ, & modo agendi, qui in subscriptionibus seruatus est. 2. De persona Christi, & Cæna Domini. 3. De auctoritate, & sententia Confessionis Augustanæ. 4. De auctoritate Lutheri, & Philippi. 5. De controuersijs nõnullis articulis publicè pronuntiata, & recitata, & opposita, cùm Nasi Pontificij, tùm Sacramentariorũ clamoribus, & calumnijs, per quẽdam Nicolaum Selecnerum, in quibus palàm profiteri videntur; eodem se loco Caluinistas ponere, quo Papiistas, hoc est Catholicos reputare consueuerunt. Itã sunt belli isti homines proprię sententię amoribus excecati, vt nec Catholicos audire velint viam veritatis ostendentes; nec sui similes Hæreticos tolerare queant, iustissimam

sue

fuę ab illis disceſſionis cauſſam adferentes,
 quo nullum eſſe poteſt maniſeſtius argumen-
 tum: omnes qui ab Eccleſia diſceſſerunt, cæ-
 cos eſſe, & duces cæcorum: Sodomitis illis,
 qui extra domum Loth, foras erant, rectiſſi-
 mē conferendos; qui ob cogitatum malefi-
 tium cæcitate percuſſi, à minimis uſque ad
 maximum, oſtium inuenire non potuerunt.
 Quærunt Geneueñ. Concordiam, quærunt
 Lipſeñ. oſtium, inuenire non poſſunt, nec in-
 uenient vnquam, niſi ad illius ſponſam re-
 dierint, qui dixit. Ego ſum oſtium, aut niſi
 conſilium illius Angeli ſecuti fuerint, qui
 Agar ancillæ à facie dominæ ſuæ fugienti:
 ſicut iſti à facie Eccleſiæ fugiunt; Reuerte-
 re, ait, ad Dominam tuam, & humiliare ſub
 manu illius. Et interea putabit aliquis pacē
 inter diſſidētes de religione ſtatui in patria
 noſtra poſſe? Statuāt eam inter ſe, ſi poſſunt;
 poſtea Catholicos ad eam obſeruandam a-
 ſtringant. Quo loco venit mihi in mentem
 cuiuſdam conſilij, quod Maximiliano Cæſa-
 ri cum ab eo uſum Auguſtanæ perfidiæ, or-
 dines Auſtriæ poſtularent, ſapientiſſimus il-
 le Cardinalis meus dederat. Quærat inquit,
 ex illis Maieſtas Veſtra, cuius approbatio-
 nem confeſſionis deſyderent. An eius, quæ
 fuit Carolo Cæſari Auguſtæ primū obla-

ta, an quæ fuit postea toties à Philippo ver-
sa, peruersa, mutata, adulterata: videbit ipsa
suis oculis, quod nunquam in vnam eandẽ-
que sententiam de ista Confessione conue-
nient.

Quam autem vellem videre Ederi nostri,
viri præstantissimi Matheologiam Hæreti-
carum fabularum, in qua continentur 900.
ferè vanissimi errores de 200. propè Reli-
gionis Catholicæ capitibus quam hoc ipso
anno in lucem prodidisse audio, sed eius ge-
neris libri, rarissime in has horas importan-
tur. Non dubito quum is lepidissimè, sicut
alias Hæretic. fabulas, sic istam quoque fa-
bulosissimam, vel sicut à Naso nostro voca-
tur Chartaceam Lutheranorum concordia
vel vt Germanicis eius titulis vtar. Neu ge-
schmitten concordi buch. exagitet. Verum
Epistola mea meridianas fortasse umbras,
quæ longissimæ sunt, sicut ait Theologus
imitatur; Longius enim eius processit
oratio, quam initio volebam; quamobrem
dari mihi veniam à R.D.V. peto. Genus est
hoc voluptatis meæ istorum consilia inani-
tatis plenissima, vel potius in illis iudicij di-
uini profunditatem admirari, quam etiam
ante annos aliquot, cum ad Hieronymum
Pouodouium utilem in vinea Domini ope-
rarium,

rarium, & mihi summa beneuolentia coniunctissimum, scriberem, paulò pluribus verbis persecutus sum. Cuius exemplum R.D.V. mitto. Datum Romæ pridie Calend. Ianuarij. 1581.

STANISLAO
KARNKOVIO
ARCHIEPISCOPO
Gnesneñ.

Epistola XVI.

Vò magis perspectam, & exploratam habeo R.D.V. in pascendo grege, prætioso Christi sanguine redempto, vigilantiam, quam multis, & magnis argumentis in administratione Ecclesiæ Vvladislauiensis, & Pomeraniæ comprobauit: hoc maiori sum lætitia cum latus, posteaquam intellexi R.D.V. prudentissimi, & sapientissimi Regis Stephani (quo ego Principe nil vnquam vidi tam omnium

consensione laudatum) pleno maturitatis, & iudicij consilio, ad gubervationem Ecclesiæ Metropolitanæ Gnesnens. designata esse. Futurum enim existimo, idque mihi de eximia R.D. V. Voluntate, & de eo, quo abundat zelo, valdè polliceor: quod quantò plus, sicut S. ille Pater ait, in hac terrena Republica poterit; tanto plus impendet, cœlesti, quæ nos genuit Ciuitati: tantoque etiam maiorem vim desiderij adferet, ad ea omnia magna cum laude exequenda, quæ adhuc Archiepiscopi munus pertinere intelligit: in tanta præsertim rerum omnium conuersione, quas de statu suo hæreticorum audacia nimis effrenato impetu deturbauit: quas in pristinum dignitatis, & tranquillitatis gradum reponere eorum id proprium esse munus videtur, qui nil timent, nisi Deum, nil sperant nisi à Deo: & ea præterea auctoritate, & potestate sunt communiti: quæ possit audacissimorum hominum obstinationem frangere, atque à pestiferis consilijs, ad meliorem sententiam reuocare: quam in Archiepiscopo Gnesnensi summam esse maiores illi nostri voluerunt, vt Respublica in omni varietate temporum, cum auctoritate defensorem & quasi quendam custodem rerum communium haberet: vel sicut, Ori-
cho-

chouius noster, Polonicus ille Demosthenes loquitur, vt omnia hæc salutaria, quæ moribus, quæ maiorum institutis, quæ legibus in nostra Republica continentur, lateant in tutela, ac præsidio vnius Gnesnensis Archiepiscopi, contra vim, libidinemque potentiorum: ne cuiusquam effusæ in omni intemperantia libidines, sese vnquam incitarent in libertatem communem. Quem ego tam excelsum dignitatis, & auctoritatis gradum non tam ipsi R.D.V. quam Ecclesiæ Dei, & patriæ nostræ gratulandum esse video. Ad illam enim immensum quoddam curarum, & sollicitudinum Pelagus, ex eo loco, & ordine proueniet: in quo si sexcentos oculos, sexcentas linguas, sexcentas aures, sexcentas etiam manus haberet, quibus Episcopū vigilantem opus habere S. Pater ille memorat, vix etiam ijs curis, & laboribus, & molestijs exantlādis sufficere posse videretur; quas Archiepiscopum & Primate, & primum tanti Regni Principem, amplissimiq; Senatus Coriphæum, in amplissimo, & potētissimo Regno, his difficilimis temporibus, hisque moribus, in tam proiecta hominum audacia, animis superiorum temporum licentia adhuc præfidentibus, & corpore, & animo ferre, & sustinere oportet. Ceterum

Ecclesia Dei, nō solū à metu oppressiōnis, & vastitatis respirabit, verū in spem pristinæ dignitatis, & gloriæ recuperandæ reuiuiscet: cum tua ista, te (cum humilis Adalberti successore loquor) digna vigilantia, atque ista, quam sustines auctoritate, grauitate, planè Senatoria prospectum in patria nostra fuerit; vt istos lucos Helueticos, & excelsa Geneuēsia, in quibus ira Domini coaceruatur, demolita; conspirationem aduersus Dominum, & aduersum Christum eius rescissam, & oblitteratam; & publicis Regni muneribus, & officijs, eos tantum adhibitos videamus, qui nouos istos recentesque Deos, busta videlicet religionum, & Rerūpub. omnium, quos ignorauerunt Patres nostri, nunquam adorare voluerunt: quod R. D. V. curæ futurum, quæ illius est pietas, non dubitamus; Quamuis enim ea contentio difficultatem adiunctam habere videatur, in tanta præsertim hominum obstinatione: sed quodnam quæso facinus magnum, & memorabile, sine periculo designari potest? Quid autem labor improbus non vincit? Sacerdos, ait S. ille Martyr, Euangelium tenens, & Dei præcepta custodiens, occidi potest, vinci non potest: Sciant iam tandem Hæretici, quod à Christi Sa-

cer-

cerdotibus non timentur .

Ego verò, quod adhuc feci Deum præcari nunquam intermittam, vt ista potestatis, & sapientiæ coniunctio, quæ cæteris omnibus Imperijs valdè salutaris esse consuevit, nos quoque maiorum nostrorum quàm similes efficiat: idq; omninò euenturum existimo : si speculatorum loca, vel vt Theologus loquitur animarum præfecturas in patria nostra deinceps etiam tenuerint, quibus in omni pietate, & virtute, in doctrina, & humanitate, in omni artificio vincende Cupiditatis percipiendo, plurimùm ab ipsa pueritia studij fuisset, & temporis : & vicissim à pascendo grege Christi procul arceantur, qui ad Sacerdotium nil adferre cõsueuerunt, nisi velle, quos plerunque, vt ille ait, vno die sanctos fingimus, eosque sapientes, & eruditos, & Theologos, & pastores esse iubemus : qui vix forte adhuc essent in discipulorum ordinem referendi; & anteaquæ vitæ consilia in studijs inanitatis consumpserunt : Sed nos in patria nostra, meliora omnia, & ijs Stephani Regis temporibus, ijsque initijs, & consilijs, & laudibus, & triumphis consentaneos progressus, & exitus expectamus. Ad me quod attinet, sic me his suis moribus, & pietati, quam in omnibus

R. D. V. studijs, & institutis elucere video, additum esse existimet, vt meo cultu, & obseruantia, nihil possit esse ardentius. Genus hoc est voluptatis meę, in eorum tutela, & patrocinio viuere, qui se totos in solius Christi tutelam, & patrocinium tradiderunt, atque commiserunt: in cęteris etiam rebus omnibus, dignitate, potestate, auctoritate, copijs, & opibus, sic se adhibent vt sua magis esse audiant, quàm sentiant: & eorum quibus pręsunt commodis, & vtilitatibus ita seruiunt, nullum vt prętermittant officium, diligentis & moderati Imperij: atque istam meam constantiam per omne tempus, & per omnes occasiones R. D. V. studiose comprobabo. Familiares R. D. V. in Vrbe expecto, venient ad sitientes aures; Iam enim non pauci dies abierunt, ex quo nil litterarum à R. D. V. accepi, quibus hoc meum ociolum, & hoc meum tempus oblectare potuissem? In quo etsi mihi omnis sermo est cum litteris, eum tamen sæpè Hosij Cardinalis memoria interpellat, eam porro fletus sequitur, cui repugno quoad possum: sed adhuc pares non sumus. Pontifex Gregorius valet optimè, lenitate summa delectatur, & eum putat esse fructum Imperij sui maximum, iustè, clementer, & moderatè,

ratè, quibus præest imperare.

Si quid erit deinceps, quod R.D.V. scire velle, & me scribere oportere existimabo: non intermittam, quin eam de rebus omnibus per literas meas certiorẽ faciam, Christus Iesus R.D.V. muneri suo strenuè incumbẽtem, quàm diutissime seruet incolumem, & fœlicem. Datum Romæ 15. Iulij. 1581.

ANDREAE OPALENIO
REGNI POLONIAE
MAGNO MARSALCO.

Epistola XVII.

CEPI literas D. V. Posnaniæ 23. Septembris datas, quibus mihi, vt illius verbo vtar, amicitia, vt ego accipio, & ista quam sustinet dignitatis amplitudo postulat, gratiam, & beneuolentiã suam humanissime denuntiat: atq; ad litterarum etiam certamen inuitat; sumq; earum lectione, & suauitate vehementer delectatus: ac in magna fœlicitatis parte pono, quod ad D. V. omni officio, & pietate colendam, non Illustribus tantum

tum gratiæ, & beneuolentiæ argumentis, verum etiam litterarum illecebris prouocari me videam. Idq; ab eo Regni Senatore, Regiæq; potentiæ administro, qui nobis hodie pristinam illam dignitatem, & authoritatē, quæ in Regni Marschalco summa esse consueuerat, quasi intermissam, restituit; & suā prætereā virtutem, & potestatem, cum immortalis sui nominis laude, & Regiæ Maiestatis, quæ meritò D. V. tanta authoritate præditam esse voluit, admirabili gloria, ita adhibet, vt nihil esse putet antiquius, quam eam publice omnium salutis, & tranquillitati, & commodis promptam, & expolitam habere; nulla vt alia potestas ab his, quibus præest iustè desyderari queat. Quarum rerum quotidianis laudibus, & commemoratione clarissimorum operum non meæ tantum aures callent, sed omnium eorum, qui patriæ nostræ, & Religionis Catholicæ rationes caras habent: quo nomine D. V. plurimum gratulor, mihi verò gaudeo, ac ad istos sanctorum venerandos cineres, quibus hæc æterna Vrbs, præ ceteris omnibus abundat, Deum præcari nunquam intermittam. Vt D. Vestræ det ætatem, quam meretur, & conseruet animum quem dedit: vt pro sua ista authoritate, magno animo, & maiorum suorum

rum gloria, & fortitudine dignissimo, intermissam in Regno disciplinam, proiectam æquitatem, oppressam veritatem, afflictam Ecclesiæ dignitatem, aduersus omnem licentiam, iniuriam mendacium, violentiam, & aduersus illos furiosos hæreticorum impetus, illos non hominum, sed belli ciuilis vultus, per quos non Dominicæ, sed Lapitharum cænæ, & conuiuia transeunt, quotidie magis, ac magis tueatur; ac reliquorum etiam, quos in Præsidij Reipub. constitutos videmus, voluntates, & ea studia inflammet, quibus perfici tandem aliquando possit, vt maiorum nostrorum simus, quam simillimi, qui sua constanti in Deum pietate, erga ministros eius, & sacerdotes reuerentia, erga Reges suos obseruantia, erga leges patrias, obediētia, Regni Poloniæ gloriam ad istum quem videmus dignitatis, & amplitudinis gradum, extulerunt.

Quod ad me attinet, sic me esse ijs quibus abundat D.V. laudibus, & ei gloriæ, quam maximam colligit, affectum, atque deditum profiteor, ac præ me fero, vt cum antea meo in D.V. studio nihil esse videretur ardētius, fateri tamen necesse habeam, ad pristinam illam obseruantiam, quæ summa est, non vulgarem accessionem, cum ex quotidiana virtutum

tutum tuarum prædicatione, quàm ex amicorum, & litteris, & sermonibus quotidie exhaurio, tùm ex ea quoque Epistola, quam ad me innumeris, beneuolentiæ notis resperfam dedisti: consequutam esse, quo nomine iterùm, atq; iterùm, & ago, & habeo D. V. gratias, agamque, & habebo dum viuam. Non enim huiusmodi est genus hoc humanissimæ volûtatis erga me tuæ, vt prolixam gratiarum actionem, & geminata, ac duplicata verba non desyderet: neq; ego is sum, qui nisi ex amore, & beneuolentia summorum, tuiq; similium virorum, aliquem mihi splendorem arcessam, eo non sum penitus in omne tempus cariturus: quò magis daturum me etiam operam polliceor, vt cultum meum, & fidem, & omnia studij, ac obseruatix genera, non vulgari illo, & vsitato more, sed qui summis viris debetur D. V. probare semper contendam: ex cuius nomine, & gratia, & beneuolentia spero me fore in dies ornatiorem. Nam quod dotes, prædicationesque nostras memorat ab humanitate tua id profectum, non meritis meis attributum agnosco: ad eum sanè modum quo pusillos sæpè catellos, Pardos, Tigresq; vocitamus. Res urbanæ quietæ sunt per Dei gratiam. Datum Romæ Kal. Ianuarij. 1581.

STEPHANO POLONIAE
REGI POTENTISSIMO.

STANISLAVS RESCIVS.

Epistola VIII.

ET si multa, & illustria diuinæ bonitatis, & misericordiæ in patriam nostram extent argumenta, quæ in omni rerum, & temporum varietate ab ipsis adhuc orientis Regni Poloniæ temporibus eluxerunt: nullum tamen hoc vno maius, nullum ad muniendam viam salutis, efficacius commemorari potest, quam quòd ab eo tempore, quo Christi recepit Euangelium per sexcentos ferè continuos annos, nunquam se passa est in aliud quoduis Euangelium transferri: sed quam semel ab vna Sancta, Catholica, Apostolica, Romana Ecclesia fidem didicerat, eam semper & animo, & voluntate summa, magna cum pietatis, & constantiæ laude conseruauit: etiam si non defuerint in cæteris orbis Christiani partibus hæretici, qui doctrinæ suæ fœditate maiorum nostrorum animos simplicis veritatis

ritatis amicos inquinare , ac de statu mentis deque gradu constantiæ dimouere conabantur . Iconomachorum hæresis, quæ sanctorum imagines ex omni rerū natura cum puluisculo, quod aiunt, tollendas suscepserat, cum sese Imperatorum fascibus, & securibus contra Ecclesiam Dei armauisset, non solum Asiam, vnde videtur initium accepisse, verū & alias nonnullas Orbis Christiani prouincias inquinasse memoratur. Berengarij perfidia, qui præsentiam Christi corporis & sanguinis in Eucharistia negare impie ausus est, erroris sui maculis Galliam aspersit : Bogomilorum impietas, quæ S. Trinitatē, & sacræ scripturæ libros in ordinem cogere nitebatur, longè lateque pestē suam euomit. Petrobrusiani & Henriciani incredibili audacia vsi, omnia diuina, humanaq; iura fursum deorsum miscuisse, turbasseque referuntur. Albingenses, Lollardi, Flagellantes, errores suos multorum animis afflauerunt. Vicclefistæ maguam Angliæ partem fœdissima doctrina contaminauerunt . Ad extremum etiam Valdenses: Hussitę, Piccardi, Rocchefani vicinam nobis Bohemiam, à via veritatis abstraxerunt, & in pestiferas sectas mirandum, & miserandum in modum dissectas, distraxerunt. Factum est tamen singulari

gulari Dei misericordia, vt patria nostra, virginē se castam exhiberet Christo: nec vilius hominis verbum pro Dei verbo reciperet: nec ab ea fidei regula discederet, quam initio ab Apostolicis viris, orthodoxis Episcopis, & doctoribus, Deoq; amabilissimis martyribus Adalberto Gnesnenfi, & Stanislao, Cracouiēsi veris verbi Dei ministris, & dispēsatoribus acceperat. Imo verò, quod omni laude, & prædicatione dignissimū statuo: vt omnē in Regnū aditum omnibus pestibus maiores nostri, optimi illi, & sapientissimi viri præcluderent, publico omnium Regni ordinum consensu, & approbatione sanciuerunt: vt si quis hæreticales errores (hæc enim sunt sanctissimæ legis verba) facere vel promouere vellet, contra talem siue tales cuiuscunque status, gradus præminentia fuissent, & in eorum destructionem consurgere deberent, nec pro eis loqui vellent aliquod verbum, sed eos, & eorum quemlibet talem punire vellent, & promitterent. Plus aliquid addam. Regnum Bohemiæ semel & iterum ad Reges Polonię delatum refutare maluerunt, quam in eos imperium obtinere, qui suaue Christi iugum per Vicarium suum Romanum Pontificem, Ecclesiam suam gubernantis excusserunt.

Exi-

Existimabant enim difficile esse, eos in potestate continere, qui in sua potestate non essent, vel vt proprijs Regum nostrorū verbis vtamur, religionem sibi esse iudicabant apud Hæreticos regnare. Quo factum etiā esse puto (solet. n. Deus in vera conseruanda religione constantiam immortalibus beneficijs cumulātē compensare) vt Regnum quod à minimis initijs sumpserat exordiū, amplissimarū Prouinciarum accessione locupletatum, in tātā hanc, quam videmus, amplitudinem & maiestatem excreuerit, vt à Palude Meotica, siue ponto Euxino ad mare vsque Balticum pertingat, & vicissim à Borystene vsque ad Oderæ littora extendatur: ijs præterea sit legibus descriptum, ijs moribus constitutum, vt non esse pertimescendū videatur, si modo officij sui religionē tueri cōseruareq; p̄seuerauerit, ne status illius, vel diuini iudicij seueritate peruertatur, vel Regia potētia opprimatur, vel optimatum diuisione scindatur, vel hostiū armis euertatur, vel populari confusione perturbetur. Nam & sacerdotem habet à quo de colendi veri Dei ratione instruitur: & Regem habet, ne multorum imperio distractum, dilaceretur: & Senatum habet, ne Rex incōsiderare ruat, vel aliquid in subiectos

Etos sibi populos furenter & temere molia-
 tur : & equites habet, ne quis impune pe-
 stem & exitium in capita ciuium machine-
 tur : & populum habet, ne vitæ præfidijs &
 • & commoditatibus destituatur. Sacerdos
 ostendit quibus vestigijs ad beatorum sedes
 eundum sit : Rex e suo eminenti solio pro-
 spicit, vt ius cuique suum seruetur : Senator
 consilia suggerit, vt idipsum iuste, pruden-
 ter, & moderatè, exequatur. Eques armatus
 hastas & gladios tenet, vt quando iussus fue-
 rit, Regijs conatibus obsistentes reprimat ;
 Populus prouidet, vt ne quid ijs qui in spe-
 culis Reipub. positi, pro Dei gloria patriæ-
 que salute, excubant, ad vitæ conseruationem
 deficiat. Quam Reipub. faciem maiores
 illi nostri optimo cōsilio vfi, in omni socie-
 tatis humanæ moderatione tribus illis Re-
 rumpub. generibus anteponendam esse pu-
 tarunt, eamque in patria sua constitutam
 vetustateque corroboratam nobis tradide-
 runt, atque commiserunt: vnde consecutum
 hoc quoque esse videmus, vt si qui fuerunt
 qui patriæ nostræ pacem & tranquillitatem
 armis suis vexandam atque perturbandam
 putauerunt, illi re & veritate experirentur,
 quam difficile sit statum ita constitutæ Rei-
 pub. peruertere : quamque Polonis essent

omnia ad frangendos inimicorum impetus expedita. Moschorum apud Orsam octoginta millia, non magna nostrorum manu vno die profligata legimus. Scytarum belluinā illam feritatem, qui soli propemodum olim contra Romanorum potētiam id ausi sunt, quod reliquarum nationum fugisset, & reformidasset audacia, magnis tamen & memorabilibus prælijs aliquoties repressam, apud Oczakouiam & Visneueciam ingenti clade accepta, magnopere diminutam accepimus. Turcarum autem arma quis hoc tempore non reformidanda putet? experti tamen ipsi quoq; sunt magno suo in commodo, cum in Valachia, tum in Russia, neminem posse patriæ nostræ exitium, sine suo exitio machinari: vel sicut quidam de Romanis scriptum reliquit, nil esse difficilius, quam armati Poloni latus foderere: adeo, vt Machometes Turcarum Rex à Casimiro III. & Baiazetes à Ioanne Alberto Poloniæ nostræ Regibus, amplissimis oblatis muneribus, pacem & amicitiam petere cogerentur. De Gruneualdensi victoria, quo loco quinquaginta millia rebellium Crucigerorum vno die maiorum nostrorum armis ceciderunt, non est huius loci & temporis memorare. Equidem si maiores illi nostri lau-
dis

dīs & gloriæ paulo fuissent cupidiores, quā pacis & libertatis conseruandę studiosiores (quibus rebus Romana Respub. in tantam olim amplitudinem excreuisse memoratur) quacunque impetum tulissent, victorias & triūphos reportassent : sed sua fortiter tueri, quā contra Christi præceptum aliena appetere maluerunt; summam scilicet felicitàtem, existimantes (sicut magnum illum Ioannem à Lasko Archiepiscopum Gnesnē sem Lauredano Venetorum Ducī respondisse legimus) si nō transcensis finibus alienis, sua fortiter tueri, cæterisque nationibus contra barbarorum irruptiones pro fide, & Repub. Christiana præsidio esse liceret.

Hæc itaque victorias, hanc Reip. faciem, hæc pacis belliq; consilia quid nobis aliud peperit non video, quam constans & perpetua laus integræ & incorruptæ fidei Christianæ conseruatæ. Sed maiorem etiam diuinæ bonitatis & misericordiæ magnitudinem animaduerte. Cum sathanas in vicina nobis Germania Lutherum Antichristi præcursores, in signe illud Dei omnipotentis odium, (& si homines odissent quos oportet, etiam omnium hominum) ab inferis suscitasset, vt pacem Ecclesiæ Catholicæ per-

turbaret, & omnia diuina humanaque iura
 fursum deorsum ageret: visumq; etiam esset
 iusto, sed tamen nobis occulto Dei iudicio,
 patriæ quoque nostræ constantiam, & soli-
 ditatem per Lutheranos Pseudoprophetas
 pertētare, vtrum essemus maiorum nostro-
 rum similes, an alicuius hominis nil sibi nō
 arrogantis, nil cæteris non detrahētis amo-
 rem, eius amorī anteponeremus: neque de-
 fuissent, qui Christiana maiorum fide repro-
 bata, Lutheranam perfidiam (ò turpem no-
 tam temporum nostrorum) sequi, quam in
 suscepta propositaque sententia permanere
 maluerunt: vicissim benignissimus ille pa-
 ter remedia præparauit, quibus homines
 amentes, & in omnibus vitæ consilijs præci-
 pites, ad mentem officiumq; reuocaret: nec
 vllius medicinæ facultatem patriæ quoque
 nostræ deesse passus est, quam cæteris omni-
 bus Regnis & imperijs quoties in similes la-
 queos inciderant vt ex illis eriperentur, ad-
 hibere consueuerat. Magnis olim erroribus
 Chaldeorum populi tenebantur, cū rerū
 causas ad motum syderum, non autem ad
 Dei potentiam & voluntatem referebant,
 sed misericors Dominus ferre non potuit,
 vt in errore turpissimo consumarentur. Su-
 scitauit enim opportunissimo tempore ad-
 mira-

mirabilem illum Patriarcham Abrahamū ,
 qui fuit illis quasi via rectæ fidei , creatoris
 omnipotentiam ostendens , & à cultu & ve-
 neratione rerum creatarum auertens . Ae-
 gyptij mirum in modum erant præstigato-
 rum artibus , & incantationibus de statu
 mētis deturbati , sed Dominus amicū suum
 magnum illum Moysen exhibuit , qui dēmo-
 num fraudes detegeret : & Domini potentiā
 & gloriam per verba & miracula prædica-
 ret . Israelitarum rationes valde erant in ali-
 quo tempore conturbatæ , nullum enim cer-
 tum magistrarum habebant cuius imperio
 tenerentur , ecce subito Samuel diuinus af-
 fulsit , qui magnum præsidium inclinatis re-
 bus attulit , & sub vnus imperium Dei man-
 dato subiunxit . Achab ille Rex impius Deū
 patrum suorum dereliquit , & diuinum cul-
 tum manufactis simulachris adhibuit : sed
 Dominus Eliam Thesbiten suscitauit , qui
 Regis impotentiam frangeret : atq; ad vnus
 veri Dei cultum reuocaret . Posterioribus
 autem seculis , cum Arrius , Eunomius , Ma-
 cedonius , Donatus , Pelagius , & alij Ecclesię
 Catholicę desertores nouis excogitatis ar-
 tibus scripturas ex scripturis , legem ex le-
 ge , Euangelium ex Euangelio , verba Christi
 ex verbis Christi impugnare , atque ad eun-

dem illum infidelitatis perfidiæque scopulum, ad quem initio omnia sua studia atque consilia Sathanas referebat: vt diceret impius in corde suo, non est Deus, etiam electos si fieri potuisset perducere atque alidere conarentur: suscitauit iterum Dominus admirabiles illos Orthodoxę veritatis defensores, sanctitatis & eruditionis laudibus celeberrimos, Athanasium, Basiliũ, Gregorium, Ambrosium, Augustinum, Leonem, Damascenum, & alios, vt Theologus loquitur. τοιοῦτους ἢ τηλικούτους προσάτας, qui hereticorum melle litos gladios, fraudesque sub specioso verbi Dei titulo occultatas detexerunt, Sathanęque consilijs vsque ad sanguinem restiterunt. Sed & his postremis Reipub. Christianę temporibus, cum primus omnium Lutherus, in gremio Deo sacratę virginis, mētem metumque deposuisset: eumque auctorem secuti, Philippus, Oecolampadius, Brentius, Caluinus, Seruetus, Bucerus, Osiander, Lismanius, Fricius, Ochynus, Gregorius, Laskus, Vergerius, & alia busta religionum & Rerumpub. omniũ, pacem Ecclesię perturbare, suaque zizania in agro dominico superseminare cœpissent: Deus bone quot in Ecclesia Dei sydera, quot doctores, quot Mattyres, quot confesso-

res,

res, *ἀπὸ μηχανῆς* quod aiunt, in omnibus orbibus partibus eluxerunt, qui sese contra pestes illas pro Ecclesia Dei murum opposuerunt, & impetus aduersariorum ad euersionem Christianæ religionis incitatos, inuito prorsus animo mortisque & periculorum contemptore reprefferunt. Habuit Germania (vt ex multis paucos aliquos referamus) magnos illos & admirabiles Echios, Pflugios, Sonnios, Surios, Cochleos, Staphylos, Vicelios, Lindanos, Canisios, Heselios, Tapperos, &c. Habuit Italia Caietanos, Catharinos, Contarenos, Campegius, Sadoletos, Pighios, Lipomanos, Picos, Pios, &c. Habuit, Gallia, Danesios, Pamelios, Espenseos, Demochares, Sanctios, Vigoreos. Habuit Hispania, Sotos, Alphonfos, Canos, Medinas, Fontidonios, Torrenses, Viguerios, &c. Habuit Anglia, Polos, Roffenses, Moros, Arboreos, Sanderos, Hardingos, Stapletonos, Alanos, Copos. Habuit Lusitania, Osorios, Payuas, Casalios, Forerios. Habuit & habet adhuc per Dei gratiam nostra quoq; Polonia suos Hosios, Cromeros, Carnkouios: Orichouios, Patricios, Scargas, Varsouicios, Vvargouitios, Gorscios, Socolouios, Herbestos, Solicouios, Pouodouios, Bialobrzescios, Kochanouios, (omnes enim om-

nes enim omnium prouinciarum viros præ-
 stantissimos oratione persequi longioris
 subsellij negotium statuo) qui ciues suos ab
 accipienda peste nunquam auertere desie-
 runt, ac ne nunc etiam desinunt: nil vt aliud
 expectare iam debeamus, quam vt hæreti-
 corum studia & contentiones eum exitum
 accipiant quem optamus; & quem accepe-
 runt ij, qui eos in simili audacia & impieta-
 te præcesserunt, quorum memoriam cum so-
 nitu, vt ait scriptura, perijsse videmus &
 gaudemus. Quis illam Ariomantiarum po-
 tentiam non reformidasset, cum in perniciẽ
 Orthodoxæ fidei, cruces & æquuleos fixis-
 set? cum igne, flammâ, ferro, supplicio, exi-
 lio, eos omnes persequendos & euertendos
 suscepisset, quicunque cum Orthodoxis pa-
 tribus sentire, ab Arii verò perfidia dissen-
 tire voluissent? Orbis, ipse, sicut ait Hiero-
 nymus, Arrianum se factum esse mirabatur.
 Quid autem ad extremum consecutum est?
 Vicit Christus, victus, est Arrius. Vicit veri-
 tas, occidit falsitas. Mentita est iniquitas si-
 bi. Arrius Antichristus omnium ubique vo-
 tis & sententijs & consilijs condemnatur.
 Athanasius autem, Basilus, Gregorius, &
 alij per quos locutus est Christus verissimis
 iustissimisque laudibus in toto orbe Chri-
 stiano

ftiano celebrantur . Leo quoque Imperator
 facris imaginibus earumq; cultoribus bellū
 nefarium intulit : fuſceſſor eius Conſtanti-
 nus Copronymus ſimili amentia incitatus ,
 vim totam ſuæ poteſtatis ad earum euerſio-
 nem adhibuit . Deiectæ fuerunt Chriſti, &
 ſanctorum eius imagines, deletæ, combuſtę,
 contritæ : in plerisque locis ſublata earum
 memoria putabatur . Qui verò cū Eccle-
 ſia Dei ſentiebant, imaginum defenſores, de
 ſuis ſedibus deturbati, in exilium acti, mille
 pœnis, mille mortibus obiecti ſunt : nemo
 non putabat, cultum imaginum in ſempiter-
 num tempus periſſe . Quid autem euenit ?
 Vicit Eccleſia, victa eſt Iconomachi perſi-
 dia . Leo damnatus eſt : & Germanus , Epi-
 phanius, Damascenus & alij multi Dei iudi-
 cio & orbis Chriſtiani teſtimonio proba-
 tus eſt . Idem eſt hoc tempore qui fuit maio-
 rum noſtrorum Deus, æque bonus, æque mi-
 ſericors , æque ſalutem animarum noſtrarū
 ſitiens, idem quoque eſt exitus expectandus
 earum peſtium, quæ nunc magnam, pro do-
 lor , Orbis Chriſtiani partem infecerunt .
 Habet enim iſta quoque noſtra ætas ſuos, vt
 iam diximus , Athanaſios , Ambroſiſ, Baſi-
 lios , Gregorios , Iuones , Lantfrancos , Be-
 das, Thomas, Hiſelbertos , quibus ſecundas
 par-

partes post sanctos illos patres solum tantum tempus tribuit : qui siue per vitam, siue per mortem, vt ait Paulus defendere Ecclesiam Dei non verentur, quibus viuere Christus est, & mori lucrum. Imo verò (quo nomine tibi Christe immortales agimus gratias) habet Constantinos, non habet Iulianos : habet Martianos, non habet Copronymos : habet Tyberios, non habet Zenones, habet Theodosios, non habet Theophilos, qui loci vocationisq̃ue suæ memores seruiunt Domino in timore, leges quas nō possunt facere nisi Reges, iusta præcipientes, & contraria prohibentes, conuenienti rigore sanciendo : quibus det Dominus tantū velle, quantum in Christi causa velle debent, tantum posse quantum volunt.

Cū itaque inter alios præclaros & eruditos viros, quos Ecclesiæ Dei patria nostra charissima peperit, Hosium quoque vt diximus, velut sydus quoddam ad illuminandos cæteros, atque ad viam veritatis ostendendam, in hanc lucem produxisset, nil in omni vita diuino illi viro fuit antiquius, quam vt ciues suos in maiorum fide cæterisq̃ue pietatis officijs verbo & exemplo contineret : Lutheranæque perfidiæ labem ab ingressu charissimæ patriæ prohiberet. Quamobrē

curas

curas suas omnes cogitationes in hoc vno studio, & conatu defixas ante omnia habebat, vt eam religionis faciem in Regno videret, quam antè natam Lutheri perfidiam viderat, cum idem faperent omnes, eandem charitatem haberent: vnanimis id ipsum sentientes: nec vlli essent vel Lutherani vel Caluiniani, sed omnes & essent & diceretur Christiani. Hoc in omnibus vitæ studijs & consilijs laborauit, hoc vnum vt assequeretur contendit, præ huius rei desiderio cætera omnia posteriora duxit: ita vt maiore conatu, pro salute animæ suæ laborare non potuerit, quàm pro salute proximorum toto vitæ suæ tempore laborauit. Nunquam eum suscepti negocij pertæsum est. Suam salutem, suam existimationem, in ea re agi putabat: vt ne quisquam à via veritatis aberraret: neque tamen verbo magis & calamo, quam re, & opere, & veritate laborauit: memor illius quod Saluator ait: Qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in Regno cælorum. Faciebat enim quod docebat, ac omnia tempora & momenta, omnes vitæ rationes tanta cum integritatis & innocentiae laude transigebat, nemo vt eum diem viderit, quo cuiusquam interesset Hosium mori: vicissim autem nemo Christianus, nemo

Catholicus esset, qui se modo eum esse meminisset, qui Hosium immortalē si fieri potuisset, esse noluiſſet. Habebat enim verē Abrahamicus ille senex, pectus suum omnium virtutum laudibus instructissimum, velut quoddam Spiritus sancti domicilium. Habebat intimis medullis inclusam Petri fidem, Pauli charitatem, Ioannis integritatem, Augustini doctrinam, Basilij grauitatē, Athanasij zelum, Chrysostomi eloquētiam, Ambrosij libertatem, Gregorij vigilantiam, Hieronymi seueritatem in seipsum exercebat. In conuersatione & consuetudine hominum Meletium, in contemptu vitæ Martyrijque desiderio Cyprianum referebat, (neque enim mihi pertimescendum video, ne sanctissimi illi ac beatissimi viri inuideant, si ijsdem quibus ipsi abundabant laudibus, hic illorum imitator honoretur) didicit quod docuerūt, fecit quod iusserunt, secutus est quo præcesserunt. Quamobrem etiam factus ad extremum erat, velut arca quædam virtutibus abundans, ex qua in Orbem vniuersum pietatis exempla emanabant. Erat velut manus quædam, cathedram vnitatis in qua posuit Dominus doctrinam veritatis ostendens. Erat velut vox clamantis in Orbe Christiano, Non est fides nisi vna,

vna, & quicquid est extra vnā fidem non fides, sed perfidia est. Erat quasi tuba, vastum in omnium auribus clangorē fundens, quod quisquis cum Romana Ecclesia in fidei doctrina non concordat, Christianus non est. Erat velut petra quædam ad sustinendos hæreticorum impetus opposita, ut in eius constantia & soliditate palam omnibus fieret; quod Sacerdos Dei Euangelium tenens, & præcepta Dei custodiens occidi potest, vinci non potest.

Quoties hæretici Lutheranae perfidiæ feditatem, quam Confessionem Augustanam (Christiana enim non erat, & ab ipsis Lutheranis, Polnischer Stiffel, hoc est, ocrea Polonica, siue cothurnus utriusque pedis aptus vocabatur) dici voluerunt, interposito Comitiorum decreto, in patriam nostram introducere contenderunt, qua audacia quo conatu, quibus artibus, quibus terroribus, ut id perficerent laborauerunt? Sed obstitit eorum conatibus Christi minister Hosius: vicit Christus, victus est Antichristus. Factæ sunt plagæ illorum sagittæ paruulorū. Quoties Lutherani & Calviniani aduersarios suos, sed tamē filios suos, Trideistas & Anabaptistas ex omnibus Regni Poloniae finibus exterminare, suam autem perfidiam tolera-

lerari, vel potius canonizari; hoc etenim verbo vti consueuerat Hosius) voluerunt, sed obstitit eorum conatibus Hosius. Vicit Christus, victus est Antichristus: Quoties Nationale quoddam Concilium congregari, in eoque de vniuersalis Concilij Tridentini decretis disputari, & omnes Orthodoxæ fidei articulos in dubium reuocare conati sunt; & nouam prætereà quandam fiduculam ex omnium Regni ordinum sententia scribi promulgariq; voluerunt? Sed obstitit eorum conatibus Hosius. Quoties in Regijs ciuitatibus templa Deo sacrata, vt in ijs Deo suo Lutherò, & Caluino sacra facerent appetiuerunt? sed obstitit eorum conatibus Hosius. Quoties Caluiniani quidam Synagonistæ, Theodori Bezæ Symmistæ, Regni religionisq; statum perturbare, & sicut in Gallia, sic in Polonia sursum deorsum miscere, immaque summis paria facere contenderunt? Sed obstitit eorum conatibus Hosius. Vicit Christus, victus est Antichristus. Quoties Principi nefaria quædam separationis consilia suggesserunt, quibus perfectum iri sperabant, vt Ecclesiæ Catholicæ nuncium remitteret, & illius capiti Romano Pontifici diceret, Non seruiam, sed post Deos alienos ambulabo? Sed obstitit

eorum

eorum conatibus Hosius. Vicit Christus, victus est Antichristus. O Episcopum natum Ecclesiæ, memorem sui nominis, imitatoremq; maiorum.

Equidem ita sentio, quod nisi pulcherrimum, hoc, τοῦ Θεοῦ cognomen à maioribus suis hæreditarium accepisset, id ipse sibi posterisque suis virtutis suæ præstantia peperisset: Neque enim vnquam vitæ suæ splendorem, vlla turpitudinis macula asperisit: nullo suscepto facinore laudum suarum gloriam inquinavit, nullas tenebras nominis sui claritati offudit. Summa erat in homine pietas, incredibilis sapientia, pene diuina eruditio, inusitata clementia, charitas in omnem proximum tanta, maiorem vt materna viscera, erga proprios filios ferre posse non viderentur: tantus deniq; in omni varietate temporum rerum omnium modus, vt à primis illis, & puerilibus annis, per varios dignitatis, & honorum gradus ad summum illum, ad quem peruenerat auctoritatis apicem ascendens (quis enim ei viro honor non debitus tribui poterat?) ad extremam vsque senectutem intactus (sicut ait ille) à sibilo peruenisse videretur. Deinde verò, quam laudem in numerum rerum admirabilium sacra Scripturæ auctoritas re-

ferendam

ferendam existimauit , post aurum etiam non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris . Quo magis etiam illud de misericordia Dei nobis pollicemur , posteaquam illi visum est, ad accipiendam Regni cœlestis possessionem, virū illum admirabilem, ex istius corporis domicilio euocare, quod ipse quoque beatorum animæ lætantur, quod nōnus iste Christi confessor confessorum in cœlis numerum auxerit . Lætantur (sicut de Basilio quoque suo scriptum reliquit Nazianzenus) hominem ad se confimilem moribus venisse , athletam athletæ : coronatum coronati, animo castum, corde puri : præconē sermonis , ministri sermonis : in quorum etiam societate longe maiore, quam cum in carne viueret contentione Deum precari nunquam intermitteret, vt ne sit amplius inter nos Iuda & Israel, Roboam, & Hieroboam, Hierusalem & Samaria . Ipsi quoque Deiparę virgini supplicabit, & sacratissimis illis Apostolorum Principibus Petro & Paulo , ad quorum hic cineres cordis suis sanguinem, per lachrymas ex oculis defluentes communi Regi & Domino, pro Orbe Christiano offerebat , Adalbertum quoq; Gnesnensem, & Stanislaum Cracouiensem Episcopum patriæ suæ Patronos , & Aduocatos
exora-

exorabit, vt infirmitatem humanam orationum suarum præsidij dignam putent, & pro ea fide, quam in Orbe Christiano plantauerunt, pro Ecclesijs quas constituerunt, pro populis quos verbo veritatis genuerunt, pro quibus cathenas gestauerunt, mortem sustinuerunt, laborare, apud cœlestem Regem non desinant: quo dignetur auferre ex cordibus hominum cor lapideum, & dare cor carneum, vt sit multitudinis credentiũ cor vnum, & anima vna, vt sit vnus pastor, & vnum ouile.

Non vereor autem ne me quisquam existimet diuturnæ consuetudinis, quæ mihi cū Hosio intercessit, & eius beneuolentiæ, quæ me ad extremum vsque vitæ suæ diem prosequutus est, dulcedine delinitum, hæc quæ dico omnia libentius, quàm verius prædicare: cum ita communis, ita constans, ita perpetua sit omnium de Hosij nostri pietate opinio, vt etsi præcipuum meum, erga illum studium esse deberet, pene tamen æqualiter cum cæteris versari videatur. Hoc enim in omnibus pene libris, & litteris sum morum, & doctissimorum virorem, qui nostra hac tempestate floruerunt, obseruari, quod magna sit inter omnes in omnibus Orbis partibus de Hosij præstantia consen-

fio. Alij vocant Ecclesiæ columnam, alij malleum hæreticorum, alij ornamētum Collegij Cardinalium, alij Polonicum Patriarcham, alij senem vere Abrahamicum, alij Magnum Hosium, alij Prælatum probatissimum, alij nostri tēporis Augustinum, alij alterum Poloniae Stanislauum, nouum Bessarionem, huius sæculi Hosium, Melchisedechicum Sacerdotem, nunquam satis laudatum Ecclesiæ defensorem, rectæ fidei custodem vigilantissimum: Orbis miraculum, Patrem patratum: Romani Senatus ornamentum, Apostolicę Sedis propugnaculum, Christi fortissimum Athletam, Phœnicem Cardinalium, Curia Romanæ splendorem, formidabilem hæreticis aduersarium, senem suauis loquentem: alij synceræ pietatis magistrum, Dei interpretem, alteram Pauli manum, alij alijs laudibus celebrant, & vsque ad sydera tollunt: omnes vno eodemque ore sanctitatis & eruditionis testimonium perhibent, & antiquæ pietatis imaginem appellant: idque etiam in auribus omnium gentium, ac nationum cantare prædicareque non dubitant: & docti in bibliothecis: & indocti in circulis; & magistri in scholis, & antistites in sacris, & prædicatores in cathedris, & in versibus Poetæ, & in mon-

montibus Eremitæ, & in Orbe terrarum genus Christianorum : hoc enim summis, & præcipuis viris euenturum, apud Daniele legimus. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiant multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Ad libros autem eius quod attinet, tam est omnium laudibus peruulgata, & percelebrata Hosianarum lucubrationum utilitas, ut quod olim de quodâ Gregorij Thaumaturgi scripto creditum est, id multi de Hosij quoque nostri libris existimare non dubitent : quod eos ipsa mater Dei virgo Maria scribenti dictauerit : vel quod de Basilio suo, Theologus scriptum reliquit, in pixide Spiritus sancti calamus suum scribens intîxerit : nec alia contra nostri temporis hæreticos scribendi materia scriptoribus ullis relicta, post Hosium esse videatur. Neque etiam dubitauit vir quidam eruditus Germanos suos admonere : ut Hosij Christianæ Catholicæ fidei confessio, in omnibus templis, & Catædres ab omnibus Patrochis populo prælegeretur, & iterum atque iterum repeteretur, cum vix quisquam isto, ut ait, sæculo plenius, utilius, apertius, magis etiam ordinate, totum corpus doctrinæ

nã Christianã , totamq; illius vim & ratio-
 nem complexus esse, nec efficacius Lutheri
 errores & aliarum sectarum vanitates refu-
 tasse, videatur. Ita vt merito possit, propter
 admirabilem vitæ sanctitatem & diuinam
 pene eruditionem, rerumque maximarum
 vsum, & experientiam, non pro qualibet Ec-
 clesiæ Dei columna, sed pro altero huius tē-
 poris Augustino reputari. Cuius rei illud
 quoque maximum argumentum esse statuo:
 quod ipso etiam auctore viuentē bis & tri-
 gesis in præcipuis Christiani orbis vrbibus,
 Latina, Germanica, Gallica, Flandrica, lin-
 gua omnes Hosij libris typis excussi, in Po-
 lonicam etiam & Italicam translati videbã-
 tur, & fortasse etiam in Armenicam, sicut ex
 sermone viri cuiusdam in hac vrbe Illustri-
 simi accepimus. Romæ, Parisijs, Venetijs,
 Lugduni, Antuerpiæ, Coloniz, Moguntiz,
 Dillingæ, Cracouiæ, Viennæ: tam facile per
 manus hominum distrahebantur, tam aui-
 dè à doctis & indoctis legebantur, & asser-
 uabantur: quin & hoc ex Episcopo Rure-
 mundano Gulielmo Lindano, viro in Eccle-
 sia Dei notissimæ pietatis & doctrinæ, in
 vrbe cum esset audiuius: quod sicut olim
 de Basilio, ita nunc in quibusdam Germa-
 niæ Academijs de Hosio existiment, nefas
 esse

esse in fidei doctrina ab illius sententia discedere. Ipsi quoq; Lutherani Catholicam fidem, Hosien Galuben hoc est, Hosianam fidem, & ipsum Hosium. Polnischen Gott, hoc est, Deum Polonorum, sicut olim Hunni Theothimum Scytarum Episcopum, propter summam eius virtutem, Deum Romanorum vocare non dubitauerunt. Tam magnus erat in Orbe Christiano Hosius, tam Hosij laudibus & gloriæ orbis angustus videbatur. Quo magis dolendum est, tantum illud præfidiū, quod in illius vita doctrina, pietate, sapientia positum videbatur tam necessario Ecclesiæ Catholicæ patriæq; nostræ tempore defecisse: quem immortalem si fieri potuisset, esse oportebat: cum præsertim hostes Ecclesiæ pacem adhuc Ecclesiæ perturbare non desinant: necdum receptui canant: sed licet se se legum vinculis & armorum periculo per quandam confœderationem liberatos esse glorientur, armatum tamen contra Catholicos gerunt animum, & in hoc vno studio curas adhuc & cogitationes suas consumant, vt à Christo in Bethlehem nato, ad Antichristum Illebiensem vel Geneuensem vel nescio quem alium quamplurimos conuertant; nisi quod hæc iactura deplorari potest, corrigi nō potest. Nos enim,

vt ait scriptura, ibimus ad illum, ille autem non reuertetur ad nos. Deinde vero scitum est illud Paulini.

Impia nam pietas animam lugere beatam.

Gaudentemq; Deo flere nocens amor est.

Et satis ille quidem & ætati vixisse videtur, & gloriæ, & si rerum gestarum magnitudinē respexerimus, nunquā viuere desinet. Quādiu litteræ sacræ latiniq; sermonis consuetudo & eloquendi elegantia, in orbe Christiano manserit, Hosij Cardinalis nomen optimis & doctissimis viris annumerabitur, nec vllam vetustatem collecta per eum sanctitatis fama pertimescet. Nos autem quod attinet, si ad vota, studiaq; singulorum atque ad præsentem Reipub. statum oculos vertimus, certum & indubitatum est, quod quādoque tandem obiisset, parum vixisset. Nunquam enim fecundissimi illius pectoris opera non potuisset, non esse Ecclesiæ Dei valde necessaria.

Hic itaque homo Dei (magna videlicet orthodoxæ veritatis tuba) cum ex istius corporis domicilio migraturus esset, neque se Ecclesiæ Dei, causa, quicquā adhuc præstitisse putaret, nisi illius rationibus, etiam e sepulchro succurrere conare, Lucubrationum suarum quæ adhuc in thesauris eius
lati-

latitabant, me hæredem, cum cætera omnia
 refutare, testamento suo constituit : vt si
 quid in illis esset, quod intelligentium iudi-
 cijs in hac vrbe, quæ semper habita est al-
 trix doctissimorum virorum, probaretur,
 quod gloriam Dei propagare, quod hæreti-
 corum audaciam frangere, quod infirmorū
 tepiditatem inflammare posse videretur,
 cedendi & imprimēdi facultatem & copiam
 permitterem : sin minus inter mea *κυμείλια*
 reponerem.

Ego vero cum intelligentium iudicia co-
 gnouissem, nil prius & antiquius habui, quā
 vt ea sub tuo, Stephane Rex potentissime,
 nomine & tutela, & patrocinio, in lucem ho-
 minum euulganda susciperem. Multæ enim
 & magnæ causæ erant, quæ mihi huius con-
 filij & cogitationis initium attulerunt. Nā
 & in eo regno lucem hanc primum, tam præ-
 clarus hic auctor aspexit, cuius tu nunc gu-
 bernacula, iuste, prudenter, & fortiter, & té-
 perate moderaris : & eius Regni causa præ-
 cipue curas istas & cogitationes, & vigi-
 lias, & labores sustinuit : & in eo Regno ad
 vnitatem Ecclesiæ præcipuè reuocando ve-
 hementius laborauit : quod etiam ipse, qua
 erat modestia, pluribus in locis confessus
 est, cum ea quæ scripsit, Tarentinis, sicut ait

ille, & Consentinis, hoc est, Polonis, Lithuanis, & Pruthenis, non autem Romanis; se scripsisse memoraret: vt existimare debeas tibi hæc omnia scripta ab Hosio fuisse, cum ad antecessorem tuum Regem Sigismundum pro eius Regni salute scripta sunt, cuius tibi rationes, vt eas partim consilio, partim etiam armis tuis sanares, summa Dei bonitas & misericordia commendauit. Deinde vero non desunt adhuc, proh dolor; in Regno tuo homines Deo rebelles, falsitatis erroribus implicati, qui hoc genus veritatis antidoto vehementer indigent.

Cum itaque Ioanni à Lasko visum esset, probare se non posse sui similibus (quod Ecclesiæ rebellis, & hæreticus esset) nisi Hosio quoque Ecclesiæ defensori se inimicum esse declararet, aureum illam de expressio Dei verbo libellū, quē tātas utilitates peperisse videbat, & dolebat, scripto quodā suo refellendum refutandumque suscepit: in quo suā quandam fidiculam, quam etiam oppressum Dei verbum (o vim veritatis incredibilem) vocare voluit, Orthodoxæ fidei repugnantem, pro puro, puto, & expresso Dei verbo, cum ipsi Regi Sigismundo tum subiectis eius imperie populis, hauriendam propinabat: Cæteris enim in rebus Caluini doctrinam
seque-

sequebatur, in doctrina vero de Eucharistia
 Suisticam (hoc enim verbo uti consueuerat
 Hosius) hoc est suam propriam, & priuatā
 sui capitis opinionem, non iam poetica vel
 pictoria (ut ait Tertullianus) sed tertia
 quadam hæretica licentia vsus, in medium
 adferebat. Nec alium finem propositum ha-
 buisse videbatur, quam ut in patria nostra
 ex hoc eius labore & contentione, aut legū,
 aut hominum interitus sequeretur. Sed ve-
 re dixit S. ille Pater Augustinus, Felix est
 cor acutum ad veritatem, infelix contra ve-
 ritatem. Veritas enim falsitatem, non falsi-
 tas debet oppugnare veritatem. Accidit
 igitur Laskij libello quod suo tempore ne-
 scio cuius hæretici libello accidisse in pla-
 tea cuiusdam maritimi oppidi idem Augu-
 stinus memorat. Nam & Laski libellus in
 platea maritimi oppidi Braunbergensis,
 quod Episcopo Varmienſi subiectum est, à
 quodam prætereunte inuentus, ad Hosium
 Episcopum deportatus erat: quem ille cum
 legisset, etiamsi nullum huius temporis hæ-
 reticum scriptorem vidisset, qui maiore au-
 ctoritate nil diceret, memor tamen illius q̃
 à quodam patre scriptum legerat: Hæretici
 scriptis suis firmos quidem fatigant, infir-
 mos capiunt, medios cum scrupulo dimit-
 tunt:

tunt: tum vt illam Augustini reprehensionem effugeret, qui de sui temporis Episcopis scribens quæritur, quòd sæpe noluisſent dicere, quod teſte ſcriptura poterant dicere; timentes videlicet, ne loquentibus illis, qui veritatem non poteſt capere offendatur: & non timentes, ne tacentibus illis, qui veritatem poſſet capere, falſitate capiatur: Hæc inquam cum animo reputans nullo momento temporis interpoſito, cum peſtem illam in lucem hominum prodijſſe putaret, etiã ſi ternis Pauli III. litteris, Concilij congregandi cauſſa, ex Episcopatu ſuo euocatus, iter in urbem adornaret, confutationem tamen Laſcanarum Fabularum ipſe quoque eſt aggreſſus: vt ſi quiſpiam ex illarum lectione, in qua auctor ramos loquaciſſimi erroris expandere voluiſſe videbatur, incommodi accepiſſet, Catholicæ veritatis antidoto ſanaretur: ac illud etiam palam omnibus faceret, quam nihil ſit cor acutũ & lingua expolita, niſi à Domino greſſus hominis dirigantur. Cæterum Laſkus non ita multo poſt antequam librũ ſuum typis edendũ curaſſet, è rebus humanis exemptus eſt, & Hoſius qui virtutes ſuas potius quam vitia celare didicerat, ab editione libri ſui abſtinendum ſibi quoque eſſe exiſtimauit,

ne cum larvis (sicut aliquando dicebat) pugnare, vel aerem verberare velle videretur.

Hunc itaque Hosij de oppresso Dei verbo libellū, nos ad te Rex inuicte mittimus, ex quo magis etiam liquide perspicias, quā hæretici scripturas habere possunt, Biblia habere possunt, Euangelium habere possunt, verum autem scripturarum intellectum, verum Euangelij sensum, quia extra Ecclesiā sunt, habere non possunt. Licet Euangelij verba in ore & in lingua prompta habeant, licet disputent, diuidant, argumenta faciāt, patrum & Conciliorum dicta & auctoritates adferāt, mendaces sunt, lupi sunt, hostes Christi sunt, quādiu se se ad Ecclesiam, quæ corpus eius est, non adiungunt. Sicut enim ait Textullianus, si quis in tibiam flauerit, non propterea tibiam hominem fecerit, quamuis de anima sua flauerit, ita non statim verum & expressum Dei verbum fecerit, quicquid aliquis ex scriptura in mediū attulerit, nisi id ipsum cum Cathedra vnitatis concordauerit. Cathedram autem vnitatis, sicut in alijs, sic in hoc quoque præsentī libello aliam esse non posse ostendit Hosius, quam eam quæ & in capite Orbis vrbe Romana: cuius fidem Apostolica voce laudatam esse scimus, in qua perpetuo (vt eiusdem

dem auctoris verbis vtamur) conseruatam
 eam fuisse, quæ est ab Apostolis traditionem
 refert Irenæus, cui totam doctrinam Apo-
 stolos vna cum sanguine profudisse asserit
 Tertullianus ; ad quã accessum habere per-
 fidiam nunquam potuisse testatur Cypria-
 nus ; quam ita semper incorruptæ patrum
 doctrinæ fuisse tenacem , vt quoties Roma-
 na fides diceretur, Catholica intelligeretur,
 ex ijs quæ scripserunt Ambrosius & Hiero-
 nymus didicimus ; in qua semper Apostoli-
 cæ Cathedræ viguisse principatum narrat
 Augustinus : quam hæretici fœtoris semper
 expertem permansisse, nec vnquam in ea qui
 contrarium sentiret sedisse , quam potius
 Apostolicam gratiam inuiolatam custodi-
 nisse, testatur Theodoretus : ad quam pro-
 pterea de fidei causis iam inde ab ipsis Apo-
 stolorum temporibus nunquam non relatũ
 fuisse, asserit Bernardus, quod ibi potissimũ
 damna fidei farcita iri spes foret, vbi fides
 non posset sentire defectum : cuius morem
 multas gentes propterea imitatas esse in sa-
 cris rebus scripsit Lantfrancus : quod tan-
 ti magisterij ex apice Apostolico primor-
 dijs claret, & nulla per orbem Ecclesia eque
 vt Romana ab omni fœce hæreseon cunctis
 retro temporibus pura permansit. Sed non
 est

est instituti nostri fusius ea de re differere.

Cum autem in Episcoporum vigilantia plurimum sit præsidij collocatum, ut homines istam vnitatis Cathedrâ & cognoscant, & audiant, visum quoque est intelligentibus viris, ut exempla curæ vigilantiaq; pastoralis gregis Dominici pastoribus ad imitandum proponerentur, quæ mirabiliter in omnibus Hosij Ecclesiasticis actis & gestis elucescunt: quanta fide charitate, lenitate, seueritate, clementia, patientia, præditos eos esse oporteat, qui homines erroribus implicatos, à studiis iniquitatis ad viam veritatis reuocare conabuntur. Quæ omnia Hosius Cyprianum & Augustinum imitatus, summa fide propterea perscribebat, ut de ijs qui conuersi videbantur iuxta Pauli præceptum congauderent omnia membra, de ijs autem qui nihilominus obstinati veritati repugnabant, compaterentur reliqua membra; & sicut Dominus præcipit, ut eos qui voci pastoris suis obedire noluerunt Ecclesiæ denunciaret. Ecclesia vero iuxta potestatem à Deo sibi traditam conuenientia remedia morbis egrotantium adhiberet, ut non solum, sicut ait Augustinus, tenebras erroris, vox prædicantis expellat, verum etiâ malæ consuetudinis vincula vis timoris abrumpat.

rumpat. Si enim errantes docerentur tantum, & non etiam terrerentur, vetustate cōsuetudinis obdurati, ad capeſſendam viam ſalutis pigrius mouerentur. Viciffim autē ſi tantum terrerentur, & non etiam docerētur, improba quaſi dominatione premi viderentur.

Quod autem ad Eccleſiaſticas Auctoris Epistoſas attinet, quarum bonam partem hoc tempore in lucem hominum mittimus, equidem puto futurum, vt lectorem non ſolum iuuent, verum etiā delectent. Sunt enim plenæ zeli, plenæ pietatis, plenæ Euangelicæ libertatis, Apoſtolicis plane conſilijs & ſententijs abundantes. Nam quod Paulus Timotheo ſuo præcipit dicens: Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangeliftæ, miniſterium tuum imple. Et iterum: Clama neceſſes, inſta oportune, importune, argue, increpa: id Hoſius noſter per Epistoſas ſuas re & veritate expleuiſſe exiſtimatur: quibus enim ille vigilijs, quibus laboribus pepercit? quod tempus ſine lectione tranſmiſit? quas litteras ſine doctrina & adhortatione ſcripſit? Nullius vnquam magnitudinem & potentiam pertimuit: nullius ſibi falces & ſecures reformidandas eſſe in cauſa Chriſti putauit: viciffim autem nullius vnquam

vnquam tenuitatem vel contempsit vel neglexit. Totum Orbem Christianum suas oues esse reputabat, pro omnium salute æquè laborabat, omnibus se debitorem sentiebat, Catholicos in fide confirmabat, hæreticos docebat, medios confouebat, omnes diligebat. Reges docebat, quomodo seruire deberent Domino in timore. Subditis ostēdebat nullius mortalis pertimescēdam esse potentiam, quæ ab vna sancta Catholica Ecclesia quempiam abducere attentaret. Omnia molitus est, in omnia se vertit. Iā se submittit, vt pontem in cœlum faciat properantibus: iam se erigit, vt se murum opponat persequentibus; iam (quod Paulus præcipit) inuat vocem suam, iam sicut gallina expandit alas suas. Conatus hæreticorum, nemo feruentius, nemo apertius, apud Reges terrę in omnibus Orbis Christiani partibus sine vllis dissimulationis inuolucris oppugnauit, studia & cōsilia Catholicorum nemo diligentius fouit, promouit, excitauit: nemo familiarius rationem fidei suæ omniposcenti exposuit: nemo Lutheranae perfidiæ sceditatem, progressionem, diuisionem, vanitatem, simplicis veritatis amicis planius atque simplicius exposuit. Quæ omnia cum ex magna parte pro Regni tui, vt diximus,

mus, salute, cum apud antecessorem tuum Sigismundum, tum apud Regni tui Senatores, & Equites per Epistolas suas molitus sit, tibi quoque præcæteris, ò Rex, convenire videtur, tam laudati Senatoris & Episcopi plena maturitatis consilia cognoscere, illumque quasi adhuc in illo grauiſſimo Regni tui Senatu sententias ex intima sapientiæ arte venientes proferentem cogitare. Porro quæ de conspiratione potius, quam Confœderatione hæreticorum, in illius excussione, & de quatuor in ea considerandis scripsit, neminem tali ingenio futurum puto, quin ea verissima esse & proprie ad hoc tuum munus Regium pertinere, atque ad auertendum à civium tuorum capitibus nefariæ cōspirationis periculum sit existimaturus. Huc accedit, quod sicut medici salutaris alicuius medicinæ amaritudinem mellis dulcedine temperant, sic futurum existimo, ut ipsi quoque hæretici, quos in Regno tuo sicut ægros suos medici, dolentibus adhuc oculis aspicias, tanto avidius erroris sui medicinam in Hosij libris propositam accipiant, quanto manifestius illam tui nominis gulcedine & gratia tinctam atque delibutam viderint.

Atque veinam possem sermones quoque
Hosij,

Hosij, quos eius propria manu in Euangelia quæ festis, & Dominicis leguntur conscriptos, Latina, Germanica, Polonica lingua in thesauris adhuc meis teneo, in istorum librorum comitatu ad te mittere. Sed aliquod adhuc tempus in ijs ordinem cogendis ac describendis ponendum esse video: nec dimittam istam curam, suscipiam etiã omnem actionem, quam video verbi Dei ministris fore gratissimam.

Diuinitus autem, ò Rex, factum esse puto, vt in ea tempora lucubrationum istarum editio inciderit, in quibus tu maximis & memorabilibus victorijs & triumphis, de coniurato Latini simul & Polonici nominis hoste Moscho reportatis, in Regnum hoc tuum reuerteris. Nam sicut olim Abrahamo à quinque Regum cede reuertenti Melchisedech sacerdos Dei altissimi gratulabundus occurrit: Sicut Moyses post cedem Madianitarum Phineæ victoriam reportanti obuiam prodiit: sicut mulieres ex vrbus Israël congregatę, Dauidem Goliati cede nobilitatum, cum omnibus lætitię signis exceperunt: sicut Iosaphat post deletos Ammonitas & Moabitas cum Psalterijs & Cytharis occurrisse memorantur. Sic Hosius quoque alter quasi Melchisedech sacerdos

Dei altissimi obuiam tibi in his suis lucubrationibus occurret, teque è prælio reuertentem cum omnibus gaudij lætitiæque signis excipiet: ac eadem illa vota tua quoque causa concipiet, eademque te benedictione prosequetur. Puta eum tibi quoque dicere, **Benedictus Stephanus Deo excelsio, & benedictus Deus excelsus**, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et sicut olim trecenti illi viri Gedeoni victori lætissimis vocibus acclamauerunt: **Domino & Gedeoni: Gladius Domini & Gedeonis**. Ita quoque tibi Hosium acclamare existimabis, **Domino & Stephano Regi, Gladius Domini & Stephani Regis**, neque dubites quin magnum sit pondus hæc illius oratio habitura. Fuit enim ille cū adhuc in carne viueret his tuis laudibus, & virtutibus ad te omni officio colendum non vulgari illo modo, sed præcipuo quodam studio, quod summis ac de Republ. Christiana bene meritis Principibus debetur vehementius inflammatus: idque tibi comprobare etiam conatus est, cum de eo sermone cognouisset, quem habuisti, cum quodam ex his, qui ne, quid habere commune cum Christo videantur, Euangelici potius quam Christiani dici malunt, quod genus hominum Esaias Propheta viros illusores

res vocat, sic enim ait : Quo magis mihi desideratum hoc accidit, ut vestra Maiestas tam aperte Christum confiteretur, etiam eo tempore quo contra Christi suosque rebelles multorum eius generis hominū opera uti necesse habebat, hoc maiore illius exarshi desiderio propter tam fortem & imperterritum animum, quod nulla vfa circuitione testata publice est. Se non nisi vnum Deum & eum patrum nostrorum Deū agnoscere, solum illum in Regno terrisq; subiectis coli, nec in societatem eius vllum Be-
 lial admittere velle. Quamobrem credibile non est, quanto fuerim studio videndæ Vestræ Maiestatis inflammatus, ut me tenere non possem, quin exclamarem cum illo sancto Rege & Propheta : Quis mihi dabit penas, sicut columbæ, & volabo ? nisi quod ego non sicut columbæ, sed sicut aquilæ pennas, cuius velocitatem in scripturis prædicari memini, dari mihi cupiebam, usque adeo mihi fuit omnis mora longa, qua non aduolare ad Maiestatem Vestram, qua tã Christianum illius pectus non exoscularer, qua tantum animi robur in Christi fide contra Christi perduelles tuenda & conseruanda non illi gratularer. Hoc sibi certo persuadere potest Maiestas Vestra, quod si per in-

grauescentem hanc ætatem meam, & imbecilles vires licuisset, nihil fecissem libētius, & ardentius, quam vt in viam primo quoque tempore me darem, ac ad vultum illius contemplandum se-mota quauis cunctatione me conferrem. Sic ille Cardinalis sapientissimus, qui in omni re verissimum certissimumque pulchritudinis iudicium affectus existimabatur, erga tuam pietatem, & istum qui in te eminet zelum propagandæ fidei Christianæ fuit inflammatus; quem etiam magis semper in te est, quam istos fascēs & ista quægeris Regia sceptrā admiratus. Neque enim tu, ò virorum fortissime, vel minore in Deum fiducia, cum ad auctorem Deum victoriæ tuæ gloriam referas (sicut ex tuis Suiensibus edictis, & litteris quas ista quoque vrbs laudibus suis vehementer comprobauit, apparet) vel minus fortiter, qui spiculis tuis totā pene Moschouiam scrutatus es: vel minus fœliciter, qui res tam magnas tāta p̄cleritate, non toto adhuc triennio à suscepto bello, minimo tuo incommodo confecisti, neque deteriore causa, quam olim Gedeon, prælia Domini contra hostem Domini coniuratum Ecclesiæ Catholicæ aduersarium præliaris.

Qui ex patria nostra in has horas veniūt,
 tuam

tuam erga Deum pietatem, erga S. Sedem Apostolicam obseruantiam, erga Dei ministros, & Sacerdotes humanitatem, & liberalitatem, satis prædicare nequeunt. Hæreticorum errores qui diuinam Regiamque simul auctoritatem, & potestatem, & leges, & iudicia, & pœnam ita contempserunt: nil vt eos delectare videatur, quod aut per naturam fas sit, aut per leges, liceat, & animo, & voluntate summa detestari te perhibent; nec vllius medicinæ facultatem præmittere, vt saluis hominibus errores hominum interire queant. Quamobrem etiam in arce Polocensi, quam ante triennium è Moschimanibus Herculea claua tua, vel potius feruentissimis orationibus extorsisti, quas ad Deum tota illa nocte expugnationem præcedente, apud tuum illud militare stragulū effudisti. Collegium Societatis Iesu, cuius hodie laus est in Euangelio, omnibus vitæ præsidijis instructum Regia plane animoq; tuo digna liberalitate erexisti, vt sit quasi quædam ara fortitudinis, sempiternumque victoriæ tuæ monumentum, in quo tenera subditorum tuorum ætas in recta fide imbueretur, & ij qui Græcorum erroribus implicati aut Hæretica perfidia contaminati sunt, tãto facilius lucem veritatis aspi-

cerent, quanto illam sæpius doctissimi viri oculis eorum offerent: tibiꝛue etiam lætissimum illud carmen sempiternis sæculorum ætatibus occinerent, Domino & Stephano Regi, Gladius Domini & Stephani Regis. Et nunc etiam de Rigenſi ciuitate, atque adeo de totius Liunionæ salute, quæ extra Ecclesiam nulla est, quæ consilia, quas cogitationes suscipias, ex Solicouij Secretarij tua pietate dignissimi litteris abunde cognoui. Nil hic dicam de Transylvanico tuo collegio, cuius opera fit vt errores grauissimos, in quos de religione inciderant illius Proinciæ populi quotidie recognoscant, & ad Ecclesiam Dei cupidissime reuertantur. Nil dicam de tua in optimarum artium professores & Theologos singulari propensione, quos maximis tuis sumptibus, ex intima Italia in Regnum tuum euocare amplis propositis præmijs, contendisti. Toletum dico, Belarminum, Aquarium, Muretum, Fuluiũ Vrsinum, Flaminium, Sigonium, Petrum de Valentia, & alia Orbis Christiani lumina. Nil de priuatis tuis orationibus, lectionibus, studijs, in quibus Christianam eiusdem Hosij fidei Catholicæ Confessionem, & Cæsaris quoque commentaria esse præcipua voluisti memorabo: quod solum si Moschus
cogno-

cognouisset, statim illi ex manibus arma cecidissent, multum enim tibi animi, multū virium accessisse sensisset, eo solo nomine, quòd Cæsarem imitari in laudibus bellicis decreuisti. Quamobrem te etiam vir quidā Ecclesiæ Dei valde salutaris, Homerum imitatus, *μύθῳ ῥηθῆρα ποροκτηρᾷ τ' ἔργων*, ad Hosium Cardinalem scribens appellauit. Aditus ad tuam Maiestatem esse perhibent minime prouinciales. Facilis es in audiendo, lenis in discernendo, in satisfaciendo diligens, in iure dicendo summa & æquabilis seueritas adhibetur: neque enim pateris, vt leges patriæ aranearum telis persimiles habeantur, in quas si Musca inciderit teneatur, si vespa, telam laceret & auolet. Si quid tractandum est differs, si quid expediendum accelleras. Aures tuæ patent querelis omnium, nullius inopiam Regia tua vis exclusam, delectus in familiaribus peracutus & diligēs. Aulæ tuæ grauis & constans disciplina: nec enim in illam otiosis & inertibus, sed aut librorum, aut armorum studiosis, & amatoribus patet accessus. Ministros qui vias omnes pecuniæ norunt, non in tuis intimis reputas. Scis enim tales omnia vicissim pecuniæ causa facere consueuisse, & quod omni laude prædicationeque dignum statuo, cum

ceteros omnes potestatis tuæ magnitudine vincas, vincis etiam artificio benevolentia colligendæ, nec quicquam ad tuam Regni-que tui salutem & dignitatem amore & benevolentia ciuium tuorum anteponendum existimas. Times timeri, scis amorem amore, arma armis irritari. In summa sic te in tanta tua potestate adhibes, nulla vt alia potestas ab his quibus præes desideretur. Oēs enim tuos ad laudem impetus recensere, nec industriæ meæ, nec istius temporis officium esse statuo: nec etiam pertimescendum video, ne laurea gloriæ tuæ rebus abs te fortiter, & præclare, & celeriter gestis acquisita, amittat aliquo tempore viriditatem.

Sed vide, quam suauiter omnia disponit Dominus, quamque egregie extrema cum primis contexat. Tu non erubescis eum coram hominibus confiteri, ille te vicissim nō solum coram patre suo cælesti, sed etiam in oculis omnium gentium, & nationum confitetur. Tu vt animas diabolica fraude deceptas Christo lucrifacias, nullos tibi labores, nullos sumptus, nullas vitæ contentiones defugiendas existimasti: Ille vt tibi materiam pietatis exercendæ subministret, potentissimarum prouinciarum accessione te locupletauit. Bonum est, o Rex, confiteri

Do-

Domino : bonus est enim Dominus Deus
 noster . Magnus est Dominus Deus noster ,
 & magna virtus eius . Hic est , qui te tam for-
 tem , tāq; sapientem Regem patriæ nostræ
 obtulit , hic est , qui cum suo nostroque hosti
 pene omnia ad perniciem Lithuanix pate-
 re videret , subito te vnum excitauit , qui nos
 omni metu periculoque liberares ; hic est
 qui te puerum litteris , iuuenem armis , virū
 consilio instruxit . Hic est qui tuum hostem
 Principem otio inimicum , pacem metuen-
 tem (de quo tu recte poteras illud Homeri
 dicere ,

Εχθιστος δὲ μοί ἐστι θεῶν , οἱ ὀλυμπον ἔχουσιν .

Λεὶ γὰρ τοὶ ἔρις τε φίλη , πολέμοι τε , μαχαι .)

Inimicissimas es Deorum qui Olympū habitant
Seper enim tibi contentio grata , bellaq; pugnaq;
 in manus tuas tradidit , ac istis tot tam præ-
 claris , & memorabilibus victorijs , & trium-
 phis nomen tuum , ad vniuersæ posteritatis
 memoriam propagauit , nulla vt iam videa-
 tur esse Orbis Christiani ora , sedes , locus ,
 quo non tuæ fortitudinis fama peruasit .
 Quid ergo ? Dicam quod olim Augustinus
 Bonifacio : Christianus es , cor habes , Deū
 times , tu ipse considera quæ volo dicere .
 Pugnarunt quoque cum Moscho alij ante te
 Poloniæ nostræ Reges , sed post illorum pu-
 gnas

gnas pugnauiſmus , poſt tuas pugnas vici-
 mus . Illi fecerunt, tu bellum ſuſtulifti . Sta-
 tim enim vt in Regem Poloniae à Senatorio,
 pariter & equeſtri ordine maiorum more
 in campis, longe lateque patentibus, ſole
 iſto, Viſtulaque inſpectante, inter equitum
 peditumque copias, inter haſtas & gladios,
 inter clangores tubarum, tympanorumque
 ſonitus, & tormentorum exploſiones (qui-
 bus rebus Martij illi fortiffimiſque equites,
 magis etiam incendebantur, vt Regem ſibi
 Martium querendum eligendumque puta-
 rent) in hoc inquam tali fremitu, ſtrepitu-
 que armorum, cum electus Rex eſſes, nullã
 tu quoque moram interponendam exiſti-
 maſti, quin eum honorem, quem tibi arma
 dederant, omnibus viciffim caſtris & armis
 conſeruares . Quamobrem in aciem arma-
 tus, illico prodijſti, hoſtiſque tui animum, im-
 manitate barbarum, varietate leuiſſimum,
 perfidia periculofiffimum domuiſti, & quod
 in patria noſtra nullus à multis annis miles
 viderat, tu tergum illius non ſolum vidifti,
 ſed etiam calcauiſti : fortaiſſis autem ideo
 ſuperioribus aliquot annis tergum fugien-
 tis non vidimus, vt tu, Rex potentiffime, in
 hoc tuo feliciffimo tempore, cum bene pa-
 rato noſtriſque etiam armis inſtructo hoſte
 non

non solum fortius pugnare, sed tanto etiam gloriosius vinceret scdamque illam barbarissimi Principis crudelitatem, imbutosque sanguine gladios, vitæ libertatiq̃ue ciuium tuorum imminentes, ab vniuersæ patriæ membris & visceribus auerteres. Nemo adhuc contra te in aciem prodijisse dicitur, qui non tuis laudibus & triumphis adderetur. Ter tuos milites in mediam pene Moschouiam immisisti, ter victores ex hostili terra reduxisti: & si quos paucos casus aliquis abstulit, plus ex illis gloriæ, quam sanguinis emanauit: hoc enim quoque ista tua fortitudine, ac vigilantia, qua cæteris omnibus emines, perfecisse te perhibent: vt milites tui tanquam si tu esses ita sint: nec eos vel metus belli stupefaciat, vel lassitudo exhauriat, vel hostium legiones terreant, vel impedimenta viarum defatigent, vel cœli intemperies, vel hyemis asperitas, vel niuium altitudo, à susceptis consilijs deterreat. Acutis sunt auribus ad præcepta, promptis oculis ad signa, expeditis manibus ad opera. Dare vulnera paratissimi sunt, accipere vero tardissimi. irati pugnant, receptui signum, aut reuocationem à bello audire non queunt. Sperant semper optima, pati vel difficillima malunt, quàm cedere:

nec

nec potest vllius auctoritate tantus ille ardor extinguere, longe vt eos rectius ἀθανάτους, hoc est, immortales, quorū olim apud Persas decem millia fuisse legimus, quos vinci posse non putabant, si quis in te fastus esset, appellare posses. Quo factum etiam est, vt quot bella suscepisti, tot iam tuas victorias & triumphos numeremus: tantumque patriæ nostræ scuto tuo, quantum Duna, Videlica, vel Polota, alueo suo, quantum syluæ densitate, quantum montes altitudine, præsidij attulisti: ita vt si amnes exaruiscent si syluæ deflagrassent, si montes subsedissent, nō naturæ præsidijs, sed virtute tua Lithuaniam tuam munitamque haberemus.

Iam minæ seui cecidere ferri,

Iam silet murmur graue clarissimorum,

Iam tacet stridor Litor strepentis,

Alta pax nostro reuocata Regno est.

Quod autem in summa laude ponendum est, cum alij victores captarum urbium & prouinciarum aut prædas appetant, aut ruinas; tu in his tuis victorijs & triumphis sic te adhibes, vt seueritatem abditam, clementiam autem expositam habeas: neque adeo magnum existimes, ea quæ & naturam, & conditionem habent, vt vinci possint, vincere, verum in victoria animi impetum cohibere,

hibere, iracundiam refrenare, captas vrbes, quas victoriæ conditione delere potuisti, clementiæ tuæ iudicio conseruare, viros virtute præstantes, non modo extollere iacentes, sed etiam libertate donare, ac beneficijs cumulare, hanc tu veram victoriam esse reputas; quod certe nihil aliud est, quàm inuictum esse, quam ipsam victoriam vincere. Sic tuam virtutem hostes, misericordiâ victi, fidem & prudētiam cæteri omnes perspexerunt. Ex quo illud etiam consecutum existimant, vt armis tuis subactæ provinciæ doleant, tardius se in tuam potestatem peruenisse: nil enim illis aliud præter inferendæ iniuriæ licentiam cripis. Rem nouam dico. In fœlicitatis parte ponunt, vinci: victoriam tuam vitam suam, salutem suâ existimant: libenter in tuam potestatem veniunt, quem in sua potestate esse, nec vllò iracundiæ impetu de statu mentis dimoueri consueuisse cognouerunt: & hoc tuum, tam iustum, tam temperans, tam moderatum imperium, patrocinium potius vitæ fortunarumq; suarum, quam imperium esse existimant. E quidem est quod sibi hostis tuus gratuletur, se in tam pium, Christianû, Catholicum, & Orthodoxum ἀνταγωνιστὴν incidisse. Nam si pari perfidia cupiditate,

imma-

immanitate, in subiectas illi prouincias impressionem fecisses, quam tuam Lithuaniam annis superioribus aggressus ipse est, ne sperare quidem illi principatum, sed ne vitam quidem optare licuisset. Verum tu in Ecclesiæ Catholicæ schola didicisti, quod Regem non deceat esse diuitem aliorum iacturis, locupletem aliorum calamitatibus, immortalem inimicorum funeribus, nec esse quicquam Christiano Principe indignius lassa crudelitate. Incendij enim ac ruine simile est, multos sine causa furenter occidere, vicissim autem nullum ornamentum Principis fastigio dignius esse posse, quam illam coronam, ob defensam patriam ciuesq; seruatos: Nisi quod ego hoc tempore de tuis laudibus, apud te Regem Homericō ingenio & carmine dignissimum, non possum omnia, quæ mihi in mentem veniunt, singillatim recensere, quæ tui illi Patricij, Socolouij, Varseuicij orationibus, & Panegyricis suis λόγῃς plane εὐοσίνῃς, quales in Regibus Parysatis illa requirebat, ita persecuti sūt, vt non dubitem ipsum te qui fecisti rerum abs te gestarum magnitudinem admiratum esse cum legeres: quæ etsi magnæ sunt, maiores tamen adhuc à tua sapientia, iustitia, fortitudine, animiq; moderatione expectamus;

mus; nos præsertim qui vocamur Ecclesiastici, quibus ad bene de tota re Ecclesiastica sperandum quasi signum quoddam sustulisti, pristinæque vitæ & pacis, & tranquillitatis vsum & consuetudinem, hæreticorū audacia pene interclusam, aperuisti, quo nomine quàm sumus magis obstricti, atq; obligati esse tibi non possumus: atque vtinam maiora possemus, quandoquidem maiora nos ab te accepturos esse confidimus. Maiora enim, ait ille, populus semper à summo exigit. Verum interim Deum Patrem misericordiarum, & totius consolationis deprecari nunquam intermittemus, quod olim Christianos, pro suis Imperatoribus precatos esse legimus, vt tibi det Dominus Imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, Regnum quietum, vitam prolixam (te enim esse prolixissime regnaturum, ipsa quoque tui corporis forma & statura ad eam quam geris dignitatem accomodata designat) idque nos à Diuina clementia tanto facilius imperaturos esse confidimus, quanto maiore conatu in id studium & antea semper & nunc in Liuania tua incumbis, vt in omnibus prouincijs imperio tuo subiectis sit omnium credentium cor vnum & anima

vna ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔργον, ait Constantinus:
 τῇ πίσει τοῦ πατρὸς σύζην. Et Leo ad Theodo-
 sium: Defendite, ait, inconcussam Eccle-
 siæ statum, vt & vestrum Christi dextera de-
 fendatur imperium, scientes imperij vestri
 viribus profuturum, quicquid Catholicæ li-
 bertati benigna fuerit dispositione colla-
 tum. Equidem, Serenissime Rex, in omnibus
 istis hæreticorum studijs & contentionibus
 nil aliud, quam aut legum aut hominum in-
 teritus ostenditur. Non potest enim fieri, vt
 falsitas non persequatur veritatem: cum
 enim hæretici sint vniuersis erroribus ami-
 ci, non possunt nisi solis esse non errantibus
 inimici. Quamobrem optimum est notis vi-
 tijs impedimenta prospicere, quod te & stu-
 diose & libenter facere lætamur & gaude-
 mus, ne postea sero medicina pareatur. Hæ-
 resis enim ruinis simillima esse perhibetur,
 quæ super id quod mole sua oppressere fran-
 guntur. Sed oppressiōnem Deus omnipo-
 tens à patriæ nostræ capite auertet, te præ-
 fertim Rege vigilantissimo ad illius guber-
 nationem assidente; quo non modo victore,
 sed etiam viuo, & florens, & incolumis pa-
 tria nostra esse posset. Pestis autem istius
 exitium quæ multorum animos inquinavit,
 cum à Dei misericordia, qui neminem vult
 perire,

perire, sed vult omnes ad agnitionem veritatis peruenire: tum etiam ab ijs quæ in te elucescunt, quæque in Regno tuo comparas, pietatis præsidijs expectamus & speramus. In te enim vnum atque tuum nomen tota se apud nos conuertit religio Christiana.

Te permisso

Matrona minor maiorque choro

Colit, & reserat venienti tibi,

Templa sacerdos, tibi nexilibus

Turba coronis redimita venit,

Tibi gaudæui lassique senes.

Compote voto reddunt grates.

Libantque manu vina trementi.

Qua de re ego nolo hoc tempore pluribus, ne panegyricum in Epistolam includere velle videar: quin & ipsius Epistolæ longitudinem excusare deberem: nisi eam vereretur excusando magis etiam facere prolixior: cum præsertim ad eos, quos tibi offero libros, pro tua in Rempub. Christianâ pietate, & in Hosij memoriam singulari beneuolentia, te & animum & oculos conuertisse videre mihi videor. Quod superest me & hos posthumos Hosij Cardinalis fœtus Regiæ tuæ clementiæ & protectioni qua summa possum animi mei submissione etiam atque etiam diligenter ac studiose commen-

O do:

do : & licet indignus, tamen sacerdos cum ad altare Domini stetero precari nunquam intermittam : vt tu Domine mi Rex, sapiens sis, sicut habet sapientiam Angelus Dei, & intelligas omnia super terram, vtque tibi Dominus det ætatem quam mereris, & conseruet animum quem dedit, Amen . Datum Romæ . Calendis Septembr. Anno Domini Millesimo quingentesimo, octuagesimo secundo .

^o
M. ANTONIO
M V R E T O .

Epistola XIX.

E VOCATVS ex Vrbe Magni Regis Stephani litteris, quod tibi coram dixi, in patriam perneni: Heri in arce Cracouiē. præsentē Illustrissimo Cardinale Bolognetto, viro tui bonarumq; litterarum acerrimo amatore, manum Maiestatis suæ osculatus sum; qui cū ex me nonnulla de rebus Urbanis qua-
 uisset,

fuisset, de te quoque ut valeres, utque flores-
 res, quiq; esset rerum & rationum tuarum
 status, valde est omnia diligenter percun-
 ctatus; eo planè modo, quo solemus, cū quē
 non vulgari illo studio, sed præcipua quadā
 ratione amamus. Dixi quæ sciebam, quæq;
 erant suæ Maiestati gratissima. Ille verò in
 tuas laudes effusus. Magnus, ait, isto sæcu-
 lo vir Morettus. Multum illi debet Respu-
 blica litteraria. Non est, ut audio, quod
 quisquam velit discere, quod docere More-
 tus non posset, quoties abditum aliquid in
 litteris humanioribus quæritur, Moretus
 thesaurus est. Quò magis gaudeo istū ho-
 minem valere, in cuius siue morbo, siue mor-
 te, non vnus homo, sed litteræ ipsæ, omnesq;
 bonæ artes summum mihi adituræ pericu-
 lum viderentur. Luctuosa quippè acerbæq;
 mors eorum solet accidere, qui quotidie ali-
 quid immortale meditantur, & quasi quos-
 dam agunt humani generis præceptores.
 Quid nostra purpura? quid castra? quid de-
 uictæ iacentesq; sub pedibus provinciæ: Cō-
 temptores ambitionis animi, litteris imbu-
 ta & vniuersam posteritatem docentia, mo-
 dicoq; contenta ingenia, ipsa vetustate flo-
 rescunt, nec ab vllis magis laudantur, quam
 quibus minime necesse est. Viuent dum vi-

uet honor litteris: nostras purpuras, nisi istorum loquantur litteræ, idem fortè qui corpus, lapis & vrna obruet. Quò libentius à me susceptum fuit illud consilium, vt Murretum, Sigonium, Vrsinum, Aquarium, Gregor. de Valentia, illas Musarum delicias, in regnum hoc meum ex Italia euocarem, qui curam erudiendæ sustinerent iuuentutis, qui se, qui me, qui Regni mei tempora immortalitate donarent, qui discendi, docendi, viuendique methodum, dictis factisque docerent: vnde quotidie ciues nostri, & meliores euaderent, & doctiores: tales autem cum euaderent, regnum quoque hoc meum omnium redderent, non solum florentissimum, sed etiam securissimum: profectò longe nobis ista gratior fuisset purpura, si à bellico strepitu, fremituq; armorum, ad Academicum quandoq; puluerem secedere, ibique istos de diuinis pariter ac humanis doctè, prudenter, eleganter, audire differentes licuisset.

Ista cum more illo suo Rex optimus dixisset, verbis qualia olim Parysatis in Regū desiderabat filijs, Cardinalis quoque Bolognetus pleraq; alia de tui elegantia ingenij commemorare capisset, cursum sermonis interrupit, Regni Procancellarius, qui horam

ram adesse concionis & sacrificij nuncia-
uit . Ita itum est in Ecclesiam .

Ego verò cum ex eo , tam prudentis Re-
gis de te sermone , voluptatem penè incre-
dibilem accepissem , facere non potui , quin
illico de tam præclara , tam laudati Regis
voluntate redderem te certio rem , idque tu
officium ex summo meo in te studio profe-
ctum putabis , & quo soles , quoque volumus
amabis amore . Dat. Cracouiæ Idibus Ia-
nuarij 1582.

CHRISTOPHERO

VVARSEVICIO

REGIO SECRE-

T A R I O .

Epistola X X .

VARIE sum affectus ijs literis , quas
ad me Grodna 18. Kal. Febr. scri-
psisti , ego verò Romæ imbecilla
impeditus valetudine accepi ; Nā
quod valere te nosque amare nuntiabant ,

nil equidem carius: Quod autem tanta contentione vicissim extorques; vt ad te, & sæpe, & copiose scribamus, de rebus plane omnibus publicis, priuatis, vrbanis, rusticis, vt ne quid rerum nostrarum nescias, neve tibi operis nostri, vlla sit hora ignota, cruces crede mihi fixas parataq; supplicia ostendis: tanquam si diceres, Caput obnubito, arbori infœlici suspendito: ita ego pestem hanc scribendi quotidie magis atq; magis fugio: ac illa male feriata capita, siue Mercurius ille fuerit, quem Aegyptij Thoth, alij Trimegistum appellant: Siue Cadmus, siue Phœnices, siue Pelasgi, siue Hetrusci, & sceleris, & stultitiæ condemnò, qui primi carnificinam hanc in res humanas inuexerunt; quasi hoc vnum maleficium ad cumulatam miseriam in Pandoræ pixide defuisse videretur.

Quid enim habet ars scribendi, hominis præstantia, & ingenio consentaneum? quid non potius velis remisq; πῦρ καὶ λῆξ, vt aiunt, fugiendum? Animum quæso te aduerte, Spiritus extenuat: caput debilitat; aciem oculorum obtundit: dorsum incuruat: stomachum dissoluit: digitos atterit: frigus æstū, sitim inædiam: quatuor humanæ naturæ carnifices teterrimos terre sustinereq; compellit:

pellit : sæpè etiam pietatis offitia, vitæq; iucunditates eripit ; & qui se se huic studio dediderunt, eos si quando videres deiecto capite , contracta fronte , grauibus oculis, fluentibus buccis, tortis supercilijs, cartas, & folia, de eodem quod aiunt, oleo, ad Lych-nuchum ligneolum atramento perluentes: vel vt rectius dicam, cerebrum ipsum ex capite, in papyrum transfundentes, non homines humanitate perpolitos, sed quosdam Saturnos, Cacos, Cycôplâs, Argos, Panifcos, Satyrosque diceres : quo quid homine liberali indignius ? quid ipsi quoque naturæ magis aduersum ? quæ cum nobis linguâ ad vsum loquendi dederit, nos tamen non turpè ducimus, linguæ offitia manibus, sty-lis, & calamis exercere .

Quod enim isti verborum & litterarum textores existimant, res humanas constare sine litteris non posse: ij mihi intelligere nō videntur, quam blanda rerum conciliatrix, & quasi sui sit lena natura ? Qua enim, quæso te ratione res humanæ constabant, antequam ars scribendi extaret ? Scimus ante Cadmum , ante Mercurium , vel quicumque tandem primi fuerunt, qui voces humanas aspectabilibus notis exprimere cæperunt, vitam cum virtute plurimos coluisse : Ref-

publicas gessisse: Regnorum gubernacula tenuisse: nulla prorsus in re à communi vitæ consuetudine, atque à moribus illius temporis abhorruisse. Scimus Druidas Gallorū sacerdotes qui tum sapientiæ laude cæteris eminebāt, nullis omnino litteris instructos, perpolitosque fuisse. In extremis quoq; Regni Poloniæ, Suetiæq; partibus, perrarus esse videtur scriptiois vsus. Quid in Moschovia? vbi paucis quibusdam Poppis, Salijsq; exceptis, nemo ferè alius, pestis huius contagione infectus est. Sed in isto quoque nostro communi genere, cursuq; viuendi nonne videmus colonos, lixas, baiulos, figulos, & alios infimæ sortis, & conditionis homines, rem suam domesticam, vitæque officia, sine penna, & atramento, sine cartis, & pugillaribus, non infructuose gubernare? In Gallia, & Germania multas omnino mulieres planè ἀμύσας mercaturis faciendis rem honestissimè quærere certum est: quæ si quādo memoriæ subsidijs indigent, litterarum loco, notis quibusdam calculis, signis, figuris, tesseriis, incisionibus, nodis, & annulis vtuntur.

Sed cum absentibus per litteras loqui possumus; Sæpius cum præsentibus loqueremur: maioresque ex illorum conspectu vultu,

vultu, fronte, oculis, amplexu, quàm ex litterarum lectione voluptatis fructus caperemus. Mihi verò vel hoc ipso nomine in extremas oras maleficio hoc deportandum videretur, quod occasionem adimit amicissimis hominibus quam sæpissimè cogrediendi, garriendi, susurrandi, in sinum, quod aiunt, intimos animorum recessus effundendi.

Sed memoriã ais, litteræ subleuant. Quis ita quæso desipiat, vt hoc sapiat? Eneruant potius, & extenuant. Non enim ferè memoriæ mandare ea solemus, quæ in litteras relata habemus; quibus quo plus fidimus, eò minorem curam alendæ exercendæque memoriæ suscipimus. Quamobrem rectè Pythagoras, sua præcepta litteris mandare volebat, ne occasionem præberet auditoribus, ea quæ animis hominum impressa cupiebat, stylo potius, & cortici, quàm memorię commendandi, quæ cum exercetur, acuitur, cū quiescit, hebescit. Legimus in Phædro, quod cum Thamo Aegypti quidam Theut, litteras offerret, memoriæque, & sapientiæ remedium esse diceret: Thamum respondisse, non memoriæ sed monitionis remedium esse illas ipsas litteras. Ipse quoque Plato veritatis coactus, admodum ineptos vocat, quicunque se putant, sic artem aut mandare

litte-

litteris aut mandatam suscipere, vt certum quiddam & firmum ex litteris sit futurum. Dionysium quoque admonet, ne quædã sua præcepta litteris mandare velit, maximam enim huius rei custodiam nihil scribere, sed addiscere, nam quæ scribuntur, contineri non possunt. *μεγίστη, αὐτὴ φυλάκη, τὸ μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμαθάνειν.*

Optima custodia non scribere, sed addiscere.

Deinde verò, quid est in rebus humanis libertate dulcius? quid nostris hominibus in ea conseruanda vigilantius? quid cupidius? Libertatis autem proprium est, sic viuere, sicque loqui, vt velis? At ipsam quoque tam expetendam libertatem, bellæ istæ, si Dijs placet, litteræ nobis erripiunt. Omnis enim sermo, ait idem Plato, cum scriptus est, passim reuoluitur, æquè apud intelligentes, atque alios, inter quos minimè decet: nescitque dicere, quibus oportet, & quibus non oportet. Neque etiam aduersario repugnare, neque opem ferre sibi ipsi potest: Si quid vnquam dicitur, quod esse fraudi potest, negare licet, reuocare licet, emendare & interpretari licet: Si quid autem scribitur, negandi, corrigendique libertas omnis amittitur. Cicero quoque in cuius libris verborum officinam habitasse existimant, palam, & sæpe fatetur, quod Epistola non eru-

erubescit; Et alio loco, sic ait, complexus sum otium, ut ab eo diuelli non queam. Itaque fluctus numero, nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ: à scribendo prorsus abhorret animus.

Libet aliquid ex nostris quoque litteris ad rem præsentem addere, Laudi sibi, gloriæque ducit Magnus ille Rex & Propheta, quod litteraturam, ut ait, ille non cognouerit. Antonius quoque Magnus ille Monachus, non solum litteras ipse non didicit, sed neque peritos earum admiratus est; quin neque ijs quicquam opus esse dixit, si mens per se ipsam valida sit. In vnus Vriæ morte, quam esse possint insidijs, fraudibusque struendis, idoneæ litteræ, manifestissime admonemur.

Sed isti egregiè sese munitos arbitrantur, nescio cuius barba, pallioque tenus Philosophi auctoritate: cui visum est quod hominis vita, sine litteris mors est, & viui hominis sepultura, Lamia turre, crede mihi, dicunt isti, & pectines solis, Ego verò in nullius Granatensis, verba iuraui. Soli sacrae scripturae indubitata fidem præstare me debere profiteor, in qua legimus, quod, Qui adiicit scientiam, adiicit dolorem.

Quæ igitur intemperia agunt homines.
memo-

memoriæ iudicijque pestem, pudoris exitiū,
 fraudis instrumētum, oculorum excidium,
 capitis, cerebrique carnificinam, sanitatis
 venenum, stomachi ciuitam, quietis, & otij
 turbinem, & vt semel dicam istam malorum
 Iliadem in rebus expetendis ducere? Si scri-
 bendi ars non esset, maiorum adhuc nostro-
 rum essemus quàm simillimi, quibus naturæ
 tantùm principia secutis honestissimè, &
 laudatissimè acta vita est: nemo nostram
 quietem, ex ijs qui absunt, obturbaret, ne-
 mo nos scribendo obtunderet: paucioresq;
 amicos haberemus, sed securiores: nostra
 potius eaque necessaria, quam aliena nego-
 tia curaremus: cogitationes, desideriaque
 nostra auribus amicorum non inanissimis
 vmbris, & corticibus committeremus; si
 quid negotij cum absentibus intercederet,
 nos ipsos illis, non hæc leuissima folia offer-
 remus: vel alios loco nostro mitteremus:
 certioraque omnia, & magis explorata ha-
 beremus: & si quid intimis medullis lateret,
 ex illorum conspectu vultu, fronte, oculis,
 ex ipso motu corporis hauriemus. Deum
 immortalem, quantum quietis, quantum
 otij nobis superesset ad omnia pro Patria,
 pro Republica, pro amicis audenda? Si He-
 fiodi obstupenda monstra, Gigantes, Tyta-
 nas,

nas, Cothos, Briareos, Giges, Anguipedesque Deos, & immanes eorum fatus, Hydras, Chymeras, Gorgones prorsus ignoraremus: si Homeri Syrenes, Iouis cum Iunone congressus, in Cygnum mutationes Scortum Lacænum, Martis dolia, Vulcani retia, Cyrces venena, si Prometheos, si Didones, si Pyrrhas, & Deucaliones nesciremus: quæ dum leguntur, dum cognoscuntur, dum audiuntur, dum explanantur, ex stultis insanos faciunt.

Iustitiæ quoque administrandæ ratio, longè magis esset expedita, si fora, rostra, castra, tribunalia, iustitiæ potius, quàm Iuris rationem sequerentur, si procul ab illis τῆς πλουτακαδημίας nutriculæ Iurisperiti, Aduocati, Notarij, Copistæ, Procuratores, Locutulegij, Linguaces, Blaterones, & similes aliæ temporis, & fortunarum Harpiæ, hominum sorbentes sanguinem, arcerentur.

Vita quoque nostra minus esset infirmitatibus, & morbis obnoxia, si nullas nobis tricas Hipocrates, nullas Galenus, & Aui-cenna, & similes alijs Charontis prætoræ, homines ἀνὰ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν scriptas reliquissent.

Factis
procul.
dictis
prope.

Quid illa Principum impendia, turpes iacturæ, & sumptus, cum probro, atque dedecore

decore profusi? quos in fouendos, & alendos huius infortuuij ministros, homines in umbris, & otio scæptrâ, & imperia meditantes, Cancellarios, ViceCancellarios, Secretarios, Librarios, Scriptores, & cæteros vt ita dicam Ciceronicolas facere quottidie coguntur? nusquamne melius poni possent? Crede mihi, Si memoriæ potius quam scriptioni, illa ipsa præmia statuerentur, multò plures ad perdiscendum potius, quàm ad scribendum commouerentur. Tanta est enim memoriæ facultas, tam abstrusi capacesq; recessus, tam fida custodia, (Antistrophon diuinitatis vocat Plutarchus) vt etiam sine istiusmodi literarum præsidij in hominum admirationem incurrat. Mytridatès duabus, & viginti linguis utebatur: Cyrus militum suorum nomina tenebat. Cyneas Pyrrhi legatus vno die nomina esset Romanorum Senatorum affecutus, Theodetes audita cuiusdam carmina, tanquam sua subito recitauit. Themistocles linguam Persicam anno vno didicit. Charmides in Græcia, Portius latro & alij multi in Latio memorię laudibus utq. ad miraculum abundabant. Seneca duo millia nominũ, quo ordine erant dicta, statim recitabat, & 200. versus à præceptore recitados ab vltimo vicissim incipiens

piens vsq; ad primum ex tempore referebat. Huc accedit, quod officium Scribarum siue Librariorum, in Apparitorum numero ordineq; censebatur; Sic enim apud Ciceronem legimus. Animaduerto quosque in Magistratibus ignoratione iuris sui, tantum sapere, quantum Apparitores velint. Apparitores autem (quod etiam Sygonius obseruat) scribas intelligit, quorum fidei, vt idem contra Verrem ait, tabulæ publicæ, periculaq; magistratum commitebantur. Deinde verò, munus hoc proprium Mercenariorum & arte quæstuq; viuentiū erat, & non nisi à Libertis, aut saltem ingenijs solebat exerceri; qualis erat scriba Pontificum Gneius Flavius; scriba Scipionis Cicerius, Scriba Ciceronis Marcus Tullius Libertus. Ac ne forte solam scribendi scientiā in omni re litteraria superfluam & inanem arbitreris, quid de reliquis omnibus artibus & scientijs, non ego, sed ex omni antiquitate primæ notæ scriptores sentiant accipe.

Grammaticam Lucianus Samosatensis, & Andreas Salernitanus irrisit; & Augustinus noster Res, inquit, est infinita Grammatica multiplex; curarum plenior, quam iucunditatis, aut veritatis. Vnde fit, vt illius etiam

etiam hodie vilissima, & ad triarios redacta videatur in Italia professio.

Oratoriam Romani publico edicto bis ex Vrbe tanquam pestiferam eiecerunt: quod videlicet rem non veritate, sed ornatu ponderat, sæculo seruit, populo se iactare & in rebus malis placere gestit; siquidem veritatē sepius expugnare conatur, ut vim suā monstret, opes expetit, honores concupiscit, publico gaudet, celebritatem desiderat, summum quemq; dignitatis gradum, ut loquitur Lactancius, exposcit. Tacitus vero siue Quintilianus, illo ipso suo sæculo sicut eloquentiam, ita cæteras artes à veteri gloria descivisse testatur non inopia hominum, sed desidia iuventutis, negligentia parentum, in scientia præcipientium, & obliuione moris antiqui.

Historiam Augustinus tam Grammaticis quam Historicis laboriosam iudicauit, & Alexander Magnus, proiecta in flumen Aristobuli historia, reprobauit.

Medicinam à Babylonijs, Lacedæmonijs Aegyptijs refutatam, Strabo, & Herodotus testis; Urbis quoq; ingressu & consuetudine merito prohibitam, Portius, Cato ostendit.

Iurisprudentiam, Franci nunquam receperunt:

perunt: & Hispani libros Legum & maxime leges Imperiales, à Regnis suis pœna capitis interposita, Oldrado & Ioan. Lupo Iurisconsulto testibus, prohibuerunt.

Et Claudius Cæsar. Herculem apud Senecam appellans. Si memoria repetis, inquit, ego eram, qui tibi ante templum tuum ius dicebam totis diebus, mense Iulio & Augusto: Tu scis, quantum illic miseriarum pertulerim, cum Causidicos audirem, & diem & noctem: in quos si incidisses, valde fortis licet tibi videaris: maluisses cloacas Augiæ purgare, multo plus ego stercoreis exhausti.

Ethica, siue Moralis, frustra conatur redde homines amatores bonitatis, quos non potest facere possessores veritatis. Nemo quippe bonus, nemoq; beatus extra veritatem proiectus.

Musicam Filio suo Alexandro Macedonum Rex Philippus prohibuit: & Diuinus Hieronymus theatrales modulos ab Ecclesia remouendos putauit.

Philosophiam ad decipiendum accommodatam Paulus testatur. Athanasius inaniter laboriosam, & occupatam; nec quicquam boni rectè agentem. Aristoteles fabularum affectatricem.

Atheneus, maledicentiæ officinam. Eusebius repugnantiam opinionum appellat. Ipse porro Philosophorum Antesignanus Plato, Philosophia, ait; Res est elegans, si modice quispiam per ætatem attigerit: at si supra modum tempus in ea contriuerit, hominum est corruptella; nam si quis vel amæno sit acrique ingenio: vltraque ætatem philosophetur: necessum est eū rerum omnium esse imperitum: quarum vsum calleat oportet; quisquis honestus probusque est futurus: Legum enim ciuiliū peritia, & orationis vacat: quibus in actionibus ac commercijs cum hominibus tum priuatim tum publice vti conuenit. Voluptatem item atque cupiditatum humanarum & morum euadunt prorsus insolētes. Cum itaque in vllam quam p̃āim incidunt priuatā publicāue actionē: habētur deridiculi, perinde ac viri ciuiles ipsi, vbi vestra adeūt studia & disputationes irridentur.

Mathematicam Tacitus potentibus infidam, sperantibus fallacem, in Vrbe Roma & vitandam semper, & semper retinendam vocat; Et Seneca, Superficiaria est, Mathematica, in alieno ædificat, aliena accipit principia, quorum beneficio ad vltiora perueniat: quæ si per se, iret ad
verum,

verum, multum conferret mentibus nostris, quæ tractatu cælestium crescunt, trahuntque aliud ex alio. Et iterum. Metiri me Geometres docet latifundia: potius doceat quomodo metiar quantum homini sit. satis. Augustinus quoque tales illius coniecturas iudicat, vt seipsas destruant atque refellant.

Dialecticæ easdem qualitates tribuit Origenes, quam habent nominati in scriptura Cinifes: quos etsi homo volitantes videre non valeat, sentiat stimulant. Ita Dialectica minutis, & subtilibus verborum stimulis animas terebrat, & tanta calliditate circumuenit, vt deceptus nec videat, nec intelligat.

Poeticam & Poetas fabularum fabros, & mendaciorum propolas, non vtilitatis sed delectationis causa scribentes; vt quam ingeniosissime & elegantissime mentiantur, & Plato in sua habere Ciuitate recusauit: & Romana Respub. omnia eorum de dissidentibus & adulterantibus Dijs, etiã viris bonis indigna commenta Ciuitate eiecit: & Cicero sine quodam afflatu furoris rem poeticam tractari non posse docuit. Et Tacitus siue Quintilianus Carmina & versus, inquit, neque dignitatem

ullam auctoribus suis conciliant, neq; utilitates alunt. Voluptatem autem breuem, laudem inñanam, & infructuosam consequuntur.

Arithmetica a Dæmonio profectam Plato testatur: & Licurgus in Republica Lacedemoniorum lata lege auersatur. Numerare, ait Seneca, docet Arithmetica, & auaritiæ digitos commodare: potius doceat, nil ad rem pertinere istas computationes: nec esse fœliciores, cuius patrimonium tabularios lassat. Quid mihi prodest scire agellum in partes diuidere, si nescio cum fratre diuidere? doces me. O Scientia, quomodo nil perdam ex finibus meis, at ego discere volo quomodo totos hilaris amittam.

Sophisticam in vanitate sensus & obscuritate mentes versari, testis Hieronymus.

Astronomiam a Dæmonibus traditam & patefactam Plato refert. Et Augustinus a Catholicis iure desertam ostendit.

Cosmographiæ exactam cognitionem Orbis immensitas reddit impossibilem.

Caballisticam Iudæorum fabulæ vanæ, & leges Ecclesiasticæ reprobata reddiderunt.

Magiam cum suo Zoroastre Origenes,
& vni-

& vniuersa cum eo Ecclesia reprobat.

Porro de omnibus in vniuersum liberalibus studijs, quid Seneca sentiat accipe. Quidam, ait, de liberalibus studijs quærendum iudicauerunt: an virum bonum facerent. Ne promittunt quidem, nec huius rei scientiam affectant: An esse quidquam in istis boni potest quorū professores turpissimos omnium, ac flagitiosissimos cernis: Meritoria sunt illorum artificia, ad æs exeunt, hæcenus vtilia si præparant ingenium, non detinent. Tam diu est istis immorandum, quādiu nil agere animus maius potest. Grammaticus circa curam sermonis versatur, et si latius euagari vult, circa historias. Iam vt longissime fines suos proferat, circa carmina. Quid horum ad virtutem viam sternit, Ad Geometriam transeamus, & ad Musicam. Nil apud illos inuenies quod vetet timere, vetet eupere: quæ quisquis ignorat, alia omnia, frustra scit.

Sed istarum quoque Artium & disciplinarum propolas, & prothomagistros desquamemus, Crede mihi, cum omnia illorum arcana peruideris, meras lusciniæ putabis. Dant sine mente sonum: & ego homo trioboli sum, nisi id ostendero.

Socrates Dæmonicola, scissili, vt habet Apuleius, palliastro semiamictus; & suos Deos irrisit, & verum Deum ignorauit. Multa dicit non modo laude indigna, sed & reprehensione dignissima. Quale illud. Quod supra nos, nil ad nos; quale illud, per canem & anserem iuramentum; quale votum illud; vt Gallus Aesculapio sacrificaretur. Rectè vt Zeno Epicurus vocauerit hominem, scurram, inneptum, perditum, desperatum; Et ipse quoq; Lactantius noster dementissimum & omnes eos insanos qui Socratem putat esse sapientem.

Me Plato Lactantio teste, somniauit Deum non cognouit; Simulauit se inuenisse iustitiam, & eam prorsus euertit; cum illa sua mirabili quadam æquitate, turpissimoq; consilio, iubet in Republica omnia in comune possidere etiam vxores. Hac enim doctrina tulit frugalitatem, quæ utiq; nulla est, vbi proprii nil habetur; tulit abstinentiam, siquidem nil fuerit, à quo abstinere alienum; tulit temperantiam, tulit castitatem, quæ virtutes in utroque sexu maximæ sunt; tulit verecundiam, pudorem, modestiam, si honesta & legitima esse incipiunt, quæ solent flagitiosa & turpia iudicari; Sic virtutem dum vult omnibus da

re omnibus ademit. Christom. quoq; Plato (inquit) plenus erat ironiæ, ac zelotipiâ laborabat, aduersus cunctos, multa ubiq; nugari solitus; & quasi studeret in hoc, ut nec ex sese, nec ab altero quidquam afferret utile, sic ab alio mutuatus est animarû transmigrationem; ex sese verò Rempub. commentus est, in qua leges prodidit, multa refertas turpitudine. Vxores, inquit, communes sunt, nudæ virgines sub oculis amatorum luctantur; Tum genitores, tum filij qui gignuntur communes sunt. Quæ tam insignis dementia est? quam ista non superent? eoq; non expendo poetarum dogmata, ne quis me dicat fabulas expendere, sed alias adfero fabulas, Poeticis multo magis ridiculas: ubi Poetæ quidquã tam prodigiosum prodidere. Verum iste Philosophorum Antesignanus; ut habebatur, & arma addit mulieribus, & galeas, & ocreas, nec quidquam dicit hominum genus differre à canibus: quin & animum Philosophi muscam esse vult, & coruum & cornicem Prophetas fecit, quod scilicet futura prædicunt. O conspuendum Philosophû: ô detestandum ordinis, societatisq; humanæ perturbatorem. Quale est illud quoque quod animas hominum post mortem reuo-

lui vsq; ad corpora bestiarum scripsit? Dicit Porphirius tanti magistri corrector, Aristoteles multa sibi cōtraria, multa repugnantia dixit, quæ coherere nō possunt nec a viro sapiente dicta oportuit: de omnipotentia Dei, de triplici substantia. De Idea boni; de prouidentia; de mente interentia prima; de primo principio; de infinita finiti corporis actione, de temporis definitione; de luminis & caloris generatione; de radiorum à lumine distinctione; de principio motus; de mentis & animi proprietatibus; de cœlo, sphæris, astris, animatis. Sexcenti sunt tanti huius Philosophi errores, quos prætereo. Quas porro turpitudines in Rempublicā introducat; quas filio suo Nicobulo suadeat, turpe est commemorare, Callistenes, & Armia, responderent, si viuerent; Seneca verò vocat acrem iræ defensorem, quam prorsus vetat exsecari; quod sit calcar virtutis, sine quo ad conatus magnos, animus iners, pigerq; efficitur. Facebant isti irati, & lauiculi præceptores. Sed & illud quam magnum improbæ mentis argumentum. Platonem præceptorem, iam laudat, iam vituperat, & in locis plusquam sexaginta exagitat, quem viuente tantopere venerabatur,

batur, dum ad arcana ab eo colloquia admitteretur. Legat qui volet, Francisci Patritij doctissimam Panaughiam, Panarchiam, Pandosiam, Pancosmiam, cum cætera illius omnia admirabitur, tū quod Aristotelem errorum omnium in philosophia patrem appellat. Ob quod certè Patricij in Aristotelem odium, omnium amore & benevolentia dignus Patricius est: meritoque rogat cum Gregoriū, tum reliquos omnes Romanos Pōtīfices vt ex omnibus Scholis, Gimnasijs, Cœnobijs, Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Germaniæ explodendam curent Aristotelicam manifestissimę impietatis philosophiam: Deo prouidentiam & omnipotentiam auferentem.

Cicero verborū faber, q̄ ore vt incude, lingua vt malleo, ad formanda verba vsus existimatur: de seipso faretur alicubi, qđ falsa quidē cōvincere potuit, vera inueire non potuit. Augustinus porrò apertissimā homini tribuit insaniā. Confiteri, ait, esse Deum quod Cicero facit, & negare præscium futurorum, apertissima insania est: & eo illum nomine plusquam Stoiici detestamur. Lactantius quoque hominem arguit, quod cum corporis & animi rationē in quarto de Republica, libro, explicare

ten-

tentasset, nil prorsus effecit, & materiam latè patentem angustis finibus terminauit : leuiter summa quæque decerpens, etiam si fateatur ipse, nec voluntatem sibi defuisse nec curam : & propterea ignoscendum ait, umbratico, & imaginario præceptor, nec ab eo veritas exigenda, qui se nescire fatetur. Exclamat deinde, O quā multis argumentis Ciceronis error, & inconstantia, si id agerem redargui posset : non tam nostris quam suis verbis refelleretur.

Reliquos eiusdem Musæ & notæ Buccines, nil aliud, quam caculas & Lectisteriatores istorum Albogalerorum puto, verborum seruos : & opinionum mācipia : quos odisse te peius volo, quam fullo vllulam : aut certè Mastigoforos accerso, vt flagella ferant, & ignem : idque vnum è re Valescientianæ Reipub. censeo : grauiorem penam non inuenio, leuiorem nolo ; Seueriorem sententiam si quis in istos attulerit, sententia mea nulla esto, illius rata esto.

Non est itaque Varseuiti, quod à me deinceps vel litteras, vel de litteris, vel de litteratis quidquam litterarum expectes. Nequaquam ego tam tetra te dignum pe-
ste

ste statuo, nec amicitia nostra vlla admit-
 tit maleficia. Sed neque tu mihi deinceps
 istas affanias: aut si obstruferis, eas ego li-
 gneo equo impositas, per vias ceruleas,
 in illas oras, extremaque sola terrarum
 vltimarum deportandas curabo; vbi mu-
 res ferrum rodunt: vbi cucurbitæ volant,
 turdi non volant: vbi mortui boues, viuos
 incurfant homines. Sed garrire desino, ne
 nos ad fabros & tonsores releges. Si per-
 suafero, benè erit opera posita, si non per-
 suafero, in eo amne epistolam mergito,
 qui de Cœlo, Plauto teste, exoritur sub so-
 lio Iouis: Nos aggrediemur alia: neque
 enim, vt vetus verbum habet, bis tantum
 pueri sumus, sed semper. Meus porro ani-
 mus, suam adhuc secum trahit pueritiam:
 vixdū ex ephebis excessit: à longe adhuc
 flouem suum. Senectutem prospectat. Nec
 tamen soli nos hæc diludia. Luserunt ante
 nos, præstantissima quæq; ingenia, vt ani-
 mi vim & contentionem relaxarent Ho-
 merus in ranis, Aristophanes in auibus,
 Ouidius in nuce, Virgilius in culice, Ca-
 tullus in passere, Plato in furore, Phœdrus
 in amore, Democritus in Chamaleonte,
 Cicero in senectute, Quintilianus in cæci-
 tate, Varro in Sesculisse, Fauonius in Quar-
 tana

tana & Terfite : Gnarinus in cane, Apuleius in afino, Sinesius in caluicio, Seneca in Claudio, Plutarchus in grillo, Pithagoras in anifo, Staius in pſytaco, Cato in braſſica & amurca, Lucianus in Muſica, Steſicherus in Helena, Hortenſius in philoſophia, Stella in colūba, Leo Baptiſta in cloaca, Lypſius in ſatyra Mænipea, Stephanus Micanus popularis noſter in Podagra. Quacum hoc tempore malorum peſſima laboremus, lædit quodcunque occurrit: & Vitalis Fauonius aſper, & vel nigra leuis ymbra fumi, medullas intimas terebrat. In obuium quemque arietamus. Nil porro ſic obuium, nil in oculis, nil ad manus, nil ad latus, nil ad dextram, nil ad ſiniſtram vt Muſæ, tabulæ, libri, ſtyli, pugillares. Valeant hæc omnia. Quando enim viuemus? Da operam vt nos ames, ſed magis vt valeas. Datum Romæ 11. Martij 1584.

MARTINO CROMERO

EPISCOPO VARMIENSI.

Epistola XXI.

N V D I T I V M R.D.V. de vita Ho-
siana amantis est iudicium, cui
locum dare non possum, quia de
me dicitur, non dare nō possum,
quia abs te dicitur, in cuius ore & pecto-
re fides, & veritas sedem fixisse creditur.
Ego vero quas hoc nomine tibi gratias
agam nō inuenio: nisi quod me totum esse
tuum profiteor, in eo cuius tu totus es, &
cuius fidem in veritate retines. Si parum
est plus certē non habeo, Pudet me quidē;
tantum, boni de me, quātum tu tribuis cre-
dere, sed vicissim timeo, viro veracissimo,
Episcopo vigilantissimo, Senatori graui-
simo non credere. Quid igitur faciam? Nō
me credam talē esse, qualem putas, id enim
nec agnosco, nec agnoscere volo, & credā
me abs te diligi, quoniā id ita esse cogno-
sco, ita nec de me sentiam quod nō est, nec
tibi fidem negabo, qua pectus tuum plent
est. Me itaq; D.V. iterum atq; iterum offe-

ro, non eum qui plurimum vel dicēdo possit vel scribendo, sed quem D. V. vehemētissime diligit paruum enim putari vileque non poterit, quod tantus vir ita valde diligit, & licet talis non sum, qualem me esse coram suis prædicat, talis tamen sum, cui votis & præcibus suis plurimum si amare præstiterit commodabit, modo ne me existimet esse quod non sum, ita namq; sequeretur vt minus mihi optaret adijci à Domino, ad id quodcunq; sum, quod absit ab eō pectore quam longissimè: quod cuicunq; sese offert, vt videatur, tanto magis excitat, vt quærat: cum autem quæritur & desideratur, nil aliud quam magna Dei dona & mirabilia eius munera, quibus D. V. cumulauit cogitatur. Sed ego nimius sum, Genus est hoc voluptatis meæ, sine fine cū tua prudentia sineq; modo colloqui. Librū Germanicum quem promiseram mitto, vt his diebus habeat quo oblectetur, Magnas enim author iste Euangelicorum Christi perduellium, ineptias, vel vt cum Tertuliano dicamus, Indeterminatas discrepantias detexit. Datum Cracouiæ Kal. Februarij 1586.

CAROLO CARDINALI
BOROMEO ARCHIEPISCOPO
MEDIOLANENSI.

Epistola XXI I.

P E C C A R E M in publica commo-
 da, Deo dilecte, & inter Marty-
 res numerande Cardinalis, si te
 (humilem humilis Ambrosij suc-
 cessorem humili sermonis genere libet ap-
 pellare) pastoralis cura, & sollicitudine in
 Christi ouibus ad Christi voluntatem cō-
 formandis impeditum, prolixa vellem im-
 pedire gratiarum actione; quod eam volu-
 ptatem, quam ex tua beneuolentia Me-
 diolani cum essem incredibilem accepi,
 datis ad me litteris, omni respersis huma-
 nitate adduplicare voluisti. Sed tenere
 me tamen non possum quin me tibi in eam
 partem aperiam, quod istam itā luculentā
 tui amoris testificationem in præcipua be-
 nedictionis parte reputo, qui nobis Epi-
 scopalis muneris Maiestatem pænē iā fra-
 ctam iacentemque ista tempestate red-
 disti, qua modò non omne vinculum fidei,

ut sanctus ille Martyr loquitur, & timor
 Dei, & mandatum Domini & Euangelij
 Sanctitas, & firmitas soluta videtur: in cu-
 ius ego zelo, & sollicitudine superiora mi-
 nor resuscitata sæcula, ita ut obstupenda
 illa S. S. Patrum, & Episcoporum opera
 quæ in Ecclesiasticis Annalibus tantum
 legebamus, iam etiam in tuæ vitæ ratione
 quàm rectè quispiam longum, & lentum
 Martyriū dixerit, oculis subiecta ad istius
 quoque sæculi imitationem gaudeamus:
 illam Ambrosij antecessoris tui libertatē;
 Athanasij zelum, Basilij grauitatem, Au-
 gustini doctrinam, Gregorij vigilantiam,
 Hyeronimi in se ipsum seueritatem, Mele-
 cij in conuersatione hominum lenitatem,
 & in appetentia Martyrij Cypriani desi-
 derium. Benedictus Deus, qui nunquam in
 Ecclesia sua deesse Sacerdotem patitur,
 qui Euangelium tenens, & præcepta Dei
 custodiens occidi possit, vinci non possit.
 Inde factum est, o vir Dei, ut ego te mihi
 non vulgari illo modo, neque solita ratio-
 ne sed præcipuo genere obseruantia colē-
 dum proposuerim, quæ non nisi viris pu-
 blico bono natis debetur; cui quod vicis-
 sim Christianæ Charitatis offitium huma-
 nissimè rependis, quod etiam grauissimis
 lit-

litteris dignum arbitraris, sit vt vitā hanc magis mihi vitalem putem: & licet me adhuc amauerim nunquam, tempus iam esse statuam meipsum quoque à me amari. Cū enim tu me amas, Princeps Illust. noui qui me amat, quia qui in te habitat noui: quo magis elaborandum mihi video, ita vt me in omni pietatis & offitij genere adhibeā, ne cōsiliū hoc nostri in tuam protectionem suscipiendi, sine consilio abs tua prudentia susceptum videatur: idque me facturum promitto sine vlla excusatione, vel temporis, vel occupationis.

Tu quod pro toto orbe facis quottidie, aliquando & pro Rescio peccatore seruo tuo, Deum depræcari dignaberis (nullum tempus vni suspirio angustum est) vt ipsius ante ipsum moriantur vitia: & cum tibi Regni cælestis corona dabitur, mihi saltem meorum venia concedatur peccatorum.

Battoreus Princeps Illustrissimus, diuinis tuis institutis inflāmatus, ad summas laudes ijs contendit itineribus, quibus eunt, qui perueniunt: hanc enim in Vrbe vitæ rationem instituit, quam voluisti, quamquam expedit: nil vt addi posse videatur, quam vt hæc illi Deus esse perpe-

Q tua

tua velit. Quantam autē ex illis planē Apostolicis litteris tuis consolationem acceperit, quos animos ad arduas superandas virtutis vias sumpserit, ex responso quod dedit cognouisti: cuius me gratiæ cum his quos in suā protectionem rogante me Ill. D. V. suscepit, gentis nostræ alumniis, quæ summa possum animi mei submissione cōmendo: omniq̃ue adhuc asseueratione affirmo. (Veritas nil timet quam taceri) quod quicunq̃ue te tuasq̃ue laudes admirari colereq̃; voluerit, aut mecum sit, aut me sequatur oportet. Datum Romæ Kal. Martij 1584.

STANISLAO

STASZKOVIO.

EQVITI POLONO.

Epistola XXXIII.

MOREM ego tuum in me, non vulgari illo modo: sed præcipua quadam ratione semper amavi, & amo: officijs etiam meis
tueri

tueri nunquam intermittam . Quæ si tibi probare per aliquam occasionem re, & veritate potero, summa semper cum voluntate faciam: idque tibi persuasissimum esse cupio, quod mihi credas velim. Vt autem istam in me voluntatem tuam, magis atque magis incendam, ad me omni officio, & humanitate prosequendum: mitto florentis purpuræ (Scarlatum vocât) vlnas aliquot Tyrijs Conchilijs intinctæ, quas ante multa sæcula cum in Hydruntino littore iacentes, canis quidam mandibulis contrudisset: os suum latenti cruore tinxerat: in quo rubicunda quædam obscuritas; vel vt ita dicam, sanguinea rubedo nimio lepore gratissima, oculis hominum sese offerebat: quæ cum esset ab accolis obseruatum (vt est ingenium hominum occasiones repentinas, ad artes ducere) lacteos ipsi quoque Serici filii crines, tenerasque lanas, nouo coloris genere tinxere, quarum deinceps vsum soli sibi Reges vsurpare ceperunt; vel ob eam causam, ne de aspectu illorum, possit errari: vel quod partem Sacrilegij putarent, impure in purpura viuere: in talique veste peccare. Splendidæ enim vestis luculentiores sunt sordes. Medici deinde, quos lepidè quidam atri Carontis proretas ap-

pellauit, vt haberent, quos diutissimè di-
uexarent, persuadere cæperūt hominibus;
hoc de quo agimus vestis purpureę genus,
& calorem hominis naturalem vehemen-
ter conseruare: & stomachi mederi debili-
tatibus consueuisse: quorum ego, siue sciē-
tiam, siue opinionem secutus: hoc quod di-
xi, ad te mittendi consilium iniij: vt te in-
flammato isto igneoque vestis genere ad
me vehementius amandum, etiam atque
etiam inflammem. Abs te peto, vt factum
hoc meum ex summa in te voluntate pro-
fectum arbitreris, in cuius ego penè iam
acta ætate, & ingenij acumen, & memorię
tenacitatem; & eloquendi elegantiam sæ-
pè sum admiratus.

Sed hoc etiam magis, quòd cùm in scho-
la, & cōsuetudine Lutheri flammis vndis,
imma summis, cælum terræ permiscentis,
annos aliquot Vittembergæ vixeris, sicut
piscis nil è maris falsedine, sic tu nil vene-
ni ab illa tanta peste traxeris. Filijs tuis
plurimam salutem adscribo. Dat. Romæ 28.
Iulij 1586.

CHRISTOPHORO VARSEVICIO.

Epistola XXIV.

 V O D me facturum recepi: vt te
 Q litteris meis & appellem, & in-
  terpellem: & tundam, & obtun-
dam: id crede mihi, cum hasta,
& scute, quod aiunt, exequar: omniaque
ad te de rebus planè omnibus, publicis,
priuatis, Urbanis, rusticis, ita copiose, ita-
que curiose scribam, vt ne illud quidem
ignores: quomodo Iuppiter Iunonem du-
xerit. Valde enim acquiesco, & scribens
ad te, & legens tua. Ne illud quidem præ-
teribo, quæ circa salem & fabam: etiam si
tibi Arabicus tibicen videbor: idque tibi
omni asseueratione affirmo; quod nō erit
Megaricum machinamentum. Vicissim
enim mihi de te polliceor, quod salem, &
mensam nostram non præteribis: sed fa-
cies, quod sphæra per præcipitium, quod-
que Herculeana balnea: ita me etiam ad-

Q 3 hibe-

hibebo ne tibi in litteris meis, Alcinoi recitare Apologum videar; vel ut melius dicam, Leonem radere. Non sum enim nescius, quàm ire præclare per funem extentum soleas: quamque tibi fœliciter cadere soleant, in omni genere, Iouis taxilli. Ex ovo, quod aiunt, mi Varseuici prodijsti. Aureus in Olympia statio. De me, si quæris, deque meo Principe Battoreo, Posonium usque albis vecti equis sumus. Lac ubique gallinaceum suppetit. Mercurium, ut video, quævis alit terra, arcamque. Spes est, quod reliquas etiam itineris partes, sine cortice nabimus. Nam propitio quisquis nauigarit nuntine, is vel stramineo nauigarit vimine: quod equidem adhuc in his ranarum vijs, testudineo gradu prosequimur, ne nobis illud contingat. Canis festinans cæcos parit catellos. Sed me reprimo: ne tibi cantare mortes Asinorum videamur.

Te quod attinet, quem ego semper inter grues lapillos deglubentes numeravi: facies quod perpetuò fecisti, ne muto mutus magis Pontico pisce videre. Scitum est illud Musonij apud Gellium. Si quid honestum feceris cum labore, laborabit, honestum manet. Si quid feceris
turpe

turpe cum voluptate: voluptas abit turp-
 pitudo manet. Nos quod velle visus es:
 nostra tibi nuper Sadecio misimus. In
 aqua scilicet, visum est aliquid extare: si le-
 gisti: tantum ego tuo tribuo iudicio ut ma-
 num non verterim, si nostri illi conatus ut
 Ajax olim Augusti, in spongiâ incumbant,
 aut Iouis Scâdaliu putes, vel pomarium
 Herculem, vel fulgur ex pelui, vel etiâ per
 illas ipsas fenestras in Istulâ deiicias, quæ
 tibi legenti lumen ministrabant. (Non
 ex omni quippe ligno fit Mercurius) Id
 ago, idq; molior, ut intelligas, me tua cau-
 sa vel in naupactio excubias agere velle,
 nec esse passurum vnquam, ut in syluam &
 taurus abeat. idque tibi persuasissimum
 esse cupio, etiam Phocensium interposita
 execratione. Aliter si fecero, ex ipso boue
 lora sumito. Nunquam equidem deprehē-
 des ut Psaphon's aues captemus: illud po-
 tius experieris, quod Leontini semper iux-
 ta pocula. Sed manum de tabula, non
 enim ollæ colimus amicitias; aut cupres-
 sum simulamus: idque tibi, quæso te, ne
 Pytho quidem persuaserit vnquam. Atti-
 ca enim fide dicimus, quæcunque tibi in
 hoc genere dicimus: ita ut etiam in tene-
 bris micare nobiscum posses: idque si tibi

ex Iouis tabules testis quispiam probasset; veriora equidem ijs non posses credere, quæ apud Sagram acciderunt. Si modo culicem Indus Elephantus curat. Sed tu quidem crede mihi ala cycadam: ego vero risum ridebo Megaricum. Causam queris. Causam tibi dicet iuuenis ille Philip-
pianus

Equus
me
fert,
Rex
me a-
lit.

Ἰππος με φέρει, βασιλῆς με τρέφει
Secundas fortunas, decent superbiæ. Sed
iocatum satis. Vale, & quod facis ama,
amore illo tuo singulari; nec amare desi-
ne. Dat. Posonij in Hungaria 8. Aprilis.

1586.

ANDREAE

CARDINALI

BATTOREO.

Principi Illustrissimo.

Epistola XXV.

Q UOD Illustrissima Cel. Vestra
tempus hoc suum venatione, cæ-
terisque istiusmodi occupationi-
bus, recreat; id ego existimo non

solum

*Epistola
in hac
epistola*

solum ad tuendam corporis valetudinem;
 verumetiam ad colligendas animi vires
 magnopere pertinere : vt tanto maiore
 contentione ad intermissa studia, isto quo
 abundat ingenio, & industria, & ea, quam
 sustinet Ecclesiastica vocatione dignissi-
 ma, reuertatur; & ad eos omnes labores
 fortiter, & patiēter exantlandos, quos ab
 isto quem Ill. C. Vestra præfert zelo, &
 ab ea quam in omnibus vitæ consilijs adhi-
 bere decreuit pietate, & speramus, & ex-
 pectamus : & huic quoque patriæ nostræ,
 ac vniuersæ etiam religioni Christianæ
 prolixissime pollicemur. Solet enim istius
 modi studij, contentionisque remissio ani-
 mi corporisque vires, ad omne offitij mu-
 nus alacrius obeundum vehementius ex-
 citare. Legimus in Ecclesiasticis Annali-
 bus, quod S. Ioannes dilectus ille Saluato-
 ris nostri discipulus, dum Ecclesiam admi-
 nistraret in Epheso, Coturnicis gestatione
 & amplexu, diuinas, & abstrusas illas suas
 cogitationes recreabat. Sed nos mysticas,
 & reconditas quæstiones missas, quæ sunt
 amœnissimi huius temporis, quæque nobis
 agri huius Creslauicensis hilaritas, & in
 pratis Socolouianis cōpitalitię ambulatio-
 nes, in hoc genere suppeditarūt, faciamus.

Tria,

Tria, in fallor, Venationum genera, in
 bonorum authorum lectione obseruasse me
 memini; Nemrodicam, Arenariam, & Că-
 pestrem. Primum genus feritatis, Secun-
 dum vanitatis, Tertium hilaritatis habet
 in se plurimum; si in toto illius vlu mode-
 ratio quaedam adhibeatur. De Nemrot le-
 gimus in scripturis; quod ipse cepit esse po-
 tens in terra: & erat robustus venator co-
 ram Domino. Fuit autem principium re-
 gni eius Babylon. Ex quibus verbis appa-
 ret, venationem illam Nemroti fuisse Ty-
 rannicam: & quoddam, in homines vio-
 lentum, & cruerum imperium exercuisse;
 eas fortasse generis, de quo apud Hiere-
 miam Prophetam legimus. Ecce ego mit-
 tam piscatores multos, dicit Dominus, &
 piscabuntur eos: Et posthac, mittam eis
 multos venatores, & venerabuntur eos, de
 omni monte, & de omni colle, & de cauer-
 nis petrarum. Et Micheas. Omnes, inquit,
 in sanguine insidiantur. Vir fratrem suum
 ad mortem venatur. Et Psalmista lætatur;
 quod illum Dominus liberauit à laqueo
 venantium, & à verbo aspero. Quod vena-
 torum genus cum à patria nostra semper
 abfuerit, & aberit, per Dei gratiam lon-
 gissime; non libet de re nobis ignota plu-
 ribus

ribus verbis isto loco differere .

Arenarias, vt ita dicam, venationes, Persæ primum, atque Græci; postea quoq; Romani, in vsu, & honore maximo habuerunt: in quibus omnis generis spectacula, maxima cum celebritate ad eum præcipue finem proponebantur: vt populus à priuato, & domestico luxu, & sumptu; publicis ludis, scænis, & theatris auerteretur: quæ res cum à minimis initijs sumpsisset exordium (vidimus enim in Albana Ciuitate, rudis & inurbani theatri exiguas quasdã parietinas; in quo sese ciues illi ante Urbem conditam recreabant) tanta est deinceps luxuria eo potissimum tempore cõsecuta, cum vnus Imperio res Romana teneretur: cum opes, cum otium, cum obstupenda illa vis & potestas animos hominũ de pristina mête & soliditate deturbasset; vt si isto loco velimus omnia enumerando recensere, ficta potius, quàm facta putarẽtur. Oculis ipsa suis Illust. D. V. molem illam inspexit in Vrbe, quam Amphiteatrũ vocant, à Tito Vespasiano vt ferunt, Imperatore, secto quadratoque lapide erectam. Vidit Adriani quoque molem, quæ Castrũ S. Angeli dicitur. Vidit Marcelliani theatri parietinas. Vidit campos Agonales.

Vidit

Vidit stadia, vidit Septa, Circos, Naumachias, Xistos, Catadromos, & id genus ob-
 stupenda, & superstitiosa ædificia in qui-
 bus eius de quo agimus generis ludi, & ve-
 nationes exquisitissima cura, summa cum
 cerimonia, sumptu adeo immoderato ex-
 ercebantur; vt ipse quoque Antonius Ca-
 racalla Imperator, ferre sine lachrymis nō
 potuerit, istam ita immoderatam æris, &
 operarum profusionē. Anastasius verò Im-
 perator prohibuit omnino tales venatio-
 nes in posterum tempus exerceri. Iulius
 Cæsar venationes edidit per dies quinq; :
 pugnamque diuisit in duas acies, quingen-
 tis peditibus, elephantis vicenis, tricenis
 equitibus hinc & inde commissis. Nero
 quoque statuit quinquennale certamen
 Equestre, Musicum, Gymnicum, quod etiā
 vocatum est Neroma. Gordianus 12. spe-
 ctacula per singulos 12. dies dedit, ita vt
 gladiatorum nonnunquam 500. paria, &
 nunquam minus 150. feras Lybicas vno
 die quandoque mille ediderit, & eo mune-
 ris die quod sextum edebat Syluam suam
 Pop. Rom. diripiendā præbuit, in qua aluit
 ceruos 200. Brittannos equos feros 30.
 oues feras albas mille, decem aureas ca-
 preas. Strutiones Mauros miniatos 300.

Onagros 30. Apros 150. Ibices 200. Damas
 200. Philippus autē qui primus in Christū
 credidisse existimatur, sæculares ludos
 exhibuit: in quibus vna die produxisse me-
 moratur in Arenarias istas siue Theatri-
 cas venationes 32. Elephantes. 10. Ona-
 gros, 20. Tygres. 60. Leones. 30. Leopardos.
 40. Equos Syluestres. Hyenas 10. Rynoc-
 rotem vnum, Archoleontes 10. Camelo-
 pardos 10. Gladiatores Fiscales paria mil-
 le. Probus itidem Imperator 1000. Sylue-
 stres Apros; 100. Leones adhibuisse legi-
 tur. Domitianus quoque eximias aliquot
 venationes, & scænicos ludos, prætereaq;
 Oratorum & Poetarum certamina popu-
 lo proposuit. Congiarium quoque 300. ter
 dedit, atque inter spectacula largissimum
 epulum apposuit. Quid illos feroces Tau-
 ros, & Vrsos, quid Rhedas eburneas, quid
 currus, & arcus triumphales? quid bigas,
 quadrigas, equos defultorios, hasticos, &
 miscellos? quid Iuuenales, Sæculares, Gla-
 diatorios, Plebeios, Dionysios, Scænicos
 & Gymnicos ludos? Quid Mineræ Quin-
 quatria? Quid Exodia, Floralia, Lustria,
 Saturnalia, Iugalia, Simpludearia, Consua-
 lia, Lectisternia, Ihenfa? Quid metas, sce-
 nas, caueas, Arenas? quid Circi infantiam,
 quid

quid Theatri impudentiam, quid Xisti vanitatem memorem? Quid Amphiteatri crudelitatem, quid Hymnos Choreales? quid Comœdias, Tragœdias, Ioculatores, Circulatores, Essedarios, Athletas, Maiumas, Agitatores, Pancratistas, Stadij cursores, Palæstritas, Ludiones, Ferarum cōfectores, Xisticorum creationes, Gladiatorum pugnas, Chorocytaristas, Pſallocytaristas, Histriones, Pugiles? Quid cursus illos *ἰν πᾶσι ἀρμασι. περίπρωπλῶν: ἔχοντες*, in Olympicis certaminibus institutos? Quid in hoc genere præstantes Hieronem, Theronem, Pſaumiden, Ageſiam, Diagorā, & alios à Pyndaro celebratos commemorem? Quid statuas, collosos, Pyramides, Tibycines? quid cantus, Musica instrumenta? quid Thermaſ, & Balnea, quid odores, quid Arabica ſuffimenta referamus? quibus illa Theatri Scenarumque incommoda, ſolem puluerem, ſudorem, nidorem, fetorem, & cruorem putoremque cadauerum, quaſi quibuſdam condimentis temperabant? Dici non poteſt, ac ne cogitari quidem, quantum in iſtiusmodi ludis, & venationibus luxuriæ, quantum impenſæ, quantum crudelitatis, & inanitatis fuit? vt niſi è rebus humanis periſſent, perire certe,

certè, & cum puluisculo, ut aiunt, tolli debuissent? quæ, si quispiam, eius quam in Imperio Rom. videmus occasus, & exitij præcipuam causam dixerit, à verò fortasse non aberrauerit. Nam & Græciæ cum suis illis ludis Olympicis, immanibus collof-
fis, statuis; & Aegyptus, cum molibus suis pyramidatis, & gracilescētibus obeliscis, quem exitum acceperit videmus.

Ad tertium illud genus Venationis accedamus, de quo omnis hæc instituta à nobis oratio est, quod campestre vocatur: quo, si quis utatur adhibito consilio, circumspecta ratione loci, temporis & personæ, re & veritate experietur in ista occupatione & voluptatis plurimum, & nihil etiam utilitatis inesse. Huius generis venatores fuisse legimus in scripturis Cain, Lamech, Nemrot, Ismael, Esau, & alios, quos tamen sine omni arte, sine sumptu, & strepitu, sine cane & auc, solis videntes sagittis, feras sylvestres confecisse credimus. Hoc autem, quod in usu esse videmus clamorū, & tumultuarium venandi genus, à Phœnicibus initium accepisse videtur; sicut in Eusebio legimus, alij tamē Thebanis, nonnulli Phrygibus ascribendā putant, huius artis originem, quo etiam

nomine Atheniensibus maximè exosi; & contemptibiles fuerunt; tanquam rei minimæ omnium necessariæ, inuentores; quâ tamen reliqua Græcia magno deinceps studio coluit.

Tuplex autem causa dari potest, eius de qua agimus Venationis; vt, aut necessitatis causa exerceatur: aut vtilitatis gratia: aut, quod ferè fit, voluptatis.

Primi generis est, cum agrestes feræ, immanes & feroces belluæ, vitæ hominum insidiantes, Agris, Armentis, Syluis, Aquis & Vineis vastitatem adferentes repelluntur, capiuntur, obtruncantur; quod eorum non minus esse proprium munus existimatur, quibus salus, & fortunæ subditorum charissimæ sunt, quàm hostilem gladium à Ciuium capitibus auertere. Vnde etiam Plato sapiens istam Venandi rationem in bene constituta Repub. & vtilem & necessariam existimat & commendat. Meleager quidam multorum est olim sermonibus celebratus, quod immanem Aprum ciuibus Calidoneñ, illorumque agris, vineis, & armentis vastitatem adferentem, magno cum vitæ suæ periculo aggressus, tandem etiam oppressit: cuius belluæ dentes Procopius de bello Gottorum scribens

se vidisse testatur, ea magnitudine, vt singuli lunarem in spetiem pedum triumphantis tamentum repræsentet. Hyppolitus quoque immanium luporum greges in Peloponneso, summo suo cum labore extinxit: & magnos est eo ipso nomine, & extraordinarios honores à ciuibus suis affectus. Ancæus Agapenonis pater plurimum est commendatus, quod in agris Calidoneñ furentem Aprum obtruncare conatus est, a quo tamen ipse percussus interiit. Orion quoque Insulam Helicem ab incurfu ferarum liberaffe perhibetur.

Alteram venationis causam esse diximus, quod etiam ab Euripide notatū est, cum vtilitatis causa suscipitur; vt ventris, & culinæ necessitatibus succuratur, & aliqua sumptuum domesticorum fiat diminutio. Hoc compendio Romulum Urbis conditorē vsum legimus, qui ceruos, capreas, lepores, Phasianos, & similia prædæ genera in vsum familiæ conferebat.

De Adriano quoque Imperatore scribit Aelius Spartianus, quod captam in venatione prædam inter amicos, & necessarios partiebatur, multorumq; sibi animos isto offitij genere conciliabat. Idem Cyrum, idem Alexandrum Magnum fecif

se historiarum scriptores meminerunt. Idem
 isto etiam sæculo in septentrionalibus
 prouincijs diligentissime seruari testatur
 in sua historia Olauus Magnus Archiepi-
 scopus Vpsalensis. Idem Ferdinandum Im-
 peratorem Catholicissimum cum Viennæ
 uiderem facitasse obseruauimus, qui laudatissi-
 mo illi Cardinali Varmienti antecessori
 tuo, quoties ex Venatione reuertebatur,
 prædæ partem offerebat. Idem patruo tuo
 fortissimo & gloriosissimo Regi Stepha-
 no; idem tibi quoque in usu esse video. qui
 mensam quoque nostram ex tuis Vrociri-
 uensibus venationibus & sæpè, & libenter
 & ornas, & oneras; idque deinceps etiam tã-
 tò libentius facis, quantò plures à nobis
 ejus generis garrulas epistolas expectabis.

Ad eandem quoque utilitatem refferri
 ea commoda possunt, quæ ex ista occupa-
 tione ad recreandos animos peruenire
 existimatur. Sic olim Cyrum, sic deinceps
 Gratianum Imperat. legimus nonnisi cu-
 ris publicis & Reipublicæ procuratione
 fatigatum ad uenationem prodijisse; in
 qua animum relaxabat, & nouis tollerandis
 laboribus præparabat. Valetudini
 quoque conseruandæ plurimum prodest
 moderata uenatio, nam in cursu, & in
 omni

omni illa corporis agitatione calor naturalis accenditur, qui noxios humores situ longo, & intento studio comparatos, vel concoquit; vt medicorum pueri testantur vel certe eijcit. Membra quoque omnia agilitatem quandam, & aptitudinem acquirunt, ad laborem, & sudorem sine incōmodo perferendum. Scribit Xenophon quod Cyrus Rex, quoties ad venationem prodibat, non subditos, & colonos; sed aulae suae familiares ducere secum solebat: vt eos ferendis, & exantlandis laboribus assuesceret: vt famem, sitim, æstum, frigus, puluerem, & sudorem, fortiter & animose ferre doceret: & quandam illis belli Martisq; spetiem repræsentaret: in quo iisdem artibus, & armis, hostem; quibus in Venatione feram bestiã esset superare necesse. Lazijs quoque in lib. de Rom. Repub. meminit quod quidam Romanorum Duces immanium bestiarum venatione milites suos exercebant, antequàm cum hoste pugnandi facultatem permetteret. Liuius quoque scriptum in sua historia reliquit, quod cum Appius Claudius Romani exercitus Dux, Veios oppugnaret; & milites hyeme superueniente dilabi ad hyberna ob frigoris incommoda decreuissent; hac

per Appium similitudine proposita ad of-
fitium reuocatos extitisse . quod si vena-
tionibus vacarent nullis certe ab ea volu-
ptate aut loci , aut temporis , aut cœli in-
commodis abduci se paterentur : quomi-
nus abduci ac deterreri deberēt pro dul-
cissime patriæ libertate decertantes .

Ad pudicitiam quoque conseruandam,
& tuendam vitæ integritatē prodesse plu-
rimum potest moderata ratio venatio-
nis . Nullum enim locum sordidis cogita-
tionibus, nullū ocio, & ignauix relinquit.
Sed totum sibi hominem vsurpat, volupta-
teque sua ita planè demulcet ; vt sæpè li-
beat panem potius atrum, & mucidum ap-
petere, quàm lasciuam, & impuram Vene-
rem cogitare. Sic Dianam, sic Melanionē,
sic Hyppolitum Thesei filium pro laude
pudiciæ laborasse , contendisseque per-
hibent, non in media turba , sed in intima
solitudine .

Cænas quoque Sybariticas quibus hæc
patria nostra, magno ciuium incommodo
planè diffluit, Venationis labores omniū
facillimè digerunt : quam etiam ob cau-
sam Cyrus Rex, quos paulò liberius cæni-
tasse pergræcatosque esse cognouerat fa-
miliares suos , ad venandas feras abduce-
bat:

bat: paneque solo, & eo quidem exiguo, quantum alendo in diem puero satis esse posset; & aqua præter labente, quandoque etiam per biduum, & triduum contentos esse iubebat.

Sed hoc quoque compendium adfert moderata venatio, quod in ea habitu vti licet simplici, minimeque exquisita veste: ita vt vniuersus corporis cultus syluis potius incultis; & horridis rupibus, quam Aulico splendori sit conuenientior, atque ad omnem cœli aerisque intemperiem à corpore propulsandam accommodatus. quod compedium Carolum Magnum Imperat. seruasse legimus apud Auentinum. Vbi præclarum hoc illius factum memoratur: quod cum Aulæ suæ familiares nouo quodam, & prætioso sericeæ vestis genere illo primùm tempore à Venetis mercatoribus in Gallias importato, vti animaduertisset, ad venationem, nil tale cogitantes, eduxit; ac per densissimas syluas summa pluuiæ, & tempestate tamdiu circumduxit; dum ad viuum discerptis vestibus cœli incommoda penetrarent. Domū autem reuersus, ita vt venerant laceros, & madidos mensæ suæ statim adhibuit, nocturnasq; excubias agere iussit, nec quen-

quam passus est mutandæ vestis gratia in conclaue secretius secedere. Qua de re cū postridie quærentur, quod magnam tum vestis, tum valetudinis iacturam fecissent. Cæsar optimus vestem qua pridie tectus erat, ex luporum exuvijs cōfectam in medium proferens; omnibus cœli incommodis obstitentem ostendit: grauique oratione perstrinxit; quod muliebri potius mundo quam virili militariq̃ue habitu viri militares vterentur.

Tertiam venationis causam diximus, quæ voluptatis gratia suscipitur: quā qui minus studiose persequuntur fieri vix potest, quin aliquando ob offitij sui Religione desciscant: & si quæ munera publica sustinent, ea prætermittant; priuatissq; etiā suis rationibus valde equidem incommodent. Quamobrem danda erit opera venationis amatoribus, ne tempus illud venationi tribuant, quod procurandis Reipub. subditorumq̃ue commodis, & utilitatibus esse propriū existimatur. Hoc enim nomine Cyrum Regem valdè commendatum accepimus, quod non alias horas Venationi tribuebat, quam quibus seruire subditorum necessitatibus non liceret: vicissim autem Domitianum, Antonium Caracal-

racallam Cæsares notatos repræhensosq;
legimus, quod ei, quam ex Venatione capiebant voluptati, publica negotia postponenda putauerunt. Caracalla quidem, Italia relicta ad Danubium vsque excurrit, vt noui generis, insolitis feris venandis sine cuiusquam interpellatione vacaret. Antonius vero, quod Dio notauit, cum horas matutinas expediendis Imperij negotijs assignasset ad Venationem profectus, vix extremo quandoque die copiam sui expectanti populo, faciebat.

Mithridates etiam, vt Reipublicę negotia subterfugeret septem cōtinuos annos in Venatione oberrasse perhibetur.

Illud etiam obseruandum putant, ne quis sæstis diebus, neve ante Missam, & Orationem, Venationi det operam, quo nomine Regem Alphonsum, quamuis huic occupationi apprimè deditum, valde tamen ab Antonio commendatum legimus, quod cultum diuinum huic voluptati nunquam postponendum putabat. Contra verò Suantocopium, quem Aeneas Syluius Morauia Regem appellat, grauiter esse scimus repræhensum, quod cū die festo quodam ex venatione reuersus, offitia diuina absoluta inuenisset, furijs agitatus in Epi-

scopum Methodium altari adhuc assistentem, canes venaticos immitit, Ecclesiamque profanauit, Cyrus equidem licet gentilis & Idolorum cultor fuerit, nunquam tamen ad venationem prodijisse perhibetur, nisi prius Apollini, & Dianæ, Venationum præsidibus vota fecisset, futuræque prædæ partem Sacrificio destinasset.

Cauendum etiam est nec cum damno proximi coniuncta sit Venatio, ne agri, fruges, horti, Vineæ, colonorum conculcentur; ne aquæ & torrentes auertantur: ne sepes & maceriæ deiiciantur. quod cauisse summa cura dicitur Ludouicus Galliarum Rex, qui cum venaretur ad colonorum casas descendere solebat, cibum sumebat, sermonem habebat: & si quæ illata à Venatoribus incommoda cognouerat liberaliter compensabat. Alexander autem Imperator, sicut scribit Georg. Lautenbergius, fustibus: & virgis cædi grauissimè iubebat, siue is miles siue venator fuerit. capitis etiam supplicium sumere non dubitabat; si quod à quopiam damnum datum, petulantiusque actum in colonorum agris cognouisset.

Narrat ipse apud Curtium quod Hermolaum cum protacius se in venatione gessisset

fisset more patrio, & ab antiquissimis Ma-
 cedoniæ Regibus vsurpato castigari iussit.
 Pari quoque ratione prouidere debebit
 pius, & discretus Venator; ne subditi, &
 Coloni consuetas, & necessarias operas
 deferere cogantur; vt illorum voluptati-
 bus subseruiant: magnam enim vnus diei
 intermissio rei familiaris iacturam adfer-
 re consuevit, quam multorum dierum cura
 & sollicitudo sarcire vix equidem poterit.
 Deinde verò cauendum illud quoque est
 accurato Venatori ne maiorem faciat,
 quàm par est, in hoc genere voluptatis,
 sumptuum profusionem. Nil enim carius
 emitur, quàm cū inanis & fluxa voluptas
 auri ponderibus emitur. Narrat Sabelli-
 cus, quod Rex Alphonfus in canes & aues
 venaticas mille auri libras annuas impen-
 debat. Baiazetem quoque Tamberlani ca-
 ptium, Laonicus Chalcondilla reprehen-
 dit, quod alendarum & fouendarum Ve-
 naticarum auium causa septem millia ho-
 minum aluerit. Qui verò curam habebant
 canum Venaticorum sex itidem millia
 numerabantur. Barnabam autem Vice-
 comitem Mediolanensem, in quo quæso te vi-
 tuperationis genere ponemus, qui inter
 subditos, & colonos suos, duo canum vena-
 tico-

ticorum millia partitus esse memoratur, vt illorum sumptibus & impensis alerentur. & si quis ex aliquo casu forte periisset, aut minus generose feram aggressus in venatione esset; non de bruta bestia, sed de colono custode graues pœnas repetebat; nares, aures, labia, manus, & pedes quandoque detruncabat.

De Mecislao quoque sene nostri Annales referunt, quod grauibus pœnis, confiscatione bonorum mulctabat subditos ob casum Vrsu, ceruum, captumue capreolum.

*Priemanko
vius*

*Priemanko
22 Episcopus*

Paulus quoque Episcopus Cracouien-
sis impietatis accusatur, quod Venatorem
cum à cassibus feram imprudens repulerit, iratus venabulo transfixit.

*Definitio
Venatoris*

Dominicus quidam Syciliæ Prætor iussit pastorem in crucem agere ob aprum interfectum, recte vt in illum quadrare potuerit illa venatoris definitio. Venator improbus est bestia sedens super bestiam: ducens bestias, gestans bestias, persequens bestias. Ac vtinam in nostra quoque patria eius generis belluæ deessent: qui feræ bestię vitam, vita hominis potio-
rem ducunt: Equidē exempla non desunt amen-
tissimorum hominum, qui vnus belluæ cæ-

dem

dem, hominis cæde capiteque compensan-
dam putauerunt, quos equidem ex omni
societate hominum in eas oras relegâdos
putarem, vbi sicut ait Plautus.

Viuos homines mortui incurfant boues.

Lepida est illa Pogij fabella de quodam
Medico Mediolanensi, qui homines amē-
tēs ad palum religatos in gelidam aquam
demittebat, ac aliquot dierum ieiunio &
abstinentia macerabat, tanquam ea ratio-
ne ad mentem sanitatemque reuocaturus.
Accidit itaque quod vnus ex his quos ad
palum destinauerat venatorem videret
equo insidentem, canes ducentem, & aues
gestantem: quæsiuit ex illo, cui bono essent
tantus bestiarum comitatus, quodnam es-
set singularum offitium? quod homines:
quod equi: quod canis? & auis munus pro-
prium? quid lora, quid tubæ, quid pera,
quid tympanum, quid vocis contentio, qd
sibi vellet offa, & capistrum; quinam dem-
que esset tanti laboris, & contentionis, &
impensarum fructus? Cumque ad singula
venator respondisset: omniaque ad ca-
piendas, & iugulandas feras pertinere di-
xisset. Fuge, ait fatuus, propere. Nā si Me-
dicus noster superuenerit: ad palum te
quoque tanquam stultum, & amentem re-
ligabit.

*Insectu
lectu*

ligabit. Quid autem diceret, si quendam Germanorum Principem venationi tantopere deditum cognouisset, ut auderet dicere. Si Deus pati vellet, ut in hoc mundo perpetuo venaretur, quod nollet unquam in cœlestem patriam ingredi. O amen-
tiam.

Non mediocris etiam adhibenda cura est circumspecto Venatori, ne vitam suam periculis obijciat, qua de re Martialis sic olim Priscum admonuit.

*Parcus raris, moneo, rapiente Veredo,
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.
Sæpè satisfecit prædæ venator, & acri
Decidit excussus, nec rediturus equo.*

Asteon in ceruum mutatus à canibus laceratus perijt. Adon Cynaræ Regis filius, ab apro interfectus est. Hyas Athlantis filius à Leæna discerptus occidit. Cephalus uxorem suam Procriam dum feram existimat, confodit, de quo hæc apud Ovidium legimus.

*Clarus erat Cephalus sylvis multaq; p herba
Concidcrant illo, percutiente fera.*

Non à Scorpione ictus perijt. Achis Cresi filius ab Adrasto famulo, spiculo percussus occubuit; Constans Constantini filius in venatione quiescens occubuit. Lo-
tharius

tharius Galliæ Rex, febre subitanea correptus, illico periit. Ferchardus 54. Scotorum Rex, inter venandum à Lupo vulneratus, paulo post diem suum obiit. Maximiliani porro Archiducis Austriæ periculum, in quod apud Granatam Hispaniæ Ciuitatem incurrit, notius est, quam ut isto loco debeat commemorari. Legimus alios in præcipitium actos, alios antris & specubus inclusos sempiternis tenebris in omne tempus latuisse. Hosij Cardinalis antecessoris tui tempore, in Varmiensibus syluis, immanis quidam Vrsus de capite coloni in insidijs collocati, pellem integram detraxit. In Ferdinandum Imper. quod illum ipsum referentem audiuimus immanis quidam aper impetum fecit; pedemque equitantis læsisset; nisi telis astantium confossus illico fuisset. Mille equidem pericula, mille mortes, à feris bestiis oblatas hominibus legimus; nauum ut esse & circumspectum oporteat, qui nullum vnquam in venatione periculum adiit: quod fieri vix equidem potest: nisi in toto isto negotio summa adhibeatur moderatio, quam adhibuisse legimus Eustachium, & Hubertum viros Sanctissimos venatione vtentes ut medicina, quantum vide-

videlicet relaxando animo curis publicis fatigato; quantum etiam corpori exercendo, & noxijs humoribus dissipandis. cibo quieteque contractis satis esse videbatur. Sic illos quoque gentiles vsos esse venatione legimus. Aesculapium, Chyronem, Nestorem, Theseum, Palamedem, Vlysem, Diomedem, Castorem, Pollucem, Achyllem, Menelaum, Lausum, Amicium, Melancum, Abacum aprorum prædatorum, Aconteum, cui sueta feras posterere virtus. Mopsus Cretensem Philoctetum. Adonem Cleridanum, Helimum, Panopemque de quibus Vergilius.

*Tum duo Trinacrij iuuenes Helimus, Panopesq;
Asueti Syluis comites Senioris Aceste.*

Mulieres quoque nonnullæ venationi deditæ commemorantur à Poetis. Procris, Athlanta, Calisto, Diana, Aretusa, Annimone, Hippe. Canum etiam venaticorum nomina referuntur Melampus, apud Ovidium, Vertagus, apud Martialem, Licisca, apud Palladium. Vicissim autem, quicumque intemperantius vtitur venatione, ita ut in illum quadrare possit, illud. Ociosi negotium venatio est; is equidem non vivere, sed in vita esse existimandus est; qua profectò uimis intemperanter

ter abutitur, si propterea caram sibi, & expetendam vitam putat, ut feras bestias iugulet. Pulchrè equidem Euripides, & post eum Ennius. Otio qui nescit uti, plus negotij habet. quam cum est negotium in negotio. Nam cui, quid agat institutum est, nullo negotio id agit, studet ibi, mentemque animumque delectat suum. Ocioso initio animus nescit quid velit. Hoc idè est enim, neque domi nunc nos, neque militiæ sumus. Imus huc hinc illuc. cum illuc ventum est, illic ire libet. Incerte errat animus, præter propter vitam viuitur. Tale, inquam, ocium, puluinar Sathanæ vocat Hyeronimus, cuius exitus alius esse non poterit, quam ille diuinis scripturis decantatus. Ociositas, & abundantia panis, omnem malitiam docuit. Et quod habetur in Prouerbijs. Qui sectatur otium stultissimus est, & replebitur egestate.

Sed & ego fortasse hoc quoque meo otio, & tempore, & isto Cressauiensi secessu nimis immoderate abutor.

Et iam mihi medullam lassitudo perbibit

Finem itaque faciam. Plura de venatione, si scire volueris ad Xenophontem, & Oppianum te remitto. Scripsit & Gratius quidam Poeta in eodem genere, Augusti

Cressa-

Cæsaris tempore , cuius etiam Ouidius meminit . Sed eum ego vidi nunquã . Scripsit & Ghorgius Obrectus Iurisconsultus . Disputationem de Venatione , respondente Nobilissimo Christophero Layssero in Idolzberg & Kiausen Austriaco . Scripsit & Conradus Hereftachius , & lingua Gallica Iacobus Phouiloux . Habentur in hoc genere non pauca apud Cælium Rodiginum . Scripsit & Petrus Angelus Bargeñ . Iepida fanè Poemata , & Michael Angelus Blondus de canibus , & venatione .

Quod superest , da operam vt valeas , & cum animum recreaueris ad occupationes te dignas , istiusque amplissimi ordinis , & muneris proprias reuertaris : teque cum in omnibus vitæ studijs & consilijs , non spe , & expectatione , sed re , & veritate præstes , quam speramus & expectamus , quemque te fore patruus tuus , Rex Stephanus , & sibi & Ecclesiæ Dei prolixissime pollicetur . Commendo me in gratiam Cels. Vestræ Illustrissimæ etiam atq; etiam . Dat. in Palatio Crestauiceñ . Idib. Octobr. A. D. 1585 .

HIERONYMO

PODOVIO CANONICO

CRACOVIE. REGIO

SECRETARIO.

Epistola. X X V I.

 DEBIS sat scio Podovio cum

 Rescium audies *ἐπὶ πόδαί σου ἄλγιστα*

 è praelio reuertisse victorē. Quid
 monstri ais? Monstrum esset, si
 nunquam, & non alati volassent. Persuasi
 Romanis, Gotros ædificasse; Rōmā Romanos
 vastasse. Id tu sat scio vel ad armen
 ta rescula, vel in eas oras relegabis, vbi
 paradoxa nidificant. Sed quid faciam, plo
 rando, implorando, deplorando, apploran
 do, iam fessus sum. Fortunarū naufragia
 non ignoras. Columbā cum tabella nu
 per tibi nuntiam ex hoc theatro misi. In
 media quoque Vrbe Hercinīa: non hospes
 ab hospite tutus. Sed quæ mordent mitta
 mus. Accipe huius quoq; diei pensionem.

Nec nos mortuos putes : & apophoreta pares.

Visum est Sixto V. Pontifici ad suam, & Urbis Romanæ maiestatem valde pertinere, si obstupenda, & solis olim possibilia Romanorum Imperatoribus, Orbis, & Urbis Dominis, opera, isto quoq; sæculo moliretur; nec omnes adhuc Augustos, Caios, Constantinos, Appios, Flaminios: non omnes Archimedes, Sauros, & Batrachos, Seueros & Celeres mortuos ostenderet. Non sumptum Urbi Romanæ, non artem non ingenium, sed animum quandoque ad rerum maximarum molimina defuisse: aut quod similia nusquam adhuc exstare viderentur religiosæ magnificentiæ monumenta. Obeliscum Noncorei Regis Aegypti à Caio Caligula naui Argonautica Romam adductum, & in Circo Vaticano prope viam triumphalem in honorem Augusti, & Tyberij ante annos 1550. erectum in patentem, & conspicuam Basilicæ S. Petri aream, magna arte peneque immensa impensa, ad Non. Calend. Octobris anni 1585. trāsfererebat, & erigebat, quod te iam per spatia inuij eunte cœli nuntio audiuisse puto.

Ad hoc spectaculum tanquam ad videntem

da superiora sua sæcula, Vrbs effusa vni-
 uersa videbatur. Mihi quoque sella Sena-
 toria ad latus Purpurati cuiusdam Princi-
 pis obtigit; cui aliquot circumpedes ad-
 erant *ἐλκεσί τε πᾶσι* Antificij forte, vt vetus
 verbum loquitur, appetones.

Ad primum prospectum obtulit se no-
 bis in medio circoglebosæ terræ clius, ag-
 geri similis, Creta solidatus, tenaci, & in-
 genti æquatus cylindro, Calonum mani-
 bus, & verucis recens aggestus, & ex vtro-
 que latere palis, tignis, tabulis, trabibus,
 sudibus, omni substructionum genere, ita
 circummunitus, ne sub pondere diuarica-
 ri possit.

In aggeris dorso; cantarij cylindris in-
 cumbentes: super hos Noncoreus stratus
 Obeliscus videbatur, storeis, tomentis, ta-
 bulis, ferreis circulis, & duodecim gros-
 sissimis laminis, contra omne periculum tho-
 racatus: qui manibus architectantium,
 per teretes fuculas, ad basim paratam, im-
 plicatis vestibis trahebatur.

In extrema Cliui parte, quercea moles
 erecta, turris instar videbatur, alta pedes
 centum sexaginta quinque: Trabium gro-
 ssissimarû, funibus, forcipibus, omni ferra-
 métorum genere compactarum, pene mil-

quattuor cont-
ylia Sto-
gonixia le. (Glogoueciam nostram in Urbem com-
 portatam syluam diceret.) Canterijs, to-
 ris, fuleris, intertignijs, retinaulis, liga-
 mentis, & indubitata Cyrcinniratione,
 ita architectata, vt & longitudo ad lineam
 & regulam, & altitudo ad perpëdiculum,
 & anguli ad formam responderent. Ex ea
 porrò mille trochleæ, mille nestes, mille tro-
 chi, mille pendere videbantur funes du-
 ctarij.

Circum hanc molem disposita erāt per-
 patentem aream certis interiectis inter-
 uallis octo, & quadraginta ergata: quorū
 singula à quatuor equis carutarijs, ad mā-
 datum architecti Equitis Fontanæ, è sub-
 limiori loco omnia moderantis, & tubæ
 clangore, vel aurigationem, vel cessatio-
 nem significantis ad perpëdiculum rota-
 bāntur, Obeliscum à terra sursum eleuan-
 tes: Vniuerso eius pondere, adeò subtili
 ratiocinatione dimensurato, & distributo
 vt singula ergata triginta tria millia li-
 brarum eleuarent. Vniuersum enim Obe-
 lisci pondus, ita vt erat ferro, tabulisque
 armatus ascendere existimabatur ad quin-
 deciescentena, & octuaginta quatuor mil-
 lie librarum: exarmatus autē ad 992789.
 librarum, vsque ad acuminatum verti-
 cem

cem cui signum. Crudis venerando, deie-
cto æreo, flammantemque pyropum, ut au-
diui, irritante, globo, imponi Sixtus V.
voluit.

Miræ architectantium ex omni parte
molitiones, & discursationes videbantur;
fabri funābuli, restes enodantes: tignarii
per arborum pinnas intrepide discurren-
tes: lignarii clauos trabales adigentes:
perpendiculariores ad singulos machina-
rum motus omnia denuò circinnantes:
mille videres diuersæ molis generisque
machinas, vni obelisco ministras, interti-
gnia, ligamenta, munimenta, sulcimenta,
retinacula, transtra, mille scanforias ma-
chinas, clauos, seras, gnomones, secures,
vncos, cuneos, malleos, lucculas, porculos,
fibulas, confibulas, capistra, bipalia, forci-
pes pallas, vectes, remissarios, trocleas,
terebras, restes, toros, funes, torculos,
annulos, canterios, Zonas, tunnos, capreo-
los, redas, carucas, quorum omnium præ-
sidio, & summa artificium, operariorum-
que contentione, iumentorumque sudore
intra sex horas, supra fundamenta, & sub-
structiones, & stilobata, & duorum tuo-
rum spiras, & suppositos aris Corinthij
quatuor astragalos, suspensus Obeliscus
videbatur.

His omnibus machinis, & molitionibus paulò curiosius circumspedtis. Mirum est, ait ad me conuersus Princeps, quod hic solus Obeliscus vim vestrorum Vandalorù, furiasq; Gottorum barbaricas effugerit, cæteri non effugerint. Ego verò, Qui hæc, inquam, de Gottis & Vandalis sentiunt. liberè, quod dicitur, suam nocte frui desiderant. At vel propterea hic solus sanus & illesus Obeliscus remansit, vt de sociorù cladibus & mortibus, certiora vobis, quàm creditis nuntiaret, veteremque crudelitatis calumniam à Vandalorum capitibus remoueret. Tum ex astantibus vnus, quem puto, non Phæbus, sed Cæsar vatem fecerat, Galleatum, inquit, principium. Nare videtur iste sine Cortice, sineq; alis volare. Negare Romam à Gottis vastatam, negare est Romam à Romulo ædificatam; Aio, inquam Gottos ædificasse, Romam, Romanos vastasse.

Tum tertius quidam vultu Prætoriano (A sinariam fortè ad lychnulam ligneolū legerat) Tolutim badisa, non hic Paradoxa niditcant. Ego verò, Penam mihi Tantalii deponco, nisi hæc illis esse veriora ostēdere, quæ apud Sagram acciderunt. Ille verò: Ad Cytheronem forte, non ad Heliconem

nem, ad Veseuum, non ad Parnasum. Parnasios, inquam fontes, mendaciloqui Poetæ iam dudum pitissando vacuarunt: at in Veseuo Veritas, quia in Vino veritas. Vinum & veritas ignea, aqueum mendatium *ὑπόποτα* non *ὑπόποτα* fabularum fabri: vel Aque
non Vi
ni pota
tores.
solus Homerus ad Meletem fluuium natus, quas nobis dedit fabulas? Sed in statu stemus, & ad Obeliscos reuertamur.

Quadráginta quatuor Obeliscos Romanam è Græcia & Aegypto adductos legimus, Si quis mihi vel vnum à Gottis fractum, aut deturbatum ex probatis authoribus ostēderit, penulam posco, Veseuum peto, Andromedes pænam sub eo, modo ad Veseuum, modo Nympharum manu.

Tum alius quidam, Laureolam iste in mustaceo quærit, forte & niuem atram probabit. Ego verò niuem atram ostendere, non est huius temporis sermonis: albane sit, an atra, calida an frigida, notius est Polonis, quàm Romanis. Sed eos profectò minimè niueos, imò & atros ostendā qui Gottom, & Vādalos in Urbis direptione belluina quadam vsos feritate, & immanitate prædicant, aut publicorum illis tribuunt ædificiorum & ornamentorum demolitiones.

Testem omni exceptione maiorem affero D. Augustinum, asserentem quod Roma, nil funestius, tetrius, amariiusque vidit unquam, quàm Marij, & Syllæ in suos Cives ferocitatem; cui nulla barbarorum sæuitia, nulla rabies exterarum gentium comparari possit. Gotti, inquit, tam multis Senatoribus pepercerunt, ut magis mirum sit, quod aliquos peremerunt. Sylla autem multos vita, rebusque priuauit, ut nec Pontifici Mutio aram amplexanti pepercerit, pluresque iugulauerit Senatores, quam Gotti, vel exspoliare potuerunt. Orosius quoque testatur in tam commemorabili victoria, tam fuisse moderatos Gottos, ut si quis paucis post acceptam cladem, aut annis, aut mensibus, populum Romanum, & multitudinem vidisset, & vocem audiuisset, nil mali passam Urbem arbitratus fuisset, nisi quædam ex incendio existentes ruinae forte docuissent. Ad historiam veniamus.

Quater ni fallor, à barbaris Roma capta legitur; Primum à Visigottorum Rege Alarico Baltoro, quem primum sui Victoris Roma mirata est, Stephani Battri Regis Coloniae potentissimi, qui nobis hodie felicissime, gloriosissimeque im-

perat

perat gentilitio : At illius in tanta victo-
 ria, tanta fuisse moderatio perhibetur, vt
 edicto promulgato Visigottis omnibus
 imperaret, vt à cedibus, & sanguine Popu-
 li Romani sibi quoad possent temperaret:
 prædam tantum pro posse facerent, & in
 sacra loca, præsertim verò Beati Petri, &
 Pauli Basilicas fugientes tutos, illæsoque
 præstarent : idque in tanta barbarorum
 insolentia supra fidem posterorum serua-
 tum fuisse : omnes qui rem scripserunt af-
 firmant. Tum, & illud, quod Gallam Placi-
 diam, Theodosij filiam, & Honorij, Arca-
 dijque sororem, in captiuorum sortem ab-
 ductam honestissimè tractauerunt, & vasa
 præterea ad ministerium Basilicæ D. Petri
 olim consecrata, pondere, magnitudine,
 pulchritudine eximia, quæ forte ad cuius-
 dam Visigotti manus peruenerant, eius-
 dem Regis iussu in Basilicæ cuius erant ar-
 cam, magna cum Romanorum, & ipsorum
 Visigottorū admiratione reportata fue-
 runt. Nec amplius, quàm tribus ab ingres-
 su diebus in Vrbe Visigotti manserint, fa-
 cto, vt ait Orosius, aliquantularum ædiuin
 incendio, sed nec tanto quidem, quantum
 Septingentesimo eius, anno casus effe-
 rat, ad populandam Campaniam, Luca-
 niam,

niam, & Brutios properantes: planè vt videre liceat, Viffigotos nec animum, nec tēpus ad eas de quibus calumniantur moles deiiciendas, demoliendasq; habuisse.

Altera vice captā fuit Roma à Genferico Vandalorum Rege; qui & ipse prædā tantum ingentem egiffe, Vasa Ecclesiastica prætiosa abstulisse, & inter ea quæ Vespasianus & Titus vastata Hierosolyma attulerant, Ciues Romanos innumeros in Africam abduxisse, & inter eos Eudoxiam Valētiniani vxorem, cum duabus filiabus Eudocia, & Placidia memoratur: imò vero populus ipse Romanus, qui Genferici tyrannidem fugiens Urbem relinquerat, post 14. dies vicissim ad suas sedes visus est tutus securusq; rediisse.

Tertia vice Ataulphus ex eadem Balto- rum gente, Alarici cognatus Romam ingressus à sanguine itidem suos milites, & ab Urbis incendijs iussit abstinere: & quod susceperat de Roma funditus extirpanda aliaque de suo nomine ædificanda consilium, id ad persuasionem prudentissimæ cōiugis suæ Gallæ Placidie ita vicissim mutauit, vt Romanæ dignitatis cuius esse nequiret immutator, fore optauerit instaurator.

Bis deinde à Totila Gottorum Rege fortissimo capta Roma legitur, semel pro-
dentibus Isauris, secundo decedentibus Ro-
manis. Prima porrò vice Romam ingres-
su, exercitum cædes, & prædas spirantē:
diem integrum ad portam continuit, nec
quenquam suorum discurrere per Urbem
passus est: vel ut Ciuibus fugæ daret spa-
tium, vel ut qui vellent ad Ecclesias sese
possent recipere.

Ac postridie quidem à Laterano ad S.
Petri Basilicam proficiscente Totila, mi-
les victor, & elatus quos habuit obuios
trucidauit, non plures tamen quam 80.
Sed rogatu Pelagij statim vicissim præce-
pit Totilas, ut nemo posthac feriretur, fi-
nemque statuit licentiæ gladiatorum: quin
& hoc seuerissimè edixit, omniq̃e diligen-
tia custodiuit, ne vlla femina ingenua, seu
mulier, seu virgo, seu nupta, seu vidua fo-
ret, violaretur: bona duntaxat Cinium in
prædam concessit, corpora libera esse vo-
luit, & Gottum militem ob illatum vni vir-
gini stuprum, nequicq̃ intercedente vni-
uerso exercitu, morte mulctauit, nisi quod
paulo post, cum à Iustiniano Imperatore
Constantinopoli tum agente, quod pete-
bat, ut scilicet Gottos in amicis haberet,
obti-

obtinerere non posset, indigne ferens amicitiae repulsam, tertiam partem murorum deiecit. Capitolium incendit, circa forum, & Suburram, & viam sacram omnia conflagrauit.

Altera tamen vice dedentibus Vrbein Romanis, ne desēiit amplius, nec eam desolare, vt prius fecerat, perrexit; omnesq; similiter qui ad Sacras ædes confugerant, conseruauit; imò verò Ciues per Campaniam palantes studiosissimè reuocauit, ædes incendio conflagratas reparauit, in colonos, agrosq; illorum, nunquam seuijt, nec quenquam rusticorum à suis militibus offendi permisit; qua illius comitate etiam ipsi Neapolitani Ciues adducti cōmemorantur, vt paucis post obsidionem diebus portas illi Ciuitatis patefecerint, vbi nemo violatus est, nil cuiquam ademptum, imò data ab ipso Rege opera est, ne longam in ediam passis, immoderata cibi affluentia officeret: Vtque ad certum quotidiani cibi pondus quotidie aliquid adijceretur. Disciplinam militarem à suis ferèntissime exigebat; rapere aliena, vim inferre, esse capitale volebat, Abire volentes equis, iumentis, viatico subleuabat: quibus rebus adeò studia hominum

immutata videbantur, vt iam multò popularius esse Gothicum nomen in Italia, quàm Iustiniani Principis, & Græcorum. Longum esset singularia Regis Theoderici in Urbem, atque adeò in vniuersam Italianam merita, & beneficia commemorare. Torrandem, & Cassiodorum testem appello. Romam restaurari præcipit. Theatrum Pompeianum refecit. Aeneos elephantes restituit. Palatium renouauit. Porticus Curia reparauit. Cloacas repurgauit. Muros Urbis reædificauit. Pontem supra Tyberim curauit. Spectacula reuotauit. Vias tuas præstitit. Aunonam diligentissime procurauit. Aquilegos annonæ donauit. Militem suo stipendio contentum esse voluit. Calcem ad ædificia sine præcio distribuit. Saxa Amphiteatri, quod iam maiori ex parte corruerat, loco moueri, nisi ad solam Urbis reparationem prohibuit. Sepulchrum Augusti inter Tybrim, & viam Flaminiam vetustate colapsum refecit. Statuas Principum æneas, marmoreas, equestris, pedestresque conseruari, plurimas, reparari iussit. Volens posteris quoque fidem facere, viros fuisse præstantissimos per quos ad amplissimum orbis Imperium, res Romana ascenderat: Littera-

rum studiosos Romæ plurimos aluit, curâ eorum maximam habuit, præceptoribus pendi salaria iussit. Campanis ob incendium Vesuvi tributa remisit. Spoleti porticus ingentes repurgauit. Rauennæ Basilicam Herculis restituit, Arelati muros reparauit. Comæ statuas æneas, Ecclesijs semel attributa alienari non permisit. Clerum, & Episcopos magnis libertatibus donauit. Romani Pontificis authoritatem defendit. Summa est, ita se in vniuersa Regni Italici administratione Gottus ille adhibuit, vt ipso Procopio teste nemine fuerit inferior, qui à principio in dignitate Imperiali probatioris fuissent. Robore quippe, vigilantia, prosperitate, ait Tor-
nandes, referebat Principem, mansuetudine Sacerdotem.

Hic ex altantibus vnus. Cacula mihi palliatus videbatur, cursu sermonis interrupto. Si igitur Gotti Urbis ornamenta non deiecerunt, si & refecerunt, quis has tantas quæ videntur ruinas dedit? Vnde hæc rudera, vnde maximarum molium, & ædificiorum parietinæ? Iam diximus, inquam, Gottos ædificasse, Romam Romanos vastasse; addimus, & Imperatores, & incendia, & terræ motus, & inundationes,

nes, idque ostendemus.

Quinto Luctatio, & A. Manlio Conf. validus ignis incertum vbi surrexerit, plurimas Urbis partes peruagatus, cum hominum domorumque miserabilem stragem fecit, tum etiam tantum opum vno consumpsit incendio, quantum plurimæ, & peregrinæ victoriæ cōferre vix possent; & cum omnia in circuitu fori popularentur, ædem quoque Vestæ corripuit, & ignē illum qui æternus putabatur, temporarius ignis oppresit.

Alio quodam incendio 14. Urbis vicos exustos Orosius memorat. Sub Nerone per sex dies, & septem noctes ardens Ciuitas regios oblectauit aspectus: Nā ē 14. Urbis regionibus, quatuor tantum integræ manserunt, tres solo tenus deiectæ, septem reliquis, ait Tacitus, pauca tectorum vestigia supererant, lacera, & semiuستا, Domuum. Insularum, templorum numerum inire haud promptum fuerit. Lunę templum, quod Seruius Tullius. Fanum, & magna arcæ Herculis, quam Arcas Euāder sacrauerat. Aedes Iouis statoris. Numæ Regia. Delubrum Vestæ, cum pœnatiibus Pop. Rom. exusta. Opes tot victorijs quæsitæ. Græcarum artium decora, monimen-

nimenta ingeniorum antiqua perierunt.

- Arsit, & anno primo Vespasiani, & secundo Titi, & sexto Traiani, & octavo Commodi.

• Terra motus porro pluribus experta est Roma vicibus. Quarto anno Neronis, octavo Constantij, & Constantis tribus continujs diebus. Urbem Cedreno teste quassauit, idem accidit sub Valentiniano, & Valente.

• Deinde verò & inundationes Tybris magnopere Urbem vniuersam deformarunt. Q. Lactatio, & A. Manlio Cons. insolitis imbribus auctus Tybris, omnia aedificia in plano posita deleuit. Sub Tyberio multis itidem imbribus auctus plana Urbis stagnauerat, relabentem secuta est, aedificiorum, & hominū strages. Anno Adriani Pontificis 20. Tybris suo superato alueo à pōte Miluio ad molem Adriani, ita extrinsecum cursum cæperat, vt nouum, & ad lineam per Campum Neronis ductum aluent visus sit excauasse. Portam quoq; viæ Flaminiae irrumpens, valuas eius cardinibus euulsas, vsque ad triumphalem Domitianæ arcum traxit, indeque per viā latam vsque ad S. Marci decem cubitis intumescens casas plurimas strauit, & fir-

mioris

mioris cuiusque domus suppellectilem cæteraque ad primam contignationem exposita corripit: inde per domos æquæ & vias cursum rapiens everso Urbis muro ad Pontem Aurelium in suum est alueum reuersus. Circa annum Domini 1400. magna quoque tam Padis, quam Tyberis inundatio memoratur, ita ut multa quoque Urbis ædificia corruerint, multi homines, & iumenta submersa infecerunt, pestemque grauissimam adduxerunt.

Sed longè adhuc magis Urbem deformatam ab ipsis Romanis, quàm vel à Gothicis, vel à cæli aerisque incommodis ostendimus. Concurrentibus in Campo Martio infestis Flauiani, & Vitelliani aciebus, sæua, ac deformis Urbis tota facies videbatur: Milite ad sanguinem, & cædes obuerso, populo rapinis, & spolijs inhiante. Horti Sallustiani, & Vitelliani dissipati, macerie disiectæ, alibi prælia, ait Tacitus, & vulnera, alibi balnea popinæque videbantur, simul & cruor & strues corporum: iuxta scorta, & scortis similes, & quicquid in acerbissima captiuitate scelerum, prorsus ut eandem Ciuitatem, & furere crederes, & lasciuere.

Maxentius quoque antequam à Con-

T stanti-

stantino vinceretur miserabilem Urbis faciem reddiderat. Tot tyrannos Roma patiebatur, quot milites: ideoque exhausta erat: & cum ea tot insulæ prædonum manibus exinanitæ, Senatus, & Populi cædes imensa videbatur: facultatum direptiones, matronarum violationes, puerorum, ac fœminarum euiscerationes, imaginum deiectiones, incendia, & his similia mala, quæ mollis satis lachrymis deplorari posse videbantur.

Huc accedit, quod Constantinus volens Cōstantinopolim Romę parē facere, multa urbis ornamenta in eam transtulit: qualem esse volunt maximam columnam tere-tem Porphyreticam cui suam statuam imposuit: & pleraque Deorum, & illustrium hominum simulachra, ad Fori, Circi, & Palacij, & Amphiteatri ornamenta: idque etiam testari videtur Hieronymus dicens Constantinum talem reddere voluisse Cōstantinopolim, vt in omnibus ex æquo veteri Romæ responderet: sed non sine reliquarum Urbium nuditate, cum quicquid nobile in alijs antiquioribus Ciuitatibus inueniretur à Constantino in Constantinopolim inferetur.

Senatores quoque antiquæ Romæ Oly-
brij

brij Vlpicij, Ebulij, Florentij, viri ditissimi, quicquid & ipsi elegantiarum habuerunt, Imperatorem suum secuti omnia transtulisse Constantinopolim existimantur. Globum ingentem æreum ex obelisco Constantino in Cyrco maximo fulgur deiecit.

Gallicanus sub Maximino bello suscitato ciuili, armamentarij portas effregit, hastas, gladios, secures, & reliqua belli instrumenta diripuit.

Stylico fores Capitolijs aureis laminis maximi ponderis obductas despoliauit.

Symulachrum ingens Virtutis aureum, ut ab Alarico pacem redimerent, ipsi Romani cōstarunt, reliquis statuis prætiosissima quæque ornamenta ademerunt.

Bellisarij milites magnorum virorum statuas, equorum, & quadrigarum artificiosissimas moles, excellenti sculptorū opere confectas, & multorum annorum labore ad sepulchri ornamentum collocatas, in oppugnantes subeuntesque Gottom, ex Adriani mole deturbarunt, atque confregerunt.

Henricus septimus Germanorum Imperator à Romanis militibus, ne Ciuitatem Leoninam cum suo Clemente ingre-

deretur, sagittis, & lapidibus repulsus; suū vicissim exercitum, Urbis incendijs ædificiorumque demolitionibus iussit intenderē.

Septisolum Lucij Septimi Imperatoris molem arcis instar munitissimam, vt Rusticum Gregorij Pont. nepotem ad deditionem cogeret, omni genere machinarū oppugnauit, multasque columnas euertit. Corforum amplissimas ædes deiecit. Militibus in Capitolio statua assignauit, vnde moturi, siue casu, siue de industria, illud reliquerunt incensum.

Binas amplissimas porticus deiecit. Vnā quæ ab Adriani mole ad S. Petri: alteram quæ à Trigemina Hostiensis porta ad S. Pauli Basilicam ducebat.

Henricus etiam Octauus multa his similia patrasse in Vrbe, vastasseque memoratur.

Robertus Guiscardus ab armatis Ciuibus, ne Romam ingrederetur aliquādiu repulsus in proxima regione Campi Martij ignem subiecit, omniaque à porta Flaminia, vsque ad S. Syluestri, S. & Laurentij in Lucina, & S. Triphonis, & S. Augustini ædes horrendo absumpsit incendio, ad eāque redegit vastitatem, quæ ante reedificatas

catas fere nostra ætate domos videbatur. Apud Amphiteatrum per singulos dies cū Romanis decertabat, & cum non proficeret, ædes iterum ciuium frequentissimas, quotquot à Collyseo per Lauicanam viam ad Martyrium Petri, & Marcellini, & inde ad SS. Ioannis, & Pauli per Calium montē interiectæ videbantur, partim incendit, partim diruit.

Sed & Fredericus Imperator, magna ipse quoque Vrbi Romæ damna dedit: cum portas eius, murosque perrupens à Cruce signatis repulsus fuisset, quorum etiā alios quaternis ad Crucis formam confodit vulneribus: aliorum capita Crucis in modum quadrifariam scidit: aliorum frontem candenti ferro insigniuit. Clericorum porro detonsas coronas ferro incidit, & vnum ex his fortius tolerantem igne subiecto cremauit.

Sub Martino V. Pont. Gallo, studia vicissim partium ita Romæ reeraduerant, vt multis in locis cædes, & incendia committerentur: multæq; ædes ad infimas Capitolini collis radices, vel crematæ, vel ferro dirutæ viderentur.

Sub Nicolao IIII. Ciuium iterum agitata dissidijs plurima incendia, ædesque

permultas euerſas Vrbs Romana per-
tulit.

Cōſtātinus **Constantinopolitanus** **Im-**
perator **Romam** **ſub** **Viteliano** **Pontōfice**
ueniens, **poſtquam** **primis** **quinque** **aduen-**
tus **ſui** **diebus** **Baſilicas,** **&** **publica** **Romæ**
loca **perambulāſſet,** **non** **tam** **religionis**
deuotione **adductus,** **quā** **Vrbis** **orna-**
menta **ſuracibus** **oculis** **perlūſtraſſet:** **quæ-**
cunque **vidit** **ex** **ære,** **aut** **marmore** **ad** **or-**
natum **poſita,** **per** **ſingulos** **dies,** **aut** **loco**
abſtracta, **aut** **vi** **diſcerpta** **naui** **bus** **impo-**
ni **curauit,** **itā** **vt** **plus** **ipſe** **ornamentorum**
ſeptem **diebus** **Vrbi** **Romæ** **detraxerit,**
quā **Barbari** **antea** **per** **ducentos,** **&** **quin-**
quaginta **oſto** **annos,** **vel** **in** **prædam** **abſtu-**
lerant, **vel** **confregerant.**

Non **multo** **poſt** **Ariſtulphus** **Longobar-**
dorum **Rex** **Romā** **obſidione** **cinctam** **tri-**
bus **preſſit** **menſibus,** **&** **omnia** **quæ** **pome-**
rio **excluduntur,** **abſque** **aliquo** **diuini,** **&**
humani **iuris** **reſpectu** **crudeliſſime** **vaſta-**
uit: **plura** **quæ** **Romanis** **detrimenta** **intulit,**
quam **vnquam** **Viſſigotti,** **Eruli,** **Oſtrogot-**
ti, **&** **ipſi** **etiam** **Longobardi.**

Guelforum, **&** **Gibellinorum** **factiones**
quas, **quæſo** **vos,** **clades,** **quas** **calamitares,**
non **Vrbi** **ſolum** **ſed** **vniverſæ** **quoque** **Ita-**

litz attulerunt? testantur historiz tanta rabie ducentis, & amplius annis, sub infauſto iſtorum nominum titulo ſcruitum eſſe, vt peiora inter ſeipſos ſcelera ipſi Itali cōmiſerint, quā ab omnibus barbaris fuiſſent perpeſſi. Vrbs in Urbem, prouincia in prouinciam, populi in populos bella horrenda geſſere: in quibus nullus victoriæ finis, nullus modus, niſi in ſanguinis eſuſione, & familiarum exterminio ſtatuebatur: quingentis quandoque paſſuū milibus ſeiuncti pauperes egeni, æquē ac diuites, & factioſi, cum forte obuij fierent, neſaria inuicem commiſerunt, Longum eſſet iſtiusmodi exempla omnia, iſto loco recenſere.

Tres diuerſi infeſtiſque exercitus aliquando videbantur in Vrbe, Cæſareus ad Lateranum, Romanus in Capitolio, Pontificis in Leonina Ciuitate: Incurſiones mutuas faciebant, alter alterius partis ædificia diruebat, cremabat, quicquid erat elegantiarum euertebat.

Pro Collyſea mole ſæpè fuit à diuerſis factionibus acerrime dimicatum, & qui in illius poſſeſſionem inuadebat, Arcis inſtar muniebat, quicquid ad ſui deſenſionem, vel ad hoſtis offenſionem commodum vie-

debatur pro victoris arbitrio diruebat, aperiebat, obstruebat; quadrata rotundis mutabat. Quæ vero saxa ferramentis forata à Gottis existimabatur, vt vniuersam molem deiicerent, vulgi est hæc, non intelligentiorum opinio. Platina quidem existimat ab ipsis Architectis saxa fuisse forata, vel vt æreas tabulas illigarent, vel secto marmore crustarent: sed illi fortasse verisimilius, qui putant milites axes, & intertignia interseruisse parietibus, & contabulasse, vt sese vel à cœli incommodis, vel ab hostium telis, & incursionibus, tuerentur.

Iam hic possem desinere, ni inquires animus ipso pasceretur opere: ardua sæpe molliens. Ardua porro res est vetustis nouitatem dare, nouis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam dubijs fidem. omnibus naturam vt Plinius loquitur, & naturæ suæ omnia. Sed hoc quoque meritum est, amore operis in opere, non animi causa perseuerasse.

Addam igitur, quod ipsi quoque Romanorum Pontifices pleno pietatis vli consilio multa Deorum deiecerunt simulachra vt inanitatem eorum, Idolorum cultoribus, manifestam facerent. Forte vt & Cyrci,

ci, & Scænæ, & Theatra dehiscerent, optauerunt, ne indigna Christiana pietate spectacula viderentur, quibus cum ipsi Romani, tum reliqui pietatis causa concurrentes populi, à rerum diuinarum studio, piorumque locorum veneratione auocabantur. Multa contra Cyrcensia, & Theatrica spectacula Patres antiquissimi scripserunt Tertullianus, Hieronymus, & alij, multa & ipsi, vt è rebus humanis tollerentur ausi, conatique leguntur Pontifices, Sed cum nimis difficile videretur, inueteratum vsum Cyrcensium tollere, aut omnes ab illis Christianos in vniuersum arceret: hoc saltem Synodus Arelatensis prohibuit, ne Christiani Scænicos, Theatricos aut Agitatores agerent, neve diuersarum factionum, nempè Albatorum, Russiatorum, Venetorum, Prassinorum (verba sunt Concilij) agitator aliquis Christianus reperiretur: aut à communione, quandiu agitatore ageret, separaretur.

Mirum vt videri non debeat, si, & Romani Pontifices ad Circos, & Theatra, & Scænas euertendas animum adiecissent, quod plerique Gregorio Magno attribuunt, Christianæ professioni ita valde inimicas.

Deinde verò, Tempus edax rerum, quã-

tam

tam putabis vastitatem tam vastis mōib-
bus, & ædificijs attulit? cum in varia Vr-
bis conditione, & fortuna, nemo esset qui
facta tecta conseruaret, nemo qui rimulas
obstrueret, aut casitania stylicidia pro-
hiberet.

Quot statuas? quot columnas? ipsi Re-
ges, & Principes Christiani ad Urbium
suarum ornamenta exportauerunt? No-
stro tempore ingens marmorea columna
ab eius templi parietinis auulsa: quod Pa-
cis vocatur, Florentiā est deportata: &
non pauca præterea statua.

In hoc ipso de quo agimus Obelisco vi-
dit ætate sua Petrarcha æreas illigatas la-
minas, quæ quasi lumina magnum saxo or-
namentum adferebant. Quis ea Gottus?
quis Vandalus? auulsi? quis aer cum glo-
bum, balistis, quem ille sanum adhuc, & in-
tegrum viderat, perforauit.

Palatium quod S. Marci dicitur, nonne
ex Amphiteatri faxis exædificatum per-
hibetur?

Septisoli reliquias, cum tres adhuc ex-
tarent ingeniosissima artificum architecta-
tione dispositi Columnarum ordines, ocu-
lis ipsi nostris ita disiectas dissipatasq; vi-
dimus, vt omnino difficile fuerit, posteris
persua-

persuadete, tam vastam, tamque elegantem molem, inter Cælium, & Capitolinum Collem aliquando stetisse.

Vastissimæ Diocletiani Thermæ nonne videtis, quam cladem, quamq; diminutionem accipiant?

Definite iam inquam Gottos, & Vandalos accusare, quorum Imperio, si nunc quoque res Itala teneretur, non Scipiones, nō Augustos, non Cōstantinos, non Urbis desideraretis ornamenta? & illas præterea clades, & calamitates effugissetis, quas eiectis Gottis, tam à Lōgobardis, & Theutonibus, quàm à domesticis discordiis, & dissensionibus, & nescio quibus Guelfis, & Gibelinis sane acerbissimas accepistis.

Hæc cum ardentius dixissem, per clavam Regis nostri Stephani tibi iuro, magnum secutum est cōticinium, & iam dies mortuus, clausum cælum, Obeliscus solidatus, solutumq; spectaculum videbatur: nobis quoque lumbi sedendo oculiq; spectando dolebant: ita abijmus.

Tibi verò omnia perscribenda putavi, Istorum
vte te quoque acuas, & ex omni memoria, rani-
zuoque priore, plura etiam tela conqui- uora-
ras, ad veterem à nostro Trione τὸ τοῦ τῶν rum &
καταχρησάτων, & πομπάτων calumniam re- herbi-
torari

inouendam, quos quia pudet, Romanos rerum dominos Gottorum armis victos, subactosque meminisse, statuas tantum ab illis, & Obeliscos, & columnas victas, demolitasque pertendunt, dignos vt existimauerimus, in quos hanc nostram *παραδιδόμενον ὄππιν* retorqueremus. Inde verò coniecturam tu quoque facies, nos in his pæne perditæ valetudinis incommodis, cum quibus iam mensem decimum conflictamur, fortunarumque iacturis, & amicissimorum hominum desiderio, non omnem prorsus adhuc *ἀγαπῶμεν* amisisse.

Tucunditate.

Freni tui, plane aurei libelli posteriorē partē expecto: in quo mihi videris ramos loquacissimi erroris, quo Nemo ieuu Christi vocalissimus perduellis abundat, validissimis scripturarum habenis ita refrenasse, vt iam non nostrorum tantum clamore pedisse quorum, sed & pastoricia Colonorum fistula exhibiletur: & si quid aliud his diebus ex illo tuo pleno eruditionis calamo contra Camaleontes istos Euangelicos, qui Deos loquuntur, & Errinnes agūt, prodijt: omnino fac vt habeamus. Cessator enim sat scio, esse non potes, nec etiam debes. Posteaquam te hominem ad excogitandum acutum, ad memoriam diuturnū, ad

ad explicandum vberem, ad omnem præ-
 terea cum hæreticis conflictum, ipsa etiam
 natura creauitabilem, ars fecit facilem,
 & vsus reddidit potentem: planè vt tibi
 istorum temporum vulnera curanda sint,
 etiam si sit omnium hæreticorum inuilia
 conflagrandum. Eadem quippe ratione
 sit odium, ait Plato, & aduersus homines,
 & aduersus rationes. Sed, ò Pouodoui, nul-
 lum lædit obseruata iustitia; Seruasse Ci-
 ues gloria est. Istis autem belluis vera, so-
 lidaque doctrina lapidum instar videtur:
 recte vt dixerit Augustinus, neminem esse
 posse veraciter amicum hominis, nisi fue-
 rit primitus ipsius amicus veritatis. Sed
 istarum tu rerum succum omnem epate
 intimo iamdudum perbibisti. Venit mi-
 hi in mentem vt hoc quoque Actuarij lo-
 co adijciam, facinoris illius truci Nerone
 dignissimi: qui cum à Palestrita quodam,
 cuius nunc non ad manum nomen, quia
 nec libri: Palestricos gestus, orbisque sal-
 tat quos doceri vellet, nec discere per
 ignauiam posset, eum occidit. Ita plane
 hæretici conuulneratos, contrucidatos,
 protritros, obtritros veritatis doctores om-
 nes cupiunt, quia quam docent veritatē,
 discere propter Papæ odium, non queunt.

Amicus qd veritas

Bene vale , & me quouis loco modo inter
tuos numera: Quos verus amor tenuit, te-
nebit: Qui recte semel amauit, amabit; nisi
quod ego abs te non solum amari, sed etiã
adamari cupio . Amari enim Rescium à
Podouico parum puto; idque si feceris, vt
volumus, vtque expedit, valebo . Datum
Tyburi crebris, vt vidisti, fontibus irri-
guo , & singulari aeris temperie commen-
dato, quo nunc ex Vrbe iussu Medicorum
secessi . Idibus Octobris 1586.

STANISLAO

SVCHORZEVIO.

S. D.

Epistola XXVII.

 VIDE quam delectatus sum tuis
litteris, Suchorzeui, quibus ita li-
benter, itaque copiose respon-
deo, quam solemus garrere cum
his, quos vehementer amamus. In te enim
vno atque in tuo amore valde semper ac-
quieui,

quiesci, & acquiesco: tecumque esse videor,
& scribens ad te, & legens tua: quod mihi
credas velim: nec enim me vnquā παλίγλω-
σσιν deprehendes, & huius epistolæ proli-
xitate, ex eodem fonte profectam existi-
mabis.

Multa
linquē

Quod itaque me in patriam ex Italia re-
uocas, id agis, vt inde euoces, vbi mihi vi-
tam vitalem non putas. Nam quòd ab ocu-
lis dulcissimæ patriæ procul viuo, quòd
amicissimorum hominum consuetudine ca-
reo, quòd orbis nostri lumina. Cromerū,
Socolouium, Pouodouium, Solicouium, &
te, non habeo, vitalem mihi viuere vitam
non videor. Sed huius generis & tempo-
ris quærimoniam mittamus; ne eū ipsum,
quem oculis vsurpo, Solem, & istum quem
haurio aerem, & hoc quod caleo solum, in
inuidiam vocare videamur: aut eiusmodi
consilium suscipiamus, quod non habeat
sapientem excusationem; isto præsertim
quem vides rerum & rationum nostrarum
statu.

Quòd verò præterea animum addis,
meorumque me verbis & nomine securum
esse iubes, quod minimè sint nobis vitæ præ-
sidia cum venero de futura: non solum ad
necessitatem, sed etiam ad splendorem, ad
omnem,

Freml
cu stre
pituq;
Scythi
cis.

omnem. ut ais, voluptatem: doleo vehemēter, quod non bene adhuc domesticis & necessarijs meis cognitus sum: qui putant, me patriæ dulcissimæ charitatem, ventris & gutturi commoditatibus, & deliciarum affluentia metiri: aut vitæ iucunditates in luxu quotidiano, in mensis sybariticis, in illis diurnis nocturnisque perpotationibus πάθω, (ut Anacreon loquitur) καταλιπὼ σκύτικοις ponere conuenisse. Id enim & abfuit semper, & abest à vitæ meæ ratione longissime, qui in Ecclesiæ Catholicæ schola didici, partem esse idolatriæ ventri seruire: & extremum interitum ijs omnibus imminere, gula qui parentant. Esca ventri (ait Apostolus) & venter escis, Deus autem & hunc & illos destruet. Ego verò me tibi aperio, Suchoreui, quod patria mea primo quidem isto nomine chara mihi est, quod mea est, sed multo etiam magis, quod in auitæ conseruatione pietatis, constantiam suam Ecclesiæ Dei præstat: quod in custodia dulcissimæ libertatis, vitæ dignitatisq; summam sitam putat: quod illius puritatis & simplicitatis imaginem repræsentat, quæ propria fuit antiquorum hominum, quâq; hæreditariam maiores illi nostri simplicis verita-

veritatis amici nobis esse voluerunt. His
 ego in rebus maiestatem patriæ meæ sta-
 tuo, hæc illius ornamenta præcipua puto,
 hæc vitæ iucunditatibus potiora duco, his
 stare Rempub. his amicis gratam, hostibus
 grauem esse statuo. Illas verò popinarias
 officinas, in quibus Deo ventri parètatur,
 illos abdominis aduocatos, illos ventris
 gutturisque ministros, illas dapium phalan-
 ges, illos coquorum greges, illos hominum
 pedumque crepitus, illos ebriorum vomit-
 us, illos fædos atque pestilentes ructus,
 Antipodas illos popinarios ad faces ce-
 reosque viuentes, quis quæso est qui nega-
 uerit, aut è rebus humanis auferendos,
 aut certe ad summam moderationem esse
 reuocandos? qualem in hac, vbi nunc Re-
 gis & Reip. mandata expedio, sane frugali
 sobriaque Veneta ciuitate video: in qua
 ratio victus quotidiana maiorem adhuc
 parsimoniam & moderationem repræsen-
 tat: quos parcipromos, vt ita dicam, fuisse,
 & cum genijs belligerasse constat. Mensis
 enim utebantur, sicut olim Plato ἀφλέγμα-
 τοις. Cibi erant fere omnes inempti, nuces,
 lupini, citrum, appium, sal, oleum, & lactu-
 ca. Coenæ verò post quas non erant lauan-
 dæ manus. Condimenti loco fames. Sic Ar-

ticorum prandia, sic Arcadum conuiuia,
 sic Tracum temperantia dilaudatur: cum
 ventris necessitatibus satisfacerent: alij
 quidem farina simplici, vt Magi Perfici.
 Alij pomis Syluestribus, vt Gymnosophi-
 stæ. Alij fabis, vt Telemachus. Alij lupinis,
 vt Prothogenes. Alij glandibus, vt Arca-
 des. Alij milio, vt Meothici. Alij lacertis,
 vt Amazones. Alij locustis, vt Parthi. (Io-
 annem Sanctiss: prætereo) Alij pane tan-
 tum, & assa bubala, vt acres olim Sarmatæ.
 Tyberius Imperator pridianis & semesis
 obsonijs vsus legitur. Pertinax dimidias la-
 ctucas, & carduos dimidios cœnam esse
 suam volebat. Theodosius modico & ca-
 strensi cibo contentus erat. Zeno ille ver-
 borum opifex, crudis tantum vescabatur,
 & aquam potabat, discipulos etiam durâ
 discere esuriem docebat. Romulus ipse
 æternæ vrbis conditor, rogatus in cœna
 cur à vino abstineret. Postriduum, ait, de
 Repub. capienda sunt consilia. Quo etiam
 nomine, non sibi solum temperantiæ laudē
 apud vniuersam posteritatem pepererunt,
 sed exemplo quoque suo nobis præluxerunt,
 vt intelligeremus nulla nobis deesse
 posse vitæ præsidia, si ad naturâ viuamus:
 si ad opinionem, omnia. Prudenter, ait Ber-
 nardus,

nardus, & circumſpecte viuenti ſatis eſt
 ſal cum fame. Et Seneca. Habeamus aquā,
 habeamus polentam, & cum Ioue de ſeli-
 citate contendamus. Viciffim autem ocu-
 lis quæſo te circumſpiciamus, ventris & ab-
 dominis ſeruos, miſeranda gulæ mancipia.
 Dici vix poteſt, ac ne cogitari quidē quan-
 tis vitæ maſtentur incommodis, quantis
 ſint infortunijs obnoxij, quam certam, &
 luculentam plagam ſibi rebusque ſuis affe-
 rant. Sardanapalus Aſſyriorum regnum
 in ventrem trāſmiſit, & in titulo præterea
 ſepulchri ſcribi voluit. Tu hoſpes, bibe, ve-
 ſcere, lude, nam cætera humana, ne hoc
 quidem digna ſunt. Heliogabalus opes
 Imperij Romani abliguruit: nec enim ad
 vllam cœnam accubuit, quam centies ſe-
 ſtertijs non emiſſet: & ingentia quæq; præ-
 tia condimenta vocabat: pingi ſe quoque
 volebat, non Imperatoris habitu, ſed in-
 ſtar popinarij, cupediarij, ſeplafarij. Api-
 cium apud Romanos, præcipuum popinæ
 obſoniorumque artificem extitiſſe, Florus
 & Seneca memorant. Is enim ventris culi-
 næque ſcientiam profeſſus, diſciplina ſua
 caſtum adhuc & temperatum ſæculum in-
 fecit: Omnium enim gentium ac natio-
 num animalia ſuper mēſam ſuam recogno-

scere solebat: in Lybiamque proficisci nō recusauit, vbi domesticis grossiores ficus nasci acceperat: & ingentia Capitolij vestigalia singulis commestationibus liguriuit. Cumque sestertium millies in popinā effudisset, nec aliud ex amplissimo patrimonio illi superesset, quam centies sestertium, diram famem metuens, si luxuriari non liceret, ne extrema senectute fame periret, vitæ cursum sumpto veneno præcidit. Octauij quoque profusio notatur, quod nullum insolitæ magnitudinis Tyberio Cæsari donatum, & ab illo in Macellum missum, quinque sestertiorum millibus emere non dubitauerit. Crispinus sex millibus alterum. Caligula ingentes Tyberij thesauros helluatus est. Vitellius patinam vnam ducentis sestertijs fornace in campis exædificata, condidit, quo etiam nomine à Mutiano Consule reprehensus in Senatu fuit, tanquam in se scelus inexpiale commisisset. Gallonius squillam & ancipenserem toto emit patrimonio. Geta Imperator tribus continuis diebus mensæ assedit, & instructas ferculorum acies iuxta Alphabeti numerum in oculis suis repræsentari iussit. Fabij Gurgitis à deuorato patrimonio cognominati: & Metelli

celli Pij, volucrum, & ferarum incognita genera Transnariá, ex Mauritania petentis, nota est luxuria. Anarus Babyloniz Rex, stola muliebri amictus, vino madens & vnguento, centum psaltris simul accumbentibus, cœnitabat. Milo, vt ait Theodorus, 20. minas carniū, 20. panes, tres vini cados vna cœna helluatus est. De Phago scribit Vopiscus, quòd in mensa Vite- liani Cæs. aprum syluestrem vorauit, centum panes, veruecēm vnum, & porcellum: & ingentibus præterea vrceis tantum vini hausit, quantum Cetus marinus vasto non hausisset corpore. Clodius Albinus vna cœna, centum pisces, decem pepones, 500. ficus, ostreas 300. lib. vuz 20. 100. ficedulas deuorauit. Lucius Piso toto biduo in præsentia Tyberij perpotauit. Xenocrates grande præmium à Dionysio retulit, quòd ingentem vini cadum vno conuiuiο hausisset: homines ad perdenda vina geniti, tanquam effundi illa non possint, nisi per humanum corpus. Sed in patria quoque nostra inuenire est non paucos istis persimiles, ventris & abdominis seruos, gurgites atque helluones patrimoniorum, qui vitæ summam in luxu & popinis sitam putant: & ita quotidie helluantur, tanquam

cras essent ex istius corporis domicilio migraturi. Edunt, vt vomant, vomunt vt edant. Sic illis vita omnis inter somnum & epulas nō transit, sed elabatur. Possemus recensere nobilissimas Regni Poloniæ familias, quæ maximorum subierunt patrimoniorum naufragia, ob immoderatos cōuiuiorum sumptus, & diurnas nocturnasque perpotationes: sed nimis per se miserum ac molestum verbum est, habuisse. Quamobrem existimationi, & dolori, & pudori simul parcendum putamus.

*Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,
Non contrectari satius esse puto.*

Sed mirum videri non debet, homines voluptatibus deditos, ita faciliè & vita & patrimonijs destitui, cum innumeros ubique videamus gulæ luxuriæque apparitores, & Satellites, sensibus corporis sine sensu quodammodo necem & exitium inferētes. Numera si potes Aucupes, Aromatarios, Architriclinos, Coquos, Caupones, Cupedarios, Carnarios, Condos, Dipnologos, Fartores, Gastronomos, Lanios, Lanigenas, Molitores, Oenophilaces, Pistorres, Piscatores, Promos, Suppromos, Propolas, Placentarios, prægustatores, propinarios, pincernas, pharmacopolas, pocillatores,

latores, prandipetas, parasitos, Salsamentarios, Stannarios, Seplafitas, Tabernarios, & istiusmodi alios. Mirari satis non poteris quātum hominum numerum, vnus venter exerceat. In his ipsis quæ scribens ad te prospecto Venetorum Armamentarijs, in quibus tota penè ratio & facultas tantæ tuendæ Reipub. consistit, ministros omnes & opifices & tabernarios recenseri posse puto: gulæ verò nostræ ventrisque procuratores & obsoniorum architectos non puto. Sed arma quoque & tela istorum apparitorum videamus. Ferri certè vim & copiam maiorem, pluraque vnus popinæ instrumenta tam ferrea, quam lignea recensebis: quam ea quæ in vnus Reipub. præsidium & defensionem, tam multorum opificum industria & manibus comparantur, Ollas, Catinos, Cultros, Secures, Tripodes, Scimpodes, Orbes, Lances, Sedes, Crateres, Conchas, pallas, pelues, Menfas, Spatas, Hydrias, Cupas, Verucas, Lagenas, Furcinulas, Situlas, Sportulas, Amulas, Arginothecas, Mastras, pisturas, Molituras, Discos, pistillos, Mortarios, Abacos, Botros, Cophinos, Modiolos, Acceptorios, Modiolos erogatorios, Oenephoros, Calathos, Canistros, Batillos, Crates, Cados,

pistrinos, Mappas, Mappulas, Nexuras, plicaturas, Curuaturas, Dolia, Epistomia, Circulos, Cupedia, Dentiscalpia, Cymbia, Mantilia, Cribra, Frixoria, Triclinia, Litra, pocula, Cristallina vasoria, Amas, Amulas, κλίνας, κλίνιδας, κλινίδια, τραπέζους, Cymbum, Cymbium, Cōgiariū, Arion, pelicæ, Olpæ, Sintefis & Onix.

Sed vsum quoque tãti apparatus, amabo te cognosce.

Dij, (ait Plautinus cocus) immortales, vt ego calles prætruncabo tergorio.

Quanta pestis pernīs veniet, quanta labes larido.

Quanta sumini absumedo, quanta callo calamitas.

Quanta lanijis lassitudo, quanta porcinarijis.

Mille, si dijs placet, popinarij isti milites, mortis genera, in vnus ventris gratiã miseris offerunt animantibus; mille vulnerebus conficiunt, sagineant, vexant, agitant, decorticant, deplumant, dilaniãt, torquẽt macerant, assant, frixant, mutant, singula ex singulis membris deligunt, sarciant, deficiant, igne, cælo, fumo, sole, aere, vento, mille formas, mille figuras effingunt, mille colores, mille sapores, mille offerunt odores. Quod si verò contingat, vt illorũ frontem, vultum, oculos, totius habitum, & ornatum corporis inspicias: nausẽe profectò

molestiam suscipies, spurcos, impuros, lutulentos, obscenos, turpes, fædos, sordidos, squalidos, pānosos, vnctos, affos, ebrios, clamorosos, miluinis manibus, aduncis vnguibus, plerosque etiam non fures, sed trifures. Molestias, damna, incommoda, prætereo, quæ suis heris, aut illorum ministris quotidie offerunt. Sic quendam olim Mabilium descripsisse legitur politianus.

Ille, inquit, impudicus, temulentus, aleo, spurcus, lutosus, pedecofus, hispidus Pannosus, vnctus, horridus, caprimulgus, Edax, ineptus, insolens Mabilius.

Tales esse reliquos cocos existimabis. Vnum noueris, omnes noueris, siue Mistillus ille sit, cuius Martialis meminit: siue Tarathala: siue Suethus, quem possidipus dilaudat, siue Labdacus, siue Sophon, siue Septem illos numeros, quos Euphrones vocat, artis culinariæ præcipuos sapientes, Aginum, Hereum, Chylum, Carcadem, Iāprium, Aphonetum & Cutinum. Tu dixeris, Gregorkum, Iankum, Opalkam, VViecham; omnes in vniuersum rei domesticæ pestem, perniciem, calamitatem, & exitiū reputabis. Hac tamen vna re heris suis fortasse fæliciores, quod illi popinæ culinæque artificium, cæterasque voluptates ventris

& in-

& inguinis causa docent, isti verò necessitatis gratia discunt & exercent: nisi fortè nobis illud de Coci & Iudicis præstantia non insulsum obijcias.

Iudicis atque coci aula est, ius, & vterq; ministrat.

Cuius at officium dignius esse putas?

Is dicit facit hic ius, ergo dignior hic est

Nam longè minus est, dicere, quam facere.

Sed mensarum quoque Carptores, Curatores, Scissores, Structores & Cheromontas & Archimagiros videamus. Alius pompalia fercula puerorum manibus allata, velut sub signis scitule ordinat. Alius eruditâ manu certis numeratisq; ictibus obsonia lacerat. Alius alterius orbis dapes preciosas volanti cultello artificiosissime dissecat. Darium diceret hydraule cantante pugnare. Alius vini craterisque custos, ut famina comptus, euulsis detonsisque pilis, abeuntem pueritiam retrahens, dies & noctes peruigilat, ut omnia potus genera & cupas in aciem dispositas ad stomachi nauseantis solatium, niue & glacie distinguat; totamque suam operam inter ebrietatem & libidinem heri sui diuidit. Alius cui conuiuiarum censura permissa est, Nomenclatorem vocabant, oculis lese Domini sui ingerit,

rit, exspectans si quos in crastinum con-
 uiuas, aut gulæ aut adulationis gratia re-
 uocare iubeatur. Alius herilis palati na-
 turam & consuetudinem accuratius exa-
 minat, cuius potissimum ferculi suauita-
 te capiatur, cuius aspectu vel odore (non
 sunt enim in tam vario mensæ apparatu,
 ore, dente, ventre contenti, oculis quoque
 gulosi sunt) delectetur, cuius satietate nau-
 seet: cuius nouitate pridianæ crapulæ in-
 comoda sarcire, quid illo potissimum
 die vel esurire, vel sitire queat. Alius orbē
 vniuersum oberrat: alius remotissima pe-
 ragrat maria, alius Pontum, alius mare
 Balticum, alius Istrum, alius Tibiscū, alius
 Padum, & Ticinum, Rodanum alius, & Ty-
 ram & Boristhenem, retibus & laqueis ob-
 struit. Alius Alpes, Pyreneos, alius Sarma-
 ticos, alius Euganeos, alius alius Semanā,
 alius Hercinā sylvam, alius vastissimos
 Podoliæ Russiæque campos Spiulis suis
 scrutatur, vt ambitiosis & peregrinis qua-
 drupedibus, heri sui mensam instruat. Ab
 ultimo quoque portatur Oceano, quod ca-
 losum & emortuum palatum irritet. Lupis
 & Vrsis voracissimis, vna ad cibum sylua
 sufficit. Armentorum greges, exiguum quā-
 doque pratum pascit. Solus homo & terra,
 & aer

& aere vasto pascitur & mari. Non Alpes, non montes, non sylva, non lacus, non flumina, non intima terræ viscera, non immensi aeris vastitas tuta est ab istorum immoderata edacitate. Obvia quæque fastidio sunt. Ipsa raritas parandique difficultas in delitijs habetur, quæ si vel gratuita mensis inferrentur, repudianda venirent: toto empta patrimonio, quis vel in limen admittat? Cætera nolo persequi, quæ vino & epulis refertos, tanquam optimos boues consequuntur, sudantes, ructantes, vomentes, nauseantes, ipsas præuino vix sustinentes palpebras, quorum si quis ventres rescinderet, intolerandam intus intueniret sordium congeriem, cloacam sordissimam, fætidissimum bipedum & quadrupedum sepulchrum, vermes innatantes, euacuationes fætulantes, sursum atque deorsum. Vna eadem fæditas, ita sollicitè conquisita, ita varie condita, ita magno empta, ita artificiose instructa fercula, cum in ventrem subierint, occupabit. Quamobrem etiam D. Hieronymus, non esse curandum admonet, ex quam pretiosis cibis, ut ait, sterco conficias. Hunc ita inanium sumptuum, & impensarum, & contentionum exitum quicumque cum

ani-

animo suo reputabit, puto futurū, vt se se
 ad studia temperantiæ & sobrietatis adiū-
 gat. Id si fieret, Deus bone, quam pacata,
 quamque tranquilla & secunda in rebus hu-
 manis essent omnia: quā facile sensus oēs
 corporis recte parerent rationi, ratio Deo.
 Inde factum est, vt Romani leges statuerēt
 sumptuarias, quas in recte constituta ciui-
 tate, tanquam murum quendam arbitra-
 ti sunt, otij, publicæque propugnaculum
 tranquillitatis. Lex Fannia, quod nō igno-
 ras, sumptum in cibum supra centum asses
 prohibebat, Lex Orchia numerum conui-
 uarum præscribebat. Lycinia calendis tā-
 tum & Nonis & Nundinis Romanis trigin-
 ta diurnos asses permittebat: reliquo tem-
 pore carnis aridæ pondo tria, & salsamen-
 torum pondo libra, & quod ex terra, vitæ,
 arboreque, nasceretur. Lex Dydia, tam cō-
 uiuatori, quam conuiuæ transgressæ legis
 cibariæ pœnam infligebat. Cornelia præ-
 tium edulij ponebat. Antia: ne Magistra-
 tus passim ad omnes, sed ad certas tantum
 personas, cænatum itaret, statuebat. Lex
 Iulia pro festis diebus ducentos. Calendis
 Idibus. Nonis, trecentos, nuptijs autem &
 Repotijs non nisi millies sestertios impen-
 di iubebat. Nostri quoque Ecclesiastici,

Canones quam nobis in victu cultuq; corporis in familia, in suppellectili, in dispensandis partiendisq; redivitibus rationem & moderationem præscribant, non te præterit. Interim tamen quod dolenter quidem, sed ad meam, ad tuam, ad eorum qui legerint cautionem dicendum est, ita vivimus, nos præsertim qui vocamur Ecclesiastici, quique signum præferre cæteris ad omnem temperatiam deberemus, ita Christi pauperumq; patrimonia ligurimus, quasi iam mortis nostræ dies præterierit: quasi tremendi tēpus iudicii abierit, quasi ad nos inferni tormēta nulla ex parte pertineant. Abacos habemus argenteas, & calices in altari æreos. Mensæ nostræ vina suauissima, & in sacrificio non nisi quod vetustate coacescit adhibemus: prandia phasianis aubus instruimus, pauperes sicci panis buccella vix dignamur. Nil in mēsa de scripturis, nil de temperantia, nil de proximi salute conferimus, nugæ, risus, iocī, sæpe & verba impudica, & choreæ, & meretricij mores, ciuilitas vocatur. Auratis laquearibus cæli nobis prospectum intercludimus, & egenos, in fimo, & stercore, luctu & squallore perire permittimus. Veste nos pretiosa, & in aliēnis provincijs para-

ta tegimus, at Christus in paupere nudus
& egenus oberrat. Mille seruatorum greges
prætereo. Equorum quadrigas, canum
cateruas. Totus perhorresco, quoties il-
lius diei & temporis venit in mentem,
quo consiliorum & cogitationum omnium
ratio seuerissima exigitur: & errores om-
nes acerbissimo cruciatu expiabuntur. Ita
lōge ab officij nostri religione recessimus,
ita vocationis nostræ sumus obliti, ita mul-
tas muneris partes in omni vitæ ratione præ-
termisimus: mirari ut sæpe desinam, quod
plerunque helluones, ganeones, popinæ
magistri, ventri serui, gastronomi, Brzu-
chacze, kaczmarze, & id genus, audiamus.
Sed aliud initio scribendi fuit propositū,
hoc intercessit. Morbos aspice, innumera-
biles, ipsissima luxuriæ supplicia: Miraris
podagras, chiragras, tot febrium pestiū-
que genera? Cocos numeras. Multos mor-
bos, multa fercula fecerunt, quæ cum ob
varietatem & discrepantiā, tum ob nimie-
tatem concoqui nequeant: putrescant cer-
te necesse est, fiantque venena, quæ esse de-
bebant nutrimenta. Inde fit, ut distracto
ventre, referto stomacho, repletis omni-
bus nervis, minus esse possint vehementes
animorum nostrorum impetus, minorq;

fit in nobis, quam in temperatis hominibus ingeniorum celeritas, atque ad inuestigandum perspicacia. Nec enim ita sumus, vel ad excogitandum acuti, vel ad explicandum vberes, vel ad memoriam diuturni, quam sunt istius cœli populi, qui temperantiam ornatum vitæ putant, & omnes gulæ impetus seueriore quodam imperio moderantur. Nec fere quisquam est, qui non habeat definitam quandam ad suum vsum, rei familiaris rationem, aut qui sumptus annuos, non annuo censu prouentuq; metiatur.

Uota
 Venit mihi in mentem ^{dum} collegæ mei viri nostro sæculo celeberrimi, notissimæque toto orbe Christiano pietatis & doctrinæ, in me verò per quam suauiter effusi doctoris Martini Nauarræ. Is annum agens ætatis suæ propè centesimum (excesisse Pater Franciscus Toletus, Societatis I E S V vir doctissimus, affirmabat) non alio vnquam cibi genere famem sedare solebat, quam valde modica veruecinæ carnis portioncula, & exiguo iusculo, pane & sale adhibito: vino quoque vulgari & obuiio, & modico sitim extinguebat; Græca & importata familiæ apponebat: lectulo palea strato, straguli loco attrita penula utebatur.

Ambrosius quoque vir nonagenarius, & meus in officio S. Pœnitentiariæ Apostolicę profigillator, affirmare solebat, quòd in omni vita sua nullam vnquam voluptatem quæ palato perciperetur, cognouisset: nec vel vnũ assem gulæ causa erogasset: quodcunque vitam sustentabat, id in delitijs habebat. In oppido quoque Ecclesiæ Varmien, Bispurch vocant, Sacerdotem vidimus 114. annorum aspero semper & horrido cibo victitantem, atro pane, & olusculo, cepis & allio contentum, & vini vsum extra sacrificium ignorantem.

Quod si pari nos quoque ratione; effrenatos gulæ impetus moderaremur, & aliqua cautione in vitæ rationibus vteremur (non enim potest nec etiam debet à septentrionalibus populis exigì exacta abstinentia, aut illa difficilis, & nimis accurata temperantiæ ratio.) & acumine ingenij occultissima quæque perspiceremus, & copijs ac opibus abundaremus: & quod Hosium meum Cardinalem Sanctissimum (nō queo laudes Hosiani nominis proprias, isto quoque loco præterire) acerrimum Catholicę veritatis defensorem, sæpè dicere memini: nemo ferè esset, qui non annum vitæ centesimum attingeret.

Exiguos nobis terminos, ad vitæ conseruationem natura circumscripsit. Non esurire, non sitire, non algere. Nimis enim, & aspere, & crudeliter nobiscum egisset, nisi mortalium generi, ea præsidia obuia, paratuque facili proposuisset, sine quibus vita teneri non potest. Rem videres omni molestia molestiorem, si Italiæ, aut Hispaniæ populi, ad arcendum frigus non nisi ex Moscouia pelles peterent: si Lusitania non nisi ex Polonia panem haberet: Si Germania non nisi ex Vngaria boues in cibum quæreret. Si Polonia nostra, non nisi in Candia, vel in Pannonia sitim extingueret: si vestem, non nisi in intima Italia inueniret, si toto Septentrioni, sine gemmis & margaritis orientalibus, sine Indicis & Calecutanis aromatibus & condimentis vitam tueri non liceret. Nunc autem ita res comparatas videmus, vt patria cuique sua, & agri domestici, syluæ, lacus, nemora, flumina, faciliè suppeditent omnium rerû quas natura desiderat abundantiam. Sic maiores nostri ordinis præsertim Ecclesiastici alterius orbis cibos ignorabant, nec tegendo corpori ab vsq; vltima Thibæ vestē petebant, aut vltra maria vitæ illecebras scrutabantur. Tribus

illi in rustico prædionatis ferculis famē sedare sciebant, tempore consequente paulò pluribus, senis ferculis cœnam instruere, luxuria erat. Ventrīs stabilimenta panem, vt, ait Plautus, & assam bubalam putabant. Vini quotidianum vsum, libidinis fomitem ducebant, nec adhibere fere sciebant, nisi vel tuendæ, sicut Paulus præcipit vel recuperandæ valetudinis gratia. Sitim quotidianam, alij quidem præterlabentis aquæ potione, aut ex puteis iugibus hausta, alij frumentaria ceruisia extinguebāt. Meri verò sapores, colores, odores, inter noscere, iunioribus quidem periculosum; Christi verò seruis Sacerdotibus, quandā adferre existimationis diminutionem existimabant. Sic enim interpretabātur, quicumque in abundantia, & eximia vini suauitate, aut corporis integritatem conseruaret, aut mentis animique soliditatem tueretur, eum reputari posse, vt terrenū quendam Deum. Vestem quoque domesticę animantes; partim corijs tectæ, partim villis vestitæ ministrabant. Rationes suas habebant sumptuarias, gulam patiebantur litigare cum arcula, & si lis erat dirimenda, pro gula rarissimè, sapissimè sententiam ferebant pro arcula, non sordium & auari-

tiæ causa, quod vitio vertitur, sed sobrietatis & modestiæ gratia. Nam qui propter auaritiam, gulæ impetus reprimit, ut arcâ argento farciat, non temperantiæ & sobrietatis partes suscipit, sed effrænata cupiditatis aduocatum agit. In administranda re familiari æquè fugiendam incuriam ac curam nimiam ducebant. De pretio escarû, de numero panum, de pastu iumentorum quotidianas, & accuratas cum Ministris inire rationes, illiberale putabant. Penum excutere, scrutari horrea, sciscitari de singulis, ad quæque vel perditæ, vel neglectæ perturbari, torqueri suspicionibus, abiecti animi argumentum statuebant, Christianum Christiano sua nō credere, rem interpretabantur, in qua omnes erubescerent. Si annonæ prouentibus abundabant, annonæ charitatem appetere, idem putabant, ac si essent egenorum homicidæ. Annonas itaque suas, tūm vendebant, cum satis valebant, non cum per pauperem emi non poterant. Aedificandi cupiditatem, non luxu & ambitione, sed necessitate metiebantur, scientes quòd fabricandi voluntas, fabricando non tollitur, quodque superuacaneum ædificiorum desiderium parere soleat patrimonij dissipationem.

tionem, aut certè celerem ædificij venditionem. Turres erèctæ, & sublimia palatia, tecta, columnæ, sola marmorea, arcæ è vestigio faciunt auro argentoque vacuam. Arca vacua facit hominem, sed nimis tardè prudentem atque circumspèctum, Nisi quòd omnia vitæ consilia recensere, quæ maiores nostri optimi viri, & simplicis veritatis amici persecuti sunt, vt Rempub. suam ex parua magnā facerent, non est epistolæ præsentis officium. Quorum temperantiam atque moderationem, si in patriā nostram reuocatam, atque in auitas sedes repositam videremus, quis quæso te, locus esset, quæ sedes, quæ ora, quæ patria, in qua homini libero vitam iucundius ducere liceret? Pietatis studia reuiuiscunt. vitæ præsidia parata, fructus libertatis iucundissimus, Regis imperium moderatum, Magistratus auctoritas legum cancellis circumscripta. Amicorum inter amicos mira cōsensus. Coniurationis & veneni nomina, prodigij loco ducuntur. Dictorum & conuentorum fides maxima, promissique mira constantia. Inimicitia mortales, Simulacra, & facillimè & humanissimè deponuntur. Bona fide redditur in gratiam. Minus vehemens alienæ rei appetitio. Pecuniæ si-

tis moderata. Voluptates remissæ, cupiditates languidæ, minus incitatus ad omnē audaciam impetus. Verborum lenocinia minimè peruulgata. Vestigalium & portorij nomina Eques Polonus ignorat. Fiscus regius, nec longas aures, nec linceos oculos habet; nec est ad uncis vnguibus. Hostis à patriæ visceribus procul. Miles in regno & acer, & expeditus, semper animos, etsi non semper euibratos gerēs gladios. Multitudo litium & varietas causarum ad explicandum facilis. Distrahendarum controuerfiarum ratio expedita, scelerū animaduersio moderata, Iudicium integritas incorrupta, æqua rerū existimatio. Priuatorū facultates & copiæ eorū qui præsunt, aut iræ, aut libidini, minus quā alibi obnoxie. Libertas in dicēda sentētia impunita.

Sed vt finem faciam atque eò redeam, vnde mihi hic totus ab illo initio tractus est sermo, quique me ad hæc quæ scripsi omnia nescio quomodo acuit, Ianicij nostri verbis (scis cuius Poetæ) summam tibi meæ in patriam explicabo pietatis.

Italiam miror, patriam venerorq; coloq;

Afficit illius me super, huius amor.

Nulla sub immenso tellus est talis, vt illam

Fas mihi sit terræ præposuisse meæ.

Idque

Idque ita esse omni tibi asseueratione affirmo, quod mihi credas velim. Si credis, narro tibi Suchorzeui, nullam voluptatem fore talem, quam ego caperem, si nobis ab omni foro curiaque liberis in tali, quam diximus, patria viuere, si Cracouiæ, si Miechouiæ, si Andreouiæ garrim, si compitalicias illas ambulatiunculas conficere tecum in agro Nauaricieñ. anno & harno liceret. Nunquam crede mihi huius exple-retur, cupiditatis sitis. Vale, & quod facis ama, nec amare desine.

Scripta epistola Suchorzeui, venit nobis in mentem quòd venter auribus caret. Ita-que metuo ne laterem lauerim. Si opera perdita est, nos deinceps in Anacreontis gymnasium secedamus, Poetæ ab obliuio-ne hominum, & tenebris vindicati occi-nentes.

Ἡ γῆ μέλαινα πίνει
 Πίνει δὲ δένδρεα καὶ τὰ
 Πίνει θάλασσα δ' αἶρας
 Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν
 Τὸν δ' ἥλιον σελιῶν.
 Τί μοι μάκρος αἰεταίρος
 Καὶ τὰ δέλων τι πινεῖν.

*Fæcunda terra potat
 Hanc arboresque potant*

Et potat equor auras
 Phæbusque potat equor
 Ipsumque Luna Phæbum
 Quid ergo vos soliales
 Potare me vetatis?

Respondet alius.

Ὅταν πινῶ τὸν οἶνον.
 Εὐδούσιν αἱ μεριμναὶ
 Τί μοι πονῶν τήμοι γουῶ
 Τί μοι μέλει μεριμνόν
 Θανεῖν με δ' εἴ κ' ἂν μὴ θέλω
 Τί δε τὸν βίον πλανῶμαι.
 Πίνω μὲν οὖν τὸν οἶνον
 Τὸν τοῦ καλοῦ Λυαίου.
 Σὺ δ' ἴσθ' ὅτι πινεῖν ἡμᾶς
 Εὐδούσιν αἱ μέριμναί.

Mihi bibendo vinum

Aerumna dormit omnis

Ad me, quid attinet labor?

Quid cura, quidue luctus?

Mors me manet, nolim licet

Vitæ iuuat, quid error?

Ergo merum bibamus

Pulchrum merum Lyæi

Bibendo namque vinum

Aerumna dormit omnis.

Anteambulones Principis. togatullos
 illos, braccatosq; Iouis pullos. Plemecios,

Sczu-

Sczuckios. Skargas, Branicios, Minocios
& his similes Volupiae amasios, pleno mo-
dio verborum ex me salutabis. Equidem
beatos statuo tum quod

Ingenita stat nobilitatis in illis

Pulcher honos & digna suis natalibus ora
tum quod Deorum vitam viuunt, im-
munes à rationibus, Sine auro nitent, sine
semente metunt, sine labore seruiunt: De
his fortè Antiphanes apud Eubolum.

Βίος θεῶν γὰρ ἔστιν ὅταν ἔχῃς πόδεν

τ' ἀλλότρια δειπνῇν μὴ προσέχων λογίσμασι.

Vita Deorum enim est quando potes.
alienis vesci immunis à rationibus. Sed
garrum satis: quod vitium si amicus tol-
lit ab amico, facit amicum commodiorem
si tollerat, se efficit meliorem: Quæso te ob-
uias mihi litteras tuas mitte, plenas om-
nium rerum & opinionum, & cautionum,
ne qua parte impingam. Iterum Vale.
Datum Venetijs Idibus Octob. 1588.

STANISLAO

SVCHORZEVIO.

Epistola XXVIII.

QUIM miseriarum incredibilem,
 quas quæso te, mi frater, dolenti-
 bus oculis aspice: & omni tuo
 consilio, auxilio, studio, ope om-
 nium rerum succurre (est enim totum po-
 situm in te) aut certe effice, vt eo animo
 sim, quo is debeat esse, quæ Regni, patriæq;
 dignitas vehementer mouet. Res sunt
 inextricabiles: ἀνω ἡ κατὰ nostra vertun-
 tur omnia: nec quicquam adhuc accidit
 quod maioris consilij esset. Rex meus mi-
 hi præcipit, vt amplissimæ Legationis mu-
 nere apud Sixtum Pont. & Sanctam sedem
 Apostolicam perfungar, & eum cultum &
 obedientiam omni adhibita solemnitate
 in hoc Ecclesiastici imperij domicilio Ma-
 iestatis suæ nomine profitear, quæ Christ.
 Orthodoxi Reges, & Principes Christo
 præstare, & in auribus Rom. Pont. eius Vi-
 carij

carij profiteri cōsueuerunt. Habes *in oſtendit*
& adiuncta mandatorum exempla. De reliqua nostra cogitatione cognoſce, quæ eiufmodi eſt, vt inficiari nō queam, in hoc tam illuſtri Regis mei de me iudicio, valde acquieſcere. Sed cum ab omnibus vel naturæ, vel doctrinæ præſidijs, ad tantum munus cum laude ſuſtinendum ſimus imparati; magnam proſecto gubernationem tui conſilij, tuæque authoritatis hæc mea tempora deſiderant. Licet enim meū iam pridem fuerit, in Repub. atque in maximis rebus gerendis, & ſuſtinendis viuere, & nunc quoque omnia patriæ meæ præſtitiffe apud ſanctam Sedem hanc, & reliquos Italiæ Principes videor, quæ præſtare debuitis, qui eſſet eo quo ego ſum gradu, Regis Senatusque iudicio collocatus; fidem, ſtudium, diligentiam, patriæq; dulciſſimæ Charitatem: hæc tamen omnia cum eiufmodi ſint, quæ nemo eſt, qui ſuo Principi præſtare non debeat; in ea quæ mihi nouo conſilio decreta eſt legatione; illud præterea video; non mediocrem eſſe præſtadam prudentiam; induſtriam certe in toto genere ſingularem; quod ego poſſim aſſequi, nec ne, tu velim cogites: in tanta præſertim animi, & ingenij tenuitate quam noſti.

Sum

Sum igitur mente & animo valde perturbato. Huc accedit, quod in eo gerendo munere necesse est patriæ dignitatem, & decus, in istius præsertim Urbis oculis, eo cultu, & splendore sustinere, sicut ipsius gloria, & tanti Regis maiestas & amplitudo postulat: nos verò immanibus iacturis, & sumptibus exhausti, mediocrem hunc vite Statum vix tuemur. Plane itaque æstuo. Quamvis ut me tibi aperiā ego quidem adhuc laborabo munus ut effugiam. Scis quibus consilijs Magnum illum Regē Stephanum, cum idem mihi Niepolomicijs imperaret, de sententia deduxi. Stant illa omnia, & pondus, ut puto habebunt. Sed si qui imperant in sententia perstiterint: & nos ad hoc saxū voluēdum damnauerint, quomodo quæā sustinere, non habeo explicata consilia. Per tuos te amores rogo, per mihi perspectam in omni offitij genere humanitatem tuam, confer te ad eam curam, ut de omni meo Statu cogites, neque longas à me præces expectes. Nam si in tanta re, tamque necessaria verbis mihi opus est, ad te excitandum, nulla spes est, facturum te, quod volo, & quod oportet: posteaquā verba non inuenio quibus meam tibi explicem sollicitudinem: Genus est rogandi,

di, rogare non posse: Intuere me ipsum, & omni quapotes his meis temporibus ratione succurre. Manum admoue; & quia valde sollicitum vides, minus aliquanto me rogare putabis, quam tanta res postulat. Perge igitur de me ipso, & de meo isto tempore vt omnia cogites: & hæc quæ dico, non tanquã ex ore sed ex immo missa pectore accipias. Equidem tali in re libenter me ad tuos pedes abijcio. Ac ne forte noua Regis mandata, quæ metuo, imparatũ inueniãt, nescio quid his diebus meditatũ sum, quod Regis, & Regni nomine in illo sacro confessu perorarem: idque ad te pulueris adhuc, & festinationis plenum sine mora mitto, vt & ipse pro illa qua abundas ingenij elegantia quæ videbuntur desquãmes, & Regiæ potentiz ministris, quos nosti, corrigendum, & emendãdum exhibeas: ne quod verbum effluat, quod non habeat sapientem excusationẽ. Id igitur, si me amas omni tua cura & studio laborabis.

Res Gallicæ summis in angustijs versantur. Antea enim aris & focus imminebãt hominum egentium, & perditorum spes: isto verò tempore non aliud profecto agitur, nisi vtrum sit Gallia nec ne, & vt Gal-
lia

lia non Gallia; sed Galliarum tantum sit imago. Indigno scelere fortissimus Dux Guisus obtruncatus est. Pari crudelitate frater eius Cardinalis. Ea verò eade patrata, istiusmodi deinceps consilia Rex aggressus esse dicitur, ut iam non videatur crudelissimū eius facinus interfectio Guisij. Reliqua quæ consequentur cognosces.

*Polonia
modo telis
hor et
sequenti*

Regnum certe florentissimum in extrema timorem ruinæ adductum est. Vale,
Romæ 24. Decemb. 1588.

ORATIO.

STANISLAI RESCII

PRO PRAESTANDA SIX-
TO V. PONT. Sigismundi
Tertij Poloniæ Regis no-
mine obedientia.

Scripta sed non recitata

S I G I S M V N D V S.

DEI Gratia Rex Poloniæ poten-
tissimus, Regnorum Suetiæ, Go-
thiæ, Vandalia, hæres & designa-
tus successor. Magnus Dux Li-
thuania, Russiæ, Prussæ, Masouia, Sama-
gitia, Liunia, Filadia. Cum à teneris an-
nis in paterno suo Suetiæ Regno, cum la-
cte quod aiunt pientissime Reginæ matris
sue Catherine ita esset institutus, vt fidem
esse, nisi vnā non putaret: & quidquid
extra vnā fidem esset, non fidem sed per-
fidiam censeret: fidei porrò veritatisque
sedem

sedem in cathedra veritatis collocatam
 cathedram vero vnitatis, in hac ipsa æter-
 na Vrbe Roma, Diuino consilio fundatam
 constitutamque intelligeret: cui doctri-
 nam Christi Petrus Apostolorū Princeps,
 cū sanguine suo profudit: cui vas electionis
 Paulus Diuinis suis litteris salutem & gra-
 tiam à Domino præcatus est: quam vterq;
 Diuinis suis præceptis & institutis erudi-
 uit, atque ad omne fidei pietatisque mu-
 nus obeundum ita facilem & obsequentē
 inuenit, vt Orbe toto fides Rom. multo-
 rum vocibus percelebraretur: tanta cum
 pietatis & constantiæ laude, lubricæ atq;
 incertæ ætatis suę cursum, inter infestissi-
 mos Euangelij hostes, velut quoddam li-
 llium inter spinas moderatus est, vt à cultu
 Sanctissimę religionis, nec minis nec præ-
 cibus, nec blanditijs, sed ne proposito qui-
 dem amittendi Regni periculo dimoue-
 retur, nec ab istius sanctę Sedis vnitatem &
 societate, vllius linguę petulantia & pro-
 cacitate deterreri se pateretur, nec vllius
 præterea flagitij impuritate decus animi
 sui inquinaret. Quin potius datis ad eum,
 qui te proxime in hoc ipso Vicarij Chri-
 sti munere, & officio præcessit Greg. Pont.
 litteris annum agens 12. hanc quam dico
 animi

animi sui constantiam, & soliditatem non aperuit solum, sed etiam fore perpetuam promisit Maiorum suorum potentissimum Suetię Regum pietatem & religionem imitatus, qui vt Idolorum nefarios cultus extirparent, subiectos sibi populos, sub suauē Christi iugum subiungerent, sectas omnes Christianę pietati inimicas opprimerent: Christiani nominis fines proferrent, Apostolicę sedis huius authoritatem sartam, atque inuiolatam præstarent: nullam difficultatem pertimescendam, nulla non adeunda pericula, nullas vitę contentiones defugiendas existimauerunt. Argumēto sunt augustissima tépla per omnia Suetiæ Regna, Regio sumptu & magnificentia olim exædificata. Septem erecti Episcopatus, amplissimi redditus attributi, Septuaginta Monasteria à fundamentis erecta, vitę præsidij, aureis atque argenteis vasis, vestibulque sacris, ad omnem ornatum & splendorem instructa. Mille præterea & quingenta templa (Parrochiales vocant) excitata & dotata, Scythas indomitos prætereo, à cernicibus Christianis sæpè retractos. Taceo Scismate infames Moscos: eius quam sustines B. P. diuinę tuę potestatis & authoritatis hostes infelli-

mos: bello & armis repressos, Taceo singularem in hanc sanctam Sedem cultum, & obseruantiam Christierni, Daciæ, Suetiæ, Noruegiæ Regis singularem: & ab illo susceptam ab vltimo Septétrione longissimi & molestissimi itineris peregrinationem: vt ad beata SS. Apostolorum limina, Christi Vicarij, antecessoris tui, Sixti III. pedes exoscularetur. Non commemorabo Regni totius obedientiam incredibilem, illo præsertim tempore comprobata, cū Raymundus & Nicolaus Anglicus S. R. E. Cardinales, & Legati, deprauatos hominum mores, ad normam veræ pietatis, huius Sanctæ sedis auctoritate reuocarent: deque compressa & edomita cupiditate, clarissimam victoriam consequerentur.

Hæc enim omnia, etsi summa sint, & in arce, quod aiunt, totius laudis & commendationis poni possint, ego tamen imma terra relicta æternam in domum mente & animo euolabo, & ex ipsis beatorum sedibus diuina petam, ad istius familiæ commendationem testimonia, quæ diuinis tuis auribus puto fore gratissima.

S. Ericus Suetiæ Rex in maximis Regni sui copijs & opibus, eam vitæ rationem inierat, vt quamuis corpore in terris versaretur,

faretur , animo tamen in cœlo consistret .
 Fuit enim admirabili quadam & excellen-
 ti morum sancti tate, incredibili vitæ duri-
 tia, multis laboribus atque vigilijs, multis
 præcibus & lachrimis, flagrantissima rerû
 cælestium cupiditate, & tam ardenti Chri-
 stianæ charitatis, beneque faciendi studio
 inflammatus : vt cum in egenos & paupe-
 res Regni sui opes erogasset , legibus salu-
 taribus descripsisset, multas ad honorem
 Dei Ecclesias Regio cultu splendoreq; su-
 scitasset, census attribuisset, omni supelle-
 ctili instruxisset . (Summatim omnia pro-
 sequor P. B.) ea ad extremum consilia ag-
 gressus est, quæ nec aggredi possunt, nec
 audere consueuerunt nisi Reges . Vastissi-
 mos enim magnæ Finlandiæ populos ar-
 mis in suam potestatem, magno cum vitæ
 discrimine subactos, à nefando rerum ina-
 nissimorû cultu & veneratione abripuit ,
 & sub suaue Christi iugum, atq; sub istius
 sanctæ Sedis potestatem, & auctoritatem
 subiunxit : ad extremum etiam à teterri-
 mis pietatis, iustitiæque hostibus, ex insi-
 dijs oppressus, & spiculis confossus, non
 solum insignem illam Martirii coronam,
 sed eos etiam honores assecutus est, quos
 Ecclesia Dei hominibus in diuos relatis

decernere habereque consuevit.

Sancta verò Brigitta, Brigidis & Sifridis filia, Vlfonis Noriæ Principis cōiunx, è cuius Regia stirpe Sigismundo Regi nostro paternum genus ducitur, quis est in Ecclesiasticis annalibus adeo infans, & peregrinus, vt ignoret ardentissimum in illa virtutis, pietatis, Charitatis, abstinentiæ studium viguisse? Cum enim in Deo totam mentis aciem defixisset, ieiunio, cilicio, nuditate, peruigilio, omni asperitate vitæ errores compressisset, lachrymis, suspirijs, assiduis precibus, in possessionem diuini amoris inuasisset, opes Regias in agentium inopia subleuanda cōsumpsisset, cæterisq; sanctis actionibus, viā sibi in domū æternā muniuisset, Suetiæque suæ populis, vt per eadē vestigia graderentur, omnibus exemplis præluxisset: partem quandam pietatis, & sanctitatis existimans, in his locis vestigia posuisse, vbi steterunt pedes Domini Romam primum, inde Hierosolymam petijt, cæteraque loca sacra, sacris scripturis commendata peragrauit: inde verò in hanc ipsam Urbem reuersa, ad Beata SS. Apostolorum limina, Martyrumque memorias, & quidquid præterea memoriam diuinæ benignitatis renouare poterat, humiliter

militer & demisse prostrata, tantam in visceribus diuini amoris, magnitudinē concepit, vt existimatum sit, Dominum cum illa consilia sua communicauisse: mentemque illi suam aperuisse, & prophetico præterea donasse spiritu: ex quo consequens est, vt credamus non vulgari virtute, neq; mediocri dignitate, sed præstanti, & eximia, multisque modis admirāda extitisse, cum qua cœli, terræque Dominus sermones habuisse existimatus sit, quod in Augustissima Sancti Pauli Basilica, via Ostiensi accidisse memoratur.

Filiam præterea habuit castissimam, & sanctissimam Virginem Catherinam, per omnia matris suæ vestigia ad easdem laudes gradientem.

Dicerem de materna quoque maiestatis suæ stirpe, pace & armis celeberrima Iagellonum familia, quæ Regni Poloniae, & Magni Ducatus Lituaniae gubernacula p 200. fere continuos annos, iuste, fortiter, sapienter, & moderate administravit: sed hæc ante me sæpe dicta sunt, in hoc ipso loco, & verbis, & sententijs quibus vti solemus, cum quid diligentissime agimus. Illud attingam quod ea familia fidem Christianam in Lituaniam, longe lateque patē-

tem intulit, Regnum vniuersum in cultu, & obseruantia S. Sedis Apostolicæ retinuit, Scismaticos in ouile tuum B. P. irruētes, bello, & armis repressit: atque huius S. Sedis auctoritatem, & præsidium humiliter implorare coegit: quod & Leonis Pont. temporibus factum audiuius: & oculis ipse tuis P. B. ante paucos annos id ipsum vsurpasti, cum ad beatos Gregorij Pont. pedes, venerabundi prosternerētur.

Scytarum belluinam feritatem, qui soli propemodum contra Rom. Imperij potentiam, ea suscipere consilia ausi sunt, quæ reliquarum nationum fugisset, atq; reformidasset audacia, non solum repressit, sed etiam sæpissime fregit. Valachos, & Moldauos, in fidem, & clientellam Reg. Polo. solemnī iureiurando interposito, venire compulit. Insignem illam de septuaginta hostium millibus victoriam apud Grunwaldum reportauit. Liunioniam Regno adiunxit. Turcarum autem infesta Orbi Christiano arma, quis est, qui reformidanda non putet? Eorum tamen vim immanem, crudelesque conatus. Iagellonum Regum virtute, & potentia fractos, cum in Ruffia, tum in Valachia accepimus: ita vt Mahometes, Turcarum tyranus à Casimi-

ro Quarto; & Baiazetes à Ioanne Alberto Polo. Regibus pacem redimere amplissimis oblatismuneribus cogerentur: nec ullam deinceps vim machinari in patriæ perniciem attentarent.

Illud verò in qua laudis, & prædicationis parte ponemus? Quod Sigismundus Primus, Regnum Bohemię in fidem, & protectionem suam recipere propterea noluit, quod religionem putaret, hæreticis imperere.

Beatum quoque Casimirum castissimū, & pudicissimum adolescentem, hæc ipsa Jagello: familia nobis edidit, miraculis adhuc vsque tempora in Ciuitate Vilneñ. clarissimum: eius, cuius ad te nomine verba nunc facimus, Sigismundi III. Regis auui materni fratrem germanum: qui & ipse rationes omnes pronepotis sui, diuinę bonitati cōmendare non desinet, vt vtriusque Regni populi Maieſtatis sue opera, studio: labore, contentione, mente, & corpore esse possint quam beatissimi.

Auiam habuit Bonam Sfortiam, summi consilij, & industriæ Reginam. Ioannis Galeatii Sfortiæ Mediolaneñ. Ducis, & Isabelle Aragoniæ, quæ neptis fuit Alfonsi II. Neapol. Regis filiam, ex cuius stirpe, & ge-

nere, in hoc quoque tuo dignitatis, maiestatisque plenissimo Senatu, Viros Illustrissimos video Sfortiæ, & Arago. familiæ maiestatem, & ipso nomine, & omni reliqua ratione repræsentantes.

Matris quoque Reginæ Catherinæ constantiam, animique fortitudinem attingā quæ fidem matrimonij Ioanni Regi Sueciæ Serenissimo marito suo datam in perferēda, multarum ærumnarum societate forti, & excelsso animo comprobavit: nec ita libertatem, vitæque iucunditates charas habuit, ut à latere afflictis: coniugis, cum id illi liceret, miserrimo illius tempore, aulli se pateretur: & in quotidiana præterea, Christi perduellium hæreticorum consuetudine, mentis suæ firmitatem, & soliditatem Ecclesiæ Dei præstitit: iisdemque artibus, & disciplinis filij sui charissimi Sigismundi Regis pectus, ad omnes sustinendos, fruentium hæreticorum impetus omni adhibita diligentia, & instruxit & armavit, ut Annam alteram Diuini Samuelis, & alteram Blancham Sanctissimi viri Clodouej Galliæ Regis matrem diceres.

Annam Reginam pientiss: Regum Polono: neptem, proneptem, abneptem, filiam, sororem, Magni Stephani Regis coniugem

&

& Sigismundi Regis materteram charissimā non præteribo, omnia vitæ suæ tempora, inter orationes, & elemosinas: cæteraq; Christ. pietatis opera distribuentem, nec quidquam eorum prætermittentem, & apud Deum, & apud homines, ut Rege Sigismun. sororis suæ filio salvo, salva, & integra sint, tum in religionem, tum in Repub. omnia.

His itaque Regibus, imò his Martyribus & Confessoribus: imò his Apostolis & Virginibus, in hanc lucem editus Rex Sigismundus, narro vobis ò Sacræ Columnæ, plus ab illis pietatis quàm sanguinis accepit. Scriptæ sunt in cœlis Angelorum manibus persecutiones omnes, quas ab illis, quos prætereo quotidie sustinuit: cum ad cænas, & conciones Christi perduelliū Hæreticorum accedere detrectaret. Scripta sunt illa quoque Diuini adolescentis Diuina planè responsa, quæ Regni Suetiæ proceribus Regni amissionem denuntiantibus, si tibi Christi Vicario præstare se pergeret obsequētem, digno se, digno maioribus suis, animo, reddidit. Satiùs esse terrena quàm cœlestia regna deperdere. Fidem se Deo, & Ecclesiæ etiam si mundus rueret præstaturum. O germanam martyrum

rum sobolem, ò inter Confessores numerandum Principem, Passus est quicquid pati voluit. Amisit quicquid amittere decreuit. Ille ob amorem Ecclesiæ paratus erat Regnum perdere Suetiæ, & iam sub oculis Dei perdiderat, quia perdere decreuerat. Ecce bonus Dominus, qui sua relinquentibus centuplum in Euangelio promiserat, & Regnum illi Suetiæ conferuauit, & vt in Regem Poloniæ eligeretur, Electorum animis inspirauit: ad cuius capeffenda gubernacula, quemadmodum vocatus fuerit, quemadmodum, & peruenerit, consequens est vt dicamus: simul & illud ostēdamus, veterem illam, & eximiam Romanarum legionum in decernendis Romanorum Imperatoribus libertatem, & auctoritatem, in sola Polonorum Repub. & in Regni Legionibus resedisse. Tu P. B. Vosque Sacri Principes quod hucusque fecistis, animis adeste. Facit enim iste vester in me animorum oculorumque contuitus, vt mihi licere putem, orationis huius vela in ea explicanda ratione pandere, qua Reges Polo. eligi, atque designari consueuerunt.

Rege Stephano, ad Beatorum sedes, exitius corporis domicilio æternam in domum

mum euocato. At quò Rege? Quem tu sæ-
 pè B. P. diuino tuo iudicio, natum Ecclesię,
 natum Reipub. Christianę prædicabas, ar-
 mis acrem, litteris instructum, consilio
 promptum, manu fortem, in omni reliqua
 vitę ratione moderatum, bonis omnibus
 charissimum: Archiepiscopus Gnesnensis
 (is nunc est Stanislaus Karnkouius, iuuan-
 dę Ecclesię Dei cupidissimus antistes, &
 opertus, vt Scriptura loquitur, quasi pal-
 lio zeli) Legatus natus, Regni Polonię Pri-
 mas, & Primus Princeps, quem maiores no-
 stri, optimi, & sapientissimi viri, ob istius
 S. Sedis, à quo dignitatem accepit, reue-
 rentiam, & maiestatem, Principem in sua
 Repub. dignitatis, & authoritatis gradum
 tenere propterea voluerunt, vt Respubli-
 ca in omni rerum & temporum varietate,
 summa cum authoritate defensorem, &
 quasi quędam Orthodoxę fidei, rerumq;
 communium custodem haberet: cuius tu-
 tella, & præsidio conseruarentur ea omnia,
 quę diuinis, humanisque legibus, quę mo-
 ribus, quę maiorum institutis, & decretis
 continentur, ne cuiusquam effusę in om-
 ni intemperantia libidines, sese vnquam
 vel in religionem, vel in libertatem com-
 munem incitarent. Is itaque Archiepisco-
 pus

pus, datis ad singulas Regni Prouintias litteris, facit omnes de transitu Regis sui certiores: Episcopos, & reliquos Ordinis Ecclesiastici Principes, ad vota suscipienda, piasque preces pro Regni statu fundendas adhortatur. Palatinos verò, ij sunt Prouintiarum preſides, vt Satrapie quisque sue nobilitatem conuocet, consiliaque ineat: tum de pace domestica conseruanda, tum de tuendis chariss. patrie finibus. Nuntios preterea quasi quosdam Tribunos plebis, è medio fratrum cetu eligant; atque ad futuram omnium Regni Ordinum. Conuocationem cum mandatis, & transigendi auctoritate mittant; interim omnes in vniuersum, & armis, & animis instructi, pro salute patrie excubias agant.

Regni deinde Senatores, & Consiliarios viciniore, quã cellerimè potest conuocat; & ex illorum sententia tempus & locum assignat, in quo omnium Regni Ordinum Conuentus generalis, Conuocationem vocant, habeatur, Absentes & impeditos litteris appellat.

Ad diem Conuocationi dictam, Senatus frequens conuenit. In eo principem locum obtinent, & vtrumque Regij Solij latus occupant 2. Archiepiscopi 14. Episcopi Hos

30. Palatini consequuntur, quos Prouinciarum præfides diximus: & 70. Castellani, qui sunt arcium & Ciuitatum gubernatores; & designati præterea ab equestri ordine, in singulis Prouincijs Nuntij. Tum in commune de pace & bello, deque rebus communibus consulitur; Si quæ sunt Ciuium, inter Ciues odia, vel Repub. donantur. vel Senatus autoritate sopiuntur, Regni fines armantur; ac dies ad extremum, & locus assignatur, ad obeunda Generalia totius Regni Comitia, in quibus noui Regis electio celebretur.

Cum dies Comitiorum aduenit, tentoria finguntur, Senatotum subsellia, non in auro nitente Regia, crustatis distincta marmoribus, sed militarem in modum, in campis longe lateque patentibus, sole isto. Vistulaque inspectante, eriguntur: singulis Regni Prouintijs, singule stationes assignantur, castra, & acies, & currus, & tormenta, tanquam ad dimicationem instruuntur, tubarum clangore, tympanorum sonitu, tormentorum strepitu, equorum hinnitu, armorum fulgore, & terrore omnia miscentur; vt acres, Martijque milites, inter equitum peditumque copias, inter hastas, & Umbones, inter Clypeos, & galeas. In illo

illo, inquam, strepitu, fremituque armorum Regem sibi Martium querendum, eligendumque putarent. Inuocato deinde S. Spiritus auxilio, votis ad omnes diuinarum aras nuncupatis, & solemnibus factis sacrificijs, tua primùm B. P. mandata Legato referente audiuntur: Inde reliquorū externorum Principum Oratores quicūq; sunt admittuntur, Si quos Candidatos offerunt, singulorum singulę conditiones omni adhibita cautione perpenduntur; Quę quisque secum inferre in Regnum possit commoda, quę offerre incommoda, omnium ponderum, & rationum examine trutinantur: & cum omnes omnia, & animis prouisa & consilijs indagata habuerint, primo loco sententiam de Rege suam explicant Archiepiscopi, & Episcopi; inde Palatini & Castellani, inde Regni Cancellarij, & Marsalci, inde Equestris ordinis ex omnibus Prouintijs delecti Tribuni, idque faciunt non obscure, non dissimulante, non insidiosè, non tectis, & abditis verbis, ad eorum quos reprobant odium, & inuidiam declinandam: sed quod eximę libertatis, & hominum mente, & animo solutorum, nec cuiusquam, nisi eius quę eligunt, dominationi parentium, proprium

prium ac peculiare est, sic viuere : sic sentire , sicque loqui vt velis , apertissimè , & planissimè, quidquid de quoque Candidato sentiunt, in omnium astantium auribus & oculis profitentur; ac ita is demùm, Rex Polonię & Magnus Dux Lithuanie pronuntiatur , in quem aut omnes simul , excepto nemine , consentiunt ; quod in electione Christianiss. Regis Henrici apud Varsauiam factum est: vbi supra centum nobilissimùm equitum millia censebātur : aut maior , & armis animisque ardentior pars , quod in Stephano designando apud Andreiouiā nostram accidisse vidimus : aut valde paucis exceptis , quod hoc tempore in Sigismundi Regis electione apud Varsauiam contingit.

Electum Legatus vicissim tuus B. P. Regni-que Primas (videte iterum Illustrissimi Principes quam magnum honorē huic S. Sedi patria nostra habeat) sacro pallio, lucentique tyara amictus , erecto in omnium oculis Christi crucifixi simulachro , è loco eminentiori , inuocato Sanctissime Trinitatis augustissimo nomine, cōceptis, & solemnibus verbis , Regem Polonię & Mag. Ducem Lithuanie pronuntiat. Eius verò sermonem Regni Marschalcus (is est An-

Andreas Opaleriski, excelsi animi, & expediti consilij Senator) patrio sermone subsequitur, vniuersis Regni ordinibus Regis electi nomen denunciāns. Acclamatur ab omnibus. Amen. Signa dantur leticiæ. Itur ad Ecclesiam Archiepiscopo præeunte, aguntur Deo gratiæ. Conditiones scribuntur. Oratores ad euocandum, deducendumq; Regem electum designantur.

Huius electionis, ad eam quàm breuissimè perstrinxi rationem, cum primos in Suetia Nuntios Princeps Sigismundus accepisset, nulla effusi, intemperantisq; gaudij signa dedit: nulla consilia, quæ sola iuuentute geruntur, & viribus aggressus est: sed omnem animi sui vim, ad explorandam eius voluntatem conuertit, cuius sempiterno numine, Regna omnia de gente in gentem transferuntur: Hanc autem vt certius, atque liquidius cognosceret, ante omnia oratione, ieiunio, elemosina, vitæ errores expiandos putauit, ciboque cælesti, contra omnes inconsideratos impetus sese communiuit: & Serenissimi præterea Regis & patris sui, de recipiendo Regno voluntatem expectandam putauit.

Postquàm autem Regis Suetiæ parentis charissimi consensus, & approbatio accessit,

cessit, ea demum esse certissima diuinę vocationis argumenta statuens, voluntatem ipse quoque suam, ad capeſſenda Regni Polonię gubernacula adiunxit: ciboque vicissim cœlesti sese familiamque suam, muniens. Regio adhibito comitatu, instructa, & ornata 50. Nauium classe, non totis 24. horis, sinum Balticum, fœlicissima vsus nauigatione transmisit: & in amplissimo, atque opulentissimo Regni Polonię, Emporio Ciuitate Gedanensi, prima vestigia posuit. In Regiam deinde Ciuitatem Cracouię. à frequentissima totius Regni Nobilitate, & à 25. armatorum equitum millibus, introductus est, vbi ad venerandum altare S. Martyris, & Episcopi Stanislai prostratus, ex eiusdem Archiepiscopi, & Legati tui manibus, omnium Regni Ordinum, consensu, & approbatione accedente: Regni Polonię coronam, cæteraq; dignitatis, & potestatis insignia accepit, & accepta regendi, moderandique potestate, vti cæpit. Misso enim Ioanne Zamoscio Regni sui Cancellario, & supremo exercituum Duce, viro litteris, armis, omni consilio instructissimo, & singulari quodam animi moderatione, rebellium quorundam conatus fregit, æmulum, & in-

uidiorum consilia repræssit, quidquid ob-
sistebat, vel deleuit, vel in suam potesta-
tem redegit.

Et quia Christo soli, quæ in omni vita,
& libere, & libèter confiteri didicerat, cū
ipsam Regiæ dignitatis accessionem, tum
reliquos omnes tam belli, quam pacis pro-
gressus & successus, acceptos ferebat, nul-
lam moram interponendam putauit, quin
apud te Christi Vicarium gratianimi si-
gnificationem, verbis quoque testaretur,
animumque in te suum plenissimum pie-
tatis, & obseruantix declararet. Me igitur
misit, se Regnaque sua sub tutelam, & pa-
trocinium tuum subiunxit, Apostolicam
tuam benedictionem impertiri petiuit, in
tuaque se potestate, fore perpetuo promi-
sit, sciens ea demum Regna, & Imperia
esse fælicissima consueuisse, quæ tu pater-
na tua cura, & sollicitudine digna putas: &
ei cuius Vicarium agis quottidianis tuis
orationibus, & sacrificijs, & libenter, & stu-
diosè commendas.

In quo obeundo offitio, & si conscien-
tiæ suæ satisfecisse videretur: pietati ta-
men, & obseruantix suæ, satis esse factum
non putauit, nisi id ipsum, in hac quasi qua-
dam area, & statione religionis præsidium

in hoc inquam pleno maiestatis, & dignitatis confesu, quasi in omnium gentium ac nationum auribus, maiorum more profiteretur.

Quamobrem iterum atque iterum, vim omnem desiderij sui per me P. B. tibi isto quoque omnium angustissimo loco declarat, & aperit. Te verum I E S V Christi Vicarium verum Petri successorem non dubitanter agnoscit, tibi & huic S. Sedi, verè & ex animo, quam debet obedientiã præstat, ac defert: nomenque suum inter eos Reges, & Principes, abs te referri postulat, qui sunt, qui vnquam fuerunt, quique futuri sunt Orthodoxæ fidei acerrimi defensores, & propugnatores.

Tu vicissim facies, senex Sanctiss. vt supplici filio Apostolicam tuam benedictionem impartias, atque à diuina bonitate impetres, vt animum illius inuicto robore confirmet: ne vnquam mentis suæ studio cœlestia moliri in Regnis suis desinat, neue labatur & erret, aut difficultatem amplissimi gerendi muneris extimescat: tam cæteris quoque præsijs beneuolentissimo patre dignissimis subleuare non desines: vt totius Regni, religionisque status esse per tuam curam possit quam beatiffi-

mus, vt sicut vnus in Regno Regis dignitatem agnoscunt, ita vnus in Ecclesia Dei pastoris vocem, & auctoritatem agnoscāt, & in illius gubernatione salutis summam sitam putent.

Septingenti fere anni abierunt, ex quo sese Regnum Poloniae ad Orthodoxae fidei societatem adiunxit, nec vllō vnquā schismate, aut secessione constantiae suae cursum, interrupt. Non Berengarij, Non Bogomilij, non Petrobrusiani, non Albingen. non Valdeñ. non Hussitae, non aliae his similes Religionum omnium, Regumque, Legumque pestes, soliditatem eius labefactare potuerunt: vsque ad hanc infelicia nostra tempora, quibus illi (ò praesentis saeculi infamiam) nimis vicina Saxonia pestem Lutheranam afflauit. Facilius medicinam accipiunt mala recentia. Annis & vetustate corroborata, vltione, sectione, omni contentione vix sanantur.

Rex optimus, & est, & in officio se futurum pollicetur: omniaque pro religione summa, tum in Polonia, tū in Suetia quotidie meditatur, Regni Senatus sapientissimis consilijs abundat, Episcopi & auctoritate, & omni virtutis genere, excellunt; Ordo Equestris ad omnia moderatis

deratis consilijs flectitur .

Reliquæ etiam Regni rationes non magno adhuc interuallo , à maiorum temporibus & moribus recesserunt , Vitæ præsidia parata, Libertatis possessio dulcissima, Regis Imperium moderatum, Magistratus auctoritas circumscripta . Legum seueritas temperata, Iudicium integritas incorrupta . Distrahendarum controuersiarum ratio expedita . Libertas in dicendis sententijs impunita: Scælerum animaduersio moderata . Verborum lenocinia suspecta, Ambitionis studia languida, Pecuniæ sitis moderata, Pactorum & conuentorum fides maxima, Amicorum inter amicos consensio fidissima, Ciuium inter ciues, odia nunquam sempiterna, Minus prompta in adulationes ingenia : Simultates remissæ . Voluptates languidæ . Bona fide redditur in gratiam. Ars non arte, sed simplicitate vincitur, coniurationis, prodicionis, veneni, nomina prodigij loco ducuntur. Tributi, Fisci, Portorij, Vectigaliū vocabula, eques adhuc Polonus ignorat. Priuatorum facultates, & copiæ, libidini Principum minus obnoxia . Populi in vniuersum natura fortes, armis nati, & simplicis veritatis amici: qui filios etiam suos vt gloriam malint

quam vitam nec aliud præterea docere cõ-
 fueuerunt, quod discendum esset iacenti-
 bus. In omnes porro, Christi crucis inimi-
 cos armatis, & ardentibus animis ita in-
 citati, vt cum de reliquis rebus acerbo
 odio, sæpe dimicent, in hac vna sola re,
 summa secum animorum consensione con-
 spirent: nec vllam aliam magis piam, ma-
 gisque deuotam ferri licentiam arbitran-
 tur, quam latus Paganorum fodere.

Ducenta ex omni Regno nobilissimorũ
 equitum millia castris, armis, equis, ani-
 mis, ad Regni Religionisque defensionem
 instructa, cum opus est in acie recensentur,
 Sueta bello pectora, scientiæ Mauor-
 tiæ expertissima, aspra magistra vulne-
 rum, tota in cruorem prona, solam sua
 nobilitate dignam arbitrantia castris, &
 armis partam paratamque gloriam.

Age igitur B. Pater, ita te Deus ille, cu-
 ius personam in terris sustines quam diu-
 tissime, & quam fœlicissime Ecclesiæ præ-
 esse suæ velit, consilia expedi, manum ad-
 moue, nullam medicinæ facultatem præ-
 termitte, vt isto quem diximus, non omni-
 no deplorato rerum & rationum statu, ea
 omnia tela retusa, compressaque consilia
 videamus, quæ ad eum euertendum hostis
 huma-

humani generis direxit. Fiat te Pont. qđ aliquando fieri necesse est. Addatur hoc decus Polo. annalibus, vt in eis olim legatur, pestilētissimas hæreses, & quicquid est de religionis sanctitate detractum, & gliscentes Ciuium inter Ciues dissensiones. Sixti V. Pont. autoritate disiectas, dissipatas, extinctas, exterminatas extitisse. Signetur hoc præcipuo titulo tui Pont. memoria, vt si quis olim hæresis euerforē, pacis & ocij, & tranquillitatis auctorem in patria nostra nominet Sixtum V. Pont. intelligat.

Benefitium hoc non solis Polo : tribues P. B. sed illius magnitudo, ad totius Occidentis salutem, & tranquillitatem redundabit, cum hoc Regnum Septemtrionis ocellum, tantarumque gentium, & populorum propugnaculum; ad agendas pro reliquo Orbe Christiano excubias, diuino consilio constitutum, & ad sustinendos ferocissimarum nationum impetus oppositum Turcas truces dico, Scythas immanes, & infames Schismate Moschos, Christianę fidei sempiternum exitium quotidie mediantes, Apostolica tua auctoritate, potestate consilio præsidio, ope omnium rerum iuuandum, fouendum, augendum, ornan-

dumque susceperis.

Hoc à te Rex Sigismundus. Hoc Anna Regina pientissima, hoc Regni Ordines omnes, hoc innumerati Suetiæ. Gotthiæ, Vandalæ populi, hoc totus cum septemtrione Occidens, à tua benignitate, & clementia, & sperant, & expectant, vota que pro tua salute quotidiana suscipient, ut tibi det Dominus vitam; quam mereris, & conseruet animum quem dedit. Dixi.

STANISLAO SVCHORZEVIO,

Epistola. XXIX.

V verò mihi non tuæ solum Urbanitatis & elegantiae, sed illius etiam oblitus esse videris. quod Silentio Amyclæ perierunt: ita mihi Cyclopicam & doliarem induisse vitam videris, post tuum ex comitijs reditum: ut Ranam Seriphiam dicerem, ni mortuos boues, qui viuos incursant homines pertimescerem. Amabo te, amoris illa vincula quæ nos inter nos obstrinxerunt, nondum

dum Herculeanum puta; aut si fortè ean-
 dem tædet tundere incudem, saltem huma-
 nitatis officium esse cogita ἀντιπελαγρεῖν: id
 enim quoque licebit tibi ita præstare, ut
 canis è Nilo. Si verò videtur hoc tempo-
 re in nos illud Polycratis quadrare. Fuere
 quondam strenui Milesij, tum & illud. Dio-
 nysius Corynthis. Id quidem ita esse nos ipsi
 fateamur necesse est: periere enim in no-
 bis illa omnia, quæ amabas: cum videris,
 spirantem mortuum putabis. Cæterum il-
 lud nescire non potes: quod etiam Corcho
 rus inter olera: quominus tibi licebit, sa-
 lem & mensam nostram præterire, ne ollæ
 amicitiam hucusque coluisse videre.
 Corneam te fibram esse puto, quam flecte-
 re difficile est, Penelopes enim telam te-
 xerem: sed cum te sciam ex ovo prodijisse,
 aurcum stare in Olympia cupio: alioquin
 existimem necesse est, vnguium te criniūq;
 præsegmina commingere, aut eodem nos
 quo Iouis Sandalium loco locare & ordi-
 ne. Quæso te meminisse velis Νεοὺς φούλους
 ποίων, ἢ παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. aut certè in-
 ter nos ἀσπονδὸς πόλεμους recrudescet, id si
 fiet, senties crede mihi, quòd totus Echi-
 nus asper, quòdque telum quandoque meū
 cuspide acuta est. Sed me reprimo, ne nos

Grati
 refer-
 re.

Nouos
 ami-
 cos fa-
 ciēs ve-
 terum
 ne obli-
 uisca-
 ris.

in

Sineſe
dere
bellū.

in nugis agere velle Tragædias putes. Res patriæ noſtræ, Mandrabuli, vt video, more ſuccedunt. Laureum bacu'um geſtant, qui ſænum habent in cornu. Digni proſectò quibus & præfigatur Ni noſter Athlas, qui vobiſcum iſthic eſt, excubias ageret in patria, molemque ruentem ſuſtineret, producerent illis & ſcapheli immunitatem. Nūc autem vt video, ſuniculum fugiunt miniatum. Spero etiam fore, vt in eas oras aliquādo deportentur, vbi cerui cornua abijciunt. Nam Indus Elephantus, hand curat culicem. O vitam noſtram vino ſimillimā.

Cum
parum
ſuper-
eſt in
acerū
verſi-
tur.

ὅταν ἢ τὸ λοιπὸν μικρὸν. ὅξος γίγεται. Sed pax. Meus quid abs te afferat Kolacius expecto. Viſum eſt hoc mihi ad multa quadrare, vt cum ipſe per inualetudinem non poſſem: de illo Andreouiam ad obuiam itionem mittendo conſilium caperem. Non eſt credibile quā lucem fugiam. Valeāt recta, vera, honeſta, conſilia, deuorandum eſſe video, quod dudum circumrodo. Quare aduola ad nos eo animo, vt nos ames, & te amari ſcias. Te ſi habebo, reliqua per me omnia pedibus trahantur, licebit niſi forte timeas, ne Saturnum te faciam, & nouus Iupiter te dem in vincla. ſed & hæc coram agemus. Vultum certè tuum videre cupe-
rem,

rem, cum hæc legeris . Mira me esse mira-
beris ad litigandum alacritate . Acueram
me nescio quomodo ad exagitandum hoc
tuum silentium . Durum est, cum quid do-
let, inulsa loqui: nil nisi la serculos. Sefamū,
papaueremque, triticum, & fractas nutes.
vt Plautus loquitur pertendi: si hoc quoq;
reprehenderis, non ferestacitum. Sed ista
etiam ambulationibus compitalicijs refer-
uemus . Iam enim extabescit dies . Vale.
Craccouiæ Kal. Octob. 1587.

SYLVIO ANTONIANO

SACRI CARDINVM COLLEGII

SECRETARIO.

Epistola. XXX.

IL miſerius iſto meo miſerrimo
tempore. Sylui, nil in omni tua
vidiſſe te puto dirius. Fortunæ
ademptæ. Vita vix relicta. Vitæ
fortunarumque fautor & autor Rex Ste-
phanus abiit, vno me relicto ſine re, ſine
ſpe, ſine ſede, mortuum ſpirantem vide-
res. Sit nomen Domini ſempiternis ſæcū-
lorum

lorum ætatibus benedictum. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est. Sit nomen Domini benedictum. Abs te interim peto, per Hosij quem in oculis ferre consueuisti memoriam (in me enim quæ amasti omnia perierunt) vt Illustrissimo & laudatissimo Cardinali Veronensi, qui nobis hodie veteris sanctitatis imaginem in omnibus vitæ studijs repræsentat, cultum & obseruantiam meam denuncies, verbis quibus vti solemus, cum quid diligentissimè agimus. Ego enim ita langueo, vt istiusmodi officijs obeundis minimè sim adhuc idoneus. Vita ipsa vitalis esse mihi non videtur. immò verò non ob aliud mihi relictā vitam puto, quàm vt præbeat sensum materiamque malis: quorum ego acerbitatem, etsi lectione lenire contendam rerum à Sanctissimo Cardinali Boromeo gestarum, eam tamen vis doloris obturbat, hūc porrò lachrymæ consequuntur, quas quantum possum teneo. Sed adhuc pares non sumus.

Te etiam atque etiam peto & quæso, cū cordis tui sanguinē per lachrymas ex oculis defluētes Domino sacrificaueris, vt Reicij quoq; peccatoris meminisse velis,

ut ipsius ante ipsum moriantur vitia. Vita
 Hosiana citò prodibit. Puto futurum, ut
 sitim legendi tuam expleas. Bene vale,
 nos quod facis ama, nec amare desine. Ex
 ædibus Cæsianis. Idib Ianua. 1587.

*Neue literarum pudeat qui viderit illas
 De lachrymis factas, sentiat esse meis.*

SIMONI SIMONIDAE POETAE LAVREATO.

Epistola XXXI.

QUOD me litteris tuis appellasti,
 amoris tui in me argumentum
 est, in quo valde acquiesco. Socolo
 uio vero nostro plurimum sanè
 debeo, quòd tibi fidem fecerit, me ingenij
 tui elegantiam, non vulgari illo more, sed
 præcipua quadam ratione admirari, quæ
 viris in aliquo laudis genere præstantissi-
 mis solet adhiberi; quod tu humanitati
 meæ cum tribuis, ego, tibi debitum hono-
 rem puto, magis etiam incendis, ut me
 etiam atque etiam ad te amandum acuã.

Iosepho

Iosepho tuo nihil vidi castius. Diuo Stanislao nil maturius. Aelinopea nil vehementius. Hos ego tuos factus, cum ita valde suscipiam, quo animo esse me putabis, in tam pulchræ prolis parentem? Quo sum scilicet. Sed verborum lenocinia mittamus. Tu me tibi velim semper esse putes in omni officij genere addictissimum. Non fallam opinionem tuâ. De profligato procellipedum, vt ait, Scytarum exercitu, egimus in Vrbe Deo gratias. Non esse tamen Russiam tuam sine metu audio, ne pedem iterum volucris itu turbinis in morem referant: nouisque cladibus terram magnanimum Roxiadum, Septentrionumq; ocellum, vt recte quidem vocas, inuoluant. Sed idem nos vicissim Deus defendet, si fixam in illo spem nostram habuerimus: & à vijs nostris pessimis conuersi, omnem mentis aciem, in studio rerum diuinarum collocatam conseruauerimus. Dabit etiam Zamoscida, sicut antea dedit, catum, vt ais: cor, pectus adamantina firmitate munitum, robur capax laborum, mentem consilij sultam fidelibus

magnū
enim
pericu
lū im
bellē
virtutē
nō ad
mitit.

ὁ μέγας δὲ κίνδυνος

πρὸς ἀναλκην οὗ φῶς

ταλαμβένει

qui

qui à ceruicibus charissimæ patriæ vim barbarorum immanem furiasque Saracenas auertet. Odium etiam imbelli æui, & rigentis ferri amorem, iuuentuti Polonæ tribuet, vt ne cruorem tuens fuscum horreat, sed crudelibus efferra studiis, diuinorum honorum strages vindicet, nec abnuat Cadauerum

Referre pacem Christianam

Pristinam magnis cumulis redemptam

(vide an tua legerim) idque nos sperare, & expectare iubet, cum ipsius Regis pietas omnium vocibus percelebrata, tum ea quam verissime prædicas, quamque vniuersa patria liquidissime perspexit Zamoscij altitudo.

Porro quæ mihi destinasti, quæque adhuc parturis: vtinam citò parias. Narro tibi Simonidæ. Ad oculos sitientes venient. Interim ad beatorum cineres vota faciã, vt tibi det Dominus vitam quam mereris, & conseruet animum quem dedit: huic porro adiungat, vt tuus Pyndarus loquitur μελιτόεσσαν ὀνδρίαν. Vale. Nos ama, nec amare desine. Dat. Romæ 28. Martij 1590.

Mellitâ tranquillitatem.

STANISLAO SOCOLOVIO.

Epistola XXXII.

CHRISOLECTRUM collo alligatum, mederi, febribus, capitisque morbis, illis adhuc sæculis Callistratus tradidit, quæ è vicina rerum causas, & origines scire, videreque potuerunt. Phactontis fabulam, fabulam putemus. Sophocles certe, quod in Poeta Principe loco Athenis nato, magnæ vitæ fama, & tanta gravitate cothurni vix ferèdum Plinius putat, è lachrymis auium Melleagrum deflentium nasci Chrisolectrum credebat. Theophrastus, & Philemon fossilem materiam opinatur. Demonstratus ex vrina lyncumbestiarum, mare, fuluum, fœmina candidum prouenire arbitratur. Sothacus, Brittamicarum arborum, quas Electudas vocant gumen. Pitheas concreti maris purgamentum. Nicias

cias succum solarium radiorum opinatur. Plinius porrò in rebus naturæ tam Lynceus,quàm & talpa, ex arboribus piceï generis medullam defluentem, siue rigore, siue tepore, siue mari durefcere existimat. Alij aliud. Miram vetustatis ἀφαιαν. Sed vere dixit ille. Naturam secreta sua multa, reuelanda reseruasse posteris. Narro tibi itaque Socoloui, Chrisolectrum lacrymas esse, cum ipsarum fruticum, & arborum, tum omnium Baltici maris, non solùm accolarum, sed immanium etiam belluarum. Quid flent, ait? Battum, siue Baltù, vel vt Iornandes habet, Baltorum familiã Vesegotorum Principem, Aumalorum æmulam, quos solos sui victores Roma mirata est, monstorum domitorem, imbellibus viris in prædam oras istas reliquisse, Pannoniæque potius quàm sibi suæ stirpis Battù Regem edidisse, de quo Strabo memorat. Quid præterea? Quod post multa sæcula, Stephanù Battorù, magnum de magna stirpe germen, illù, inquam, vt tu summo vsus consilio decreuisti, plus q̃ Regem plus q̃ Imperat. plus quam Sacerdotem in auiti maris littore, ex improuiso quasi rediuuium oblatum, videre deinceps posse subitò desijt. Flent itaque Socoloui Bat-

torum suum, hæc quæ diximus omnia, & flebunt dum ἀμαζαν Triones trahent: aut Vrsa lambet Vrlam.

Sed quid verbis opus est. Mitto rerum testimonia. Globos immanes duratarum à frigore lacrymarum. Grati sat scio hospitis limen ingredientur, vbi nullius rei maior sitis, quam quæ Battoris Regis memoriam, vel animo, vel oculis repræsentat.

Qui tibi non Regis, sed vice patris erat.

Si præterea κεφαλαλίαν mitigauerint, in celo sum, & Calistratum hominem putabo. Sed vide quæ consequuntur, & nos garrere non putes: Vt nos suarum lacrymarum, & quærimoniæ consortes & socios, hæc in quibus calamum intingimus Baltica litora habeant, ἀποδα καὶ ἀχειρον reddiderunt. Spirantem mortuum diceres, nisi quod citò fore puto, vt volumus.

Ego his diebus Lemitijs cum Ioãne Hosio Cardinalis fratre germano vixi, quem si quis senem Abrahamicum dixerit, vere dixerit, ætate maturum, pietate religiosum, conscientia securum, mēte benignum, corpore sanum, vita parum, moribus castum, filijs venerandum, vicinis gratum, amicis charum, re sua familiari succincta & sufficienti contentum, dulcissima pace gaudentem,

tem, nec sibi nec suis molestum: Senectutē
 90. placidissime ferentem, pauperum ama-
 torem, & mortis memorem. Summa est, vi-
 su, & aspectu iustum. Vfus eo viro sum, &
 hospite simul, & morum magistro. Qua
 mea voluptate tu cogitabis. Henricus
 Semplavius Confrater charissimus Vena-
 bula mittit, conficiendorum in Bienci-
 ciano Apolline tuo fasianorum, quos illi
 Deorum immortalium Venatores, Macie-
 iouij, Zebrzydouij, Minscij, Lesnouolscij,
 Volscij, in tuas sæpè mensas importare
 consueuerunt. Bene valebis, nos amare
 non desines, & salute multa, quos ad latus
 habebis *συνδυνασὶς* imperties. Datum apud
 Ecclesiam Varmien. 16. Cal. Octob. 1591.

STANISLAO SVCHORZEVIO.

Epistola XXXIII.

ACIAM tibi placuisse non mi-
 ror, quæ multis ante sæculis pla-
 cuit, non illi solum magnorum
 Aumulorum æmulo Balto, siue

Battoro Nissegotico; sed ipsorum etiam Romanorum Imperatori Traiano Dacico, qui in tanta Orbis vastitate, nisi & Dacis imperaret, Cæsarem se non putabat. Battus vero siue Baltus, ut habet Iornandes, Dacici soli vbertate amenitateque illectus, solo suo nomine huic quod tua legens, ad teque scribens prospecto, Baltico mari relicto, Regni sedem in Daciã transferre, quàm in Vasta dominari Gottia maluit, tanto sui in his Trionibus relicto desiderio, ut non ipsos tantum sinus Baltici accolat, sed immanes etiam huius Ponti belluas, & ipsas etiam arbores Electrides appellant, multis lacrymis orbitatem suã complorasse, qui de rebus magnis maiora loquuntur, perhibere non dubitauerint: quæ deinceps siue æstu, siue mari concretæ, duratæque, gemmæ spetiem, tanta perspicuitate commendabilem induerunt: ut Romanorum matronæ, cum Deæ vellent è cœlo delapsæ videri, in aures parare, crinibusque Chrisolectrum intexere, non solum ornamento, sed etiam laudi gloriæque duxerint. Nero certe ludis suis Neronianis quos sumptu incredibili Romano populo edidit. Proscenia, Epistillia, Velaria, Intercolumina, Scænas, Orchestras, pulpi-

pulpitos , Theatrales , gladiatoralesque confessus , Chrisoleōtro exornauerat , ne præcipuum quoddam ornamentum tantæ celebritati defuisse videretur. Quid quod & arma , & Libitina , totusque vnus diei apparatus ex succino? Plinius testis. Quāto putas in pretio fuit , in illo confessu & Theatro , in quo *χθόνα δατέοντο* . *Ζδς ἡ ἀθάνατος* . terram partiebantur Iupiter & immortales : sed hæc mittamus , quæ tuis digittis magis numerata tenes.

Reditum ex Dacia gratulor. Id quoque non nisi Philosophi est mediocria malle , quam summa , ne robur animi vitæ commoditatibus elumbetur.

De arcula , quod sæpè , deq; denario scribo , ne mirere , Cui immunifico scis quod cantari solet.

Quod habes , ne habeas , & illud quod nunc non habes habeas malum.

Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati , nec alteri . Quod enim nuper misisti , commessum , vt ait ille , expotum , exutum , elotum in balneis , piscator , pistor abstulit , Lanij , coquique . Confit citò quicquid mittis , quam si tu obijcias formicis papauerem . Scis moris nostri cursum . Qui Lesbonici apud Plautum . Postquam co-

medit rem, post rationem putat. Hunc tu sæpè scio desquamare voluisti, sed nobis quoque cornea fibra est. Placet & suus Aetioپی nigror, suaque Tantalο sitis. Nī tutores dederis, magnam prodigentiam videbis. οὐκ ἔραμαι, ait Lyricorum Princeps πολὺ ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατὰ κρυψαίε ἔχειν, ἀλλ' ἔοντων. εὐ τε παθεῖν. καὶ ἀκοῦσαι φίλους ἐξαρκέων. Non cupio multas in ædibus diuitias absconditas habere. Sed ex ijs quæ adsunt bona percipere, & bene audire, amicis subueniens.

Subuenire enim primā, bene audire, secunda fœlicitas. Vale. Datum apud Ecclesiam Varmiensē in Electriferi prospectu Baltici. Calen. Decemb. 1591.

THOMAE TRETERO SANCTAE MARIAE

TRANSTYBERINAE

Canonico . Regio

Secretario .

Epistola XXXIV.

RE C T E tu quidem doles. Tretere
re charissime, quod rarò nobis
scripseris. Magnum enim, ut
scholæ loquuntur, supereroga-
tionis opus omittis, cum tuis litteris con-
solari desinis. hominem extorrem, proie-
ctum, podagris centum oppressum, cen-
tumque chyragris, cui si quam potes vim
remediorum offerres, non ut doleo, do-
lerem.

Nos his à peste ita circumsepti sumus, ut
reliquus tamen sit consistendi, euadendiq;
locus. Sed me mea, nunquam non comita-
tur pestis, nusquam non mecum oberrat.
Nullibi gentium non esse Podagrico licet.

Siue septem superbos pede teram colles,
 siue septem frigidos oculis tuear Triones,
 Vmbra me mea sequitur & podagra. Illa
 tamen innocentior suis contenta tenebris.
 Hæc omninò barbarica Gethica, Scythi-
 ca, Vlmea verberatissima, flagris digna,
 cui iamdudum dicam scriberem, atque ad
 neruos, crucesq; cõpedesq; cathenas, car-
 ceres, numellas, pedicas, boias, postularẽ,
 si prætorem inuenirem. Quid enim aliud
 optes, quidisti limosæ, & ipsius violatrici
 naturæ cupias podagræ, quæ viuos homi-
 nes videri facit mortuos; quæ membra ho-
 minis ad vsum necessarię flexionis à natu-
 ra laxata, inodosum marmoreumq; rigo-
 rem, ita constringit, vt integris, & cõstan-
 tibus membris, membrorum mensura, de-
 corq; pereat, minoresq; fiant articuli, qui-
 bus nil subtractum cernitur. Mirabile cru-
 delitatis exemplum. Corpus viuũ est, nec
 mouetur. Passio videtur abscedere, & æger
 non desinit ægrotare, ligat solutos, cõtra-
 hit neruos, & decrescere facit corpora, quę
 nulla sunt mutilatione trũcata. Detestan-
 da planè vincula, quæ semel captum noue-
 runt constringere, non nouerunt dissolue-
 re, nec audet iterum sanitas intrare, vbi fe-
 rox ista humani generis debellatrix, vt re-

At Romanorum Rex Theotahadus noster
 loquitur, mēbra cœpit occupare. Viuam
 Podagrici mortem, aut vitam mortuā di-
 xeris, sanitatem passibilem, & passionem
 insanabilem. Hunc opto inuadat, qui sani-
 tatem Podagram putat. An quia vitā pro-
 ducit? Tanto crudelior quod nullum malo
 modum statuit, quod ad senectam in solam
 pœnam viuacem pertrahit. Non illi quip-
 pe magis crudeles qui volentes viuere oc-
 cidunt. Quā qui mori volentes non sinunt.
 Genus vitæ miserrimum, & vitam odisse, &
 mori nō posse. Misero si flere non licet, ma-
 gis flendum est, ait ille. Quid est Podagri-
 co viuere? quod in equuleo pendere, quod
 in pristino, quod in naufragio, quod in car-
 cere agere. Non affert mortem Podagra,
 sed optare facit, non occidit, sed per præ-
 rupta, & confragrosa trahit ad mortem.
 Vno ictu carnifex vitam eripit, ista singu-
 lis membris singulas mortes offert. Hodie
 pedem truncat, cras manum, inde digitū,
 inde cubitum, inde genua, inde brachia,
 inde neruos, inde articulos, per multas
 mortes ad vnam raptamur mortem. Funus
 quodammodo nostrum ante mortem no-
 stram cernimus. Videro cui viuenti libeat
 mortua mēbra portare; nil in numero de-
 si de-

affectu
res
grā

siderare, & necessario ministerio carere. Novum superbix genus, gemmas intercuitaneas gestare, & crustata marmora per articulos numerare. Bellū profectò quoddam est irreconciliabile, naturæ, & Podagræ: quod natura rectum formavit, Podagra deformat, quod ipsa deformat, irata natura non sanat. Viderint quid dicāt, qui ad aquas Borniceas, ad fontes Enganeos, ad calentes Enariæ arenas, ad Baianas fornaces, aut Puteolana littora, ad campos Phlegreos pro sanitate remittunt, vbi sudores à vaporibus prouocantur dulciter anhelī, vbi fumiferi globi surgunt leniter molesti, vbi sine quercu & flamma perpetuus calor operatur. Deliciis isti cupiunt, Baianorum littorum proprijs, vim doloris ex armare, non munere sanitatis expleri. Profectò necessario dicendum est, aut Podagram iras suas isto sæculo intendisse, aut naturam in despectum Podagræ, pristinam vim suā remisisse; vercor ne accepta à Medicis mercede, vt habeant perpetuò quos semper curent, nunquam sanent; in omniumq; illis serantur, in omnium & metantur agris compendia. Quid enim isti sciāt, quid inueniant, quod ne ipsi quidem huius artis Dij scire, inuenireq; potuerunt?

nisi

nisi forte dicamus imberbem Apollinem ex Medico Deum factum, non esse dignatum podagræ medicinam quærere, quam in cœlo non timebat: aut Aesculapium aurea ammissa barba, barbæ potius reficiendæ, quam Podagræ sanandæ curam habuisse. Quid quod ne cultores quidem eorûm fidem illis in hoc genere habuerunt? Varro testatur Seruium Clodium Equitem Romanum, magnitudine doloris podagrici coactum, veneno crura, post quæsitâ apud Deos, & homines medicinam perunxisse: & postea omni tam sensu quam dolore in ea parte corporis caruisse. Non possum suantum illum, quid enim à Romanis petamus? cum domestica suppetant exempla, Suetiæ, Gotiæque Principem non sapere dicere, qui nullum salubrius Podagræ remedium inuenit, quam quod, vt Olaus loquitur, à solatio colloquio optimorû hominum accipiebat. Equidem irascor quandoque. Nescio cui, sed tamen irascor, vix non his ipsis in quibus iam consenesco litteris, quòd auaritiam, iram, luxuriam, ambitionem sanare tamen docuerint, Podagram non docuerint. O quam nunc præstaret in agello nostro Bucouienti, bigas potius cornutas, sculponeato sequi, aut
media

media cantando ludere posse via? quam
prætextato in his vitæ miserijs, & articu-
lorum euiscerationibus in quibus viuo vi-
uere. Si gradientem videres, Poeta est di-
ceres

Hexametrum gradient, Pentametrumq; facit.
Sed quærimonias mittamus. Tamest su-
peruacaneum insanabili indignari Podag-
ræ, quam est calamitosum, & sine reme-
dio malum odisse fœicem.

Ferunt olim Græculum quendam Rei-
pub. suæ oculos optasse erutos, ne suorum
ciuium inter ciues distractionem videret.
Ego vel propterea lumbos defractus Po-
dagræ cuperem, ne cætum Apollinis Mu-
sarumque inuadere possit amatores. Ocu-
los relinquerem, vt otiosos ab occupatis,
cucurbitas à turdis, saperdas à coperdis
internosceret, seque sotiam illis solis ad-
iungeret, qui nil consumunt nisi diem; iux-
ta illud non illepidum poema, cuius hoc
initium

Filia desidiæ, & languentis filia somni

Quæ procerū penetras fœda Podagra lares.

Ipete socordes & amantes otia Reges.

Plus dico. Si mori mecum, si eodem tegi
Podagra potest lapide, iugulum præbeo.
Moriatur, vel sic perire melius, quàm isti
nodosæ

nodosa Dominę tributaria semper circũ-
ferre capita.

Est satius (ait ille) atri ditis operiri umbris

Quam immedicabili morbo agitari

Re nulla ita cito . ac morte pellitur dolor.

Nam si moram mors fecerit , marmur ex
homine Podagra faciet. Saxa falce meter,
quæ membra putabat. Sed tu me Martis
pullum subito factum miraberis, quem Mi
neruæ putabas ancillularium. Durum cre-
de mihi, vt quod dolet, non doleat. Equidẽ
iste me primus omnium morbus docuit,
quod etiam viuere sit fortiter facere, Nisi
quandõque cornicula Capitolina recrea-
ret, forte iam funus ipsi nostrum videre-
mus

Nuper Tarpeio quæ sedit culmine cornix

Est bene non potuit dicere . dixit erit

Aula nostra, Vlyssęã, Visliciam vulgus ap-
pellat, (vrbis nosti amplitudinem) seces-
sit, vbi pestem vicina depascentem fuge-
ret, Vlyssis forte exemplum secuta: qui cũ
irata Veneris furoribus multum esset ter-
ris iactatus, & alto, per Pontum tandem &
Borysthenem, vt habet Forcatulus Gallus
in libello, Fœ ix Polonia inscripto, in oras
Sarmaticas delapsus, ad Nidæ pallustria
littora, m̃dulum inuenit, in quo illi (ò fœ-
lices

littora

lices terras) ne irati quidem nocere Dijs possent, Ciuitatem excitauit, deque suo nomine Vlysseam appellauit: sicut Calypsus eius socius paulo longius Occidentē versus progressus de suo Calissia: & Achilles ad Ponti littora, Achilleam. Sed ista tu tuis digitis magis numerata tenes. Res ita claræ sunt, vt nec latentes possint latere personas.

Iam de reliqua nostra cogitatione cognosce. Si veneris in patriam, vt promittis, vtque volumus, cum ego diem magis aureum putabo, quam ille fuit, quo Nero Theridatem Armeniorum Regem in aureo theatro excepit. Centum tibi Iopeana canam, centumque triumphos. Tu oua Olympionica, tu oua Pithonica, tu omnia. Quid agis? Gallum quoque mensæ tuæ, & auferem, assamque litabo bnbalam, Sarmaticum te subito factum miraberis Aesculapium.

Amigos omnes Urbanos, præcipuè verò illa Orbis Christiani lumina, Urbanissimè nominatimque Salutabis. Latinum Latinium, Fuluium Vrsinum, Toletū, Ciacconum, Magium, Belarminum, Tucium, Bètium, Baronium, Syluium Antonianum, Thomam, Talpam, Iuuenalem, Cabrerā,

Vof-

Vossium Ephremi diligentissimum inter-
 pretem. Sed & illos curarum dolorumq;
 nostrorum hilarissimos interpellatores.
 Orpheicos nostri sæculi Amphiones. Sotū
 Suauicanentem, Ioannem Baptistam, mul-
 ta in omni arte Musica sine oculis viden-
 tem, & Annibalem Stabili commensalem
 charissimū: quos vt sic amem auctor Var-
 ro gentilium doctissimus: qui Musicam ef-
 se profitetur Podagræ certissimam medi-
 cinam; sicut & Theophrastus Scyathicæ,
 cuius ego nullam esse auctoritatem, non
 audeo dicere; sed isto nostro sæculo muta-
 tus rerum ordo est, sede nil propria iacet:
 Mugire enim potius nostri nos dolores,
 aut bouatim boare deformiter, quam tre-
 mulo faciunt reddere cantiones gutture.
 Risum quoque mihi quia falsum probaui
 Plinius mouet, referens ex Hostanis cuius-
 dam sententia vrinam, cuique suam in pe-
 dem matutinis horis instillatam malo au-
 xiliari. Crede mihi, vitam istam non acce-
 pisset, nisi data fuisset nescienti. Vita non
 vita vbi nil superest quod speres. Reculas
 nostras, sed maximè Hosiana Aduersaria
 custodię tuæ etiam atque etiam commen-
 data putabis. Res gestas magni Hosij æreis
 abs te tabulis incisas, fac vt aliquando in
 lucem

lucem hominum productas, cum adiuncto
poemate videamus. Cupio te quam diu-
tissimè ἐπιπαλαζέειν; Σὸς εἶμι, καὶ σὺ ἔμους Datum
Andreouix Hilarium diebus 1590.

STANISLAVS

S V C H O R Z E V I V S

STANISLAO RESCIO.

Epistola XXXV.

IT A-ne te Italia hominem, sed
quem hominem humanitatis, &
Vrbanitatis parentem citò im-
mutauit: atque acerbiores ef-
fecit, vt mihi tui per quàm cupidissimo
minas iactes, vngulas intendas? Crucem
etiam, licet modo merito: causæ meæ bo-
nitas seipsam tuebitur, & me tacente pro
se loquitur. Dicit Colacius alumnus tuus,
quis in culpa hæreat. Vidit ipse non modò
vestigia, sed cubilia negligentix horum,
qui omninò deberent esse vigilantissimi.
Sed ea est conditio horum temporum: Cu-
piebamus equidem, vt post tot exantlatos
labores, post tot terrarum, & regionum
emen-

emensa spatia, ad nos redires & optata
 perfrueris quiete, sed ita illi cuius arbi-
 trio omnia stant, caduntque, visum est, ut à
 meta ad carceres redires. Vide quid ha-
 beant utilitatis tuæ litteræ, tua studia, do-
 ctrina & prudentia; libero & quieto tibi
 esse non licet, cum nobis qui indocti, incul-
 ti, ac imperiti sumus libeat pro voto ex
 animi sententia vivere: sed nos inglorij, &
 ex horum numero, quorum memoriam &
 nomen sepulchrum obruet, erimus, tibi ve-
 rò maxima, & præclara reposita sunt præ-
 mia, qui patriam iuueris, pacem, & opta-
 tam quietem studio, & industria tua nobis
 omnibus reddideris. Tuas nuper in Regni
 Senatu lectas, industriæque tuæ publicum
 datum testimonium audiui. In omniū ore
 est, quòd ita rem gesseris apud Sixtū Pont.
 ut nos nec bellum timere, nec ab honesta
 cum Austrijs pace abhorrere ostenderes.
 Apud Venetos quoque, & Magnum He-
 truriæ Ducem omnia te summa cum digni-
 tate egisse, qui ex Italia redeunt nostræ
 gentis homines deprædicant. Non te er-
 go deprimat hoc quod sustines legationis
 onus. Te indies maior fias. Sed sus Miner-
 uam. Nos hic corradendi, tu isthic erogan-
 di denarij curam habebis.

Quæ in publicis, & priuatis rebus agantur, accipies ex eodem Colacio, Longum enim esset omnia recensere. Et ille is est, qui longè melius omnia persequetur. Vale. Mecouiz 1590.

STANISLAO

SVCHORZE VIO.

Epistola. XXXVI.

ERIERAM nisi perijssem, ita mihi sapientia tua necessaria visa est, in explicandis Nauarriciën. Reipub. rationibus; quas non ita pridem inspexi. Nec enim errores Oeconomiz vetustate corroboratos, vel obseruare potui, nisi vim ingenij adhiberem, quæ mihi non vnus olei, & lucernæ operam, sed horribili diligentia, vigilantiaque opus habere videbatur: vel meliorem earum causam, statumque facere poteram, nisi me tibi ad pedes abiectû, tuis itineribus eo duceres, quo peruenisti, sed obsecro te, ne plausum sybilum putes.

Quid

Quid enim inesse artificij in Villulæ nostræ simplicitate potest? Plane sine vlla exceptione tibi dico, consilium mihi tuum defuit, quo minus in arcem Reip. Nauaricæ. inuaderemus. Totus sine te tetrus in tenebris iacui, Non animus fuit, non consiliū, non diligentia: quin suppenitet ignavia: quod tibi, cum coram id nō licet, quo nil fuisset iucundius: per litteras tamen aperiendum putavi. Mirabiles crede mihi vtilitates præbebis in omni genere, vel studiorum, vel negotiorum meorum, vel eius in qua pedem adhuc non posui Oeconomix rationibus, ad me si veneris: sed tamen te malo propter humanitatem, & hilaritatem tuam, quam propter vsum meū. Quamobrem ad me ad 4. Noñ. Nauaricos aduola, Omnia habebō, si te habebō. Hæc vna me sola in hoc rei familiaris naufragio tabula delectabit, si accureris. Adhiberem perspectam tibi obiurgationem nostram, Utinam valeret ad celeritatem aduentus tui. Sed me reprimo.

Quis (enim) legem dat amantibus?

Maior lex, amor est sibi

De nostris æmulis, taceo, periculosum est de ijs scribere, qui possunt perscribere. Nam cui plus licet: quam par est:

plus vult quam licet. Vale. Ex amantissimo
rure Nauaricensi 1588.

STANISLAO CARNKOVIO

Archiepiscopo Gnesnensi, Regni
Poloniæ Primati. Primoq;
Principi.

Epistola XXXVII.

TENERE me non possum, quin
animum Illust. D. V. exosculer,
plenum pietatis, & eius, quæ esse
propria Deo amabilium Episco-
porum, pro custodia Christiani gregis ex-
cubantium consuevit, curæ vigilantæque
pastoralis: quam Illust. D. V. in ijs quæ pro-
ximè præcesserunt Varssauicn. comitijs,
pro Regni Religionisque salute adhibuit,
magna cum laude fortis, & excelsi animi,
atq;

atque eo quod sustinet Archiepiscopi, & Primatis munere, & offitio dignissimi.

Plena est Vrbs sermonibus hominum, quam præclara consilia susceperit, quos conatus adhibuerit, vt afflictam, & conuulneratam ordinis Ecclesiastici dignitatē, aduersus omnem licentiam, iniuriam, mendacium, violentiā, aduersus furiosos Evangelicorum, scilicet, impetus, illos non hominum, sed belli ciuilis vultus tueretur: atque defenderet: ac reliquorum etiam, quos in præsidijs Reipub. Deus collocatui voluntates, ad ea tandem audenda, & suscipienda consilia inflammaret, quibus perfici possit, vt maiorum nostrorum essemus quam simillimi: qui constanti sua in Deum pietate, erga ministros eius, & sacerdotes reuerentia, erga Reges suos cultu, & obseruantia, erga leges patrias obedientia, Regni Poloniæ gloriam, ad eum quem videmus dignitatis, & amplitudinis gradum extulerūt, Legi & eam Epistolam quam Illust. D. V. Serenissimo Suetiæ Regi scripsit: optimis consilijs, & Apostolica libertate abundantem, Equidē in eas Illust. D. V. laudes Sanct. sua non ita pridem erupit, vt non obscure ferret, si eadem pietate Deum, & hanc Sanctam sedem reliqui

omnes Reges colerent, quæ in Serenissimo Rege nostro Sigismundo elucescit, si eadē libertate, animique magnitudines omnes Orthodoxi Episcopi pro Christi gloria, & Ecclesiæ conseruatione laborarent: quæ Illust. D. V. cum reliquis collegis suis in his Comitijs laborauit: cito fore vt eius Babylonis rudera, & parietinas, his ipsis oculis nostris cerneremus, quam Christi Regūque perduelles in charissima patria (ò turpem notam temporum nostrorum) excitare occeperunt. Nihil est Illustrissime Domine, timidius malitia, Vmbram fumi metuit: & ad omnem folij strepitum perhorrescit, Sacerdos autem Christi Euangelium tenens, & præcepta Dei custodiēs, non solum Hæreticis, quos leporibus timidiore vocat Athanasius, sed ipsis legionibus Diabolorū omnium formidabilis est: eosq; sicut aureus loquitur Chrysostomus, vt passeris ligat, & constringit: Id ita esse & superiorum temporum exempla, & hæc quæ diximus Comitiorum acta ostendunt: in quibus statim vt se Regni Primas aperuit, vt viuificam crucem erexit, vt sese nil timere nisi Deum, nil sperare nisi à Deo ostendit, vt reliqui Episcopi dulce sibi fore periculum pro Christo, & patria professi

fessi sunt, illico truces illi vultus Euangeli-
 corum, ferrum, flammamq; spirantes ocu-
 li, (talem cuiusdam vultum illo ipso tem-
 pore inspexi cum Illustriss. D. V. Regio ca-
 piti Regni Coronam ad altare Dei impo-
 neret) conciderunt, quos nisi quidam non
 κερῖς, sed κερῖς δουλοῦντες subleuassent, qui-
 bus mentem præcor meliorem, forte sem-
 piternis deinceps tenebris latuissēt: Quis
 scit an ad cor reuersi cum Osea non dixis-
 sent. Vadam, & reuertar ad virum meum
 priorem, quia bene mihi erat, tunc magis
 quàm nunc. Sed nondum tamen abiit hu-
 ius consilij tempus. Et hoc inter felicità-
 tes est, superasse quod speres. Magnus esse
 mihi in causam ingressus factus videtur,
 quod hæretici iam tandem videant se, à
 Christi Sacerdotibus non timeri. Cæterum
 & ex ea Synodo quam Illust. D. V. medita-
 tur, magnam vim consiliorum, & remedio-
 rum expectamus. O Hosi si viueres, ò si vi-
 ueres Hosi Zelantissime: quibus tu oculis
 istam fratrum tuorum Episcoporum con-
 stantiam intuerere. Multo profecto magis
 hoc tempore diceres, quod olim consue-
 ueras, nō fuisse tempus vllum in patria no-
 stra, quod simul haberet Episcopos, & pie-
 tate, & eruditione, præstantiores: atque

Nō Do-
 mino
 sed tē-
 pori
 seruiē-
 tes.

est hoc ipsum cuius aerem haurimus: & maiora quotidie ab illorum studio, & feruore expectares. Sed ego longior sum quàm me fore putavi. Illud tamen repetam, Sicut meum aperire, & vim in te cultus incredibilem, obseruantiaq; meæ magnitudinem intueri tibi liceret, iudicares profecto, Princeps Illustrissime, hominis in hominem nullum vnquam maius, nullum ardentius studium extitisse.

De negotio Canonizationis (vt vocāt) B. Hyacinti qualis per me sit factus ingressus, tum apud S. D. N. tum in augustissima S. R. E. Card. Congregatione; quamque multa ad causam parata iam habeamus, scripsi antea Illust. D. V. Hoc addo datum iam esse Prothonotarijs Apostolicis negotium reuidendi, examinandique processus, Adiunctus ad eā curam est R. D. Bianchetus Rotæ Auditor. Illust. D. V. obseruantissimus. Quòd si præterea frequentioribus litteris tum ipsa Regia Maiestas, tum Illust. D. V. negotium vrserit, puto fore omnia vt volumus. Credat mihi Illust. D. V. quod magno ea res futura est, patriæ nostræ & ornamento, & emolumento. Ego vero vota facere non desinam, vt tu Domine mi Reuerendissime *Ελογίαν*, sicut ait ille

ἡρωτικῆς, φέρειν γῆρας δ' ὀδυμον ἐς τελευτάν. Dat.
Romæ 22. Iulij 1589.

FOELICI HERBVRO
DE FVLSTIN EQVITI
POLONO.

Epistola XXXVIII.

MAGNAM mihi voluptatem, Herburte, Florétinæ tuæ litteræ attulerunt, scriptæ verbis humanitate, blandicijs, quibus uti solemus cum quem ardentissimè amamus. Ego vero & tuum iam animum in quotidiana nostra consuetudine viderā, & meo sum ipse testis, sed tamen incredibile est, quam me ad omnem hilaritatem, in vrbanis meis occupationibus, quas nosti, beneuolentiæ tuæ memoria excitauit, quam ut mihi perpetuam esse velis, abs te peto.

Quod verò vitæ nostræ studia, & quotidianas pro patria contentiones, pleno modio verborum dilaudas. Narro tibi Herburte, quod non bonam causam suscepisti. Nam si me tua beneuolētia ob eas laudes

di-

dignum putas, quibus non abundo, nō me profecto sed alium pro me diligis, si non quod sum sed quod non sum diligis; nisi fortasse præstantiam, & magnitudinem nostram in eo statuas, quod nostram agnoscerimus paruitatem. Id si facis vehementer acquiesco. Nimia enim, ait ille, magnitudo, suam cognoscere paruitatem.

Quod verò cœnulas quoque nostras diuini Platonis cœnulis comparas, argumento est non magnas fuisse mensę nostrę reliquias; aut te sæpè egregie in crastinum esuriisse. Iouis hospitalis uixisses. Is enim inemptos plerumque cibos, post quos non erant lauandæ manus, & prætia; semessaq; obsonia in suis conuiujs apponebat.

Hæc tibi (ait ille) brumali gaudentia frigore rapa.

Quæ damus in cœlo Romulus esse solet.

Tu verò, animæ mi, nimis in nos dulcis es nimisque liberaliter χρῦσσέα χαλκίων reprehendis; nec vlla adhuc hominis nimium memores, nimiumque grati signa prætermittis, in quo genere, si ad vltimas vsque terras, tui esse similis perrexeris; non recusato quò minus nobis vani coniectoris notas titulosq; appingas. Quoniam autē gloriosis consilijs delectari te video, & ex optimis litteris, in quibus cum laude versatus

Aure⁹
arijs.

es . hunc præcipuè fructum quærere , quo
 iuuari patria in omni rerum varietate pos-
 sit ; non quæo prætermittere quin te magis
 etiam ad eam quam abundas benemeren-
 di cupiditatem excitem ; vt ætatem tuam
 nullis temeritatibus offeras , vt vitæ confi-
 lia nulla suscipias , quæ sola adolescentia
 geruntur , & viribus ; sed potius quotidie
 cogites , quem esse Herburtum deceat , te-
 cumque ipse certes , te acuas , & ijsdem iti-
 neribus , ad easdem laudes contendas , qui-
 bus maiores illi tui viri in omni laudis ge-
 nere præstantissimi . Pater Charissimus ,
 quem Parisijs , Patruus sapientissimus , quæ
 in Sacro Concilio Tridentino , Regis per-
 sonam magna cum laude sustinentem , &
 Hosio meo charissimum , noueram : quibus
 denique affinis tuus Exercituum Dux Za-
 moscius (vir ille horribili vigilantia , ce-
 leritate , sagacitate , prudentia , cui propè
 soli patriæ tranquillitatem debemus) orbẽ
 vniuersum Christianum impleuerunt : in
 quo te Herburte , confido vt volumus , vtq;
 oportet laboraturum : Ego verò omni tibi
 asseueratione affirmo , quod mihi credas
 velim , nulla in re malle me , quàm in te
 amando constans , & esse , & videri , & eam
 fortunam quæcunque est tua , meam ducere .

re. Vale & scribere ne pigrescere, vel quicquid in buccam venerit, nec omnino dubites, ego meo prorsus sum pectori. Mihi quod crederis sumes ubi posueris. Roma 15. Iulij 1589.

FOELICI HERBVETO DE FVLSTIN.

Epistola XXXIX.

E ego, Herburte, vnum esse hominem puto quem Charites, quas Gentilitas Deas appellat, suis muneribus affecerunt. Tiberim trāstisti, Danubium superasti, ad Tyræ, & Boristenis littora vestigium posuisti, neque tamen adhuc ad Leteum flumē peruenisti; neque brumæ asperitate obduruisti, quam in re vim incredibilem tuæ in nos voluntatis perspicio; quam aluei nulli impedire, nulli montes retardare, nullæ sylvæ implicare, nullæ niues constringere, nulla cœli intemperies aut viarum impedimenta deartuare: vt ita dicam, potuerunt, quo minus te nobis in eam quam vo-
lu-

Iumus partem aperires; & hic est vnus & præcipuus eorum laborum & litterarum fructus, in quibus ego te magna cum laude versatum perspexi. Quod si extrema primis contexueris, nec de amore scribendique diligentia quidquam remiseris, te ego perfectò in Psaumide Camarineo Oda quarta notatum putabo, quæ sic canit.

Φύονται δὲ, καὶ νέοις
 Ἐν ἀνδράσι πολιαί
 Θαμὰ, καὶ παρὰ τὸν αἰλικίαν
 Ἐοικότα χρόνον.

*Nascunt autem & iuuenibus
 In viris crebro
 Cani etiam propter ætates
 Congruum tempus.*

Occurrit, & aliud, sed Passaricianum, quod prætereo. Amabo te Herburte, vides quàm blande, ne te laboris magnitudine frangi finas, æquè tibi semper curæ sit, vt æreus Mars, ita lenis Calliope: id si feceris, inter paucos te annumerabo, quibus de ingratitude victoria chorealē hymnum cantare decreuimus. Sed hæc tu fortassis vt es minimè mucosis naribus, inter κολακείας numerabis; quas Arpinas ille verborum faber, non procul à scelere abesse existimauit. Hæc itaque missa, quæ sunt agen-

agēda faciamus, Litteras tuas 6. Nouemb. datas in Ploſti rure tuo paterno pridie Nonas Ianuarij accepi. Heri vero Illuſtriſſimi Domini Cancellarij verbis ſyxti Pōtifiſci quæ voluiſtis propoſui, cuius de quaque re, qui ſenſus fuerint, quævē mihi data reſponſa ipſi Domino Cancellario copioſe perſcribo, vnde rem totam cognoſces. Quod verò admones vt reſponſum ad litteras de ferenda cōtra hoſtes Chriſti Cruces ope extorqueam: ita à me res acta eſt, vt non dubitem reſponſum in manus veſtras perueniſſe. Intemperantiorem eſſe me fateor in hoc cupiditatis genere, vt omnia vigilantiffimi Dūcis, & aſſinis tui mandata ex hauriam, imò vero laborem, non laborem puto, eius cauſa ſuſceptum cuſus labore fieri quotidie videmus, ne patria noſtra laboret: Sed hæc quoque proūntialia nunc mittamus.

Gallia tua planè Scythico ſtrepitu fremituque laborat. Armis perſtrepunt omnia; non amplius amabilibus conuiuijs onuſti ſunt vici.

Ἰταὺοὶ καὶ ὅττι οἱ φλέγονται.

Puerilibus perſtrepentes hymnis.

Qui Galliam norāt, qui norunt, hiſiam Gallia non Gallia, ſed Gallia videtur ima-

go; illo præsertim ita crudeliter obtruncato Duce fortissimo Guilio, de quo rectè scripsit qui scripsit.

Cuius sit petis hæc imago . Cuius

Casu Gallia . Gallia est imago

Regulus Nauarræ apud Turones hæret. Studia nobilitatis omni artificio comparat, externum militem aduocat, & cum ex infecta Germania nouem equitum peditumque millia Lotaringos montes superarent à Lotaringo Principe partim deleti, partim dissipati feruntur, quæ clades eum cursum consiliorum retardauit quæ Nauarreus sequebatur. Deum illi Regno propitium præcamur .

De me verò, Herburte, nunquam ne laborabis? Nonne ego te abeuntē obsecraui resecrauique, vt nobis has quas gerimus compedes demendas cures, quas equidem isto loco vix iam, ac ne vix quidem sustinemus, ita multa nomina fecimus: sed hic quoque artificium tuum timeo, ne nobis grandia nomina gratuleris qui nomen tibi celebre rebus fortiter, ac præclare gestis parare cœloque inferre decreuisti: sed, crede mihi tundere ego te, & obtundere litterarum crebritate non desinam, dum perfeceris, vt nobis aut de labore dema-

tur,

tur, aut ad sumptum addatur. Interim curabis vt melettissimis tuis commendat ionibus, beneuolentiam Illustrissimi Domini Cancellarij conserues, & in gratiam Magnifici Domini Capitanei Præmislien ponas, & Illust. maironæ matris tuæ studium augeas. Bene vale Romæ 8. Idus Ianuarij 1590.

FOELICI HERBVRTO
DE FVLSTINEQVITI
POLONO.

Epistola XXXX.

NEGLIGENTIAM miram Tabel-
lariorum, Semel ne, me putas,
Cancellario viro Illustrissimo
scripsisse? Nosti credo intempe-
rantio rem me esse in hoc cupiditatis ge-
nere consueuisse, vt omne meum studium,
& industriam ijs omnibus re, & veritate
comprobē, qui ipsi summa cum industria
rebus in magnis vixerunt. Illustrissimo ve-
rò Cancellario fortissimo, & vigilantissi-
mo patrię propugnatori ita valde, nihil vt
ma-

magis: Scripsi, & scribo, Herburte Fœlicissime: & scriberem etiam sæpius, si aures sitientes inuenirem, quicquid in buccam nobis veniret audire: At isti fasces quæq; sustinetis scæptra, & quotidianæ pro Republica contentiones.

*Non sum tam stupidius merentur hercle
Accessum timidum, recepta verba
Et frontem pueri genuq; serui.*

Hoc etiam tempore iterata litterarum exemplaria mitto, verba rebus vt comprohem, & miniatum fugiam funiculum, quo notare noster Imperator militū ignauiam consuevit.

Quod Epistolæ breuitatem excusas, in eam id partem acciperem, quasi non habeas, quo nostrum hoc exilium, & eas, quæ quotidie mordent molestias consolere: nèue id ipsum commemorando, & meum augeas dolorem, & facias etiam tibi: nisi Bonouitium rus paternum in quo natus es ad Epistolæ calcem annotasses. Nunc autem non miror te in eo loco vitæ pestem fugere, in quo vitam accepisti: nisi fortè non esse vitæ pestem putas, hoc quod multi magno habent in honore scribendi artificium: Id si facis, eo ego te hodie liberabo errore: ne hæc quoque mihi dies è

manibus elapsa, sine beneficio habeat. Mitto quæ in hoc genere ante annos aliquot pro oblatum oculum lusimus. Cum legeris per illas ipsas fenestras deiicias licebit, quæ tibi legenti lumen ministrabunt. Non enim in arce si sapiens ponenda putabis. Nisi forte existimes, sicut faciem plerumque existimari decentiorem, in qua næuus aliquis inesset, ita hæc nostra eo venustiora, quæ næuis pleniora: Romæ quid agatur quæris, Quod olim. Adhuc mures molas lingunt, frena feles ferunt. Cupio te teipso maiorem quotidie evadere: prope diemque videre. Vtinam citius, quam timeo. Romæ nonis Augusti 1590.

SIXTVS PP. V.

SIGISMVND O III.

POLONIAE REGI.

Epistola XL.

HARRISSIMÆ in Christo fili noster, Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius Stanislaus Rescius qui munere

nere sibi commisso apud nos, & hanc Sanctam Sedem pro Maiestate tua laudabiliter perfunctus est, ad te reditum iam pareret: licet eum hic apud nos esse, si maiestas tua ita voluisset, optauissemus: non modo viro bonitate, & pietate ornato ad te redeunti, nostræ & Apostolicæ benedictionis munus impertiri: sed litteras paternæ in eum voluntatis testes sibi ad te dare volumus. Ea enim fide, ac diligentia ab eo tempore, quo in laudatissimi primum Cardinalis Hosij familiaritate fuit: tum in ijs quæ deinceps Regum suorum nomine sustinuit muneribus, ac demum in tuis negotijs in huius Urbis conspectu usus est, ut nobis singularem in illis suscipiendis integritatem, & summam in conficiendis solertiam præstitisse, his litteris nostris nostris notum omnibus, & tibi præsertim fieri voluerimus. Itaque cum illum, ea morum probitate, modestia, & erga te, tuasque res fide præditum cognouerimus, & nostra, tuaque gratia, propterea dignum putauerimus, eum tibi diligenter, & studiose commendamus. Quicquid igitur officij nostri causa in Rescium contuleris, in nos te contulisse existimabimus. Hominem interea tibi fidelem, prudentem, & modestum be-

neficijs deuincies, qui magno tibi fructui,
 & honori, summa nostra cum voluptate
 omni tempore erit. Nonnulla ille cū Ma-
 iestate tua de nostra eximia in te, & in Re-
 gnum tuum voluntate coram colloque-
 tur, quæ à nobis dicta esse cēseri cupimus.
 Interea Deus Regiam Maiestatem tuam,
 ac tuas ditiones cœlestis gratiæ fauore
 protegat, ac tueatur. Datum Romæ in
 Monte Quirinali sub annulo Piscatoris,
 die 21. Iulij. 1590. Pontificatus nostri
 Anno sexto.

IOANNI DEMETRIO
 SOLISKOVSKI
 ARCHIEPISCOPO

Leopolieñ.

Epistola XLI.

IRAM Epistolæ suauitatem,
 quam tu (cum humili humilis
 Christi loquor discipulo) Reue-
 rendissime Domine pridie Idus
 Martij

Martij Leopoli dedisti, ego Romę ipso quo ingressus sum patroni nostri S. Stanislai die accepi. Meros amores nuntiabat; in quibus cum ego semper acquieuerim, factum est vt gaudio quodam incredibili diffluerem. Cum enim tu me amas serue Dei, noui qui me amat, quia qui in te habitat roui. Equidem molestias omnes omnium incommodissimi itineris (podagram pratero nec verba nec medicos timentem) si non abstulerunt, certe tamen obturbarunt, vitam vt minus acerbam putarem: etiam si iam pridem esse mihi vitalis deflerit; Quid enim esse Rescio vitale sine Hosio potest? quoniam certe magis adhuc quam istum aerem spiro, & hoc solo nomine, beate me vixisse puto, quod cum Hosio vixerim. Eo porro ad beatorum sedes translato prorsus non video, cui me bono hæc mea vita reseruat: Vt pietatem discam? Hosius mortuus est. Vt in oculis hominum viuam? Stephanus mortuus est. Vt Reip. profim? Ego mortuus sum. Sed quærimonia mittamus, quæ eiusmodi causam habent, vt nec tempus, quod πάντων πατήρ existimatur, nec consilium, plagam acceptam sanare posse videatur. Quod Spongiam, Ministromachiam, cæteraq; nostras pro

Ecclesia Dei contentiones pleno medio verborum dilaudas, in eam id partem accipio, vt non laudari me, sed offitij vocationisque admoueri existimem. Non enim qualis sum, sed qualem esse velles, qualemque oportet, ettingis. In quo quidem studio, vt laborem, dabo operam; nec dimittam istam curam: suscipiam etiam omnem actionem, ne panem in Ecclesia Dei comedisse videar otiosus: etiamsi quantum adhuc perfeceri vehementer me poenitet. Non enim quæ magnis viris placeant confici, nisi per hominem & peritum, & diligentem possunt. Mihi verò & defuit hucusque & adhuc opera deest: quæ non modo tempus, sed etiam animum ab omni cura vacuum desiderat: idque ita esse experior: quod in summo meo studio nil tamen adhuc affecutus videor, quod in arce poni possit, aut saltem bonorum sit neruorum; sed quia cessator esse nunquam potui, narro tibi, quod octauum iam annum verfor in Atheismis, & Phalarismis Euangelicorum colligendis, & conscribendis: id autem est, in eorum perfidia, & sceleratè factis ob oculos hominum ponendis, qui Deo, qui Christo, qui Christi Vicario qui legitimæ potestati, qui legibus, Regibus

omnibus sanctitatibus bellum nefarium intulerunt. Quam lucubratinnuculam multi putant instar speculi futuram, in quo cōscientiarum maculas & videant homines erroribus inquinati, & horreant. Utinam autem tuis possemus ire itineribus, qui nullum vnquam nisi in Christi mandatis vestigium posuisti, eodem nos peruenturos consideremus. Iam verò non ignoras, quam esse soleant infructuosæ eorum cogitationes, qui in foro, curiaque versantur; in qua vitæ fortunas, & sua omnia consumunt, & diem; quem nisi mihi legationes eripuissent, eorum iussu susceptæ, quibus obedire iubet Apostolus, extremam operi manum impositam gauderemus. De pomi miraculo obstupui: Ipsi quoq; Pontifici rem repræsentavi, cum in Vrbe tuas redderem, scit Dominus, quos ad cor rei reuocat nouitate. Alteras porrò statim, vt Neapolim veni Reuerendissimo Domino Archiepiscopo reddidi, qui quam est, magis esse tuus non potest. Eius responsum quod ad me hodie Puteolis transmisit his adiunxi: Reliqua sic habent vt volumus. Vis Podagræ remittit, Baiarum forte, & Puteolani, & Vesuuij, quem ad te scribens prospicio, & Pusilippi amœnitate ad

humanitatem reuocata. Sit Dominus per omnia benedictus in sæcula, & te Domine mi Reuerendissime in Ecclesia Dei laborantem seruet quam diutissimè incolumem. Et si Rescium amas, vel potius quia amas, obsecro te, cum ad altare Dei steteris, aut in cubilibus tuis, cordis tui Sanguinem per lachrymas ex oculis defluentes Domino sacrificaueris, Rescij peccatoris meminisse velis. Vt ipsius ante ipsum moriantur vitia. Datum Neapoli Vrbe omnium, quas Europæ orbis ocellus aspicit, amœnissimâ, Ad v. kalend. Iulij 1592.

IOANNI BAPTISTAE

FICLERIO SERENISS:

BAVARIAE PRINCIP:

CONSILIARIO.

Epistola XXXXIII.

VM in familiaritate laudatissimi Cardinalis Hosij viuerem, qui tuos conatus, & labores pro Ecclesia Dei susceptos, & amabat plurimum, & in omni suo sermone commẽdabat,

dabat, in eorum ego quoque numero & ordine habere te cæpi, quos mihi omnibus offitijs, & studijs colendos proposui, eo verò ad beatorum sedes æternam illam in domum translato, maior etiam est accessio meæ in te voluntatis consecuta: tum quod diuinas illas lucubrationes authoris planè diuini, dignas duxeris, in quibus Germanica lingua donandis, & perpoliendis bonas horas collocares: tum quod Socolouij quoque Theologi præstantissimi, & mihi omnibus offitijs coniunctissimi Censuram eandem linguam tuis hominibus loquentem obtuleris: & aliquid præterea meditari quotidie non desinis, quò possis homines ne farijs erroribus implicatos ad viam veritatis reuocare.

Legi Epistolam tuam, quam in limine translationis tuæ Hosianæ Cõfessionì præfixisti: legi, quæ de Socolouiana censura scripsisti. Gabrielis quoque Puterbei tres libros abs te conuersos, Augustæ cum essem percurri. Et hoc ipso tempore tabernas librarías Venetæ Urbis euoluens, in qua nunc iussu, & mandato Serenissimi Poloniæ Regis Sigismundi III. Principis, & Domini mei clementissimi viuo, in Spongiam tuam incidi, contra Prædicantium

Vir-

Virtembergensium aspergines editam; ex
 cuius lectione maximam sanè animo meo
 voluptatem accepi, quod in ea (vt Atha-
 nasij verbis vtamur) Chrificidarum isto-
 rum, qui nihil in omnibus vitæ consilijs,
 nisi vel legum, vel Regum interitum medi-
 tantur: tela, & mucrones in pernicipē Chri-
 stianæ religionis directos, ita retuderis,
 vt si nō omnes adhuc humanos sensus ami-
 serint, se victos, te victorem fateantur, ne-
 cesse est; aut certè garrulus Herbrandus
 nouum cōscribere libellum debebit, sicut
 contra Gregorium de Valentia, virum do-
 ctissimum conscripsit: Cur nemo amplius
 D. D. FIKLERVM fœditas V Virtember-
 gensium aspergines spongijs detergentem
 impedire debeat. Quamobrem tenere me
 nō potui, quin tibi per litteras meum hoc
 in te incredibile studium, & quam ex tuis
 lucubrationibus accipio voluptatem, ape-
 rirem, atque etiā peterem, vt me deinceps
 in tuis intimis numeres paratumque esse,
 & expeditum putes, ad omnia summa cum
 voluntate, & audenda, & aggredienda, quæ
 ad tuam rem, dignitatem, existimationem
 tuendam, & augendam pertinere cogno-
 uero, idque cupio tibi persuasissimum. Ge-
 nus est hoc voluptatis meæ in eorum bene-
 uolen-

uolentia, & amore viuere, qui in vita rationibus nil timere nisi Deum, nil sperare nisi à Deo consueuerunt; & nisi quotidie præclarum aliquod facinus pro Ecclesia Dei, proque Orthodoxæ conseruatione veritatis, moliantur, vitam acerbam putant. In quo studio cum te sine vlla laboris & contentionis remissione versari quotidie videam, fit, vt quam tuus sum, magis esse meus non queam: idque tibi *ἀγνίτητος* affirmo, quod mihi credas velim: Et vt magis etiam acquiescas, quod in vertendis Hosij Sanctissimi lucubrationibus desudasti, atque elaborasti, mitto tibi earum rerum commentariolum, quas in omni vita sua pro Christi gloriâ, & Orthodoxæ fidei propagatione aggressus est, à me quidem crasso, quod aiunt filo ita conscriptum, vt sperare non debeam, quod quæ scripsi eterna futura sint, ita tamen scripsi tanquam futura; ne labor meus ei viro defuisse videretur, qui labore suo saltem in patria nostra perfecit, ne Christi Ecclesia tantopere laboraret; ac vtinam sicut ait ille, numen habentia verba habuissem, aut quales Parisiatis illa in filiis suis requirebat *κοῦσθηα ῥήματα* in thesauris nostris inuenire potuissem; planè omnes ad celebrandas

tanti viri laudes effudissem. Sed tu rem ip-
 sam fat scio charam habebis: Verborum
 ornamenta, & eloquendi elegantiam Oso-
 rio doctissimo, & nostri olim amantissimo
 Episcopo (quem Hosius Christianum Ci-
 ceronem appellare cōsueuerat) relinqua-
 mus; & quam sibi laudem, & natura &
 arte comparauit, eam illius propriam es-
 se, & peculiarem patiāmur. Factum hoc
 meum in optimam partem accipies, & ex
 eodem fonte profectum putabis, ex quo
 tota ratio scribendæ huius epistolæ ema-
 nauit. Iuridicam Theologiam tuam, cuius
 facis in Spongia mentionē, vidi nunquā;
 sed neque compendium, quo tamen nihil
 fuisset charius. Benè vale, & quod facis in
 vinea Domini laborare non desine. Fre-
 mant licet inferorum portæ, castra ponāt,
 cruces figant, æternum interitum, ita vt fa-
 ciunt, tibi con mimentur, nos comilitonē
 Christum Crucifixum habemus. Sacerdos
 Christi ait Cyprianus, Euangelium tenēs,
 & mandata Dei custodiens occidi potest,
 vinci non potest. Det tibi Dominus æta-
 tem quam mereris, & animum quem dedit
 conseruet. Datum Venetijs Kalend. No-
 uembris Anno 1588.

ASCANIO

COLVMNAE

CARDINALI,

ET PRINCIPI

ILLVSTRISSIMO.

Epistola XXXXIIII.

VERITAS odit moras, Princeps
 Illustissime, nec quidquam me-
 tuit aliud, quam taceri: Cum pri-
 mum ex Vrbe in patriam perue-
 ni, ad omnes occasiones aduigilare cæpi,
 quibus Illust. C. V. quod in Vrbe quotidie
 cōsueueram, in hoc quoque nostro Septē-
 trione cultum, & obseruātiā meam, om-
 ni abiecta cunctatione repræsentarem.
 Tum quod C. Vestræ omnes honores debi-
 tos putem, ob eam qua eminet generis, &
 familiæ claritatem; tūm verò etiam quod
 in C. V. magis semper virtutes, quam quos
 sustinet fasces, & purpuras suscipiendas
 existimandi. Versatur in oculos meis illa
 ita decantata, & omnium vocibus percele-
 le-

lebrata contentio, quam tu Princeps Illustrissime, adhibuisti, in celeberrima illa Salmaticensi Accademia, vt quam doctissimus, & eruditissimus euaderes; quo etiam nomine Catholico. Potentissimoque Principi Regi Philippo fuisti præcipuè charissimus Versatur & illa plena maiestatis, & dignitatis oratio tua, quam in Augustissima Lateranen Basilica planè Romanè (Romanè cum dico, rē iuste, prudenter, fortiter, & moderatè, vultu, manu, fronte, oculis, omni ratione, solerter, & eleganter actā intelligo) in laudem S. S. reliquiarum, cum eas e Sacris tumulis erutas, in intimas Indias iussu Sixti Pont: mitteres, ita recitata; vt, qui te nossent, supra ætatem sapere te dicerent; qui non nossent, Principem armis, & Imperio natum vix putarent. Versatur illa quoque singularis in Marcū Antonium Columnam parentem tuum pietas principem rerum bellicarum gloria orbe toto clarissimum: cuius res in omni vita præclare, fortiterque gestas, ita grauitè, ita solerter, ita compendiose, supra consuetudinem principum, verbis, sententijs, omni ornatu, maiestateque redundantibus, ita descripsisti, vt omnino *βουσινοὺς λόγους* quales Cyrimater in Principe requirebat:

rebat: siue *βούσσειν ἀρίματα* vt Plutarchus loquitur, redolere viderentur.

Nō commemorabo salutationem illam suadæmedulla plenissimam, Cardinale, Principe, Columna, intelligentissimo, & eloquētissimo vero dignissimam (his enim verbis ex vrbe orationis illius Maiestatem atque vniuersæ actionis dignitatem amici mei ad me perscripserunt) qua Gregorium XIII. Pont. Maximum in primo illo Basilicæ Lateranens. ingressu excepisti. Missas facio delicias tuas, illam videlicet mirificam, & omni antiquitate varietatēq; redundantem, multorum librorum, & nummorum Bibliotecam tuam; cuius mihi non solū accessum, sed & vsum esse liberum voluisti: in quam ego, à curis publicis sæpe me solebā abdere: & cum optimis quibusque, & antiquissimis auctoribus dulcissimam inire familiaritatē: quorum adhuc acrem me esse amatorem profiteor. In summa. Ego te ad omnem laudē omnibus vestigijs contedentem præcipuē elegi: quem omni meo studio, & obseruantia colerem: Tu me, & eum quem dixi animi mei cultum, ita vicissim arctē complexus es; vt nullam humanitatis tuæ partem desiderarem. Quo factum est: vt lucubra-

tium-

tiunculam nostram in aliquot psalmos, le-
 niendi doloris, consolandique nostri gra-
 tia, illo ipso tempore meditatam, cum pa-
 triæ meæ, lumen illud Hosius ex istius
 corporis domicilio, ad beatorum sedes
 abiisset; & inter nostra adhuc κείμενια la-
 tentem, sub tuo nomine in lucem homi-
 num edendam putarem: tum vt amplif-
 simi Cardinales memoriam (audebo cum
 Nazanzeno dicere, πεπεινὸν τοῦ οὐρανοῦ)
 in quo omnia, in omni laudis genere sum-
 ma fuerunt: quique te olim pene pueru-
 lum in illo Sublacensi secessu. Cardina-
 lis tui Marci Antonij Principis Illustri-
 simi, beneficio vtens, & animo, & ocu-
 lis, ad eum quem sustines dignitatis, & au-
 ctoritatis gradum, designauerat: quod
 esses portaturus, vt olim Samuel Ephod,
 coram Domino omnibus diebus vitæ tuæ,
 ad animum reuocem: tum vt in ipsa quo-
 que patria mea, cultus, & obseruantia
 in te nostræ vestigia appareant: atque
 adeo omnes in vniuersum intelligant, me
 non tam huius sceleratissimi temporis quàm
 eius virtutis, & eruditionis, qua abundas
 esse studiosissimum, atque cupidissimum:
 Conatus sum scilicet, nescio quid, quasi è
 quercu exsculpere, quod simulachri vide-
 retur;

retur: quantum autem profecerim, vehementer me pœnitet. Hoc vnum accidit sanè commodissimè quod in patriā veniens, materiam in thesauris meis, pietate tua dignam reperi: qua tibi repræsentare possem vim ingentem desiderij mei, quo te neor, vt te mihi in perpetuum summa obseruantia deuincam, atque promerear. Genus hoc audaciæ nostræ, tuæ humanitati imputabis, & in nostra culpa, tibi ignoscet. Nulli fuit vitio Deum & Principes colere, quoquo quis modo possit. Multa, ait ille, valde pretiosa videntur, quia sunt templis dicata. Facies tu vicissim. Princeps Illust. vt Rescium gratiæ tuæ cupiditate inflammatum, atque ad tuam beneuolentiam diligentissime contendēt, deinceps etiam in aliquo eorum gradu & ordine, licet absentē, numeres: qui te summa fide, pietateque colunt: in tuoq; patrocinio acquiescunt: nec vllō vnquam tempore, aut locorum intercapedine, cursum tuæ in me benignitatis, intercludi patieris. Ego verò Deum rogare non desinam, vt tibi det vitam quam mereris, & conseruet animum quem dedit. Illust. quoq; Principem, non tam tuam, quam omnium pauperum, & egentium parētem, & altricem,

& te, tali filio Fælicissimam, summa dignitate, pietateque matronam, vna cum amoribus illis vestris Illustrissimis Principibus fratris tui filijs, fælicissimè, diutissimeque valere, florereque cupio: optoque;

Vt vobis toto

Rideat æuo

Vita beata

Plena salutis

Datum Cracouiæ Cal. Ianuarij 1591.

STANISLAO

SOCOLOVIO.

Epistola XLV.

QUID agam quæris? Vtrum in litteris an sine litteris viuam; & an isto quo sum loco vitam vitalem putem? Narro tibi, Nullam prouintiam, nullam vitæ conditionem fore talem, quæ me à litteris abstrahat; in quibus solis vitæ summam statuo, sine illis porrò viuere, viui puto, vt ait ille, hominis sepulturam. Reliqua vt sese dant accipio.

pio. Quæ me tellus teneat, quodve tectum à sole, & imbre defendat, magnopere non laboro; cum quocunque me verto, sine me nusquam sum, quo certè comite nil charius. Quotidianis quippè peregrinationibus, & hoc, vt ita dicam, desolatorio vitæ genere, quod nosti, ita occalui, vt eam demum patriam, ea sola tecta putem charissima, quæ me minus à me, minus abstrahunt à Deo.

Euocatus ex Vrbe à magno Rege Stephano, bis ab illo vicissim missus: eo vero ad beatorum sedes translato, bis iterum à Sigismundo, qui nobis fœlicissime imperat, intra paucos annos remissus sum in Italiam (Germanicas, & Gallicas peregrinationes prætereo) in quibus iam nescio, an non mille penulas, mille tabernaculorum culcitras detriuerim: mille certe sappæ vappæque exhausti dolia, milleque confodi pariipas; mille vicissim podagris & chiragris ita confusus sum; vt nisi à litteris præsidium peterem, nisi me summorum virorum fortitudinis exemplis recrearē, vnum me hominem omnium infœlicissimum putarem: quales ij existimantur, qui extra patriam, sine re, sine spe, sine sede, aut sibi graues, aut amicis onerosi ober-

rant. Sed quærimonias mittamus. Accipe huius quoque nostri temporis pensionem. Nolo hæc ad te sine censu veniat epistola. Graue est debere cui non vis. Tu Doctori Minerual parato.

Efficiū
ex Io-
ue ra-
mum.

Relicta patria, illo quo scis tempore, illa ita valde aquis impedita, itaque lutosa via, vt videri potuerim nauigasse. Lipsij viri doctissimi quem recte posses dicere. πεπλάσμενον ἐκ Διὸς ἔργον, recusas epistolas regustavi; quæque de Constantia, deque ciuili doctrina, conscripsit, & stylū, & pugilares ad manum in curru semper habui; mireque ex illius lectione ad omnem fui constantiam, tum incommodæ ferendæ valetudinis, quæ perurgebat, tum reliquarum ærumnarum, quas fato quodam suo (iam enim id mihi per Liplium dicere licebit) tabernæ offerunt pedecossæ animatus.

Confectis porrò tum apud magnū Hetruriæ Duccem Ferdinandum, tum apud Clementem Pontificem, non ita pridem in Polonia legatum, Regis mei negotijs, correctaque nonnihil valetudine, per medias prædatorum, direptorumque acies, saluis meis omnibus Neapolim perueni; cuius vnus Urbis amœnitate, ita valde re-
creatus

tus sum, ita mihi redditus, vt ærumnas nō
 ærumnas putarem, quas pertuli, sed erro-
 rum quorum culpa tenemur domesticam
 quandam correctionem Narro tibi, Cam-
 paniam totam campos posses dicere Ely-
 seos; Suburbia, Hesperidum hortos. Ipsam
 porrò Ciuitatem Deorum domiciliū im-
 mortalium: vel si dictum hoc insolens, aut
 datum auribus putas, Syrenarum Urbem
 diceres mellisonarum. Quæ

Voce canora

Quaslibet admissis detinere rates.

Nympha è vicina dulce canente Nyssi-
 ta, Et illa Troiana formosissima, delicatissi-
 maque abblandiente Procita. Cui obie-
 ctus Misenus è concauo colle tibicen, stri-
 dentem acuens tubam. ad omnem hilari-
 tatem, dulce Syringa occinit. Eam porrò
 ne quis vnquam interturbet, Enaria, (Hi-
 schiam vocant) færacissima præstat Insu-
 la, Typhei quondam Centicipitis Gigan-
 tis Iouis icti fulmine nobilitata sepultura,
 Hinc imminent Capræ, vbi Tyberius;
 Hinc Baiæ, vbi Lucullus: hinc Puteolanū,
 vbi Pollio: ab altera parte Capua, vbi Hā-
 nibal, & vis Pēnorum maxima viri esse de-
 fierunt. Urbis oculis obiectus eminet non
 amplius torquēs fumificos Veseus ignes

*Vrbis Hen-
 pty am-
 nit-1 defens-*

Insula

Capræ

Baiæ

Puteolanum

Vesuvius

(Summa vulgo dicitur) sed cœlesti Iouis
distendens nectare mentas, Nubigenasque
hilarans Deos : quem plane miror , quòd
antiquitas Libero Patri Orgijsque ludis
potius,quàm Citheronem Boetiæ sacrum
non fecerit. Hinc imminet quem æque vt
Veseuum ad te scribens' prospicio , totus
fructificus, totus Ambrosius, vndisque cin-
ctus piscosis, curæque, mœrorisque, expers
Pausilippus . Cuius ipse quoque

Iupiter ambrosia satur est, & nectare viuit.

It. vñ
Ficetis, Vinetis; Myrtetis; Oliuetis,
Rosetis, Prunetis, Cæpetis, omnium ar-
borum ordinibus, & omnium generû Apy-
rinis fructibus, atque adeo Mareotidibus
vitibus, biferisque ficubus, ita confitus
atque distinctus, vt quocunque vestigium
posueris, quo deorum hominumque cœ-
nas instruat, sub ipsis virescere, sub ipsis
illico nasci videas vestigijs. Et quòd à me
miraculi loco ducitur, cum totus ex omni
parte collis videatur saxeus, ita tamen est
naturæ benignitate temperatus, vt &
aratro proscindatur ad sementem, & vi-
nitori cedat ad vitem, & vbique sit herbi-
dus ad pastum, & totus tamen sit solidus
ad quoduis ædificium. Crede mihi modo
non ipsa eius arantur seminanturque lit-
tora;

toræ; Hic illa producit mala Punica, mala
 Persica, mala Cotonea, mala Granata, au-
 rea de omni muro deque omni arbore
 mille pendentia mala, Strutea, Scantia-
 na. Quiriniana, Cythrea, Mustea, Mar-
 tiana, Verriana, Scardiana, Pannucea,
 Punica, Rubra, Prosciua, Sylvestra. Hic
 Pijra Tyberiana, Cucurbitina, Mammofa,
 Educa, Bergoma, Christiana, Anciana,
 Calculosa, Crustumina, Græcula, Laurea,
 Milesia, Neuiana, Tulliana. Hic Pruna ce-
 rea, pulla, peregrina, fratesca, quo etsi no-
 uo, tamen vti verbo non dubitabo, quia
 verbis præsentibus, præteritis vti mori-
 bus inbemur. Hic Cerasa Durrecina, Sy ci-
 liana, Campanica, Laurea. Hic ficus bife-
 ras, Africas, Augustas, atras, pullas, cari-
 cas, Caldicas, Chias, Marficas, Rhodias,
 Numidicas, Pompeianas Serotinas, Her-
 culeanas. Hic nuces pineas. Castaneas
 auellanas. Iuglandes, Græcas, Tarentinas,
 Ponticas, Moluscas. Omitto multa istius-
 modi saccharo macerata, illos cedrides,
 rosaceosque succos, acerbissimarum fæ-
 brium, dulcissima leuamenta. Omitto mil-
 le alias gulæ, palatique illecebras, Echinos
 mullos, murices, ostreas Murenas Scaros
 ab Octauio in mari Campano, tãquam in

Pruna

Cerasa
Ficus

Nuclei

V. tibi Lyne terra furges seminatos; Laudabunt ea qui
quantum. Surentes vituli, Apulæque bidē-
tes, aut Africæ, Indicæque gallinæ valeant
adhuc ignorant. Sed hæc minora mitta-
mus.

Egum Si domo pes effertur, si templum, si fo-
rum, si curia petitur, quocunque te verte-
ris, in Heroas incurris, equis vt Homerus
loquitur, ferro gaudentibus vectos; quos
certe si Bucephalis, si Cyllaris, si Scianis, si
Pegaseis, si Licospadis, si illi Virgiliano
similes feceris.

Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit.
Non erraueris. Procedunt quippe.

Impositi dorso, atque equitem docuere sub
armis.

Insultare solo, & gressus glomeare superbos.

V. rone? Lyne
tria Achilles omnes dixeris, generosissimo-
rum equorum, nobilissimos agitadores,
Animis acres, vultu graues, oculis hila-
res, manu strenuos, lingua promptos, ha-
bitu, cultuque corporis Dictatores, Hu-
manitate præterea, omnique vrbantate,
& ciuilitate ita perpolitos, vt ipsæ eos de-
licatæ Gratia genuisse, ipsæ in molli sinu
molles educaſſe Charites videantur. Nar-
ro tibi, si nunc quoque liceret Deos ex ho-
minibus facere, ex hac essent Vrbe petēdi.

Tem-

Templa propè totidem quot Palatia,
 Palatia verò ipsissima Deorum delubra
 diceret, hortis ita distincta pensilibus, ut
 sui Semiramim sæculi valde puderet si vi-
 ueret. Ipse profectò Rex Pheacum Alci-
 nous obstupefceret.

Fora porrò rerum venalium vsq; ad mi-
 raculum populosissima, forum cupedina-
 rium, forum Boarium, forum piscarium,
 forum olitorium, supra fidem hominum
 omnibus vitæ præsidijis ita instructa, re-
 fertaque visuntur, ut difficile sit iudicare.
 Cærerit ne plus debeant an Neptuno. Si
 Apelles essem, si Zeuzis, si Parafius, & ex-
 pressos coloribus tibi mitterem plenos
 omnium generum fructibus, & floribus,
 inque ordinem medio foro distinctos, di-
 spositosque Syriscos, Canistros, calathos,
 lento de vimine nexos, isto præsertim quo
 scribimus tempore, forum non forum, sed
 Medorum manu confitos hortos iudica-
 res: quos vel ipse miraretur domestico-
 rum faber hortorum Epicurus. Vicissim
 autem, si mellorum mille melonum fune-
 ra, si melopeponum vulnera, si plebeiarū,
 hic quoque possem effingere mortes cu-
 curbitarum, Pigmeos diceret à gruibus
 in Vrbe cæsos Genarea.

Quic-

*Templa et
 Palatia
 Hortij*

*Fora Venalia
 et c.*

*Expositio
 Genarum*

In Melus

Quicquid vnquam potuit, quicquid po-
 test Deorum hominumque cēnas instrue-
 re, quicquid omnino velscum alma gene-
 rat tellus, forā quæ diximus ferunt. Hic
 Plato si quæreret ficus inueniret: panem
 Homerus: vuas Arcesilaus: cæpas Ovi-
 dius: Olus Curius: Fabas Telemachus:
 Lupinos Prothogenes: Bulbos Philosenus:
 Phasianos Vitellius: Oua Galenus, oues
 Cacus: Peqones Clodius: Lactucas Pertin-
 nax: Tubera Agemachus: Carnes crudas
 Zeno: Pisces Aristippus: Betas Mabilius.
 Hic Octavius Mullum: Gallonius squil-
 lam: Philoxenes pulpum: Diocles scōm-
 brum: Thimocreon polipodem: Phioma-
 cus murenam: Mitridates congruum: At-
 ro echinum: Antrocides Scillam: Hic Ma-
 gi Persici farinam: Meotici milium: Atti-
 ci ficus: Gimnosophistæ poma: Arcades
 glandes: Parthi locustas: Longobardi ra-
 nas: Tarentini Ostreas: Romani anseres:
 Siculi caseum: Chienses pernam: Sarmatæ
 bubalam: Traces orizam: Pamphlagonen-
 ses castaneas: Regij bulbos: Siracusani tur-
 dos: Beotij anguillas: Macedones thynnū:
 Aegyptij colūbos: Getuli asparagos: Hic
 Seneca polentam, Philippus placentam:
 Martialis leporem: Horatius turdū; Hor-

tenſius pauonem: Milo vitulum: Theage-
 nes bouem: Plautus agninam: Henocrates
 vappam: Arcadio Chiarelli Centuleque
 vtres: Saxo, Battauiſque, Greci Pauſilip-
 pique cados. Ipſe ad extremum Socrates
 non ſolum bellaria ſua ſecundaſque men-
 ſas, ſed reliquos etiam cibos & potiones
 à ſe reprehendiſas inueniret, qui non eſuriē-
 tes ad veſcendum, & non ſitientes ad bi-
 bendum irritant. Dij quoque in quo dele-
 ctentur, quodque obſonentur habebunt.
 Ambroſiam Iupiter: damas Diana: Iuno
 neſtar: Mars picum: oleum Minerua: Par-
 tæ ſtamen: Lyram Apollo: Ceres ariſtam:
 Bachus botrum: Merces Mercurius: Ve-
 nus ſal, & roſam: Bouillam Hercules, rapa
 Romulus: Iſis anſerem: Neptunus turum:
 Aeſculapius gallum; capram Faunus.

In hac tamen omnium rerum abundan-
 tia mirum eſt, quàm bene moratos vètres
 gerant iſtius cœli populi: Sæpius hic Ne-
phalia quam Dyonifia celebrantur: Edunt
 vt viuunt, non viuunt vt edant; niſi quod
 ardente quandoque ſole, vrenteque Leo-
 ne, ad piſcoſos Pauſilippi radices, ſiue Re-
 ge cōuiuij ad talorum iactum creato, ſiue
 cænæ triclinijque magiſtris, ſiue ſtructo-
 ribus, potandique Modiperatoribus non

Potiones

*Deum ſervare
et*

largiri deo

*In tanta
abundantia magis
profundum*

curantes, vt Iuuenalis loquitur.

Quo gestu lepores, & quo gallina secetur.

Sub vesp̄am littoratur: non vndarum
& calculorum causa, vt Plutarchus habet;
non vt legumina vel capparim obsonen-
tur; aut fluctus numerent; sed quod recen-
tium piscium affluentia mensa redundet
littorea; Sub ipsa quippe sedecula modo
non dolabra pisces capiuntur, qui in con-
uiuæ manu mortui, postquàm oculos natā-
do, & palpitando satiauerint, è mari trās-
feruntur in mensam. Vinum è colo Geti-
cis pleno pruinis petitur, Lachrymaque
sepultis parentatur, non Saturni, quam es-
se Poetæ mare volunt; sed Vesuij, cuius li-
quor Entheata facit pectora varū; quemq;
in partibus suis Battauus ille non planxis-
se planxit. Ibi Palamedes causam dicere
cogitur, cur aqua vinum vitare docuerit.
Ibi in controuersiam vocatur Archipone-
stādum sit, qui ἰσῶν, ἰσῶ, par pari, lympham
mero miscuit. An Alexidi, qui quatuor vi-
ni partibus vnā addidit aquæ. An Dio-
cli, qui quatuor vini partibus duas aquæ.
An Nicocharidi, quid duas aquæ quinque
meri partibus. An Anacreonti, qui quinq;
meri ciathis duos addidit aquæ. Menādri
certè sententia omnium calculis reproba-
tur,

tur, qui tribus aquæ partibus vnā iubet addere vini ῥορεπισίαν porro idem esse statuerit, ac à Baccho Liberoq; σποσάσειαν, πύξ & λαξ facessunt. Ibi sextantem vnus, triumcem alius, alius postulat deuncem. Non deerit qui & hæminam plenosque petat puri meri cantaros: Sunt qui istis omissis potandi modiperatoribus, tot summanda pocula putant, quot digitti sibi sunt in manu: alij quot amici, alij quot Principis sui nomen litteras in se continet. Alij quot cuique charissimo vitæ præcantur annos. Non desunt qui piaculum putant, haustus numeratos sumere. Sitim sibi faciunt occincentes. Bene nos, bene vos, bene me, bene te, bene valere, iubemus, amicos. Sæpe & Psallicitharistæ cynedicas suas tremulo ad lictus, reddunt cantiones gutture. Vino pro veteri nouas. Sed tu hæc παρέρρα putabis.

Longior essem si Necydalos vermiculos, Phrighiones, Sericariosue textores commemorare vellem; Sexcenta illi templa, imò Vrbem vniuersam quandocunque volunt sericatam faciunt. Quod profectò nunquam futurum Aurelianus Imperator credidisset, qui sericum vt aurum sua adhuc ætate, Vopisco teste, pensabat.

Aquæ
porio-
nem.
De-
ctionē
pugnis
& cal-
cibus.

Propinatio
forma.

In Poloniæ h. d. d. d.

Bole. Idem h. d. d.

Oratio me m. v.
K. d. d. d.

Vain Argentei
Artifices

Prætereo vicos Argentariorum, quos si nunc C. Gracchus, aut L. Crassus, aut ille Drusilianus Claudij seruus ingrederetur; & illam suam ita celebratam Lancem quingenariam; & Scyphos centum sester-tijs; & Delphinos quinis millibus; & Trul-las, & paropsides, & vasa vinaria, & multo-rum millium venales abacos inueniret; quorum artificium, vel ipsi ita dilaudati Cælatores. Mentor, Zopirus, & Thericles mirarentur.

Cultrij se
mese

Si porrò mali quod obrepit, si quod è tantis Lubentijs vitium valetudo contra-xit, ipsa vicissim sui læna natura medicinam esse præsentem voluit. Campi adsunt phegræi.

In quibus humanæ deficit artis opus.

Vicio / o valehu
Dini medela
pugna

Cerebrum forte laborat, Astrunum de-dit balneum; Pectus æstuat, Tuncariæ pa-ravit lauacrum: Stomachus læguet, in Pla-gis natato; Calculus premit, in petram te immerge: Phtisis imminet, Orthodonicã adhibe lotionem: Praua perurgent, Sym-ptomata, in Tripergulis lauato: Quarta-na coquit, Aquas intra subcellarias: Poda-græ propterea fortasse natura medicinam nullam reliquit, ne vita nobis sine aduer-sario flaccescat; neve non fortes nisi illam

Podagris nulla
medicina A-

for-

fortiter ferremus videremur. Summa est. In alijs laborasse in his formandis, fingendisque oris luxuriasse mihi natura videtur; Cyclopem vt esse immanem oporteat, sineque mente & oculis hominem, qui in istis naturæ ludis & amœnitatibus in his vitæ Lubentijs, & Gratijs non tam ratione, quàm ipsa ducente, titillante, auriganteque natura, non acquiescat. Quid agerem? Fractus sum fateor, Argumento est, quod inuisam olim desidiam, nunc amare occipio; cum in tam amœna scribendi materia Nymphis cinctus, & Gratijs, breuiiores ad te mitto, quam velles, tanquam delicatus: longas expecto tanquam ociosus. Nil enim esse solet aut pigrius delicatis, aut ociosis curiosius. Quodque magis mirere iam hoc tempore, non pœnam podagram, sed frenum, sed monitionem quotidianã statuo, ne in vitæ ratione erremus: ne gulę, ne ventri parentemus. Post tot tētata remedia, post excussas omnium Medicorum arculas, hic mihi demum imperavi, mali medicinam non quærere. Quid enim quæram quod natura nō dedit? Nolis, ait ille, quod non possis. Et hoc inter voluptates est quod dolor meus sibi tandem acquiescit; non multa imperat; nemi-

ni molestus est, non vnctiones non balnea extorquet.

Non mea rina niues, nec fert mea mensa culinas.

Non aliud mihi remedium quæritur, quam temporis, Nonne & Vipera fit medicina? Nonne & tempestas suas habet vtilitates; dat certe piscatoribus ferias? Pedes podagra præmit, sed ego cursor nō sum: manus occupat, non sum faber. Si deiectum iacet corpus, stat erectus animus. Disco, quæro, audio, recordor, res magnas diuinas, mente & animo percenſeo: quandoque etiam podagricos numero, Gliconium, Tyrannionem, Diodorum, Narcisum, Ennium, Vatinium, seruum Clodium: Grego. Nazian. Grego. Magnū, Cosmum, Fernesium mille alios.

Si nec ista vis doloris permittit, rē agere, magnā videor, si moderate fero. Quod nocet docet, ait ille. Illo potissimum tempore Deum, illo se se podager esse meminit hominem. inuidet nemini, adulatur nemini, admiratur neminē, calumniatur neminem, opes contemnit, honores negligit, amores odit, horas, tantum numerat, & amicos. Hæc summa podagrico curarū: gulę imperare, parcam cœnam lūmere, vi-

na promittimus niuibus non distinguere :
 voto quisq; statim fit optimus ; meliorisq;
 vite incipiū, dum vritur, meditatur; prorsus
 vt optandum sit, ita viuamus incolu-
 mes sicut nos victuros, & promittimus, &
 vouemus, dum dolore euisceramus. Vnam
 adhuc aiunt, & solam spem podagrico po-
 sitam, in amici lachrymis, nostros dolores
 dolentis, quibus si liceat pedem ardētem
 inungere, fore nobis vt volumus pollicen-
 tur. Nisi quod vereor, ne sicut laudata vir-
 tus, ita laudata crescat podagra, & iam ti-
 tillat. Finem itaque facio.

De reliquo nostro tempore quod scire
 desideras, sic accipe. Rem meorum Prin-
 cipum summa qua possum quaque expe-
 dit cura, & contentione clarigo. In diligē-
 tia plurimum positum video: sed & in for-
 tuna, Labori itaque & euentui lito: nisi
 quod mihi res est cum ciuitate acerrima,
 quæ lites vt Deos habet immortales; &
 in qua nummus moueri nullus potest, sine
 quinq; vt ait ille, Prætoribus, tribus quæ-
 storibus, quatuor Mensarijs, qui à Rege
 Philippo Regis mei affine creantur. Quo-
 sim loco vides, quamuis ista quoque mole-
 stia prudentiæ bona mater. Εἰς αὖ ἐπαδὲς
 ἑμαῖς A quibus læsus, ab his doctus.

Quicquid autē otij à negotijs superest, litteris tribuo, sēpe oculis, auribus vt plurimum studeo: omnibus inquiero vestigijs quod me possit facere meliorē, Discēti oritur dies discenti cadit & dies. Viros frequēter eruditos adeo, Voco sēpius, & quia cōfragosa in fastigiū dignitatis via est fixa stat sentētia, inter humile obsequiū, & abruptā contumaciā, vt de Corneliano lepidō loquitur Tacitus, pergere iter ambitione, ac periculis vacuum: quæ tu mihi quæso esse perpetua velis. Inestimabile bonum esse non ignoras, suum fieri. Ego verò frequentiores abs te deinceps exspectabo, more illo tuo elegantissimè copiosissimeque scriptas, de rebus planè omnibus, publicis, priuatis, vrbānis, rusticis, prorsus vt ne quid rerum etiam tuarum ignoremus. Hac vna re nil feceris gratius. Vide autem, quam de te præclare sentiam. Nil in omnibus horis tuis inesse puto, qđ abscondas. *Συνδύναμους* tuos illos quotidianos ex me saluere iubebis, qui sunt, qui futuri sunt. Et Simonidem nostrum omniū Charitum, Gratiarum, Nympharum, Syrenarumque nomine Neapolim inuitabis. Nostrum enim nomen vix apud illum tanti, qui ne Andreouiam quidem. Vale, Neapoli Idib. Augusti 1592.

LAVRENTIO

MAGGIO SOCIETATIS

I E S V.

Epistola XLVI.

PODAGRÆ visum est terræ vicinam corporis partem occupare, non occupet cælo Deoq; proxima. Omnis abiecta mihi cogitatio de illius curatione est. Has oras, has Nymphas, ha. Syrenes, hos Flegreos campos, has Thermas putabam fore, ut aliquid leuationis adferrent, illa ipsa præsertim duce auriganteq; natura. Nil minus. Quid igitur quærar? quid ima summis misceam? Natura exeundum est si vis inuenire, Natura quod negavit. Non dedit illa medicinam. Non quæramus. Nolis quod non possis, ait ille. Iam esse propterea inter voluptates incipit, quod non ita multa ut ante imperat, nō vnctiones, non frictiones, non emplastrationes, non balnea, non suffimenta. Post excussas omnium Medicorum arculas, totā curationis rationem

ad κατάρυσσιν, ἡ κυλίωσιν reuocauī. Vn-
 ctionis loco liber est, & pugillares. Fri-
 ctionis. Eiulante me ridens amicus. Bal-
 nei, culcitra in terra, & ego in culcitra.
 Natare videor dum volutor. Gestatio, &
 sedecula quandocunq; recreat. Quandoq;
 litus lego, cum præsertim ad capiendas la-
 certas non sunt tempestates idoneæ. Ha-
 bes nostræ valetudinis rationem.

Tuæ partes erunt, Dei altissimi serue fi-
 delissime: postquam nos sic amas, vt amas
 saluificū illud Iobi patientissimi emplau-
 strū nobis à Domino, cui iamdudū tuæ no-
 tæ orationes, impetrare; tū & patrocinijs
 & orationibus B. Michaelis Archangeli,
 & B. Thadei Apostoli præcipuè commen-
 dare, quorum iste Abdum Abdi filium: ille
 Probianum Magni Constantini Medicū,
 acerbissimis (quales nostri) podagræ do-
 loribus oppræssos, pristinæ sanitati resti-
 tuit. Plures enim ab ista peste sanatos, le-
 gisse me non memini: idq; vt facias, sic abs
 te peto magis vt non possim. Sic te quoq;
 Iesus, sub cuius vexillo militas, & à poda-
 gra, & à reliquis malis omnibus tueatur.
 Dat. Neapoli Kal. Octob. a 592.

FRANCISCO BENTIO

SOCIETATIS IESV.

Epistola XLVII.

Ponderosam tuam, Benti, sæpe-
que legendam epistolam: quan-
tum honoris significantem:
quantum amoris? Ne viuum si
multos ita cupidos, ita nostri studiosos,
æquè ac te obseruantes habere me existi-
mo. Ipsa quoque abs te missa mihi salus,
non queo explicare, quantum ad me refo-
uendum habere visa est firmitudinis. Cre-
de mihi οὐ ψύδεις τέγξω λόγον nil esse hoc tem-
pore tanti. Equidem amaui me vnquam,
sed quando sic abs te diligor, tempus est,
me quoque ipsum à me iam amari: cum
autem tu me diligis serue Dei, noui qui
me diligit, quia qui in te habitat noui.
Quo magis deinceps vel mirari vel stoma-
chari defines, si hac ipsa de re & sæpius te-
cum adhuc egero, & ardentius.

Nō mē
dacio
tingo
sermō
nem.

Intemperatiorem me esse fateor, in hoc
cupiditatis genere, ab ijs viris amari, qui
ipsi nil amant nisi Deum, nil sperant nisi

à Deo Te igitur magis etiam acues, cum quid curē vides. Ego verò, & fronte, & mente tui me vicissim studiosum declarabo, ut mea erga te voluntas, plane par tuæ sit, atque mutua: idque tibi omni asseueratione affirmo, quod mihi credas velim.

In litteris ad eruditissimum virū Lipsium, video nullum genus abs te laudis meæ prætermisum, omneq; in eo esse sermonem, ut nostræ seruias existimationi: & ad vestram amicitiam tertium agglutines. Narro tibi. Homines visi sumus. Siue enim de nobis, ita ut scribis iudicas, siue erras, me delectat. At ne sis nesciens, Bēti, mirum est, quam me pœniteat, quod magnorum laborum, multarumque vigiliarum non cum quem tu putas ex litteris fructum cepi. Legationibus enim impedito, & quotidie fere γέν pro γέν, in hoc quasi desultorio vitæ genere, & defuit hucusque, & adhuc mihi opera deest: quæ non modo tempus, sed etiam animum ab omni cura, negotioque vacuum desiderat: aut certe confici nil potest, quod magnis viris placeat. bonorumque sit neruorum. In lucro igitur ponimus, quod te quoque iudice, non simus tamen dedecori studiis, optimisque litteris: in quorum et si adhuc li-

mine

Terrā
p ter-
ra.

mine sedemus, dummodo vel in limine sedemus, dummodo vel in limine fedeamus. Magnum, ait tuus Anneus, sapientiæ regnum, cuius vel ipsum venerabile vestibulum. Liceat nobis in litteris multa velle. Tu certè multa potes, quæ qui dedit Deus esse tibi perpetua velit.

Quod breuitatem litterarum excusas, ob nouum annum docentibus exorientè. Discipulis quibus gratulor, quod Doctorem nacti sint, qui tempore docēdi nil discendum habeat: & à quo nil velis discere, quod docere non possit:

τὸ διδάσκειν αὐτοὺς διὰ τοῦ

εἰδέναι παύειν

Epistolæ porrò breuitatem, quam excusas, non possum me dicere non moleste sed ferre. Summi mñus hoc quoq; amoris est, negare veniam breuibus litteris, quamuis scias amico facti constare rationem. In tuis Martyribus (ὁ mihi γλυκὺς

Κρητὴρ ἀγαθῆς ἐγκύτων ἀοιδῶν) versor

hoc tempore. Adhuc ne dices? Ita est, Benti, eam ego reuerentiam, tum litteris, tum scriptis tuis debeo, vt sumere illa nisi vacuo animo irreligiosum putem. Regenda porrò valetudine mea, habeo negotij satis. Dolores illi, penè quotidiani, quos

Doce-
re qu-
pe peri-
to faci-
le.

Dul-
cis cra-
ter be-
ne so-
nantiū
Car-
minū.

dolentibus oculis nuper inspexisti, non modo ut quiescam admonent, sed etiam iam repræhendunt, quod non semper quieverim: aut eo iam dudum secesserim; ubi me interpellat nemo, diligant omnes.

Sed ne te crucies anime mi, iam utcunque cucurbitas chiragra manu pingo, vel è sedecula canos fluctus maris murmurantis numero: illud subinde cogitans, quod sapientia non pedum, aut manuum, sed animorum magistra est. Ut difficile est vacuum esse, inter tot occupatos, ita fir-
 mum esse inter tot delicatos. Tu si me, vel stare, vel recreare voles, & sæpè & copiose scribes. Neque putes me magis abs te res novas, quam litteras tuas expectare. Ita intimis hæres medullis.

Da igitur operam, ne vlla hora tui saltem operis sit mihi ignota. Ego si somnum σύχοιτον γλυκύν capere possem, nec enim vel quantum Iusciniæ dormimus, te tam longa scriptione non obrunderem, Tibi si eadem causa est, me remunerare velim, Deum præcor, ut & tibi, & vitæ socijs omnibus quos novi, quousque non novi

Cōcubitorē
 suauē.

Bona
 sup bo
 nisope
 ra ve-
 lit da-
 re a-
 cresq;
 mor-
 bos p
 pulset.

Εὐχα εἰς ἐπὶ ἐπὶ

Εἴργα θέλοι δόμῳ ὁρεῖ-
 ας, δὲ νοσοῦς ἀπαλλάξῃ

Vale

Vale Neapoli Nonis Nouembris.

1592.

THOMAE GALLETO SACERDOTI

CONGREGATIONIS

ORATORII.

Epistola XLVIII.

SALUTEM quam litteris appin-
xisti, fore mihi puto salutarem.
Amo amorem tuum, in quo cum
ita sis liberalis, audebo abs te
contendere, vt non solum ames sed etiam
diligas. Intemperantior me esse fateor
in hoc cupiditatis genere, ab ijs viris dili-
gi, qui nil diligunt nisi Deum, nil sperant
nisi à Deo: quo magis te acues, nosque in
tuis esse voles intimis: & vniuersum illud
seruorum Dei Seminarium, ex quo ego mi-
rificas vtilitates ad Ecclesiam Dei redun-
daturas, olim speraui, nunc oculis vsurpo:
ijs verbis saluere videbis: quibus vtimur,
cū quid diligentissimè agimus: obsecrans

in Domino, cum cordis tui sanguinem per lachrymas ex oculis defluentes in cubilibus suis Domino sacrificauerint, vt Rescij peccatoris meminisse velint, vt ipsius ante ipsum moriantur vitia . Nam quod Podagram memoras, ita obtorpui , vt non poenam, sed monitionem quotidianã statuas, ne in vitæ ratione erremus. Ad omnem motiunculam illa incurrunt in oculos. Memento mori: quo quid vtilius? Tãtas in tantis inesse acerbitatibus utilitates non credidissem, nisi expertus re, & veritate fuisset. Ferro vulnerantur, ferro & sanantur homines, Scorpij, & Cãtharides fiunt quoq; medicina.

Narro tibi, inde exemplum traxi, vt ex hæreticorum venenis: hæreticis parandã medicinam putarem, in illis quos vidisti Atheismorum, & Phalarismorum libris, planè vt sole clarius appareat, hæreticorum Magistros & ministros tam esse faciles ad omnes delendas sanctitates, ad omnis suscipiendos propagandosq; religionis errores, vt non dubitarent, & Veneris & vel turpissimorum esse Sacerdotes Deorum, præterquam Magnæ Matris vbi tales castrantur. Congruit veritati ridere, quia læta est. De hostibus suis ludere, quia
secura

secura est. Multa debent risu reuinci, ne grauitate adorentur. Sed quid ego ista in ea domo garro, vbi Philippus, vbi Tarusius, vbi Syluius, vbi Baronius, vbi Thomas, vbi tu, vbi reliqui illi serui audiunt, à quibus discere nil velis, quod docere non possint: quorum quisque vbi in sacris litteris, abditum quid quæritur, Thesaurus est. Nisi quod nemo proficiens erubescit. Tu verò recte his mensibus Neapolim reliquisti, Omnia conuersa videres. Dies nūquam patens, sol nunquam liber, vnus aer nebula. Totum tempus hybernum. Omne quod flat aquilo est. Det tibi Dominus vitam quam mereris, & conseruet animum quem dedit.

Mitto quæ de Neapoli postulasti. Cum legeris per illas ipsas fenestras deicias licebit, quæ tibi legenti lumen ministrabūt. Addidi, quæ quondam de nostra Polonica Confœderatione commentatus sum: ad omnem illi inter nostros homines conflādam inuidiam. Illa quia postulasti, hæc vt tua eliciam. Vale, & nos quid facis ama. Dat. Neapoli Kal. Maij 1593.

IACOBO BRZEZNICIO

EPISCOPO ENNENSI,

SVFFRAGANEO

POSNANIENSI.

Epistola XLIX.

VRVM & illiberalem exactorē.
 Tam vereor ne graues nisi pareo
 pares pedibus pedicas. At illi iā
 nostri esse iuris defierunt. Podag-
 ræ parent. Illa nemini : quo factum est.
 vt non omnem illico Neapolim lustrare :
 non omnia quæ scire desideras obseruare
 scribereque potuerimus. Accipe tamen
 quod flagitas. Graue est debere cui nolis.

Multa te, ais, audiuisse de pietatis ope-
 ribus, quæ in egenos, vel in sola sancta do-
 mo B. Virginis Annunciatae Neapoli exer-
 centur. Narro tibi, plura non audiuiti,
 quæ vix mihi quisquam vt crederem, per-
 suasisset, nisi his ipsis quæ manum scriben-
 tem dirigunt, illa quæ dicemus omnia ocu-
 lis vsurpasssem. Rectè tu porrò Domum Sā-

ctam

Etiam appellas. Nam si Hospitale dixisses,
 parum dixisses, si xenodochium, parum
 dixisses. si Prochotrophium, parum dixis-
 ses, si *προνομήσιον*, parū dixisses, si *υποτροφείον*,
 parum dixisses, si *παιδοτροφείον*, si parum di-
 xisses, si *παιθεῖον*, parum dixisses, si simul
 omnia, nondum dixisses omnia. Magis
 quippe in recessu latet, quam in fronte pa-
 tet: quod ipsi quoque qui regunt, quique
 rem administrant domesticam admiran-
 tur. Accipe quæ vidi, & da gloriam Deo.
 Alit ea vere sancta Domus, vt ab infantia
 incipiam, & ad extremam perueniam se-
 nectutem, septem fere nutricū millia, men-
 struumque in singula capita soluit stipen-
 dium. Ille porro totidem vtriusque sexus
 infantes, vel oblatos, vel expositos, inque
 domum receptos vberibus suis nutriunt:
 curamve de educanda illorum pueritia in
 timore Domini tantisper sustinent; dum
 ætate progrediente, alij ad bonas prædi-
 cendas litteras à Rectoribus adhibean-
 tur: alij ad Mechanicas artes, alij ad tem-
 pli, alij ad domestica ministeria & officia,
 alij ad reliquorū, quos ea domus alit ege-
 norum & ægrotorum curam & custodiam
 deputentur: ita vt ab ipsis pene incuna-
 bulis & domum & rem vniuersam dome-
 sticam

Nub. ces. Neg.

sticam tractare tanquam suam, amareque incipiant: progrediente verò ætate, ita deinceps fideliter administrent, vt alienā; ita diligenter, vt suam. Nemo prorsus sui iuris esse permittitur, nisi vel liberalibus disciplinis, vel mechanicis artibus mancipatus, aut suis restituatur Parentibus, è Rectorum potestate liberatur: quorum omnium nomina, ætates & officia in libros referuntur: discendentibusque iniungitur, vt pro Ecclesia Dei, pro legitima potestate, proque loci domusque conseruatione & augmento, singulis diebus certas ad Dominum præces fundant. Puellæ porro intra claustra domus, summa adhibita cura, cautioneque nutriuntur, quas ferè 1500. vidimus, in quasdam classes pro ætatis diuersitate per contubernia distributas: quibus singulæ præsunt graues & bonis plenæ exemplis compatiq̃ue scientes matronæ, horas singulas ita disponentes, vt aliquis semper fructus ad teneram ætatem redundet. Doctrina quotidie Christiana recensetur: statæ orationes ad altaria, quæ singula in singulis erecta habentur cubiculis, omni cultu & elegātia perpolita; diu noctuque celebrantur. Concionēs piæ de Christi Dei nostri beneficijs,

cijs, deque matre eius intemerata Virgine Maria, sanctorumque diuersa certamina cantillantur, quibus tenerę mentes ad amorem Dei magis etiam accenduntur. Confessiones & communiones celebrantur. Multę pios legunt libellos. Multę officia diuina persoluunt, artem sæpè Musicam precibus & sacrificijs intermiscen-
 tes. Cum autem, quę Dei sunt Deo reddiderunt, ad opęras distribuuntur. Alię domestica ministeria obeunt, alię alias bonis litteris erudiunt: alię linum, colum, fusum, lanam tractant, pleręque nent, pleręque acupingunt, sarciant, lectos, mensas sternunt alię. Nulla prorsus hora vacui operis relinquitur. Omnes in vniuersum candidis decentissimè vestiuntur. Cum adoleuerint, optio datur singulis, vtrum in flore Virginitatis Deo velint in aliquo seruire Monasterio, an matrimonio iungi. Si posterius eligunt, 60. ex illis, annis ferè singulis elocantur. Dos attribuitur, Deo omnium orationi commendantur, & dimittuntur. Sunt quę habitum ferre, vitamque intra claustra domus Monasticam, viuere elegerunt, quarum plerunque numerus ad 120. ascendit. Elocant præterea quotannis Domus Sacrę Rectores;

res, Centum alias puellas egentium ciuiū,
 & accolarum filias, bonum testimonium
 habentes, attributa 60. Ducatos dote. In
 subsidium quoque rei domesticæ ad 40.
 Morbis quoque & febribus oppressos, ma-
 gna fouet sustentatque charitate, quorum
 numerus ad 700. quandoque ascendit, per
 sua cõtubernia dispositos. Adsunt præsen-
 tes & industrij Medici, venam tangunt,
 quam cuique congruentem putant Medi-
 cinam, victusque præscribunt rationem,
 quibuscunque tandem horis. Descripti
 porrò & Assistentes Ministri, illico omnia
 prouident: nec quicquam prorsus deesse
 ægroto patiuntur, etiãsi multarum sit im-
 pensarum, siue cibus, siue Medicina. Vilis-
 sima quoque obeunt multa cum charitate
 ministeria, nullas sordes, aut fætores nau-
 seantes. Et cum totos dies in ægroti cu-
 ra, vsque ad lassitudinem posuerint, noctes
 quoque totas sæpius agunt insomnes, ad
 omnem vsum & necessitatem ægrotantis
 vigilantes.

Non desunt Sacerdotes, & alij pij viri,
 qui grauius afflictos, ex verbo Dei & San-
 ctorum exemplis consolantur: qui Confes-
 siones excipiunt: viaticum offerunt, ani-
 mæque transeuntem Deo Omnipotenti

commendant. Habent sua quoque hospitalia vulnerati. Medicos, Physicos, Paracticos, Chyrurgos, Pharmaca, Vnctiones, Emplastra, & assistentes, omniaque curantes Ministros, nulla horrêtes vulnera, nullum ministerium detrectantes. Victus ad præscriptum paratur, cuiuscunque is sit pretij. Qui sanitatem recuperât, nummis prætereâ donati dimittuntur. Qui porrò ex morbis conualescunt, cum alia cura alijsque cibis & aere indigeant paulò liberiore: hoc quoque ne desit indigenti, summa Rectorum pietate prouisum est. In aliud Hospitale vel curru, vel sedecula deferuntur, quod impensis eiusdem sacræ domus ad solos recipiendos conualescentes propè Ecclesiam Montis Caluarij exædificatum videtur, vbi pari cura pietateq; sustentantur, veste, cibo, cubiculo, prout fert ratio melioris valetudinis, vtentes. Non satis hoc. Si forte qui Thermis, balneis, aut aquis calidis, vel sudatorijs indigent, eos Puteolanum ad Campos Flegreos mittût, inque domo, ad eum extructa finem, pari cura pietateque per suos ministros alunt, fouent, curant, sustentant, nullis parcentes impensis, nullum genus curæ, medicinæ, charitatisque prætermittentes.

Similem aliam domum erexerunt ad radices Vefuuij, ſiqui fortè conualeſcentes, aura indigerent ſicciori. Carceratis quoque egentioribus, bis in ſeptimana, panem vinumque miniſtrant, & ſi qui ob tenuiora debita tenentur incluſi, ſemel in ſingulas hebdomadas recensentur, ſolutaque creditoribus pecunia, ſædis vinculis liberantur.

In redemptionem quoque captiuorum, multa quotannis erogantur aureorū milia, vt vel è graui ſeruitute Turcica miſſa Algerium pecunia, redimantur, vel è molliſſimis Triuemibus, quamplurimi liberentur, ſuxque quiſque reddatur libertati.

Sunt qui diligentius in tota Ciuitate expiſcantur, ſi quis ad extremam delapſus ſit non ſua culpa egeſtatem, ſiue ſit ex equeſtri, ſiue ex honeſtorum gradu ordineque Ciuium; ſi filios, ſi filias habeat, quæ vel erubeſcant, vel ob conditionē, non debeant oſtiatim mendicare: ijs quoque è theſauris Sacræ domus parata ſuccurritur pecunia.

Audiuimus quòd in nobiliores perſonas opibus lapſas, & mendicare erubeſcentes, centum aurei nummi in ſingula capita, ſinguloſque meſes erogantur.

Monasterijs quoq; egentioribus sexus
vtriusque menstruo succurritur subsidio,
quæ vel nullos habet redditus, vel ijs est nu-
merus personarum, vt victus in diem emē-
dicatus non sufficiat. 30. & 40. quoque Du-
catos menstrui in singula pia loca impen-
duntur.

Idem præstatur Charitatis officium in
ea quæ fixis carent redditibus Hospitalia,
vel his similia pauperum & egentium re-
ceptacula.

Peregrinos & aduenas multos ea quoq;
Domus recipit, & in tertium, quartū quan-
doque diem tectum & victum ministrant.
Sacerdotes præsertim exteros, quos vaga-
ri per tabernas & hospicia publica vel ege-
stas, vel conditio non permittit.

Officinam Aromatariam, præstantissi-
mo quouis Pharmacorum & medicinarū
genere habet instructissimam, vnde egen-
tioribus quoque Monasterijs & Hospita-
libus, quàm liberalissime succurritur. Ipsi
etiam Neapolitani Heroes malunt inde
medicinas emere, quàm è meritorijs ta-
bernis, ob præstatiā Pharmacorum, quæ
exquisita cura statis temporibus conqui-
sita in Sacræ Domus vsum compor-
tantur.

Si annonæ caritas occurrit, mira charitate succurritur egentioribus, distributa per domos perque familias necessaria annona, non in ipsa tantum vrbe, sed per vicinos vicos, agrestiumque hominū contubernia, præcipuè verò subditis S. Domus nil vnquam deesse patiuntur.

Singulis etiam diebus in eos, qui stipem vagabundi petunt ad 30. Ducatos eleemosyne nomine expenduntur.

Sabbatis porrò singulis in 1000. fere personas vndique confluentes 60. circiter vel 70. Ducati numeratæ pecuniæ distribuuntur.

Annuatim porrò ad duo millia extraordinariè conferuntur in externos & aduenas egentes, & præcipuè Sacerdotes, senectute, vel inopia præssos, quibus liberaliter succurrere præcipuum Christiani hominis munus optimi Rectores arbitrantur.

Alit porrò ea domus pro seruitio pauperum proque necessitatibus domesticis, tam Officiales qui præsunt, quam reliquos, qui ministrant, vtriusque sexus ad 1000. personas, quibus non contemnenda mensura Salaria numerantur, quæ ascendant ad quinque millia Duc.

Accipe

Accipe quod dico. Sat scio obstupesces, Aluit hæc Sacra Domus anno proximè præterito 126369. ægrotorum, à Kal. scilicet Iulij 1591. vsque ad Kal. Iulij 1592. quorum nomina & cognomina è Rectorū publicis codicillis descripta, oblata sunt non ita pridem Viceregi Neapolitano, multorumque voluntatis magis etiã sunt ad succurrendum; inflammata.

Sed iam templi quoque dignitatem & gubernationem videamus. Sustainantur in eo, dictæ domus impensis ad 60. Sacerdotes & 30. fere clerici, qui in cultu diuino & Ecclesiæ cura, quottidianas operas præstant, Deoque debitas laudes summa persoluunt diligentia. Mira vt sit vbique mundities & nitor, summa itidẽ cura prouident: ys in victum quottidianum, panis, vinum, & carniū portiones distribuuntur, Cubicula prætereà satis commoda, & annui 42. Ducat.

Præest autem eis vir maturus, Sacristanum vocant, cui centum annui numerantur. Clericis præter victum Ducat. annui 14. & alba toga. Præceptori eorum, qui in bonis litteris instruit Ducat. 60. & Musicæ Magistro 24.

Præter hos, alit Musicos non paucos ar

tis peritissimos, in quorum salaria mille Duc. annui penduntur. Illi porro quotidie partim Gregoriano, partim fracto, & delicatiore cantu consuetas Deo laudes in templo persoluunt. Et ne vnquã cultui diuino verbo, & opere potentes Ministri, & Sacerdotes desint, alitur quoq; Seminariũ studioforum adolescentum 24. qui in pietate in primis, optimisq; litteris, iis præsertim, qui Sacerdoti existimantur necessaria, magna instituuntur diligentia, omninq; vitæ, & studiorum præsidia ministrantur.

Sunt in hoc templo reliquię Sanctorum non pauca, & inter alias, trium infantium Herodis tempore occisorum corpora pelle satis adhuc integra visuntur. Sanctorũ argenteæ imagines, magniq; pōderis lampades multæ, calices aurei, cruces gēmis distinctæ, & ponderosa candelabra. Auleæ serica, pleraq; auro intertexta propè infinita expensa visuntur, quæ totam Ecclesiam sericatam faciunt.

Sed huic quoque rei charitas prouidit Christiana, quæ omnia suffert, omnia audet, omnia cogitat, omnibus occurrit, ne mutua indigētes pecunia fanore grauentur, aut creditorum opprimantur iniqui-

tate. Quamobrem erectum est, quasi publicum quoddam egentium ærariū, Montem pietatis vocant, nomine prorsus rei cōueniente, vbi sine fænore præmioq; mutua datur pecunia, pignus aliquod offerrentibus, quod tamdiu summa cura asseruatur, dum restituta pecunia redimatur, & si intra annū non redimitur, pignus venditur, pecunia mutuò data ærario redditur, quod superest pretij, Domino cuius pignus erat assignatur. Multa ibi aurea, & argentea vasa visuntur, infinitæ propè lineæ laneæq; vestes, peristromata innumera, quæ omnia existimantur ascendere ad summam quattucentomila Duc.

Et hæc quidem oīa quæ diximus, Christianæ pietatis opera, in eadem B. Virginis Annunciatæ domo, summa cum Ministrorum, & Gubernatorū charitate exercentur, quorum vnus ex equestri ordine Capuanæ tribus, reliqui è populo quatuor, singulis annis die S. Petri eliguntur. E quorum sermone hoc quoque accepimus, quòd redditus annui Sacræ domus ad centum milia Duc. sed expensæ ad centū octuaginta milia ascendunt, quæ ex priorū eleemosynis colliguntur.

Accidit ante annos 11. vt inopinato

quodam casu superior ædiū pars igne con-
 cepto conflagraret. Incendium hoc non
 publici ædificij ruinam, sed priuatarum
 quisque facultatum suarum amissionem
 arbitrabatur; tantaq; vniuersæ Ciuitatis
 ad reficiendū ædificiū alacritas cōsecuta,
 vt pro 600. aureorū damno, quadraginta
 millia pro vsibus ambusti Hospitalis, intra
 vnū mensem comportata viderētur. Spe-
 ctaculum plenū pietatis cernebatur, cum
 quasi instructa acie, Cementarii Calcem,
 Lignarii ligna, Lapidæ saxa, Vitrarii fe-
 nestras, Fabri ferramenta, & irremunera-
 tas operas ministrarent, Telam textores,
 Vestem sartores, Aurifices argentea, Li-
 gnarii vasa vtenilia, Lanij carnes, Salsa-
 mentarij pisces, & lardum, Agricola frum-
 entum, reliqui reliqua. Sed & oppida vi-
 cina certatim, quo quisque præsidio pote-
 rat succurrebant. Vis prætereā pecuniæ
 maxima, tum à nobilissimis Equitibus, tū
 ab Argentariis, Campsoribus, & Merca-
 toribus submittebatur.

Paucis deinde annis interiectis, publi-
 ca quædam lues, pesti non absimilis Nea-
 polim peruaserat. Tantus factus est ad do-
 mum Sacram egrotorum concursus, vt in-
 tra mensem vnum, cellæ omnes penuariæ

vacuarentur, lociq; Rectores deminuēda ægrotorum turba, deliberationē instituerent. Interim venit senex quidā albis vestitus, monuitq; vt cistam ferream ad fores templi propositam aperirēt, nec ege-
norum curam defererent. Inuenta sunt in cista, aliquot aureorū millia, vnde abundē succursus est omnium necessitatibus, sene statim disparente.

Planè asseueramus domum istā, officinam quandam esse piorum operum, sedem Christianæ charitatis, arcam pauperum, certissimum egentium domicilium.

Sed nec alia desunt in hac ciuitate, summi in Deum, inq; res diuinas amoris argumēta, omni laude admirationeq; dignissima. Recensentur augustissima tépla plura quàm trecēta. Oratoria per omnes vi-
cos, & plateas frequentissima. Capellæ in singulis ferè Palatiis innumeræ, auro, argento, auleis fericcis, omni suppellectili, super reliquarum vrbium consuetudinem instructissima: Nitor vbiq; summus, munities & ornatus altarium, diuino cultui conuenientissimus, illumq; decorem imitatus, quē se Dauid in domo Domini apprimè dilexisse gloriatur. Diuorum imagines & martyria, cæteræq; res eorum ge-
stæ,

stæ, ita pictæ, vt ipse profectò Apelles vitam artem suam fateretur, si viueret. Pleraq; etiam eo sculptæ artificio, quales in æde Sacra Montis Oliueti, non pauca videntur, vt Phidiæ Praxitelisq; opera existimari possint, longè fuisse inferiora.

Sedecim esse dicuntur in hac sola ciuitate Franciscanorum templa, totidem etiam Dominicanorum. Monialiū claustra, plura quàm triginta, pleraq; opulentissima. Montis Oliueti ad 12. millia, Carthusianorum S. Martini Monast. 30. Duc. annui redditus possidere dicitur S. Seuerinæ 20. millia. S. Claræ 20. millia, in quibus & ipsi, quotidianæ in pauperes innumeros panis & vini fiunt distributiones, carceratis victus suppeditatur, multorūq; aliorū domesticis succurritur necessitatibus: & in plerisq; summa in aduenas, & peregrinos exercetur hospitalitas. Reliqui religiosorum ordines penè omnes, ampla, & ipsi commodaq; obtinent Monasteria, plura quàm 60. & extra ciuitatem villas innumeras, & prædia quæq; amænissima.

Est præterea Monasterium, Conuertitarum vocant, quæ ad frugem à peccato conuersæ à sæculi sese subducunt consuetudine, vitā viuentes in continentia, priorum pla-

ri planè contrariam; diuinæq; consen-
tientem voluntati. Recensetur earum nu-
merus 200. quæ piorum eleemosynis, & li-
beralitate sustentantur.

Est domus siue Monasterium sancti Spi-
ritus, in quod recipiuntur luparû, vt me-
reticum filiæ supra 500. quæ ab suorum
parentum latere propterea separantur,
ne iisdem eant itineribus, bonis viris cû
adoleuerunt etiam elocantur dote attri-
buita.

Sed huic quoque rei istorum pietas oc-
currit, vt si quando inobedientes vxores
à suis maritis dissident, aut suspectam suâ
reddût pudicitiam, in Monasteriû quod-
dam detruduntur, vbi in pane, & aqua pe-
nitentiam agere tantisper coguntur, dum
in eis vera signa vitæ melioris appareant,
ac tum demum à maritis in domû, & gra-
tiam recipiuntur.

Est & alius locus, in quo honestæ coniû-
ges ab improbis maritis vel pulsæ, vel de-
sertæ adhibitæ vitæ custodibus recipiun-
tur, & aluntur: dum bonorum virorû ope-
ra, quæ Prouinciam hanc vtrò usceperûnt
cum suis maritis in gratiam reducantur.

Est aliud quoque Monasterium, in quo
suas coniuges abeuntes mariti collocant,

vt & illas omni occasione, & suspicione in continētia liberent, & ipsi negotia sua sine infamię metu exequantur.

Habent quoq; suas domos nonnullę societates, in quibus nobiliores viduas maritis orbatas, & multorum præterea filias collocant, deq; victu, & amictu necessario prouident.

Est in domo professa Societas I E S V nobilissimorum Equitum Neap. Congregatio, qui sponte sua munus hoc in se susceperunt, vt pauperes medicare per suā conditionem erubescences ostiatim inquirāt, iisq; de propriis optibus liberalissimè subueniant. Obseruant statuta quædam precū, & orationum tempora, meditationes habent quotidianas, confessiones & communionem frequentant, mira q; vtuntur in oēs egenos liberalitate. Vidimus non paucos Heroas ad pedes Patris sui spiritualis, quem Præpositum vocant, prostratos, culpas suas, & negligentias publicè profiteres, salutarem pœnitentiam petere, & si iubebantur, illicò pedes cuiuscunq; proximi, summa cum humilitate plerosq; ipsum etiam pedibus subiectum puluerem, sine horrore nauseaq; osculari.

Non desunt alię Societates, quę curas suas

suas in eo consumunt, vt odijs inuicem ardentes, animisq; dissidentes concilient. Ad vtramq; partem accedunt, orant, obsecrant, obtestantur, minas miscent precibus, omnia agunt ne odia suscepta inueterascant. Sed ad Christianam vtramque pars reuocari possit charitatem.

Sunt alii, qui damnatis ad mortem assistunt consolantes, & hortantes, ne magnitudine flagitiorū deterriti, de spe veniæ cōsequendæ deturbari se à Sathana patiantur; Christi quoq; simulachrum oculis ingerunt; vt quando sua non possunt, Christi merita pro peccatis suis Deo Patri offerant, fortiq; & alacri animo, quam se commeruisse sciunt, mortē assignatam oppetant.

Est quoque per amplum, & insigne Nosocomion, quod, Incurabilium vocatur, Aluntur in eo summa cura, & liberalitate plusquam 300. perpetuis, & incurabilibus morbis oppressi pauperes, omniaq; illis, & victus, & medicinarum genera, liberalissimè subministrantur. Medici, Chirurghi, Ministri, & Sacerdotes, diu noctuq; assistunt, nec vllum operæ charitatisq; genus prætermittunt, quo possint afflictorum tum corpora, tū animi refoueri. Ha-

bet

bet ad 18. millia Duc. annuū redditus, piorum liberalitate attributos.

Est & aliud apud S. Eligium, amplissimum Hospitale, in quo Moniales, & reliquę ægrote fœminę quandoque 300. recipiuntur, & aluntur dum cōualescant, omnibus ad sanandos refouendosq; egrotos vitę medicinarumq; præsidis, & fœminis curandi peritis, instructissimum. Orphanas quoque puellas alit non paucas.

Est & aliud, apud sedem de Nido vocāt, Hospitale, nobilioribus personis destinatum: vbi victu, veste, cubiculo, ministris & Pharmaris tractantur, & conditioni, & complexioni, & anteaçte vitę conuenientioribus.

Habent & Orphani sua domicilia, apud Sanctam Mariam de Loreto, vbi & aluntur, & vestiuntur, propè 160. & quod maius est magna cura, in timore domini, doctrineq; Christianę institutis erudiuntur. Hospitale quoq; Peregrinorum habetur sub Trinitatis nomine, in quo triduo aluntur, quicunq; pauperes, vel pietatis, vel negotiorum causa Neapolim venientes.

Mente quoque destituti, & furiosi, habent morbis suis accommodata domicilia, omni medicinarum genere, cęterisq;

prę-

præfidiis, vt pristinæ menti restituantur, instructissima.

Est quoque aliorum piorum virorū Societas, hoc solum profitentium munus, & officium, vt operam suam egrotis impendant, propriisq; manibus in omni eorum necessitate ministrent, sine vlla prorsus præmii spe, laborisq; retributione, idq; summa tum Charitate faciunt, tam in Hospitalibus, ad quæ statis cibis ministrandi curationisq; temporibus accedunt, quam in priuatorum domibus, à quibuscumq; vocentur, nil timentes, nisi Dominum, nil nisi à Domino pro labore expectantes.

Si quando cuiuspiam Hospitali sumptus non suppetunt necessarij ad eum alendū, & curandum egrotorū numerum, qui nonnunquam solito plures confluunt, ipsi eorum Rectores, & Gubernatores, sæpè & Regentes, Præsidentes, ceteriq; Regiæ potestatis Administri, Principes item & Barones, quandoq; & Collaterales, Regni Consiliarii, præter eleemosynas, quas de suis facultatibus, plena manu offerunt, ostiatim obeunt, opulentiorum domos, præsidiaq; proximis necessaria mendicare non erubescunt.

De priuatorum eleemosynis lōgum esset

let singula recensere, quæ audiuimus. Turpe iam ducūt magnanimi heroes, æraminuta piis vsibus cōferre, plena manu egentibus succurritur Cēnulas potiùs suas asse parant, semesq; vt olim Tyberius, non nauseant obsonia, vel vt Pertinax, dimidias Lactucas, & dimidios apponunt carduos, vt aucto per parsimoniam patrimonio, solum illius heredem Christum relinquunt. Audiuimus plerosq; 30. sepè, & 40. milliū hereditates, piis locis, vtpote Hospitalibus, & Monasterijs attribuisse. Nōnullos numerata multorum millium præsentipecunia, egenorum necessitatibus succurrisse, Tempia augustissima, magnis impensis erexisse. Monasteria amplissima exædificasse. Tempia aureis & sericeis auleis ornasse, aurea & argentea vasa attribuisse.

W Matrona quēdā Illustris numeratis 30. mille Duc. hoc ipso anno domnm erexit, inquam luparum filiæ, fortè iam corruptæ, ne in peccato perseuerent à matrum consuetudine abductæ collocantur, maritisq; dote attributa, postquam signa emendationis dederint, elocantur. Alteri pio loco, Purgatorium vocant, annuos 800. assignauit, in quo meretrices ad frugem cōuerſæ,

uersæ, paulò liberaliùs aluntur, tantisper
 dum ferendis asperioribus vitæ incômo-
 dis assuescant; ne ex summis delitijs ad
 horridam, & asperam vitæ rationem subi-
 tò transeuntes, vel pia sua consilia mutent
 in deterius, vel, quod obseruatum erat in
 acres morbos inciderent, & deficerent.
 Ad redimédos ex Triremibus seruos 400.
 annuos assignauit. Ad exoluenda egentiũ
 debita, vt è fœdis dimittantur carceribus
 300. annuos. Cuidam piæ piorum Sacer-
 dotum Cõgregationi, Hieronimianos vo-
 cant, 10. millia. Alijs, quos Theatinos ap-
 pellant 11. millia reliquis omnibus pijs lo-
 cis, mille singulis Duc. assignauit. Cõfes-
 sorii suo 10. millia reliquit. Summa dicitur
 ascendisse ad 170. millia eius pecuniæ,
 quã in pios vsus contulit. Medico suo man-
 dauit, vt quoscunq; egenos curaret, illis
 medicinã è sua largiretur Apotheca, nec
 operæ pretium exigere. Rem admiratio-
 ne dignam statuo. Quotidie adhuc noua
 in hac Vrbe Monasteria, noua templa, no-
 ua eriguntur Hospitalia, vt vetera nulla
 putares; idq; tanta celeritate, vt eodem
 ferè tempore, & fundamenta ponantur, &
 tecta. Vix videas tecta posita, & statim à
 pijs vniuersa supellex Ecclesiastica con-

fertur, non ad necessitatem tantum, sed etiam ad ornatum. Multi partem diuinæ benedictionis arbitrâtur, in eoq; sunt ambiciosiores, si priuatas domos in templa conuertere, aut in agris suis areas, piis locis vsibusq; occasio detur, deputare, & donare.

Duodecim hoc ipso quo Neapolim venimus anno à fundamentis excitata peneque perfecta templa numerauimus, & aliquot præterea recipiendis fouendisque pauperibus domicilia.

Et quod, vt finem faciam, in omniū arce laudum ponendum statuo, omnemque istam nostram excedit prædicationem, quodq; solum, vt puto, Ciuitatem hanc pacatam, opulentam, florentē, & obsequentem legitimæ potestati efficit, nulli in ea Orthodoxæ fidei hostes, nulli Romani Pontificis, Christi Viccarij perduelles, nullæ in diuos contumeliæ, nullæ in Sacramenta blasphemix, nulli prorsus vel videntur, vel audiuntur Lutherani, Caluiniani, Ochiniani, Stancariani, nec his similia teterimorum Pelopidarum Deo, & Ecclesiæ rebellium nomina: sed omnes & sunt, & eodem nomine vocantur Christiani, Deum Patrum suorum, vno eodemq; ritu colentes,

tes, quem ab Episcopis suis, & Martyribus, S. Ianuario, S. Asprem, S. Seuerio, S. Arpino, S. Crispino, & alijs ante mille ducentos annos acceperunt, vnius Pastoris vocem, tanquam Dei vocem audiētes, & Regi suo debito cum honore obtemperātes, aduigilāte ad omnia, viro & generis claritate, & officij quod sustinet amplitudine celeberrimo, summaq; cum laude magnis in rebus versato, ANNIBALE DE CAPUA Archiepiscopo Neapolitano, quem non ita pridem, difficillimo Regni tempore, Nuncij Apostolici munere functum in patria cognouisti, ne quis in ouile Christi lupus rapax irruat, & istā omni antiquitate corroboratam vnitatem scindendam lacerandamq; suscipiat.

Indè porrò fit, vt vniuersi cleri togatēq; vestis summa sit apud omnes reuerentia, Ecclesiæ gloriam, Ecclesiasticorum honorem, & gloriam arbitrātur. Abbates omnes vocant, & vt Patres maioresq; venerantur. Et cum quippiam cuiuspiam omnium diligentissimè cupidissimeq; optare gratulariq; cupiunt, dignitatem passim gratulantur Cardinalitiā, quā vt Christi Vicario, ita cælo proximā, & omnibus omnium votis, & precibus expetendam arbi-

trantur. Sed omnia in epistolam referre, epistolæ est modum excedere, nec aliud nobis fuit initio propositum, quam insignem S. Domus Annunciatæ pietatem, & in tantum egenorum numerum, extraordinariam quandam, & memorabilem liberalitatem, quam describi tibi voluisti, his litteris explicare.

Reliqua Ciuitatis piè, & religiosè facta, nec ad vnguè possunt ab homine extero obseruari omnia, nec in vnâ decet coarctari epistolam, quæ plenis debent recenseri Commétarijs. Narro tibi. Ciuitatem Neapolitanam optimis ad imitandum exemplis abūdare. Scio quid dices. Abundare & non optimis. Non sum Deus, vt intimos recessus dijudicem animorum. Non sum Argus, vt omnia videre. Nō sum Momo, vt omnia carpere, lacerareq; libeat. Non sum araneus, vt venena colligam. Ecclesias non tabernas frequēto, vbi sola bona, mala à me nulla visa sunt exempla. Si quæ sunt Christianæ charitati contraria, bonisq; legibus inimica, & à probis omnibus damnātur, & ab ipsis improbis improbantur, & à Ministris iustitiæ, & celerimè, & seuerissimè castigantur. Improbe mentis officium est, improborū vita scandaliz-

dalizari, & pijs piorum non edificari exemplis. Demus hoc hæreticis, nefandorū scelerum, sicut amatoribus, ita & buccinatoribus, quorum ea est consuetudo, ut Orthodoxorum vitia referant in Diaria, & rectè facta ex omni hominum tollant memoria. Bonos medicos imitemur, qui salutiferam; non malos qui ex eodem prato herbam decerpunt pestiferam. Vbi puella florem, bos herbam, canis leporem, ibi & Ciconia quærit serpentem. Nos flores, & lepores etiam in mensa amamus: ranas & serpentes etiam in agro vitamus.

Iterum atque iterum tibi dico, & magna voce dico. Ciuitatem Neapolitanam optimis ad imitandum exemplis abundare: quod mihi credas, Deoq; des gloriam velim.

De meis negotijs quod etiam scire vis. Iliadem audires quærimoniârū, quas prætereo, ne quos laudo vituperem. Horas diurnas, quia Regi, & Reginæ, pro titulo Cratoris vendidi, totas illorum negotijs tribuo. Nocturnæ nostræ sunt, quas cum Musis, somno, & valetudine computamus, sed raro pares sumus. Crede mihi, de Regum horis, vix aliquid Musæ nostræ mutantur. Et tamen adhuc nō nisi fluctus numeramus.

*Miscetur (tantum) placidis reuerentia mutua
verbis.*

Nec scio si verus, sed tamen aptus amor.

Spero cum fuerint tempestates idoneę,
& Echinos manu capiemus. Si nos valere
vis da operã, vt valeas, & nos ames. Nea-
poli Bachanalibus 1593.

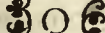
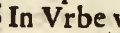

I V S T O L Y P S I O

VIRO DOCTISSIMO.

Epistola XLIX.

 VI primus

Plur.
deror.
Rom.

 Q In Vrbe virtutis, & hono-
 ris cellam eandem lo-
cauit.

Id agere visus est, vt ostenderet

Sen. E-
pistol.
79.
Cic. p.
Planc.

Gloriam virtutis vmbram esse, quę
etiam inuitos comitatur.

Nec alium gloria maximè excelle-
re, quam qui virtute maximè præ-
staret.

Plu. in
Apo-
ph.

Et qui virtutem honore spoliaret,
cum spoliare virtute iuventutem.

*Sic accidit tibi Lypsi. Tu virtuti, labori,
litteris, litabas in Belgio, tibi virtus hono-
ris,*

*ris, gloriaq; cellam, cū alibi, tum
in nostra quoque statuebat Polo-
nia, in qua tibi quotidie.*

Pli. li. Et magna simul quod rarum
4. epi- est, & lata fama crescebat.
sto. 12.

Eurip. Πόνος γὰρ, ὥς λέγουσιν, ἁκλείας
Stobe⁹ πατήρ.

ora. 29 Mirificam te dicens discipli-
Plato narum exercere mercaturā,
de En- discendo simul, & docendo,
te. multaq; te elaborata in lucē
mittere.

Lyphi⁹ Quæ in manibus hominū ver-
in Ta- fari his temporibus, atq; hac
citum. rerum scæna expediret.

*Quæ voces hominum, & si me ad
te amandum valdè acuerent.*

Pli. li. Non enim erat facilè innu-
3. epi- meris contradicere.

sto. 11. Summam tamen adhuc de te,
Lib. 4. non ordinem rerum nuncia-
ep. 11. re videbantur.

*Postquam autem libras tuos, qui
primi ad manum venerunt euolui,
planè perspexi.*

Stobei Primam te sapientiæ partem
ex Ae- possidere, & multa, & vtilia
schile nosse.

ora. 3.

Labor
vt dici
tur, bo-
næ fa-
mæ pā-
ter.

Non ut noris tantum, sed quod planè diuinum est, ut etiam prosis, idq; te video tanto conatu apparatuq; facere, ut non dubitem ipsam.

Sen. e-
pist. 6. *Recusaturum te Sapientiam, si cum hac exceptione daretur, ut quod scis, vni tibi scires, nec è thesauris tuis rebus succurreres cõmunibus. Hoc Constantia tua præsefert, hoc ipsa quoque ciuilis Sapientia, quæ & Regia disciplina vocatur.*

Plato
in de
Sapien-
tia.

Cuius subiectum ciuitas est, finis commune bonum. Ministræ artes omnes.

Plato in
Litigio
so.

In quibus tu libris non solum.

Pli. li.
2. epi-
sto. 3.

Prudentiam humanorum, sed & naturalium scientiam, & diuinorum coniunxisti sapientiam.

Nec hoc tātum, aut illud, sed quodcunque vis (ut aiunt) iaculo tuo feris.

Non tam docens.

Sen. e-
pist. 94

Quid sano, & intelligenti Principi faciendum sit, quam sanum, & intelligentem faciens.

Planè ut anceps fuerim, quid in illis prius, quid deberem admirari posterius.

Augu.
epist. 58

An totius succū Philosophiæ, quem per-

perbibisti, an lectionis varietatem,
an iudicij maturitatem, an memo-
riæ tenacitatem, an contexendi ar-
tificium.

pli. li. An quod loquenti illa Homierici se-
4. epi- nis mella profluere, & quæ scribis
Ro. 3. complere apes floribus, innecte-
reque videntur.

Cic. in Equidem verbum vidi nullum, quod
Verr. possem dicere excidisse, omnia ubi-
que afferuntur scripta, meditata,
cogitata, præparata, quæ lectorem
ad singulos versus detinerent, nisi
inter paria legerentur.

Ita crebris, ita solidis, & nescio unde
ex abdito erutis sententiis.

Quod tu rectè Tacito tribuis.

Lyphi Distincta sunt omnia, quas vel veri-
in Ta- tate, vel breuitate, vice oraculi pos-
citum. ses accipere.

*Sed & illud quam insigne bonæ mentis
argumentum.*

pli. in Præfa: Profiteri per quos profeceris.

ad Ve Gratiâ subinde habere videris do-
spasia. centibus; cum eorum inuenta licet
Sen. e- usurpes, non tamen ais tua.

pif. 86 Ibidē. *Sed ita doctorum virorum.*

Ibidē. Libamenta, in vnum quasi sapo-
tem

rem confundis, vt etiam si fatearis, vnde quicquam sumptum sit, aliud tamen iam esse, quam vnde sumptu est appareat.

Quod quidem scriptionis genus non ambitione.

Greg.
Naz. i.
epist.
ad gre
go. Nif
fenum
ex Eu-
ripide.
Pli. li.
4. epis.
14.
Plu. in
de for.
Rom.

Dæmonum sceleratissima: aut laudis cupiditate, malo rerum artifice, grauiq; Domino.

Formasse primus vsurpasseq; videris, sed solo charissimæ patriæ rerumq; communium.

Amore, qui Magister est optimus. In eoq; nobis Herculis aurea sæcula repræsentas, qui laudi sibi duxit Euandrum docere litteras, præclareq; facere censebantur omnes illo tempore, qui amicos, & propinquos erudiebant.

Quam felicitatem non possum profecto Germaniæ tuæ liberisq; vestris non gratulari, quòd in eodem in quo nascuntur solo, affatim illis suppetit, quo corpus animumq; pascant.

Pli. li.
4. epit.
13.

Quòd statim ab infantia, natale patriumq; solum, amare, colere, frequentareq; consuefcant, quòd nil in eo, nisi consenescere desiderant, nò pro

pro moribus, proq; præcepto-
ribus pedem extra patriam ef-
ferant.

*Sed parētes simul, & præceptores
quotidie videant.*

Morum vel Magistros, vel cu-
stodes, vel exemplum, & siue
præsentiam, siue memoriam,
vel timeant, vel erubescant.

Vim quippè Præceptorū ob-
tinet, quem colis, & aspicere
frequēter, & sæpè audire. Oc-
cursus enim, ait ille, viri bo-
ni iuuat, & est aliquid quod
ex illo vel tacente proficias.

Narro tibi, Isto quoque nomine.
Maior mihi fama tua inuen-
tus es, quamuis ea esset tibi
maxima.

*Hanc igitur tibi non vulgari illo
more, neque solita ratione, sed il-
lis verbis gratulari volui.*

Quibus uti solemus, cū quid
diligentissimè agimus.

Non quia habes, sed quia me-
ritus es, quodq; iam illi mul-

tos annos supervixisti, multa
etiam quæ de te *μαρτυρῶν τέκ-*

Dulci
loquū

Pynd. *τοὺς κωμῶν cecinerūt, canūtq;* fabrl
 Od. 1. *scripta dictaq;* vidisti, legisti, hym.
 nemeę *audiuisti, μεγάλων δ' ἄεθλων μοῖ-* norū.
σα μεμνάδι φιλεῖ. Ma-

Pli. li. *Et quodammodo posteritati* gnorū
 2. epif. *iam tuæ interfuisti* certa-
 1. *Quod sanè non contingit, nisi* minū.

Sen. de *Scriptoribus publico bono* Musā
 clemē *natis.* memi-
 tia. c. *Sed* nisse a-
 18. *Publica religione consecra-* mas

Suet. *ta virtus, nulla priuata lau-*
datione indiget.

Sen. in *Et qui fauoris gloriam ve-*
 Thye- *ri petit*

fic. *Animo laudari magis, quā*
voce volet.

Te igitur prætermisso de me tibi
dico.

Cic. e- *Acrem me esse ingenij tuī,*
 pist. ad *non solum amicum, sed etiam*
 Atticū *amatorem.*

Tantaq; tuarum lucubrationum
cupiditate ardere.

Pl. li. 1 *Vt videar mihi, vel sola earū*
 epist. 7 *mercede posse corrumpi*

Quo, sicut ait ille.

Vel contra Beticos adsim.

Sene-
ca.

*Testem habebis Bentium planè tuum, vi-
rum singularis & pictatis, & eruditionis,
etiamsi olim fuisset, plura non dico, licet
omnia de illo, possem, omnia deberem, sed
Magnus cuiq; honor est integritas
sua. Magnum Musarum numen.*

*Quæ sedem in istius pectore ita fixerunt:
Ut nil sit quod discere velis, quod
ille docere non possit*

*Mibi certè quoties in litteris aliquid abdi-
tum quæro, Bentius thesaurus est. Is por-
rò cum nescio quid mihi Neapoli, quod
mordebat exemisset, ita me ad te amādum
magis etiam acuit, ut Deum rogare nō de-
sinam, quo tibi det vitam, quam mereris,
& consernet animum, quem dedit.*

Sen. e-
pist. 78

*Vnus quippè dies hominum erudi-
torum plus prodest, quam imperi-
torum longissima ætas.*

Bal.
Con.
de Hu
mil.

*Ea porrò est altitudo hominis, hæc
gloria, & maiestas eius, verè cogno-
scere magnum, huicq; adhærere, &
gloriam ex gloria Domini querere.*

Bern.
super
Cant.
Serm.
36.

*Scientia quippè litterarum bona,
sed scientia propriæ infirmitatis
melior.*

In epi

Quam tu probè videris affecutus, cum ais.

Abi à me scientia quæ tumefacis,

ego

Viccarium Regis Daniae ad curas secundas.

Cassiodorus. li. de anima c. 18.

Plinius. li. 2. epistolae.

Nazarius. epistolae. 3. Argumentum. epistolae. 9.

Plato in de Menedacio.

Plinius. li. 1.

ego istam volo quae coercet, & ostendit me mihi.

Maeste. *Vel hoc solo nomine necesse est, ut & sim totus tuus, & esse debeam*

Nimia quippe magnitudo est, suam intelligere paruitatem.

Nisi quod me longius prouexit dulcedo quaedam tecum loquendi.

Finem itaque faciam, ne

Modum quem in tuis libris laudo, in epistola excedam.

Quinuis non dubito ne excefferim. Neque enim in eo statuo.

Laconicam breuitatem, paucas syllabas scribere, sed de plurimis maximisq; rebus paucas.

Mihi porrò tuo nil maius amore.

Pro quo ego diu te rogarè, nisi hoc esset indicium de tua minus praesumentis charitate.

Quamobrem incipe nos amare Lypsi, & quocunque vis loco inter bonarum litterarum studiosos, modo inter tuos numera.

Mirificum hoc habebo bonum, quod vel solum amore dignum putabis: quoniam sine rubore verecundiae ad discendum me praeparo.

Quod alienas virtutes amo.

Quod

Quòd quem colo , imitari quoque ,
Vt isto loco vides, contendo.

Laetā.
 li. 5. c. 10. Summa quippè religionis est , imi-
 tari quem colis , nilq; est Deo , ma-
 gnisq; viris gratius.

Aug.
 li. 8. c. 17. ciu. *Habes nostri causas amandi .*

Dei.
 Pl. li. 2. epist. 13. Rogat & quidem efficacissimè , qui
 reddit causas rogandi .

*Incipe itaque in tuis nos numerare . Ego
 verò , liceat mihi cum tuo Deusa excla-
 mare .*

ô tutela præsens

Ausonidum veterisq; sæcli.

cic. ad
 Atticū
 li. 7. e-
 pist. 8. ad tibi seruiendum vtar ea porta ,
 quam primum videro , nec vlla obie-
 cta re remissior fiam , cū tua ipsius ,
 De' se- tum Musarum causa.

cūder
 reli- -
 qua
 tua vo-
 ta . *quæ profectò magno honore caruissent, ni-
 si Lysium habuissent , Θεὸς δ' ὅπως σᾶς
 λοιπὰς δ'χαῖς . Vale. Dat. Neapoli
 kal. Maij CIO, IO, XCIII.*

FRANCISCO BENTIO

SOCIETATIS IESV.

Epistola L.

MENT I. Iusticiū edixit Podagra: quæ me sub hac Eclipsi penè secum ad defectionem, sed nescio quo, quod sentio, nomine appellem Si rugientem, si mugientem, immò bouatim boantem, si dentes dentientes, si prurientes pugnos non audiuiſti, hoc erit primum in omni vita tua tempus, quo non benè audiuiſti. Ipsum puto Deorum Nuntium gemuisse Mercurium, quòd illi Aesculapio esse isto meo tempore nō liceret, vt muneris sui assedam, nouo excogitato amuleto refoueret.

Nunc ad arma Musæ. Mitto epistolam ad Lypſium. Abs te peto, iube eam iis ire itineribus, quibus eunt quæcunq; perueniunt. Quoties ad manum, viriles viri huius curæ veniunt, ligant, tenèt, docent, delectant. Meus non sum cum lego, illius totus sum, quo minus moram fero longiorē: quin illas Musarum delitias, illud vnicum

Vra.

Vranix basium, ab hac Nympharum fede salutem. Musæ enim æris egentes, & Scaphelis, quod aiunt, insuetæ, Campanum coactæ sunt solum vertere. Tu nostra ornabis, ut potes, utq; soles, & valebis. Neapoli Idibus Iunij M. D. XCIII.

STANISLAO

KARNKOVIO

ARCHIEPISCOPO

GNESNEN.

Epistola LI.

ERBA non inuenio, Princeps
 V Illustrissime, quibus quod volo
 explicem, ita me multa in episto
 la tua (cum humilis Adalberti
 humili loquor successore) Idibus Aprilis
 Louicij data delectarunt: quam Roma
 missam heri primum accepi. Nam quod
 ea te esse valetudine nunciabat ut volumus
 simul mihi nunciare visa est, & stare pa-
 triam, & florere ut volumus, utq; expedit:
 nec esse pertimescendum, ne primo eius

Hh stante

stante florenteq; Principe, inclinatos aliquando parietes, aut saltem ad eam violandam locus vllus relictus improbo ciui videatur. Quo quid nuncio lætius? Stante quippe patria, stare nisi improbus ciuis non potest.

Quòd verò etiam ad intermissam litterarum consuetudinem, atque ad solitum officiorum cursum rupto diuturno silentio, humanissime reuocat, quid dicam? Homines visi sumus. Ita valde nobis huius intermissio officij semper inimica visa est; nisi quòd istiusmodi tempora fuerunt, quæ prætereo. Multorum enim varia culpa est. Explorata porrò ea, quam litteris appinxisti voluntate tua, summam feci cogitationum mearum omnium, ita me ad scribendum acuere, vt non solum res huius regni publica, sed nec vlla quoque Illustrissimæ D. V. operis mei hora sit ignota. Intemperantiorem esse me fateor in istius cupiditatis genere, ab ijs viris ad certamen amoris vocari, quos inter Principes publico bono natos, chara patria numerat, eoq; præterea omnes docti gradu & ordine censent, nil vt ex omnibus litteris discere velis, quod illi docere non possint, nec quidquam in sacris libris ita sit

fit abditum, quod discendum docēdi tempore habeant.

In quo genere cum in patria primas etiā partes tenere te existiment, fit ut in te obseruantia quā est, maior esse non possit. Dicam quod sentio, veritas nil timet quam taceri. Mola falsa litarem, si liceret: ponerem & statuam si mos esset: nūc omni thure, statuaq; solidiorem animum lito, tanta cupiditate tuarum laudum incensum, ut vel hac sola mercede corrumpi posse videar (sicut ait ille) quo vel contra Beticos adsim.

Versatur ob oculos, quam liberè libenterq; Regi & Reipub. ea præstare omnia consueuisti, quæ Nazianzenus de priscorum hominum sententia, in optimo Senatore & Consiliario requirit. Amorem, Experientiam, & oris libertatem. Non possum obliuisci, quā sæpè conuulneratam, domestica dissensione patriam, vi tui consilij à ruina quæ imminebat, liberaisti. Ferreus essem, aut non qui sum patriæ meæ ciuis, si meam quoque seruitutem, meumq; laborem ab eo desiderari Principe paterer, cuius labore factum sæpè est, ne mea patria laboret. Nil do auribus. Ipsa me causa bonitas facit eloquentem. Valet vi sua

veritas, sed tamen subsistam, ne tu quoque quod olim Augustinus Bonifacio, non bonam suscepisse me causam dicas, aliumq; pro te laudare qui talis est, dum tu quæ laudo pro tua modestia non agnoscis.

I pistolam ad S. D. N. ijs mittam itineribus, quibus eunt, quæcunque perueniunt.

Istam porrò de Rege & Regno Illustrissimæ D. V. solitudinem, non potum iterum atque iterum non ex osculari, cui si exitus responderit, omni ruinæ timore liberati videbimur.

De meo tempore, quod scire desiderat. Omnia hic consumo (naufragia rei familiaris intelligo, quæ tamen à me in meis damnis minimi putantur) præter diem: cui sæpè ipsas quoque noctes adijcio, ut meditatas ab aliquot annis lucubrationes de Ministrorum Atheismis & Phalarismis, quos imperitum vulgus, Euangelicos: qui rem tenent, mercatores, Religionum & seditionum seruos appellant, ad optatū finem perducam: in quibus decretum est ex ipsis eorum dictis & factis ostendere, quòd quam iactant fidem, cum puluisculo, quod aiunt, prorsus omnem amiserunt, factiq; sunt infidelissimis infidelibus infideliores. Tamen enim possunt aliam fidem habere,

bere, reprobata Orthodoxa fide, quæ una est, quam possunt habere alium Solē, aut Lunam aliam: quæ alia non est; nisi fortē cum Xenophane sentiant, alium esse intra concavum Lunæ sinum huic nostro similē mundum, aliosq; nobis similes homines, sic ut illi credunt credentes. Id si faciunt eant in illam terram, & nostram hanc nefario suo schismate sceleratisq; consilijs non perturbent: quamvis vereor, ut ire velint, si Magnæ Matris ibi eos esse oportebit Sacerdotes, ubi tales castrantur. Congruit veritati ridere, ait Tertullian⁹, quia læta est, de æmulis suis ludere, quia secura est. Nam & isti Centauri, de Deo deq; religione, non Dei & religionis, sed ioci tantum causa; vel ut sitim contrahant, philosophantur, tantundemq; prorsus univērsam religionem, quantum feri Cyclopes à capra nutritum louem curant. Sed non est huius tempus sermonis.

N.3.

m.7

Mitto Illustrissimæ D. V. Præfationem ad Lectorem, ex qua vim totam Consilij conatusq; nostri cognoscet, quantumque absumus ab eo, ut in arcem causæ inuadamus, Sed tamē cupio Illustris. D. V. esse omnium moderatorem consiliorum nostrorū
Mittam & Epilogum ad Equites Polonos

directum, sed is adhuc sub manibus & censura doctissimi viri Cardinalis Alani sudat in Vrbe. Addo epistolas duas de ciuitatis huius Neapolitanæ plena pietatis Maiestate, sed & recusam Patrum voluntate Spongiam, Si meum hoc consiliū probauerit, non deerit quod deinceps ad sistentes Illustrissimæ D. V. aures perferatur. Interim sibi persuadeat, me de illa colenda in omnibus meis pristinis sententijs permanfurum, nec in omni rerum varietate moris mei cursum deserturum.

Principum nostrorum Barensia negotia laneos pedes habent, quales olim Deorum: sed eunt tamen. Res nobis est cum hominibus, qui ad Iouem & Saturnum ortus suos referunt: nec nisi de Regnorum donatione loquuntur. Si qui debent non vigilauerint, mundus captus est. Cupio Illustr. D. V. Ecclesiæ Dei rationibus quàm diutissimè commodare. Datum Neapoli 6. kal. Septemb. 1593.

FRANCISCO BENTIO

SOCIETATIS IESV.

Epistola LII.

BENTIO. De Lypsio files? An nescis grati hospitis limen eam epistolam ingressuram, quæ Lypsum valere florereq; nunciabit? Aut si dubitas, equidem doleo, quòd nō benè adhuc tibi cognitus sum. Sed putidum illud fortè verbum dices. Mirum est, quàm sim occupatus. Apage. Nullum tēpus vni verbo angustum est. Scribere, ait idem noster, non vacare tibi scribere, semper vacat. An non libet? Nos contemnis. An non vacat? Nos negligis. At omnia à Bentio mitiora, sed si pertendit, ita nos acuemus, vt sentiat, quòd telum quandoque nostrum cuspidē acuta est, quodq; & ego.

Constrictas rumpo & verbis & carmine linguas. Et hic esto, Clauus trabalis, Ad derem & alia, nisi pausicapē timerē. Dies mortuus, clausum cœlū, latrās stomachus, mira nos reddidit, ad litigandum alacritate, & quæ præmunt curæ ferratæ. Passe-

rinum prandium, & vinum Consulare, fortè faciet, vt mulsa loquamur.

Si quid agā scire vis. Quod ille qui οὔτε αὐτὸς πρᾶγμα ἔχει, οὔτε ἄλλω παρέχει: nisi quòd neces quotidianas τῶν παραπλημάτων meditatur. Vtinam eo euentu quo volumus, quoque oportet. Miraberis sat scio, ita me subitò Martis factum pullum, quem Mineræ putabas ancillararium. Narro tibi. Cautem esse oporteret, quem aspera nō exasperaret Podagra. Mos illi vel aspectu lædi, & in obuios arietare. Te petit, quia ego tibi, tu mihi semper obuius, semper in oculis. Cū dolor deferbuerit βρασόνα ῥήματα mittemus. Nunquam enim, nisi podager, poetor. Interim da operam, vt nos ames, sed magis vt valeas. Neapoli Nonis Decembris 1593.

FRANCISCO DE TOLEDO

S. R. E. CARDINALI.

Epistola LIII.

RATV LOR Ecclesiæ Dei, quòd in hac propè deposita Reipub. Christianæ parte, videre vicissim incipiat superiora illa sua sæcula, cum honores, sceptræ, purpuræ, virtuti, eruditioni, pietati, debitæ existimabantur: cum vel ex ipsis antris & solitudinibus etiam inuiti & reluctantes extrahebantur, verbo & opere potentes viri, nil timentes nisi Deum, nil sperantes nisi à Deo, quibus orthodoxæ fidei cura, rerumque mandaretur administratio Ecclesiasticarum. Qualis in Ecclesia Dei, quoties adhibita cautio fuit, ne homines ad honores admitterentur, nil ad illos adferentes præter velle, aut qui dignitates Ecclesiasticas, non opus & laborem, sed honestum quoddam artificium existimarent iucunde transigendæ vitæ fallacis, mira apud omnes populos ad fidei constātiā, atq;

ad

ad omne pietatis officium videbatur accessio. In patria verò nostra, pia quoque & peruulgata omnium erat opinio, quod S. R. E. Cardinales, frequenter cum Angelis Dei colloquebantur. Quam ad spem cum omnia quoque parata isto felicissimo Clementis VIII. tempore expeditaque videamus, fit ut omnes Orthodoxi omnia suę sanctitati debeant, quòd eiusmodi columnas erigat, quæ semper in officio steterunt: nec in arena primum, sed iam pridem in seipsis artem omnium præstantissimam didicerunt, Hominem regere, nolentes quidquam habere in sæculo, ne vincerentur à sæculo, & propterea, ut Sanctus ille Pater loquitur, quottidie, Christi Sanguinem cõsueuerunt bibere, ne cum opus esset; Sanguinẽ suum horrerent pro Christi fide fundere. In quorum numero te iã olim cum laude vixisse, quod S. D. N. orbi testatum fecerit vniuerso, veterem illam suam magnis de rebus benè iudicandi laudem & gloriam isto suo facto comprobauit Orthodoxis omnibus [ad bene de tota re Ecclesiastica sperandum, quasi signum quoddam sustulit. Tibi verò Cardinalis Amplissime ad omnia dudum abs te scripta, cogitata, meditata, in vniuersa

Dei

Dei Ecclesia summa cum potestate nunc
audenda , tentanda , & exequenda fene-
stram aperuit . Qua ex re, & si à te nil nisi
mille curæ , milleq; sollicitudines perue-
nient, hæc tamen omnia molesta tibi gra-
uiaq; non poterunt accidere , qui vitam
omnem in vitæ frangendis illecebris, lon-
go lentoq; martyrio similem penè pere-
gisti , prorsus vt videri tibi difficile non
possit alios ad officium reuocare, qui sem-
per in officio , inq; Dei potestate vixisti .
Ego verò dignitatem hanc, iterum atque
iterum Ecclesiæ primum Orthodoxæ, de-
inde & amplitudini tuæ gratulor , verbis
quibus vti solemus, cum quid cuipiam di-
ligentissimè gratulamur: nisi quòd vereor
ne minus dicam quam sentio , neue mea
infantia vim ingentem voluptatis non as-
sequeretur. Quamobrem rogavi R.D. Pau-
lum Gardlinski Canonicum Vladislaviën-
sem , Romam Neapoli redeuntem, vt ver-
ba quæ mihi de futura non putaram, inue-
niret ipse , quibus dignitatem hanc pro
dignitate gratularetur . Ab Illustriss. D.
V. peto & quæso in tanto multorum con-
cursu, hominem vt audiat, nullum tempus
vni verbo angustum est ; & hoc meum of-
ficiu ex illo veteri meo cultu & obser-
uan-

uantia profectum arbitretur. Commendo
me in gratiam Illustrissimæ D. V. iterum
atque iterum. Datum Neapoli 2. Octob.
1593.

SIMONI SIMONIDAE POETAE LAVREATO.

Epistola LIIII.

NE viam Simonide, si mihi missa
abs te salus salutem non attulit:
& quæ ad eius comitatû adiun-
xisti, teque materiaque digna
poemata: Iohel Propheta, si ligatis voluis-
set. tuis plane vsus verbis pedibusque fuisset:
Repotia Zamoisciana plus Nephalia
& horas antelucanas, quam Dyonisia &
cænas Cereales redolent: quo quidem no-
mine meritis te gratias a Zamoiscio re-
cepisse non dubito, reliquarum rerum om-
nium præterquam iniuriarum memore
Senatore. Vtinam huius quoque solisque,
cælique, gratæ sint Gratia: sed ut ut acci-
derit, virtutis in virtute, benefacti in be-
nefacto præmium est. Nulla iustitiæ ma-
ior

ior merces, quam iustum esse.

Quæ porrò de rationibus tuis domesti-
cis œconomixq; onere appinxisti, nō pos-
sum non sapere te dicere, οἶκος φίλος οἶκος ἀ-
ριστος domus amica. domus optima. Οἰκοί-
μην δει τὸ καλὸς ἔδαιμοια domi manere o-
portet belle fortunatū: aut non beatum i-
lum vere dicier: Equidem.

Si me fata meis paterentur ducere vitam

Auspicijs, & si fonte mea componere curas.

Iisdem crede mihi, irem itineribus. Mi-
rum quam suaue sua sub tecto.

πύκνας ἀκούσαι ἑκαδὸς δ' δούτη φρένι.

Frequentem audire guttam securo animo.

Beatus qui procul negotijs paterna bo-
bus colit rura suis.

At ego prorsus non video, Simonide,
quas clades posuit afferre, rei tuæ dome-
sticæ, vnus anni absentia: Habent suas
agri quoque ferias: Amant & arua inter-
calares. Parit & tempestas piscatoribus
ocium. Debes quidem Patriæ, debes Pa-
rentibus, debes tibi, Sed debes & Musis,
quarum hic sedes propriæ.

Quæ tibi, quod rarum est, niuo sublime dederunt.

Nomen ab exequijs quod dare fama solet.

Notæ sunt Pythagoræ peregrinationes,
Platonis nauigationes, relicta pena artium

Græ-

*Causes
reginae*

Græcia, ad Aegyptios, ad Magos, Persas, Italos, ut earum gentium ritus, leges, mores, sacra pernoscerent. Quid quod & *μύσας* idem Plato dictas putat, *ἐπὶ τοῦ μούσα* quod omnibus vestigijs omnia ubiq; scrutentur & inquirant. Inde menti prudentia, inde sensibus recreatio, inde litteris nitor; cum multa videris, multa audieris, quæ vel sola & nuda, & scientiam addunt, & iudicium limant, Longa, bona menti, ad prudentiam nulla est via. Ego te, ait Vlysses ad Achillem prudentia superauero multum *ἔπη πρότερος γένομαι. καὶ πλείονα εἶδαι*, quoniam prior natus sum & plura vidi. Quarum rerum copia, dubito vtrum alibi quam sub hoc Sole, & in hoc solo maior? ubi difficile est, vel oculum flectere, vel ponere vestigium, quin tibi ipsa quæ calcarunt sola, summorum vtrorum rerumq; maximarum memoria s representent. Crede mihi, saxa, montes, syluæ, viæ, flumina, lacus, pontes, ipsa adeo templa, theatra, sepulchra, rudera, parietinæ, sua quadam lingua quod docet, quodque delectet loquuntur.

Excitatur animus, & nescio quomodo maior seipso fit, rerum sublimium aspectu. Inflammat visa, cogitataque sapius alic-

aliena, virtus & gloria ; incurrentibus in
oculos magnis illis magnorum virorum
Manibus, fortibusque fortium ausis.

Si tibi per Aegypti solitudines, aut Ara-
biæ deserta, aut monstrosam Lybiam, aut
per obnoxios Scytharum excursionibus
vastæ Podoliæ campos, per Scyllas, Scyr-
tes, & Charibdes iter faciendum esset, si
Catonis canterio, Hippoperis impositis,
si vehiculo Seneciano insidendum, quod
mulæ trahentes exollatæ, ambulando tan-
tum viuere se testabantur: ipse fortasse, vt
te nobis, & Musis conseruares; nec vlli cō-
mitteres periculo, retinerem: At ita no-
strorum vestigijs detrita, ita peruia facta
in Italiam via est (Vituliam rectius dixe-
ris *Ἰταλοὶ* enim veteri Græcorum lingua
Thimeo & Varrone testibus, boues seu vi-
tuli appellati sunt, quorum hic olim ma-
gna copia) ita crebris oppidis, tabernis,
hospitijs, distincta & coedificata videtur
Sylefia, Morauia, Austria, Styria, Caryn-
thia; vt quasi quodam Suburbium Italiæ
videatur; non ob aliud fortasse a natura,
tam horridis rupibus interclusæ; quam
ne vim suam omnem Alpini Boreæ in
has amœnitates effundant.

Laus Venetiarum

In Italiæ porro ingressu, Venetias videbis, mari supernatantem ciuitatem; Urbium ocellum; Mercurij forum, Emporium rosam, Adriatici Dominam, Diuæ Cypræ officinam; ad inuidiam pulchram, felicem, opulentam, & æui prioris instar togatam; In qua templa, fora, palatia, in medijs fluctibus, quasi seminata stupefces vsque ad miraculum superba, vias ceruleas, equos ligneos, In pisces & homines, totam diuisam ciuitatē, Vicos & plateas pisces, Mulli, Dactili, Ostreæ, Conchyliæ; Domos incolunt homines; a quibus illi iā etiam loqui didicissent, si per cohabitatorum ventres producere vitam licuisset.

Laus Patavij

etoliæ

laus Romæ

Inde vastum Patauium nauigabis, illā artium & sciētiarum stationem, insignem quondam iuuetutis & officij magistrā, nunc vereor ne corruptellam. Inde munitam & Circumpadanam Ferrariam. Inde studijs & Urbanitatis amicissimam Bononiam. Inde politissimam & elegantissimā Florentiam. Inde Senas salubres, senibus, ut scis, & valetudinarijs, olim exædificatas. Romam deinde peruenies Septicollē, illam Orbis Dominam, illam Urbium Reginam, Christi Viccarij Sedem, Aream & Stationem Præstitum Ecclesiasticorū:

Apostolorum prædicatione beatam, Martyrum Sanguine purpuream, Confessorum testimonio gloriosam; quam vidisse: in qua vestigium posuisse, qui se Christianos meminere, partem benedictionis reputat. Stetisse, ait Hyeronimus, ubi steterunt pedes Domini, pars Fidei est, vere ut etiam Ethnicus ille dixerit.

Dignus Roma locus, quo Deus omnis eat.

Inde per felicem Campaniam, plus, ut ille ait, vnguenti ferentem, quam cæteræ Provinciæ olei, Neapolim peruenies, Parthenopes tumulo claram, Nympharum sedem, Volupiæ aream, Sole, soloque suo beatam. Narro tibi, situs amœnitate, Maris cratere, Collum corona, Insularum crebritate, Promontoriorum aspectus, planè primam, Templis, Castris, Palatijs, Præsidijs, Ingenijs, Opificijs, Arcibus, Portubus, Opibus, Frugibus, solique sui fructibus, nemini secundam. Locis porro Suburbanis, & magnis viris charam, & ipsis etiam, ut Gentilitas putabat, dijs immortalibus amicam, Nullum enim extra Civitatem ponere vestigium poteris, quin in magnos alicuius Semidei manes incurras. Aeneam si voles, vel in Myseno, vel ad lacum Avernum umbram Anchisis Patris sui querentem, vel

cum Sybilla colloquentem inuenies. Scipionem Linternis: Iulium Cæsarem in portu Baiano: Pompeium in Herculeano, Neronem ad fossam Cumanam; Syllam & Tarquinium Puteolis: Marium ad caput Myfeni: Octauium Augustum in Octauiano, vel in ipsa Neapoli quinquennale certamē Gymnicum spectantem: Lucullum, togatum illum Xerxem, vel ad Eupleas, vel ad Pausilippi piscinas: Annibalē Capuę: Marcellum Nolę: Fabium Max: in collibus Cāpanis, Pollium Vedionem homines ad Murenas damnantem, in Pausilippo. Alios alibi. Et si infra dignitatē dixeris, cum mortalibus in Paradiso conuersari, ipsos tibi Deos olim vocatos ostendam; Saturnum in vicinio Latio, latentem, Myneruam in Surrentino Promontorio, Plutonem, Proserpinam, Mynoem, Rhadamantum, ad lacum Auernum: Herculē in Vacculo, vel ad montem Baulum, vel in Pompeiano armenta pascentem: Nymphas in Nyfita, Syrenes in Capreis. Crede mihi, vel sola istiusmodi vestigiorum inspectio, magna prudentiæ mater. Et quia cessator esse non soles, si forte quid abditum in natura libebit adhuc quærere, Plinij manes in Pomponiano ad Velutij radices consulamus; Aut is, aut
alius

alius nemo nobis aperiet, non sine fructu
 fortasse eius, quæ te Leopoli & distinet &
 detinet Oeconomix tuæ, quomodo quer-
 cus nostræ transformari queant in vites,
 bonum vinum ferentes: quod fieri posse
 Magnus Albertus putabat; aut, quomodo
 queant arborum culmina hordeum pro-
 ducere; quod in Mæsyæ Antonini Pij tem-
 pore factum legimus: aut cur pinus Raue-
 natenses cum nucleis, Andreouientes co-
 nos producant, sine nucleis. Aut quæ sit il-
 la Regio ultra Alpes, in qua siligo post bi-
 pium convertitur in triticum (ô nos opu-
 lentos) aut ubi Rafanum adeo excrescat,
 ut infantium puerorum magnitudinem su-
 peret, aut qua arte curari rapæ possint, ut
 singulæ quadraginta libras ponderent.

Licebit & hoc expostulare, cur vitio ver-
 tat Septemtrionalibus populis, quos bar-
 baros vocat, quod Vrorum cornibus binas
 urnas tenentibus bibant: cum apud suos
 Romanos Miscadis, Phagus in mensa Vitr-
 telliani, plenis vrceis, tantum vini hauserit,
 quantum Cetus marinus vasto nō hau-
 sisset corpore: Nonne & hoc notissimum,
 Romanos bibisse pateris; ab eo dictis, quod
 latius pateant? Varro testis. Nonne ter tria
 pocula multiplicabant? Aufonius testis,

Nonne amphora? Suetonius testis. Nonne
Græco more, maioribus scilicet poculis?
Cicero testis. Nonne pro salute Principū?
Dio testis. Nonne in gratiam absentium
amicorum? Tyburtius testis. Nonne tot cya-
thos, quot fuissent in amici nomine tite-
ræ? Martialis testis. Nonne in Orbē a sum-
mo ad infimum? Athenæus testis, qui hoc
genus vocat *ἐν κύκλῳ πίειν*. Nonne propi-
nabant? Homerus testis. Nonne cum niue?
Martialis testis: Quin & fidem homini per
errorem lapso faciemus, quod Septemtrio-
nales populi Cereuisia, vel ut ille vocat,
hordeaceo vino, tumulenti, non semper in
tergum cadant, quod ille scriptū reliquit:
sed in omnem partem, ante, retro, proni,
supini, ad dextram, ad laeuam, sine discrimi-
ne labantur. O quātum tanto viro ad eam
quam proficetur rerum omnium cognitio-
nem defuit, Ebrium cadentem nunquam
vidit: Habebo & ego quod cum multis scio
Philosopho expostulem, Cur matutinam
urinam calidam pedibus instillatam, & in-
felix appositum Lolium prodesse podagri-
cis putauit, cum nobis nō profit: aut, quod
nunc ad te scribens in hortulo meo demi-
tor, cur æternæ arbores omnes floreant so-
la ficus confloreat.

Si flos orationis, & gemmata verba, delectabunt, vel in domo sua Rabiriana, vel in villa Neapolitana, quam Sylius Italicus ipso mortuo emerat, vel in Baijs de quibus Ovidius.

Nullus in Orbe locus Baijs præluet æmænis.
Magnum illum Ciceronem differentem audiemus; ex eoque cognoscemus somniū Scypionis, somniumne fuerit, an Insomnium, an Visio, an Oraculum, an Phantasma; an geminæ portæ Somni: an earum altera cornea,

Altera candenti perfecta nitens elephanto.

Licebit & hoc e tanto viro querere, cur orationes suas non combusserit potius, salutem promittente Antonio, vt se Muls & Reipub. conseruaret, quàm caput præcidendum à se defenso Popilio cū tanto Doctorum dolore dederit.

Si tuis Poetis, loqui libebit. Homerum in Cumis inuenies. Forte hoc sæculo nobis reuelabit, qua Patria, quibusque Parentibus natus sit quod præterquam Appioni Grammatico, nulli adhuc mortalium reuelasse memoratur; ea tamen lege, ne cui, quam secretum sibi creditum patefaceret; septem quod nosti de eius natiuitate contententibus Urbibus, Quis scit? An non &

illud enodabit ænigma, quod in Calcyde
ad Amphidamantis Poetæ celeberrimi
exequias proposuit.

*Musa mihi memora quæ nam nunquam ante
fuerunt.*

Postq; futura hæc sunt.

Queremus & hoc, cur immenso risu cum
cæteris Dijs riserit potius quam doluerit
Iupiter, videns filiam suam Venerê in am-
plexu Martis dormientem, prudentis Vul-
cani vinculis circumfusus, risuique Deorû
propinatos. Aut cur ex Iouis cerebro, ar-
mata nata sit Mynerua. Aut cur Apollo
cum cæteris Dijs beatis, non interfuerit
in Nuptijs Achillis; Aut cur mures eque-
stres copias contraranas non eduxerunt.
Vel cur non comedant raphanos, caules,
cucurbitas, betasq; virides. Causam quo-
que petemus, cur huic Soli non oculos tan-
tum, sed & aures tribuat, nec tantum in-
tuentem, sed omnia etiã faciãt exau-
dientem.

Vergilium quoque in colle Pausilippo
curæ mærorisque experte, conuenire po-
teris. Forte quòd olim tacuit, ne Romanos
rerum Dominos p̄ditors Gentilicios
faceret, hoc tẽpore nobis aperiet, Aeneas
ne pius an Sinon Sisiphus Troiam infæli-
cem

cem prodidit; Aut cur Iuno summi soror
Iouis & coniunx, Aeneæ Veneris ex eodē
Ioue natæ, filio, ita fuit inimicā; an forte
ignorauit Romanos ex eius posteritate
surrecturos, coniugis & mariti sui tam su-
perstitiosos cultores. Et si forte extra He-
liconem sine stylo, & pugilaribus hominē
ociosum viderimus. Libebit & hoc quære-
re, Cum & Bucolica quæ scripsit, & Geor-
gicā; & Aenēida, paulo plus ultra Octo-
ginta sex millia & quadringentos pedes
contineant, immo & ipsius Homeri tam
Ilyas quam Odyſſea, vix excedant centum
ſeptuaginta pedum millia, supra trecen-
tos; fieri ne poſſit, vt duo ſola Heroica car-
mina decies centena ſupra quatuor pe-
dum millia contineant? Si tam Catus Poe-
ta ignorabit; exemplum proponemus, ſub
Alpino Borea natum.

*Mille boues pascunt vitulorum millia centum.
Musca ſuper vitulum, quemlibet vna ſedet.
Si Muſica delectabit.*

*Monte ſub ærio qui nunc Myſenus ab illo.
Dicitur, æternumq; tenet per ſæcula nomen.
Myſenam Aeneanum tibicinem dulci canētē*
SYRINGA AUDIEMUS.

Si ſcire futura, ſicut Aeneæ, ſic & nobis
Sibilla Cumana, quæ venient, reuelabit.

Forte & præterita, quæ scilicet rerum facies fuerit antequam *χθόνα δατέοντο Ζῆς καὶ ἀθάνατος* terram patiebantur Iupiter & immortales: Quid ais? Aut ab ista vate, aut ab alio nemine cognosces, cur Iupiter, aurum, quod fiet adulterinum, signa dedit aperta inter homines.

Sed quo queat signo malus cognoscier.

Infitus nullus character corpori.

Bellica forte studia libebit inspicere, Magnum tibi certamen Lyberi Patris cum Cerere tota Campania ostendam.

Si & vastos Gygantes, & Illyacas Patris Aeneæ naues, Aenariam, Græcis Pytecusam, nunc Hirschiam, dictam nauigabimus. Typhæi centicipitis Gygantis, Iouis icti fulmine nobilitatam Insulam, aut circa Veseuum interdium & noctu pherrantes videbimus.

Si & veteris morem Lybitinæ, Myseni ad Mysenum inspicemus exequias, pyrâ pinguem tedis, & robore lecto, frondes atras, ferales cupressos, arma, athena, latices, purpuras, phæretra, faces auersas, thura, dapes, crateres, oliuas, flammæ, undas, vina, cineres, ossa denique & favillas, cado tectas athena.

In reditu si voles & Labyrinthum, & Dedalum

dalum volantem, ad Centumcellas; & paludem Acherusiam, & Cerberum tricipitem & Ditis mania & eburneam portam, & antricomas ilices, apud Cumas inuenies; forte & ferreos Eumenidum thalamos: & Centauros stabulantes, & Scyllas bifformes, & Briareos centum geminos, & Lernas stridentes, & armatas Chymeras, Gorgonesq; Harpiasq; & illum terribili squallore Charontem, cui plurima mento canities inculta iacet, & succinctam Typhispho-nem; forte & Minoem vitas & crimina discentem, Gnossumq; Rhadamanthem.

Inde Puteolos diuertemus, vbi sua scripsit Herodianus Symposia; Iunabit ex eo cognoscere, cur in ædem Herculis, nec canes vnquam nec mulcæ intrauerunt; vel quomodo Architæ Tarentini, lignea columba volauerit; aut cur olim Neapolitani Apollinem imberbem, Liberum Patrem barbata seniliq; facie tota Campania fingebant; Cum idem sit Liber Pater & Apollo. Forte etiam narrabit, quid Syrenes canere sint solitæ; aut num veris lachrimis Iulij Cæsaris equi fleuerint.

Libebit & hoc querere, an per leges gladiatorum, secutorum, venatorum; Gallienus Imperator, donare venatorem coror-

na potuerit, quod taurum ingētem decies
in arenam, & cauea perductum, decies fe-
rire nō potuerit. Taurum dicens, toties
non ferire difficile esse. Aut, an impostura
dici debeat, quod in negotiatorem impo-
storem, ad Leones, vxoris rogatu, damna-
tum, quod illi gemmas vitreas magno pre-
cio vendidisset. pro Leone, medio theatro
Caponem ex cauea emisit; nō aliud rem ri-
diculam mirantibus respondens, quam im-
posturam fecit, imposturam passus est; ac
ita impunitum dimisit. Licebit & mare
inter Baijanas & Puteolanas moles 3600:
passuum ponte; ad Xerxis imitationem,
qui Hellespontum situ Balano angustiorē
contabulauerat, in Appiæ viæ formam à
Caligula Silice stratum inspicere: quæ-
si post decursum phalerato equo pontem:
deiectosq; de eo spectatores; aut canticum
desaltantem, aut aurigantem aut reorum
defensiones meditantem, animo quietio-
re, inuenerimus; quærere securius poter-
imus; cur Homeri & Virgilij carmina & Li-
tij historiam voluit abolere; aut cur Sene-
cæ doctissimi scripta, arenam esse sine cal-
ce iuxerit.

Domitianum ad Attallam videbimus.
Licebit cum eo expostulare, cur deuictis

Sarmatis Lauream modo Capitolino Ioui
retulit, cum tamen Sarmatæ legionem
eius cum Legato simul ad internecionem
deleuerint. Et si sagittas habebit ad ma-
num, quorum præcipuo studio tenebatur;
patriæ tuæ more licebit experiri, vter ve-
strum melius tantaq; arte iacula dirigat,
vt palmam dextræ manus, pueri procul
stantis pro scopulo dispanfam non ledat;
sed per intervalla digitorum, nulla secuta
lesione missas sagittas penetrare faciat;
aut ardentem candelâ ceream, supra fron-
tem stantis pueri applicatam, iacto iacu-
lo extinguat; quod nostris Catholicissimis
Masouitis sollemne esse non ignoras; illo,
quo scis, tempore.

Si forte animus discendo, oculi spectan-
do pedes ambulando dolebunt, ad ociosas
te Capreas quietis causa mittam, Apraxo-
polim ab Augusto vocatas; vbi Tyberium
contemptissimæ inertiae Principem saluta-
re, garrireq; omnia poteris quæ solent sub-
rostrari; rogare præterea vtrum in eius
Bibliotheca extet adhuc Aselij Sabini Dia-
logus H. S. ducentis, ab eo emptus: in quo
boleti, & ficedulæ, & Ostrea, & Turdi cer-
tamen induxit: aut eiusdem Tyberij Lyri-
cum carmen, quod inscripsit, de Iulij Cæsa-
ris

ris morte Conquestio, Tum & illud, quæ
causæ, tam insolitæ legis fuerunt, vt ieiuni
homines biberent; potusq; vini cibos an-
tecederet. Aut quo præcipue meri gene-
re, Tarentinum enim vt generosum acetû,
& nobilem vappam, oderat; in sua delecta-
batur iuuentute: aut cur vitrum solidum
& argenti instar flexibile, ad Lacum Lucri-
num, trucidato inuentore, & ipsa etiam
dissipata fornace, parari vetauerit. Fortè
causam quoque dicet, cur tonante cælo
lauro coronabatur; aut in contendo capi-
te seruaret interlunia; & hoc etiam, tan-
tundemne nocte, illuni, quâ tum claro die
cerneret, & reliqua, istiusmodi multa libe-
re tibi garrere cum Principe ante mortē
sepulto licebit, aut nūllas, aut ineptas, aut
luxuriosas, aut ridiculas res in Capreis
agente.

Iam ni fallor vides, quam multæ in tuo
ad nos aduentu vtilitates, quam præcipua
habebis in his oris enucleata paradoxa;
quamque multarum rerum abditarum ef-
ficiemur gnarures.

Quo magis operam dabis, vt venias; nec
illud amplius putidum nobis occinas, Mi-
rum est quam sum occupatus; aut ego tam
inuiso verbo, lumbos defractus curabo.

--Narro tibi, hospitem inuenies; mentis
 & frontis aperta; Scis & in supercilijs ani-
 mi partem habitare. Fumum tua causa ma-
 iorem, vicinia non videbit. Mensa tibi po-
 netur sobria, frugalis, qualis oblaro solet,
 non inuitato hospiti; post quam non ma-
 gnæ reliquiæ, vix & lauandæ manus: Non
 aue Phasiana Argiua transportata cari-
 na, non Rombo patenti, non bilibri mullo,
 non accipensere toto empto Patrimonio,
 non Cedride succo, non Leucophago, non
 Limoniaco pultario, non Amygdalina pla-
 centa, non strutea cotonea, sed maiorum
 more assa Bubala & porcina subrancia
 instructa. Rapæ, olus, pultes, cænam clau-
 dent. et si integram famem attuleris, ouum
 apponetur. Sed neque lectos expectabis
 eburneos, Culcitra in terra, & tu in Cul-
 citra. dabis igitur operam vt venias, Nam
 & epistolam hanc hilaritatis plenam dare
 ad te propterea volui, vt iam etiam cæli
 huius soliq; hilaritatem & amœnitatem
 delibes. Petasumq; statim, penulamq; po-
 scas; Te expecto. Vale. Neapoli. Kalend.
 April. 1594.

MARTINO SISKOVIO

CANONICO CRACOVIENSI

REGIO SECRETARIO.

Epistola LV.

O M A M. venisse te gaudeo, sed magis etiam causam aduentus suspicio: quæ te tui, dubiæq; valetudinis, quæ laboras, penè fecit obliuisci, digna te, digna vocatione, digna antea actæ vitæ studijs, & ea quam in vî te consilijs adhibere consueuisti pietate. Quid Sacerdote? quid Prelato? quid Ecclesiastico viro dignius? quàm pro Sanctorum Dei gloria, & honore sollicitè laborare, quàm eorum victorias orbi loqui vniuerso Christiano, qui & viui, de carne, mundo & Sanguine triumpharunt, & defuncti nō defunctis etiam è sepulchro succurrunt. Ita te S. Stanislaus Martyr & Episcopus celesti Regi & Domino commēdet, quam tu sollicitè, vt magis etiam eius memoria tota Ecclesia celebretur, laborare decreuisti. Planè mihi persuadeo assecutum te, quod laboras, quodque oportet, apud hūc

ita pium, ita clementē ita sollicitum San-
ctorum imitatore Pontificem. Precipuum
hoc erat in veteri Ecclesia Prothonota-
riorum, munus dicta factaq; Sanctorum in
codicillos referre, posteritatiq; commen-
dare: idq; nunc etiam ipsa nomina in titu-
los relictā testantur. Nil erit gratius, si
quod, offerre Sanctę Sedi Apostolicę de-
creuisti, rerum à Sācto gestarum epitome,
primo quoq; tempore mihi miseris Iuua-
bo si potero, vt & pandi veritas, & seruari
possit breuitas.

Quod etiam Volanum, *Πολύφωνον*, & Oxē-
sem, & Cruskum, quos nemo natos puta-
bat, nostrę scribis respondisse Ministroma-
chię, facile est videri cuiquam respondis-
se, qui tacere noluerit. Quid autem est lo-
quacius vanitate, quę tamen non ideo
potest quod veritas, quia plus potest cla-
mare quā veritas. Superbia est tantum,
ait Esaias. Quiesce. Vulnerantur & silen-
tio, inflati. Pilatus & Herodes testis. Crede
mihi scriptores vidi nullos, qui maiore
prosopopeia, nil dicerent. Planē verē di-
xit Nazianzeus. Plumbei sunt heretico-
rum enses, argenteis vaginis inclusi. Igno-
ranti autem, quem portum petat, nullus
suus ventus est.

ὅτι καὶ ἄλλω, ait Homerus, ὥς εἴ με γυνὴ ἐάλοιη
 καὶ ἄλλω ὅρων

καὶ ὅν γὰρ βέλους ἀνδρὸς ἀνάκτιδος οὐτιδ' ἀνοίω.

Non curo, veluti si me mulier percussisset, aut
 puer imprudens.

Obtustum enim telum viri imbecillis nullius precij

Vis audire qualia sunt istorum tela, sat
 scio ridebis. Congruit Veritati ridere, ait

Tertullianus, quia lætans, de amulis suis
 ridere, quia secuta est. Ranaum & ma-
 rinum telis simillima.

Folys quidem maluarum tibias suas cooperuerunt

Loricæ autem habuerunt viridibus latis à betis

Folia autem brassicarum in clypeos bene aptauerunt

Et hæc autem acutus iuncus unicuique longus ap-
 ratus erat

Et galeæ cochleis subtilibus capita cooperiebant.

Mures verò.

Toraces autem habebant calamis circumdatis à
 corijs

Quos selem deglubentes scienter fecerant

Clypeus autem erat lucernæ medius umbilicus
 at lancea

Longæ acus omnino æreum opus Martis

At cassis testa in temporibus nūcis.

Sed istos caculas mittamus.

Illustrissimo Principi, Cardinali & Epi-
 scopo nostro Cracouien Radziuilo, quam

sum

sum, magis esse deuotus nō possum, quòd
 & in sanctis honorandis, & in non sanctis
 reformandis, tam piè, tamq; sollicitè la-
 borat, vt vniuersa Diocæsis Cracoui-
 sis, ad spē pristinæ viriditatis reflorescat.
 Omnia semper ab isto Principe summa,
 & speraui, & expectaui. Seruet eū nobis
 Dominus incolumem, & per eorum, pro
 quorum gloria laborat, Sanctorum inter-
 cessionem, à Podagræ doloribus liberet,
 quos ego eiusmodi esse experior, vt si Po-
 dagra Iobi tēporibus inter homines fuisset,
 non vlcere malus Dæmon, Iobum ius-
 tum, sed Podagra percussisset.

Capitulo quoq; Cracouiensi, quod ego
 semper magnorum Episcoporum, & Se-
 natorum Seminariū arbitratus sum, has
 quas scribis cogitationes & occupatio-
 nes gratulor, tum quòd te tam piorum de-
 fideriorū internuntio & interprete apud
 hanc S. Sedem vtatur, qui in magni illius
 Miscouij, Episcopi & Senatoris Sapientis-
 simi schola, & familiaritate, magnis in re-
 bus vixisti, & omni adiligentis & accura-
 ti Ministri munera, magna cum dexteri-
 tate obire didicisti. Neapolim si veneris,
 prædico tibi; statim dolebis. Quid? Quod
 iam dudum non veneris. Ipsa te sitis amē-

nitas, maris crater, collum corona, Promontiorum aspectus, Insularum crebritas, Urbis elegantia recreabit. Equidem mihi hoc tempore Aesculapio esse liberet, si fortè quod à me noui generis excogitari possit amuletum; vt sicut inter homines optimè, ita & homines sine aurium vitio audias. Sed huic quoque rei Campi medebuntur Phlægrei. Te expecto.

Salutem quam multis dat, quòd mihi quoque Stanislaus Crasinius, Archidiaconus & Vicarius Cracouiensis limatissimi iudicij, magniq; meriti Prælatus per te miserit, puto mihi fore salutarè. Narro tibi. Amaui semper & amo, ab eo viro amari, qui nil non amandum amat.

Cum Erasmo Dembinski, & dignitate, & splendore Decano, ab ipsis vsque Sacri Concilij Tridentini temporibus, magna mihi semper consuetudo intercessit. Ea porrò & vetustate corroborata, & officijs aucta, ita iam coaluit, nullù vt fulmen metuat. Planè in eius Constantia, id quod scribis esse verissimum certissimumque perspitio. Qui rectè semel amauit, amabit: quos verus amor tenuit, tenebit. Mil-le vtriq; rescribes remittesq; salutes.

Quæ porrò de Henrico Fisleio natalium

lium splendore, clarissimo adolescente, ad epistolæ calcem appinxisti, incredibilem animo meo voluptatem attulerunt. Magnum aliquid Ecclesiæ Dei hæc quæ colit pietatis studia, magnum & ipsi patriæ, morum, & iudicij, ista quam prædicæ pollicetur maturitas, quæ ut illi Deus esse perpetua velit, precor & opto: speroq; futurum, si iisdem ierit itineribus, ut opinione celerius auorum, & proauorum suorum laudes exæquet, quibus hæc vna, & sola cura curæ fuit, ut Rempub. Regni Poloniæ, ex parua magnam facerent. O quàm magna mutatio dexteræ excelsi: si cum his nostris illos mores, & illa tempora conferimus, quæ prætereo, profunda Dei iudicia videre mihi videor. Sed gratulor ordini quoque nostro Ecclesiastico, quòd magis atque magis illustrium accessione personarum illustretur, qui si pro veritate audere voluerint, quod audere nisi potentes non possunt, si qua polent, auctoritatem diuinæ famulam fecerint voluntati, illius timore ruinæ liberati videbimur, quæ ab his quos non ignoras, post inuectam hæresim imminebat. Amabo te Siskoui, (vides quàm blandè) laborare ne desinas, ut in omnibus pristi-

nis suis sententijs nobilissimus adolescens
permaneant, & nos, quod iam caput, amet:
sapientissimoq; Senatori, Palatino Cra-
couiensi, fratri suo, qui patriam vniuer-
sam, & consilio tuetur, & moribus ornat,
& authoritate sustentat, per omnem oc-
casionem commendet. Datum Neapoli
Nonis Aprilis 1594.

LAVRENTIO

GOSLICKI EPISCOPO

PRZEMISLIENSI.

Epistola LVI.

QUOD Deus Omnipotens, Eccle-
siae suae Sanctae, patriae nostrae,
nobis esse velit omnibus saluta-
re, Clemens VIII. Pont. Max.
B. Hyacinthum gente Odrouazium S. Pa-
tris Dominici socium, & discipulum cha-
rissimum, post multos pro Ecclesia Dei
exantlatos labores, ex istius corporis do-
micilio antè annos trecentos euocatum,
inq; Beatorum sedes, Dei benignitate re-
ceptum

ceptum, miraculisq; clarissimum ad 15. kal. Maias, quæ in diem, Dominicam in Albis dictam, inciderat, in Augustissima S. Petri Basilica omni adhibita solemnitate & cæremonia, in Sanctorum numerum adscripsit: eosq; illi deberi honores maiorum & antecessorum more pronunciauit, quos Ecclesia Catholica hominibus vitæ sanctitate, & miraculorum gloria clarissimis, inq; Beatorum sedes receptis, solita est adhibere. Benedictus Deus, qui servorum suorum gloriam, suam gloriam arbitrat, & velut aquilæ iuventutem omnibus sæculis renouari, omnibus eam vult ætatibus reflorescere; adeò, vt nec ipsos puluerû pulveres inhonoratos relinquat: ipsam adeò glebam, & quidquid sacros pulveres contingit, fidelium suorum venerationi semper & ubiq; esse expositam cupiat: ob eius Regis cui toto corde seruierunt, maiestatem.

Equidem existimo, magnum aliquod beneficium, ex ea Regum & Principum nostrorum contentione, quam pro manifestanda Beati huius gloria, per multos annos adhibuerunt, ad vniuersam patriam redundaturum. Quis sit an non à Domino impetrabit, vt iam tandem vniuersæ pa-

triæ cor sit vnum, & anima vna, nec vlla
 sint in ea de religione schismata. Quis sit
 an Suetiæ populis, de quorum hic obstina-
 tione ea quæ nollemus audiuntur, idem
 quod olim Prussis & Lithuanis statim post
 Canonizationem S. Stanislai sub Premis-
 lo Polonorum Duce ab Innocentio IIII.
 A filij factam non continget? cum Mendo-
 cus Lithuanix Magnus Dux, & magna
 Prussix pars, cultu reprobato Idolorum
 fidem recepit Christianam. Validæ sunt
 Sactorum preces, & in suos præcipuè cor-
 da benigna. Omnes quidem fideles fra-
 tres, omnes suos conseruos arbitrantur:
 sed præcipuè in domesticos fidei, à qui-
 bus vitam acceperunt, cum quibus vixe-
 runt, quorum offitijs & beneficijs vsi sunt,
 afficiuntur, peculiariq; cura & oratione
 dignos arbitrantur, victoriosissimi illi
 spiritus.

Noè in arcam non cum aliena, sed cum
 omni domo sua ingredi iussus est, & ingres-
 si sunt, ait scriptura, filij eius, vxor eius, &
 vxores filiorum eius cum eo. Abraham
 cum de terra sua Dei iussu exiret, tulit Sa-
 ram vxorem suam, & Loth filium fratris
 sui, & animas quas fecerunt in Haran.

Moses licet mitissimus, pati tamen non
 potuit,

potuit, cum ab Aegypto, quendam de Hæbreis fratribus suis percussum videret, sed percussit illicò & abscondit fabulo.

Esaïas quoque ne domestici seminis despiciantur, plena grauitatis oratione prohibet.

Paulus licet gentium vniuersarū Apostolus, suos tamen Hæbreos peculiari cura & studio arbitratus est dignissimos. Galathis quoque scribens, Operemur, ait bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Et Thimoteo suo. Si quis, inquit, suorum & maximè domesticorum, id autem est, vt Chrisostomus interpretatur, genere ad se pertinentium, curam nō habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Planè vt existimare debeamus. Beatum quoque Hyacinctum, singulari quodā studio pro Polonis domesticis suis apud Cælestem Patrem laboraturum, vt eam quam ille, & tenuit, & docuit Orthodoxā Catholicam fidem, exclusis recens natis fidibus, quas non nouerant Patres nostri in auitas suas sedes reponat; vtq; Regnum quietum, Regem conseruet iustum, Senatū fidelem, exercitus fortes, populum probum, & Iagelloniam præcipuè Regum

noſtrorum familiam, omni fælicitatis genere cumulet, ex qua Sigifmūdus ille primus omnium prædicatione Ter maximus Rex, tanta contentione apud Leonem X. & Clementem VIII. pro augenda inter homines B. Hyacinthi gloria laborauit, & hoc tempore nepos eius Sigismundus III. qui nobis fæliciſſimè imperat, apud Clementem VIII. tantoperè deſideratum Canonizationis negotium ad optatum finem deduxit. Benediſtus Deus.

Narro tibi, Domine mi Reuerendiſſime, quòd amaui me nunquam, ſed nunc tempus eſſe video, me à me iam amari, quod eius laboris & contentionis optatū fructum viderim, quam ego quoque ſummam adhibui, cum Stephani Regis nomine apud Gregorium XIII. tum Sigifmundi III. apud Sixtum V. Pont. Rom. pro Sancti huius in vniuerſa Dei Eccleſia augenda propagandaq̃ gloria: ita vt Sixtus quodā in ſermone reſponderet. Si hæc omnia quæ dieis, Sacre Cardinalium Congregationi hodie legitimo producto proceſſu probaueris, ego eras ad Canonizationis cærimoniam peragendam lubens accedam. Idq̃; omninò facturus videbatur, ſi vitam illi Dominus longiorem conceſſiſſet.

Sed laureā istā propterea fortasse Domi-
 nus Clementi VIII. reseruare voluit, quòd
 ei Regno in quo natus, & ex quo in Bea-
 torum sedes B. Hyacinthus assumptus est,
 pacem non ita pridem, clementia, prudē-
 tia, pietateq; sua, quę summa est, reddidit;
 quietem stabiliuit, omnia nobis & Eccle-
 siæ Dei tuta præstitit: & supra Beatos eius-
 dem Sancti cineres immaculatum Deo
 sacrificium sæpissimè deuotissimeq; Cra-
 couiæ cum esset, obtulit: pietatemq; popu-
 lorum ad Sancti Capsulam aduolutorum,
 potentiumq; vim, & operationem Cinerū,
 oculis ipse suis vsurpauit: quasi iam tum
 sibi præparēt Dominus virum, per quem
 è Cathedra vnitatis, paulò post loquere-
 tur de Sancti laudibus, verba veritatis; nō
 tam ex libris & testibus hausta, quam ex
 his quæ manus eius contrectauerunt ac-
 cepta; quantas virtutes in Polonia per hu-
 ius Sancti intercessionem, operatus sit Sā-
 ctus Sanctorum Dominus. Pro quo eius la-
 bore, laborabit sine dubio S. Hyacinthus,
 ne sedente Clemente Ecclesia Dei iaceat,
 vel sub Hæreticorum persecutione labo-
 ret, vel infidelium inclementia oppri-
 matur.

Accipe quod dico. Mira mihi hoc tem-
 pore

pore visa est, Sanctorum inter Sanctos, veteris cum presenti Ecclesia cōsensio: chorea quædam & ludus, Dei & Sanctorum oculis gratissimus. Legatus ex Vrbe Roma venit, pacem Regibus, robur legibus, auxilium afflictis, quietem ferens Ecclesijs: ad Sancti aduoluitur cineres, orat, rogat, plorat, pulsat, omnia quæ ad pacem sunt per Sancti preces impetrat; & dum Sancti iam defuncti miratur miracula, facit & ipse in vita sua mirabilia. Quid ais? Nihil isto sæculo mirabilius. Post aurum nō abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris; argentum illi reputatum est fænum: muli & Summari, vt Bernardus loquitur, vel inuiti sine Sarcinis in Urbem more nouo redierunt. Nemo potuit dicere. Ditaui-
 mus Abraham. Mira res, noua res, Liceat cum eodem exclamare. Quando hætenus Roma aurum refutauit? Et hoc certè à Legato factum, sine Curiæ cōsilio credimus; Non licet factum abscondere: etiam si id ipsum molestius laturus sit Pont. eò nos libentius prædicamus. Tam non oportet me Christi gloriam silere, quàm nec illū quærere suam. Quod vidimus & manus nostræ contrectauerunt loquimur. Ex intima Sarmatia, Rex & Dominus meus, Rogulscium

gulfcium ſibi carum miſit, qui mecum ſimul annuum argentum offerret; reuerſo ex Polonia Legato, fatigato illo quidem, ſe non ſuffarcinato, negotiorum mole, nō ſarcinarum preſſo pondere. Cauſas enim ſupplicantium, non manus negotia, non munera, lachrymas, non ſarcinas in tota legatione ſolitus eſt attendere. Obtulimus, ingeſſimus, in manum, in ſinum, in menſam conati ſumus deponere, quod mittebatur. Quid tum poſtea? Non Regis humanitas, non Sixti Pont. authoritas, quam interpoſuiſimus, non preces, non ipſa viſ muneris impetrare potuerunt, vt acciperet. Quippè iam ille à ſe impetrauerat ne acciperet. Non egere ſe, pius & moderatus Cardinalis reſpondit, & nos quaſi ſtupidos, atque in alterum ſæculū raptos dimiſit. O æui prioris exemplum. Quando vir iſte in limen ſuum malè intrantem obulum admitteret, qui tam purè calleq; oblatum non admiſit? Eant & dicant. Nimis citò factus eſt Pontifex. Senum ſunt iſta, Domine mi Reuerendiſſimè, nō iuuenum opera, prudentiæ non arrogantię, maturitatis non oſtentationis, Eccleſiæ non Curix, Templi non fori, rei non fumi plena conſilia. Habent ſuam & non cani-

cani-

canitiem. Est sua, & non senibus senectus. Quælo te, cui tutius patrimonium suum Petrus crederet, quam qui cum Petro dicere poterat. Aurum & argentum non est mihi, Aut cum Diuino Samuele. Si de manu cuiusquam munus accepi, cõtemnam illud hodie, vobisq; restituum. Putas fore multa similia mirabilia? putas nos victuros, & sæpè talia exempla visuros. O quis det viuere, vt contingat videre: sed rarò magna prouenire consueuerunt. In turbæ numerum referenda obuia sunt: nisi quod me à sermone de S. Confessore dulcedo sermonis de Pontifice Sancti imitatore, nescio quomodo retraxit. Bona digressio, facilis transitio, à Sancto ad Sanctissimũ. Non est metuendum, ne sibi inuideant. Alter inter Sanctos Sanctus, alter inter homines Sanctissimus. Alter iam triumphat, alter adhuc militat, vterque pro populo orat. Benedictus Sanctus Sanctorum: Verè profectò dixit, aureus ille Chrysostomus, Sanctorum sepulchra post sermonis facultatem proximum locum obtinēt, ad animas hominum in ipsos Sanctos intuentium, ad virtutum æmulationem excitandas. Ita, vt si quis huiusmodi conditorijs, vel assistat, suum statim sensum, ab hac,

hac,quam dico Sãctorum cinerum vi correptum animaduertat. Capsulæ quippè aspectus in animam inuadens ipsam percellit, exfuscitat ac perinde afficit, quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat, præsensq; adesse cernatur.

Nostræ partes erunt, Deo impensius gratias agere, quòd in hac propè deposita Reipub. Christianę parte, post eas quas à morte Sigismundi Augusti Regis passa patria est tempestates, tanta nobis hoc tempore subministret, cum in cælistum in terris ad spem meliorum temporum præsidia. Contra Principes tenebrarum harum, defendet nos apud cælestem Regem, & Dominum B. Hyacinthus in cælis. Contra doctores falsitatis, defendet nos in terris Clemens VIII. è cathedra vnitatis. Contra paganos & infideles, defendet nos Rex Sigismundus eius quam illi Dominus quotidie adauget, armis & magnitudine potestatis. Quid aliud timeamus non video, nisi nostra vitia, quæ time-re non solemus.

Facies tu quoque Domine mi Reuerendissime, isto præsertim tempore, quo mores hominum, per tuam Diocæsiam Przemislien. verbo & exemplo ad Christi vo-
lun-

luntatem conformas; vt nouo patrono, noui generis precibus Rescium à teneris annis valdè tibi deditum, valdè etiam cōmendes Primum vt ipsius antè ipsum moriantur vitia, alterum, vt Podagræ dolores mitigentur. nam vt auferantur mihi puto non expedit, Tertium non desiderat anima mea. Non peto, non enim sum dignus, vt faciat in me Dominus, quod per Apostolum Thadæum, in filio Regis Abdon à Podagra liberato dignatus est operari: vel in Medico Constantini Probianò per B. Michaelis Archangeli intercessionem.

Iobis saltem patientissimi emplastrum, malis meis applicari desidero, dū hi pauci dies vitæ fallacis decurrunt, ne tam sepe à rerum sublimium contemplatione, ad dolorum tolerantiam, tota vis animi reuocetur.

De Illustrissimo Domino Palatino Lenciciensi, Stanislao Minski, Regiæ Maiestatis Oratore, quanta cum dignitate munus vniuersæ legationis sustinuerit, quamq; sollicitè & ardentè in eà vrgenda, & promouenda Canonizatione laborauerit, de qua nobis gratulamur, antè cognouisti, Nullas in se partes prudentis, & magnanimi

nimi Senatoris , nullas accurati Ministri,
 & eius quam sustinet personæ memoris
 desiderari passus est . Quod mihi credas
 velim . Cætera dicet R. Pater Seuerinus,
 Dominicani instituti doctissimus Theolo-
 gus, cuius curas, labores, sudores, sollici-
 tudines , vitæ , fortunarumq; iacturas, vt
 Dominus in S. Hyacintho, quàm maximè
 glorificetur , finem non facerem , si simul
 omnes isto loco recēserem. Deuoti in San-
 ctum , filij in Patrem , serui in Dominum
 vix cogitari maior pietas potest, quo etiā
 nomine cupio esse D. V. R. charissimum .

Seruet R. D. V. Iesus Christus in vinea
 sua, inq; Repub. sollicitè laborantem, om-
 nesq; suas in te tuaq; omnia , benedictio-
 nes & miserationes effundat. Datum Nea-
 poli 9. Kal. Mayas. 1594.

Finis Epistolarum.

Imprimatur.

ARDICINVS Biandrà Vic. Gen. Neap.

M. Cherubinus Ratus Veroneñ. August.
 Theologus Archiep. Neap. vidit.

177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688

Faint bleed-through from the reverse side of the page.

Theologus Archiep. Neap. vici.

P I A R V M
MEDITATIONVM
P R O G I M N A S -
M A T A .

STANISLAI RESCII.

Pfal. 118.

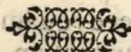
*Cantabiles mihi erāt iustificationes tuæ:
in loco peregrinationis meæ.*

Ex officina Horatii Saluiani .

IN NAPOLI, Appresso Gio. Iacomo Carlino,
& Antonio Pace :- 1594.

ANIMÆ PÆNITENTIS ET CHRISTI MISERENTIS COLLOQVIVM.

- Ani ma. Chri stus. Ani ma. Chri stus.
- V** ADAM, & affluam de- *Ecc.2*
liciis, & fruar bonis
Anima quæ in deliciis *1.Ti-*
est, viuens, mortua est *mo. 5.*
Habeo multa bona, re- *Luc.*
polita in annos plurimos, requiescā, *12.*
comedam, bibam, epulabor.
- Chri Esca ventri, & venter escis, Deus au *1.Co-*
stus. tem & hunc & illas destruet. *rin.6.*
- A. Magnificabo opera mea, ædificabo *Ecc.2*
mihi domos
- C. Si non in timore Domini tenueris, *Eccl.*
te instanter, & cito subuertetur do- *27.*
mus tua.
- A. Possidebo seruos & ancillas, multā *Ecc.2*
familiam habebō & iumenta.
- C. Sed omnia vanitas vanitatum, & om- *Eccl.*
nia vanitas. *13.*
- A Coarceraui mihi argentum & aurū, *Ecc.2*
& substantias Regna, & Prouincia-
rum.

- Luce* 12. C. Stultè hac nocte animã tuam reputant à te : quæ autem parasti , cuius erunt ?
- Ecc.* 2 A. Magnus effectus sum , præcessi omnes sapientia qui fuerunt ante me.
- Rō.* 12 C. Non plus sapere , quam oportet , sed
1.Co. 1 sapere ad sobrietatem , nã quæ stulta sunt mundi , elegit Deus ut cōfundat sapientes .
- Mat.* 8. A. Habeo sub me milites; Dico huic vade , & vadit , & alteri veni , & venit , &
Ibidē. seruo meo fac hoc , & facit.
- C. Sed quicumque voluerit in vobis primus esse , erit omnium seruus .
- Aba-* A. Sed sæpe fit , ut conculcet impius iustiorē se , & tu sæpè respicis contemptores , & taces .
cuc. 1
- Lu.* 6. C. Sed beati eritis cum vos oderint homines , & cum separauerint vos , & exprobrauerint , & eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis
- Io.* 6. A. Domine. Durus est hic sermo
- 1.Co-* C. Animalis enim homo non percipit
rin. 2. ea , quæ sunt spiritus Dei , stultitia enim est illi , & non potest intelligere.
- Eccl.* A. Domine , scriptum est . Tristitiã non
 30. des animæ tuæ , & nō affliges te ipsum

ipsum in consilio tuo.

C. Sed quæ secundum Deum tristitia est, 2. Co-
pœnitentiam in salutem stabilem ope- rin. 7.
ratur, sæculi autem tristitia mortem
operatur.

A. Domine. tamen tu per Apostolum Phil.
tuum dixisti, Gaudete in Domino 4.
semper, & iterum dico gaudete.

C. Gaudium iusto, est facere iudicium, Pr. 21
& pavor operantibus iniquitatem.

A. Nonne tu dixisti? Qui pie volunt vi- 2. Ti.
uere in Christo persecutionem pa- 3.
tientur.

C. Sed beati sunt, qui persecutionem pa- Matt.
tiantur propter iustitiam talium est 5.
enim Regnum Cœlorum

A. Spiritus quidem promptus est; caro Matt.
autem infirma. 26.

C. Sed dixit quidam seruus meus. Om- Phil. 4
nia possum in eo, qui me confortat Gal. 5
Christo; Nam qui sunt Christi, car-
nem suam crucifixerunt, cum vitiis,
& concupiscentiis suis.

A. Domine quod natum est ex carne, 1o. 3
caro est, quod natum est ex spiritu,
spiritus est.

C. Sed si secundum carnem vixeritis, Ro. 8,
moriemini; si autem spiritu facta car

A **j** nis

nis mortificaueritis, uiuetis.

Eph. A. Domine. Nemo carnem suã odio ha-
5. & buit, Ego vero carnalis sum, venun-
Ro. 7. datus sub peccato.

1. Co- C. Et hæc quidẽ fuistis, sed abluti estis,
rin. 6. sed sanctificati estis, sed iustificati es-
 stis, in nomine D. N. Iesu Christi, &
 in spiritu Dei nostri.

Ro. 7. A. Ego tamen, Domine, video aliã le-
 gem in membris meis repugnantem
 legi mētis meæ, & captiuitatem me
 in lege peccati, quæ est in membris
 meis.

1. Ti. C. Militia hominis super terrã, qui au-
2. 7 tem certat in agone, non coronabi-
 tur, nisi legitime certauerit.

Ro. 7. A. Domine non quod volo bonum, hoc
 ago, sed quod odi malum illud facio.

Ti. 1. C. Sic faciunt homines abominabiles,
Iac. 4. qui confitentur se nosse Deum, factis
 autem negant; scienti autem & non
 facienti, peccatum est. illi.

Eccl. A. Sum & ego mortalis, homo similis
15. 2 omnibus, & in ventre matris figura-
Sap. 7 tus sum caro, ex hominis semine.

1. Tes C. Sed iussus es vas tuum possidere in
Gal. 4. sanctificatione & honore, non in pas-
 sionibus desiderij, sicut, & gentes
 quæ

quæ ignorant Deum

A. Scriptum est. Quod omnis caro ad *Eccl.*
sibi similem coniungitur, & omnis 13.
homo sibi simili sociabitur.

C. Sed fauus distillās labia meretricis, *Pr. 5.*
& nitidius oleo guttur eius, nouissi-
ma autem eius amara, quasi absyn-
thium, & acuta quasi gladius biceps.

A. Tamen scriptum est. Lætare iuuenis *Eccl.*
in adolescētia tua, & in bono sit cor 11.
tuum in diebus iuuetutis tuæ, & am-
bula in viis cordis tui, & in intuitu
oculorum tuorum.

C. Attende fili ab omni fornicatione, *Tob. 4.*
quia neque molles, neque adulteri,
nec fornicatores intrabunt in Re-
gnum Cœlorum.

A. Domine qui ceciderit, nunquid non
adiiciet ut resurgat?

C. Etiam si fornicata, es cum amatori- *Ier. 3.*
bus multis, tamen reuertere ad me,
saltem a modo voca me pater meus,
dux virginitatis meæ es tu.

A. Domine scio quod bonum est homi- *1. Co-*
ni sic esse, & beatiorem esse, qui sic *rin. 7.*
permanserit, secundum Apostoli tui
consilium, sed tribulationem car-
nis habebunt eiusmodi.

A 4

C. Sed

Ibidē. C. Sed qui sic permanferit sollicitus est
quæ Domini sunt, quomodo placeat
Deo. Qui autem cum vxore est, solli-
citus est quæ sunt mundi.

Ibidē. A. Vnusquisque Domine proprium do-
num habet ex Deo, alius quidem sic,
alius vero sic: scio quod aliter non
possem esse continens nisi Deus det.

Sap. 8 C. Et hoc ipsum est sapientiæ, scire cu-
ius esset hoc donum.

1.10.5 A. Scio Domine quia ex Deo sumus,
sed mundus totus in maligno est po-
situs.

10.16 C. Confide fili, ego vicī mundum.

1.10.2 A. Domine, Nonne tu dixisti? Quod
omne quod est in mundo cōcupiscen-
tia oculorum, & superbia vitæ.

1.10.2 C. Et propterea etiam dixi. Nolite di-
ligere mundum, neq; ea quæ in mun-
do sunt; Nam si quis diligit mundū,
non est charitas Patris in eo.

1.10.4 A. Domine qui de mundo sunt, ideo de
mundo loquuntur.

1ac. 4 C. Sed amicitia huius mūdi, inimica est
Dei, & qui voluerit amicus esse sæ-
culi huius, inimicus Dei cōstituitur.

Sapiē. A. Sed dicent homines, et hīs est cor e-
ius, & terra superuacua spes eius, &

luto

luto vilior vita eius.

C. Sed si hominibus, ait seruus ille meus *Gal. 1*
placerem, Christi seruus non essem.

A. Domine scriptum est de te. Quod mul- *Io. 12. 1*
ti ex Principibus crediderunt in eum,
sed propter Phariseos non confite-
bantur, ut e Synagoga non eijceren-
tur.

C. Quia dilexerunt gloriam hominum *Ibidē.*
magis, quam gloriam Dei

A. Angustiæ sunt mihi vndique; Si enim *Dan.*
hoc egero, mors mihi est: si autem nō *13.*
egero non effugiam manus illorum.

C. Si desperaueris lassus in die angustiæ, *Prou.*
imminuetur fortitudo tua *24.*

A. Sed quæ est fortitudo mea, ut susti- *Iob. 6*
neam? aut quis finis meus ut patien-
ter agam? Nec fortitudo lapidum,
fortitudo mea, nec caro mea ænea
est.

C. Sed olim tibi dixit seruus meus. Quod *2. Co.*
non sumus sufficientes cogitare ali- *3.*
quid à nobis, tanquam à nobis, sed
sufficientia nostra ex Deo est.

A. Domine audiui auditionem tuam, & *Aba-*
timui: audiui & cōturbatus est ven- *cuc. 3*
ter meus.

C. Sed non dedit vobis Deus spiritum *2. Ti.*
timo- *1.*

timoris, sed virtutis, & dilectionis.

Nonne vox de celo audita est, hic est
filius meus dilectus, ipsum audite.

1. Reg. 3. A. Loquere Domine quia audit seruus
tuus.

Matt. 6. C. Amen dico vobis. Non potestis Deo
seruire & mammonæ.

Ecc. 7. A. Scriptum est tamen. Sicut protegit
sapientia, sic protegit pecunia.

Eccl. 10. C. Nihil est iniquius, quam amare pe-
cuniam, hic enim & animam suã ve-
nalem habet, quoniã in vita sua pro-
iecit intima tua.

Prou. 11. A. Domine. Iterum scriptum est. Re-
demptio animæ viri diuitiæ eius. Di-
ues erat Abraham, Diues & inclytus
erat Iosaphat, diues & inclytus erat
Ezechias, & alij.

Pf. 61. C. Sed ita erant diuites, sicut ego præ-
cepi. Diuitiæ si affluunt, nolite cor
appondere. Quia qui confidit in diui-
tijs suis, corruet, & qui aurum dili-
git, non iustificabitur.

Eccl. 31. A. Ergo non omnibus oĩa expediunt,
& non omni animæ omne genus pla-
cet.

Eccl. 13. C. Bona est substantia cui non est pec-
catum in conscientia, & nequissima
pau-

pertas in ore impij , sed sunt multi *Iudas*
 impij, Dei gratiam transferentes in *in Epi*
 luxuriam. *stola.*

A. Etiam Domine, sed & tres pueros in *Da. 3.*
 medio fornacis ardentis , ignis non *Exod.*
 tetigit, neq; contristauit, neq; quid- *14.*
 quam molestiæ intulit . Et filij Israel
 per medium iter maris perrexerunt.

C. Sed iidem, sub monte Synai, cū man- *Exod.*
 ducassent & bibissent, surrexerūt lu- *32.*
 dere : & vitulum conflatilem adora-
 uerunt, & ceciderunt.

A. Domine , Vniuersa vanitas omnis *Pf. 38*
 homo viuens . Omnes nos quasi oues *Es. 53*
 errantes .

C. Sed melior est vnus timens Deum , *Eccl.*
 quam mille filij impij. *16.*

A. Beatus est quem ad hoc elegisti , & *Pf. 64*
 assumpsisti , inhabitabit in atrijs
 tuis .

C. Non est distinctio Iudæi , & Græci . *Rō. 10*
 Nam idem Dominus omnium, diues
 in omnes, qui illum inuocant, æqua-
 liter illi cura est de omnibus .

A. Sed scis Domine . Quod multæ sunt *Eccl.*
 insidiæ dolosi, Bona enim in mala cō *11.*
 uertens insidiatur, & in electis im-
 ponet maculam .

C. Sed

Apo. **C.** Sed iam proiectus est Draco. ille magnus serpens antiquus. qui vocatur Diabolus, & Sathanas, qui seducit vniuersum orbem: & proiectus est in terram, & angeli eius cum eo missi sunt.

A. Ille tamen sicut à principio, tanquam leo rugiens quærit semper quem deuoret.

Ecc. 3. **C.** Propterea te monui, vt accedens ad seruitutem Dei stares in iustitia, & in timore, & præpares animam tuam ad tentationem.

Ecc. 31. **A.** Sed vigilia honestatis, tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnum.

2. Co. rin. 4. **C.** Verum id quod in præsentem est momentaneum & leuè tribulationis supra modum, in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.

Psal. 126. **A.** Domine, Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Nisi Dominus ædificauerit domum in vanum laborauerunt qui ædificant eam.

Psal. 120. **C.** Ecce non dormitabit neque dormiuit qui custodit Israel.

Ge. 3. **A.** Scio Domine Nihilominus & serpens calli-

callidior est omnibus animantibus.

C. Sed ego dedi seruis meis potestatem *Luc.*
calcandi super serpentes, & scorpiones. 10.

A. Domine : Scriptum est. Qui amat periculum, in illo peribit. *Ecc. 3.*

C. Sed & hoc scriptum est. Quod illic *Pf. 52.*
trepidabant timore, ubi non erat timor.

A. Domine. Quis potest dicere. Mundum est cor meum: purus sum à peccato. *Prou. 20.*

C. Sed quis putas ascendet in montem *Psal.*
Domini aut quis stabit in loco sancto eius. Innocens manibus & mundo corde. 23.

[A. Domine, Angusta porta est, & arcta *Matt.*
via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam. Lata est via ad perditionem. 7.

C. Sed verbum Patris custodiens filius, extra perditionem erit. *Prou. 29.*

A. Domine. Quare conturbatur omnis homo. Tu enim dixisti quod nemo nostrum cogitans, potest adijcere ad staturam, suam cubitum unum. *Pf. 38. Luc. 12.*

C. Ego vero non vane constitui filios hominum, sed ut vitam habeant, & *Psal. 88.*

abun-

abundantius habeant.

Io. 6. A. Domine tu dixisti. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum.

Iob. 8 C. Usquequo loqueris talia? & spiritus multiplex oris tui? usquequo non vis subiici mihi, usquequo puer dormies? Non est ista pugna vestra. Sed Dei.

Eccl. 10. A. Domine languor prolixus grauat me. Ego enim languui & egrotavi per dies, & oculi mei languerunt præ inopia.

Deut. 7. C. Auferet Dominus à te omnem languorem & infirmitates pessimas.

Psf. 68 A. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia.

Luc. 10. C. Sed ego dedi vobis potestatem calcandi super omnem virtutem inimi- ci, & nihil vobis nocebit.

Hier. 81. A. Domine. Adhuc modicum, veniet tempus messisionis meæ.

Eccl. 5. C. Sed ego præcepi. Ne tardes conuer- ti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Ne dixeris cras dabo, quia homo hodie est, & cras morietur.

Luc. 23. A. Latro in cruce pendens, iam mori- turus dixit. Memento mei Domine.

Et

Et tu respondisti. Hodie mecum eris in Paradiso.

C. Vere dixit meus ille sapiens. Multos *Ecc. 3*
supplantavit suspicio eorum, & in va *Matt.*
nitate detinuit sensus illorū. Nonne *27.*
& Iudas dixit. Peccaui tradens san- *Act. 1*
guinem iustum, & tamen abiit in lo-
cum suum, Ne dicas igitur. Miseri-
cordia Domini magna, est, multitu-
dinis peccatorum meorū non recor-
dabitur.

A. Domine tu dixisti. Cælum & terra *Luc.*
transibunt, verba autem mea non *21.*
transibunt. Misericordia tua plena
est terra.

C. Sed & hoc quoq; dixi. Quod spes im- *Iob 11*
piorum abominatio est, & spes impij *Sap.*
tanquam lanugo est, quæ à vëto tol- *15.*
litur, & tanquam spuma gracilis quæ *Ind. 6*
à procella dispergitur.

A. Tu tamen, Domine, nō derelinques *Sap. 9*
præsumentes de te & præsumentes de
se, & de sua virtute gloriātes humi-
lias, scis quod cogitationes morta-
lium timidæ, & incerte prudentiæ
nostræ.

C. Scio quod peruersæ cogitationes se- *Sap. 11*
parant à Deo, spiritus enim sanctus
disci-

disciplinæ, effugiet fictum: & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, cogitationes autem iustorum iudicia.

Ge. 8. A. Domine, Scis, quod sensus & cogitationes humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.

Pr. 21 C. Vere dixit seruus meus. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est corrigit viam suam; Sed ò præsumptio requisissima, vnde creata es arida, cooperire malitia & dolositatem illius?

Gen. Hyer. 17. A. Domine, Audiui vocem tuam, & timui; sed scis quod semper præsumit sæua, perturbata conscientia.

Non sis tu mihi formidini. Spes mea tu in die afflictionis.

Exec. 33. C. Ego sum Dominus Deus sanctus Israel, redemptor tuus, saluabo te, & liberabo te, noli timere, & quare moriemini domus Israel.

Psal. 54. A. Domine saluum me fac a pusillanimitate spiritus.

Es. 52 C. Ecce adsum ego ipse qui loquebar. Confortare & esto robustus.

A. Quid me vis facere?

Es. 52 C. Excutere de puluere, consurge, sede, solue

solue vincula colli tui, captiua filia Sion.

A. Ediffere nobis parabolam istam. *Matt.*

C. Definè à malo & fac bonum. Quiescite *13.*
agere peruersæ, discite benè facere, co- *Es. 1.*
gitatum tuum habe in præceptis Dei, &
in mandatis eius, assiduus esto: & ipse
dabit tibi cor & concupiscentia sapien-
tia dabitur tibi.

A. Hominis est animam præparare, & Do- *Prou.*
mini gubernare linguam. *16.*

C. Sed ita præparare sicut ego præcepi. Cū *Deut.*
quæsieris Dominum Deum tuum inue- *14.*
nies eum, si tamen toto corde quæsieris,
& tota tribulatione animæ tuæ.

A. Domine veni in altitudinem maris, & *Psal.*
tempestas demersit me. *49.*

C. Quare dilexisti verba præcipationis
lingua dolosa? Iacta cogitatum tuū in
Domino.

A. Beatus homo quem tu erudieris Domi- *Pf 93*
ne, & de lege tua docueris eum.

C. Confidenter state & videbitis auxilium *2. Pa-*
Domini super vos. Nolite timere nec *ra. 20*
paueatis, Dominus est vobiscum.

A. Domine vim patior responde pro me. *Es. 38*
Tabescere fecisti sicut arenam animam
meam.

C. Quæ secundum Deum tristitia est, pœ- *2. Co.*

B niten- 7.

nitētiam in salutem stabilem operatur.
Sæculi autem tristitia mortē operatur.

Psf. 34 A. Domine, dic animæ meæ, salus tua ego sum.

Psf. 94 C. Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & dixi semper, hi errant corde, ipsi vero non cognouerunt vias meas, si introibunt in requiem meam.

Psal. 40. A. In hoc cognoui quod voluisti me, neque delectasti inimicos meos super me. Ecce labia mea non prohibebo Domine, Ecce Deus Saluator meus, fiducialiter agam & non timebo.

Psf. 88 C. Et manus mea auxiliabitur tibi, & brachium meum confortabit te.

Prou. 23. A. Domine oculi tui vias meas custodiunt

C. Et ego dico. Præcepta mea cor tuū custodiat,

Pr. 3. C. Qui enim custodit os suū & linguam suam,

1. Ti. C. custodit ab angustia animā suam.

5. C. Te ipsum ergo castum custodi.

Psal. 106. A. Quis sapiens & custodit hæc? & intelliget misericordias Domini.

1. Pe. 1 C. Sed vos in virtute Dei custodimini per fidem in salutem.

Psal. 118. A. Fiat igitur Domine manus tua vt saluet me.

1. Reg. 14. C. Non est enim tibi difficile saluare, vel in multis vel in paucis,

1. Reg. 14. C. Et ego dico. Fugite, Saluate animas vestras

stras

stras. Fugite de medio Babylonis, & sal-
uet vnusquisque animam suam.

A. Intende animæ meæ, & libera eam pro- *Pf. 6°*
pter inimicos meos, Attende Domine *Hier*
ad me. *18.*

C. Attende tu tibi ne incidas *Eccl.*

A. Immo tu Domine mane nobiscum, quia. *19.*
aduesperascit. *Luc.*

C. Dominus vobiscum est, Si estis cum ipso *24.*
si dereliqueritis eum, derelinquet vos. *2. P. 5*

A. Tu dixisti: expecta Dominum & libera- *Pr. 20*
bit te, libera igitur me de aquis multis. *Pf. 143*

C. Vbi spiritus Domini. ibi libertas. *2. C. 3*

A. Tu es qui sanas cōtritōs corde, sana me *Psal.*
ergo & sanabor. *146.*

C. Tollite refinam ad dolorem eius, si for- *Hier*
te sanetur. *51.*

A. Tu tantum Domine quia pius es mise- *Iud. 7*
rere nostri,

C. Tu quoque miserere animæ tuæ, placēs *Eccl.*
Deo, *30.*

A. Sed tu Domine omnipotens, audi nunc *Bar. 3*
orationem mortuorum Israel.

C. Et ego dico. Tu quoq; audi quæso vocē *Hier.*
Domini, quam ego loquor ad te, & bene *38.*

tibi erit, & viuet anima tua. Audi man- *Bar. 3*
data vitæ auribus percipe, & sciatis pru-
dentiam.

Nu. A. Surge tu tantum Domine, & dissipetur
 10. inimici tui.

2. **Pa.** C. Tu quoque surge & fac, & erit Dominus
 22. tecum.

Psal. A. Inclina ergo Domine cor meum in testi
 118. monia tua.

Pr. 2. C. Tu quoque inclina cor tuum ad cogno-
 scendam prudentiam. Si enim inclina-
 ueris cor tuum prudentiæ, tunc intelli-
 ges timorem Domini, & scientiam Dei
 inuenies.

Psal. A. In quacunque ergo die inuocauero te,
 129. exaudi me, multiplicabis in anima mea
 virtutem. Iam igitur esto propitius mi-
 hi peccatori.

Lu. 18 C. Propter miseriam & gemitum paupe-
 rum, nunc exurgam. Vis sanus fieri.

Ra. 7. A. Velle adiacet mihi, perficere autem nō
 inuenio.

Lu. 18 C. Quid tibi vis faciam?

Pf. 26 A. Vt videam voluntatem Domini, & visi-
 tem templum eius.

Hier. C. Ecce dedi coram vobis viam vitæ, & viā
 21. mortis, Si volueritis & audieritis me,
 bona terræ comedetis, si nolueritis, gla-
 dius deuorabit vos.

Pf. 88 A. Non mortui laudabunt te, Domine, ne-
 que omnes qui descendunt in infernum.

Nun-

Nunquid enim tu vane cōstituisti filios
hominum?

C. Vx duplici corde, & labijs scelestis, & *Ecc. 2*
manibus malefacientibus, & peccatori
terram ingredienti duabus viis. Qui ti-
ment Dominum non erunt incredibiles
verbo ipsius. Nōne ideo errātis nescien-
tes scripturas neq; virtutem Dei.

A. Deus, Tu scis insipientiam meam, & de- *Marg.*
licta mea non sunt à te abscondita. 12.

C. Penitet me fecisse hominem. *Ge. 6.*

A. Sed quare contracta est anima tua in no- *Zac.*
bis. 11.

C. Siquidē & anima vestra variauit in me. *Ibidē.*

A. Quare ergo fingis laborē in praecepto. *Pf. 99*

C. Tentat vos Dominus Deus vester, vtrū *Deut.*
diligatis eum. 13.

A. Scio quod dilectio Dei, honorabilior sa- *Ecc. 1*
pientia. 2.

C. Usquequo ergo claudicatis in duas par- *3. Re.*
tes? si Dominus est Deus sequimini illū, 18.
si autem Baal sequimini eum.

A. Vere scio quod non sit alius Deus in vni- *4. Re.*
uersa terra, nisi tantum in Israel Domi- *Io. 29,*
nus meus & Deus meus. Quo itaq; ibo *Psal.*
a spiritu tuo, & quō a facie tua fugiam? 138.

C. Nullus sperauit in Domino & confusus *Ecc. 2*
est, scuto circundabit te veritas mea, *ps. 108*

Pf. 38 A. Domine, scio quod propter iniquitatem corripuisti hominem. Quare, rogo te, eripe me de luto vt non infigar.

Pf. 90 C. Eripiam eum, & glorificabo eum, longitudine dierum replebo eum. Non desinam eis benedicere.

Pf. 40 A. Nunquid qui dormit non adiciet, vt resurgat.

Io. 11 C. Resurget frater tuus, nō enim mortuus est, sed dormit.

Mar. A. Credo Domine adiuua incredulitatem meam.

Es. 32 C. Qui credit Deo, attendit mandatis, & qui confidit in illo, non minorabitur.

Ezec. A. Tu dixisti Domine. Facite vobis cor nouum, & spiritum nouum. Ecce paratum

cor meum. In manus tuas commendo spiritum meum.

Pf. 50 C. Sacrificium Deo spiritus contritus: cor contritum & humiliatum non despi-

ciam. Si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines praualebis?

Matt. A. Sed rogo te, ne nos inducas in tentationem: nec me desinas in tempore malo,

2. M. C. Immo vero, vos, omne gaudium existimate, cum in tentationes varias incide-

Iac. 1 ritis, sciētes quod probatio fidei vestrę patientiam operatur.

Ergo

A.

23

Ergo Domine, spiritu principali cōfir- *Pf. 50*
ma me, bonus enim est, & suavis spiritus *Sap.*
tuus. *I 2.*

C. Sed in maleuolam animam non intrabit *Sap. 1*
spiritus sapientiæ, nec habitabit in cor-
pore subdito peccatis

A. Ergo Domine visitatio tua custodiat *Iob*
spiritum meum. *10.*

C. Sed nemo mittit vinum nouum in vtres *Matt.*
veteres, alioquin rumpuntur vtres, & vi- *9.*
num effunditur & vtres pereunt.

A. Domine si vis potes me mundare. Nam *Matt.*
ab immundo quid mundabitur, & a men- *8.*
dace quid verum dicetur? *Eccl.*

C. Quotidie apud vos fui loquēs de Regno *34.*
Dei mundare te volui, & non es munda- *M. 20*
ta a sordibus tuis, sed veniens veniam, *Ezec.*
& non tardabo, est spes nouissimis tuis. *24.*

A. Adiutor meus, & protector meus, ne tar- *Ab. 2.*
daueris; sed Miserere mei, secundū ma- *Hier.*
gnam misericordiā tuā, & secundum *31.*
multitudinem miserationum tuarū dele *Pf. 39*
iniquitatem meam.

C. Sperantes in Domino, misericordia ei- *Es. 38*
cundabit.

A. Amplius laua me ab iniquitate mea, & *Pf. 50*
a peccato meo munda me.

C. Recipiet sanitatem caro tua atq; mun- *4. R. 5*

daberis.

Pf. 50 A. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.

Pf. 91 C. Vir insipiens non cognosceat, & stultus non intelliget hæc.

Pf. 50 A. Tibi soli peccaui & malum coram te feci ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

2. Re. C. Dominus transtulit peccatum tuum.

12. A. Ecce enim in iniquitatibus conceptus

Pf. 50 sum & in peccatis concepit me mater mea.

Ecc. 4 C. Sed timor Domini expellit peccatum. Et qui sine timore est non poterit iustificari.

Pf. 50 A. Ecce enim veritatem dilexisti, incerta & occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.

Psal. C. Ut videas bona Hierusalem omnibus diebus vite tue.

Pf. 50 A. Asperges me Domine & mundabor, lauabis me & super nivem dealbabor.

Es. 1. C. Si fuerint peccata vestra, ut coccinum, quasi nix dealbabuntur.

Pf. 50 A. Auditui meo dabis gaudium & letitiam, & exultabunt ossa humiliata.

Pf. 34 C. Exultent & latentur omnes, qui volunt
iu-

25
iustitiam meam.

A. Auerte faciem tuam a peccatis meis; & Ps. 50
omnes iniquitates meas dele.

C. Deleui vt nubē iniquitates tuas, & quasi Es. 44
nebulam peccata tua

A. Cor mundum crea in me Deus, & spiri- Ps. 50
tum rectum innoua in visceribus meis.

C. Mundabo cor tuū, etiamsi feceris om- Ez. 16
nia opera meretricis & procacis.

A. Ne proijcias me a facie tua, & Spiritum Ps. 50
sanctum tuum ne auferas a me.

C. Si vos cū sitis mali nostis bona data da- Luc.
re filiis vestris, quanto magis Pater ve- 12.
ster de cælo dabit vobis spiritum bonū
petentibus se.

A. Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spi- Ps. 50
ritu principali confirma me.

C. Timor Domini delectabit cor, & dabit Ecc. 1
lætitiā, & gaudium in longitudine
dierum.

A. Docebo iniquos vias tuas, & impij ad Ps. 50
te conuertentur.

C. Qui conuerti fecerit peccatōrē, ab er- Iac. 5
ro re viæ suæ, saluabit animā eius a mor-
te, & operit multitudinem peccatorum.

A. Libera me de sanguinibus Deus Deus ps. 50
meus, & exultabit lingua mea iustitiā
tuam.

Quo-

Pf. 90 C. Quoniam in me sperauit liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.

Pf. 50 A. Domine, Labia mea aperies, & os meū annuntiabit laudem tuam.

Pf. 80 C. Aperi ostium & implebo illud

Pf. 50 A. Quoniam si voluisses sacrificium dedissem, utiq; holocaustis non delectaberis.

Eccl. C. Sacrificium iusti acceptū mihi est, & memoriam eius non obliuiscetur Dominus

Pf. 50 A. Sacrificium Deo spiritus cōtribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.

Os. 14 C. Ego sum qui sanabo contritiones eorū, diligam eos spontaneē.

Pf. 50 A. Benigne fac Domine in bona voluntate Sion, ut ædificentur muri Hierusalem.

Iob 22. C. Si reuersus fueris ad omnipotentē, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.

Pf. 50. A. Tunc acceptabis sacrificium, oblationes & holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos

Es. 58 C. Et tu quoq; delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob Patris tui, Os enim Domini locutum est.

Pf. 38 A. Exaudi orationem meā Domine, & depre-

precationem meam, auribus percipe lachrimas meas. Tu enim dixisti. Effundite coram illo corda vestra. Ecce ego effundi coram te animam meam.

C. Propterea recipietis disciplinā, vt obediatis verbis meis. *Hier.* 35.

A. Ecce ego sum stans iugiter per diem, & super custodiam meam ego sum stans totis noctibus. *Es.* 28.

C. Et ego vias tuas vidi, & sanauī, & reduxi. *Es.* 57.

A. Misericordia Domini plena est terra.

Quis enim ego sum, quia non sunt pro nihilo habita hæc in conspectu tuo, Domine?

C. Viuo ego dicit Dominus, Nolo mortem peccatoris, sed vt cōuertatur a via sua, & viuat. *Ezec.* 33.

A. Domine. Scriptum est. Quod melior est puer & pauper & sapiens Rege senē & stulto, qui nescit prouidere in posterū. Quamobrem doce me facere voluntatē tuam. *2.R.* 7. *Ecc.* 4.

C. De propitiato peccato noli esse sine metu. *Ecc.* 5.

A. Domino in abscondito semper plorabit anima mea a facie superbiæ, plorās plorabit, & educet oculus meus lachrymā. *Hier.* 13.

C. Veruntamen si præterea linguis hominum. *i.C.* 13. num

num loquaris & Angelorum si habueris prophetas, & noueritis mysteria omnia, si habueris fidem, ita ut montes transferas, charitatem autem non habueris, nihil es.

- Cāt. 1* A. Domine, Ordina in me charitatem
Matt. 22. C. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis pendet tota lex & Prophetæ.
- 1. R. 3* A. Loquere Dñe quia audit seruus tuus. A
Matt. 11. C. Et si hæc custodisti a iuuentute tua, & vis perfectus esse, Vade vende quæ habes, & da pauperibus & habebis thesaurum in cælo; & ueni, & sequere me.
- Matt. 19.* A. Non omnes capiunt uerbum hoc, sed quibus datum est. Verum tu potens es Domine & ueritas tua in circuitu tuo.
Ps. 88
Io. 15 C. Amen dico uobis. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo: Fiet uobis. Petite & accipietis. Quærite & inuenietis. Pulsate & aperietur uobis.
- 1. Ma. 3.* A. Domine sicut fuerit uoluntas in cælo, sic fiat
1. Mat. 9. C. Secundum fidem uestram fiet uobis.
Zacc. 2. A. Benedictus Dominus Deus Patrum nostrorum in secula. Fiat. Fiat.
 C. Lauda & lætare filia, quia ecce ego uenio, &

nio, & habitabo in medio tui.

A. Veni & noli tardare.

Heb.

C. Ecce venio cito, & merces mea mecum est.

10.

ap. 22

A. Veni Domine Iesu, veni Domine Iesu

Ibidē.

Etiā cito venio. Amen.

Ibidē.

MEDITATIONCVLA DE MORTE,

Homo . Spiritus.

OM O. Ecce æger sum, & morior. Spiritus. Statutum est hominib⁹ semel mori. H. Sed iuuenis morior . S. Lætare, quia citius admetam peruenies . Non interest vtrum quis parùm an multum viæ confecit, quando quò debuit peruenit. H. In ipsò ætatis flore morior. S. Gratia animi argumentum est, & citò & cumulatè quod accepisti reddere. Ho. Sed parentes, & amicos immatura morte mea contristabo. S. Modò ne te ipsum: citò sicantur hæredum lachrymæ . H. Has ergo tantas ópes, has fortunas, has tam amplas facultates relinquam? S. Si amorè earum antea reliquisses, alacrius nunc ad mortè accessisses. H. Iam nunc & quidem libenter relinquerem, si saltem vitam retinerè: S. Quis tibi crederet, qui cùm potuisti non fecisti? H. Sperabam vitam diuturnã, & ex illis vitæ præsidia petere, & proximo benefacere cogitabam . S. Sed sciebas mortem esse

esse certam, mortis horam incertā. H. Putasne, quod saltem hoc bonum propositum meum acceptū sit creatori? S. Accipit Dominus bonam voluntatem, vbi non inuenit facultatem. H. Ergo sine vlla spe, & consolatione mori deb. o. S. Si aliam tibi in vita non parasti de hac ego sola valde timeo. H. Dic ergo quæso te. Quid in vita mea facere debebam? Quid omisi, quod omittendum non erat? Quid commisi, quod committendum non erat? vt de commissis, & omissis simul doleam, & aliquam tamen in oculis Redemptoris mei gratiam inueniam S. Si fecisses, quæ à Deo mādāta sunt, si non fecisses, quæ à Deo vetīta sunt, quodque te non fecisse nunc pænitet, in meliori nunc statu causam tuam versari vidisses. H. O vtinam omissa adhuc facere, commissa, adhuc plāgere, & eleemosynis redimere possem. S. O vtinā iam hæc fecisses omnia. H. pænitet me non fecisse, S. Et mihi dolet te tam malè tempus tuum cōtriuisse, quod tibi ad laudandum Deum, & ad agendam de peccatis pœnitentia assignatum erat. H. Non ne placatur Dominus pœnitentia peccatoris? S. Placatur si non à primis libris tātūm veniat, sed ex intimo cordis exeat, & ad extremum vsque maneat.

H. Iam

H. Iam extremum tempus meum video, & ideò ex corde profecto doleo. S. Extremū suspirium offers Domino, qui per tot annos vitæ tuæ, primogenita, mundo carni, & sanguini obtulisti, Ho. Nō venit Dominus tātū saluare iustos, sed peccatores, & hoc præterea promisit, quod quacunque peccator hora ingemuerit, saluus erit. S. Suspirium ex necessitate natum, non solet esse Deo gratum, roga tamen Dominum, ut sic in finem perseueres. Ho. Iam finem vitæ meæ video, & cum ea mente propositoque morior. S. Immo nūc tibi maius instat periculū, nunc maior imminet tēratio. H. Admone quāto te ò spiritus quale sit hoc ut caueā. S. Sæpè ante admonui, ut istius horæ, & tēporis meminisses, & certè multūm sæpè dolui, multumque fleui, quia non audiisti. Ho. Sed scis, quòd amicus in necessitate probatur. Quid autem respondebis de tuo offitio creatori, quia cum mihi datus pro custode esses ad extremum vsq; mihi non affuisti? S. Surdo nō loquimur, nec cum lapide litigamus. Hoc verò iam tempore non est locus emendandi, sed remunerādi. Ho. Habe patientiam in me, ò bone Spiritus, & doce me, quæ mihi euenient in vltimo meo transitu si quid earum rerū,

vel cauere forte, vel tollerare potero. S. Vti
nam modo hec tibi scire profit, cauere cer-
te non poteris. Ho. Qui fugere inimicum
non potuit, fortius læpè in sua defensione
pugnauit. S. Corpus hoc tuum quod antè
itā delicate, ita sumptuosè nutriebas,
quodq; nunc languet, & deficit, ecce pau-
latim paulò post frigesct. Cor saltabit, pe-
ctus palpitabit, pulsus caprisabit, oculi te-
nebrescent, lingua obdurscet, guttur rau-
cescet, dentes nigrescent, omnia vt lapis
durescent, cuncta pallescent: nullus Medi-
cus iuuabit, nulla medicina recreabit, nō
pater, non mater, non frater, non amicus
subleuabit; nullus cibus sapiet, nullus po-
tus satisfaciet, nullus locus, nullus lectus
proficiet. Loqui vōis lingua non seruiet,
spirare voles pectus deficiet, queri cū ami-
co voles non poteris. Intus ardebis, foris
frigebis, intra calor, extra sudor signum
deficientis corporis. Aderunt fortè amici,
non eos videbis: loquentur tibi non eos au-
dies: plangent super te non iuuaberis, mo-
nebunt te, non intelliges, fortè etiam an-
tequam morieris te relinquent, quādo cor-
poris tui fātorem sentient, fortè enim iam
fatebis, antequam plenè moriaris. Ho. Sed
Sacerdos assistet orans, animamq; Deo cō-

*quod iudicatur
in a morte*

mendans, spero quod & hæredes. S. Hæredes tua, crede mihi, non te curabunt, Pecunias tuas clauēs tuas, cistas tuas, loculos tuos te deserto vestigabunt. Familia verò quæret ipsa quoq; spolia, ornamenta cenantulorum te forte adhuc inspectante detrahet, Instrumenta deliciarum tuarum diripiet, chara tua excutiet, secreta tua penetrabit: vix culciſtram sub te, vix copertam super te, qua tua nuditas contegatur relinquet: fortè etiam de mollibus ſtratis tuis, in terram ſemiuiuum è lecto deturbabit, plumasq; tuas inter ſe, ſpirante te diuidet, fortè etiam os obturabit, fortè collū franget, & contra hæc nullū conſilium, nullum remedium. Ho. Omgium iſtorum minor iactura, & corpus moriatur vt vult, & opes rapiat, qui poteſt, modò ſpiritus ſaluus fiat. S. Laborante corpore, ne quæſo te putes à labore vacuum eſſe ſpiritum, longè, longè inquā grauior erit pugna Spiritus, quam defectio corporis. Ho. Rem horrendam narras. S. Sed nimis proſectò veram. H. Verùm q̄s talia ſuſtinere poterit? S. Sola, Sola, inquā, bona cōſcientia, mala verò, non poſſum omnia dicere quantum pudebit, quantum timebit, quantum trepidabit, quantum flebit, quantum patietur;

Ibi astabunt coram oculis tuis omnia dicta, facta, cogitata tua, quæ in omni vita tua siue volens, siue nolens fecisti. Quodcunq; vnquam corde, ore, & opere, siue in publico, siue in secreto perpetrasti totum simul apparebit. Ibi ex improviso apparebunt etiam ea omnia peccata, quæ prius non cogitabantur, non æstimabantur, non curabantur: latere sepulta videbantur: risus, & iocus putabantur. Ibi astabit turba tentatorum, dæmones infernales, visu terribiles, formæ insolitæ, horrendæ, quæ vel ex sano homine animam expellerent, si quales sunt, tales viderentur. Ibi se tibi varia spectra, & obstupenda monstra ostendent, terrores iniicient, mala tua obiicient, exaggerabunt, exprobrabunt, insultabunt, fortè etiam corpus quoque tuum exanime semiq; viuum diuexabunt, & turbabunt: negare fortè voles facta tua, non poteris, excusare, neq; hoc poteris: & si posses, nil iã tibi proderit, dicent ipsa pro se, contra te in faciem tuam: Opera tua sumus, si tu nos non fecisses, nos non essemus; sine te pati non debemus, tu nos fecisti, mens tua mala, lingua tua, manus tuæ fecerunt nos, tua, tua sumus. Dicit Auaritia, ego quiere se-

Auaritia

scebã; tu me inde euocasti, & per me aliena improbissimè rapuisti, fraudasti, prædas fecisti, aliena bona, & possessiones inuasisti, tua verò bona auarissimè in antris, & specubus, & in terræ visceribus asseruasti secretissimè, panem esurientibus, potū sitientibus, nudis vestimentum denegasti, mercedem operarijs subtraxisti, domos ad domos, agros ad agros, vineas ad vineas nefariè adiūxisti: quòd terra tua, quòd flumina tua, horti tui, syluæ tuæ, quod specus, & antra, & montes, quòd panis deniq; tuus quem comedisti, quòd potus quem bibisti, quòd domus, quòd lectum, quòd cælum ipsum, aurum, & gemmas non plueret doluisti. Et ideo sæpè creatorem tuum blasphemasti, sæpissimè proximum tuum superbè abs te reiecisti. Dicit superbia, ego apud patrem meum Luciferū, in honorẽ magno manebam, tu me excitasti, & vocasti, & per me creatorem tuum neglexisti, Proximum irrisisti, & læsisti, humiles conculcasti, superbos inquietasti, Pauperes contempsisti, diuites irritasti, omnia turbasti, quòdque non solus toti mundo imperasti, doluisti, omnibus te superiorem, præ te verò cetera omnia inferiora, vel nulla reputasti, bonis te putasti meliorem, eruditis doctiorẽ,

pru-

Superbia

prudentibus sapientiores, diuitibus opulentiorem, malis te voluisti videri peiorē, in vultu fuisti austerus, in habitu superfluous, in cōversatione fastuosus, in sermone luxuriosus, in motu lentus, in respondendo parus, in omni gestu habituq; corporis odiosus, in omnibus inuidiosus, gaudebas etiam & superbiebas, quod in omnibus partibus in Asia, in Africa, in Europa, multos vbiq; seruitores & ministros, fundorumq; factores, procuratores, & villicos, & hortulanos numerabas, qui propter te mundum inquietabant, proq; tuis commodis & vtilitatibus per fas, & nefas laborabant. Ira similiter dicet, Et ego inter furias infernales officium meum faciebam, & tu me inde eduxisti, & per me multos multis iniurijs affecisti, lēxisti, calcasti, spoliasti, pessum dedisti, vitā spoliasti, fortunis exuisti, honoribus priuasti, vbiq; cædes, vbiq; clades, vbiq; homicidia, & infortunia seminasti, nullas iniurias, nulla obloquia: nullas admonitiones, correptiones, exhortationes ferrè moderatē voluisti, Leonē fuisti crudelior, Basilisco periculosior, serpente venenosior, in oculis flammam, in vultu truculentiā, in verbis ferociam gestauisti: quod alij per te viuerent, quod omnes ho-

Ira

Gula

mines vnā ceruicem non haberent, quam
posses, cum iratus es arbitratu tuo scin-
dere, doluisti. Gula similiter dicebat. Ego
apud diuitem epulonem in inferno opipa-
rē conuiuabar, & tu me ad se inuitasti, &
omnia quæ supra, & infra sunt propter gu-
lam tuam inquietasti: propter te nulla in
mundo de vita sua fuerāt secura animalia,
nec feræ in syluis, nec aues in aere, nec pi-
sces in mari: terram ipsam mille modis di-
uexasti, vt inordinatæ gulæ tuæ seruiret,
herbas nouas, & mirabiles, & fructus fan-
tasticos producere eā tuis artibus, & phan-
tasijs coegisti, montes sep̄ diuifisti, specus,
antra, saxa, cauernas, hiatus terræ inuesti-
gasti, abyssum quoq; profundissimi maris,
secretosq; eius recessus propter gulā tuam
inquietasti: procul à mari cum esses, pisces
de secretis maris voluisti, procul à terra cū
esses, feras ab extremis terræ, & intimis syl-
uis, & montibus quæsiuisti: nec satis tibi
fuit, ita illis vti vt natura fecit, sed mille
modis obrūcasti, lacerasti, secasti, miscui-
sti, nouas ex illis naturas, nouas creaturas,
nouas formas tibi figuraisti, potus, & liquo-
res diuersos finxisti, naturas mutans, & va-
rians, & miscens, quasi singula nō benè ef-
sent à tuo creatore ad vsum tuum condita,

comedisti, vt vomeres, vomuisti vt ederes,
fortassis autem, nec vnquã cum fame co-
medisti, nec vnquã cum siti bibisti, & in-
terim tot famulos, tot ministros, tot co-
quos, tot pistores, tot pincernas infelices
insatiabilis gulæ tuæ ministros occupasti,
qui aliquid pro anima sua melius fecissent,
si non gulæ tuæ tanto cum suo labore, & su-
dore diebus, & noctibus ministrassent. Lu-
xuria simili dicet, & ego in Regno Vene-
ris, & Cupidinis molliter, & delicatè viue-
bam, Et me inde pertraxisti, vt per me im-
mensas, & insatiabiles libidines carnis tuæ
fatiarès, & omne genus turpitudinum de-
gustares. Te ipsum corrupisti, alios corrũ-
pere studuisti, nullius per te castitas fuit tu-
ta, nullius pudicitia secuta, nullius matri-
monium quietum, nullius thorus immacu-
latus, ne templa quidem, & claustra, & mō-
nasteria ab insidijs, & libidinibus tuis tu-
ta, secutaq; fuerunt, fornicationes, adulte-
ria, incæstus, ludum, iocumq; putasti: nec
tibi fuit satis ordo naturæ, ipsum quoque
peruertisti, viribus etiã corporis deficienti-
bus, animo, & voluntate peccare non de-
stitisti, atq; vt peccare posses miris te arti-
bus, & præsijs, & cibis, & vnguentis fo-
uisti, & refouisti, vestitu lasciuo, picturis

Luxuria

Venereis, cibis calidis, odoribus delicatis,
 ædibus ornatis, mollibus stratis, floribus
 variatis, balneis balsamatis, musicis, &
 cantibus & fistulis, ad omnem luxum atq;
 turpitudinem accommodatis: nō satis fuit
 vestes tuas, mensas, lectos, sedes, auro, ar-
 gēto gemmis, & sericibus exornasse, etiam
 equos tuos, & mulos, & canes cæterasq; be-
 stias, currus quoq; insensatos, & lecticas
 auro, & gemmis, ex altero orbe petitis ve-
 stiuisti: nec satis hoc, vili sæpè vitro bibi-
 sti, & in argento cacisti. aures tuas sæpè
 crudeliter perforasti, gemmisq; præciosis
 onerasti, manus tuas, & digitos aureis sæpè
 laminis lapidibusq; constrinxisti, & ad hoc
 integra patrimonia profudisti, subditos
 tuos colonosq; miserè diuexasti, substantiã
 eorum emunxisti, sanguinem eorū intem-
 perantissimè forbuidisti. Turbam quoq; ser-
 uorum innumerã, minimèq; necessariã ad
 hoc aluisti, vt paratos haberes ad omnem
 luxuriam turpitudinis ministros, nec vllū
 vnquã genus exquisitissimæ voluptatis
 prætermitteres, comptos pueros, celeres
 seruos, ornatos famulos in delicijs habui-
 sti, non optimos, sed ornatissimos: non hu-
 miles sed fastuosos, non simplicissimos, sed
 astutissimos, & cautissimos, rerum libidi-
 numq;

numq; administratos, & fautores, adiutores,
 inuentores in tuis intimis reputasti. Inui-
 dia quoq; dicet. Et ego in angulo apud pa-
 trem meum sedebam, plangens multorum
 emendationem, & correctionem: sed tu
 operâ mea vti voluisti, vt proximo tuo Dei
 gratiam, profectum in omni bono, laudem,
 & amorem hominum, fælicitatē, fortunas,
 dignitates, honores, & alia tam corporis,
 quam animi bona inuideres, famam lace-
 rares, existimationem minueres, benè fa-
 cta, benèq; dicta in peiorem partem ac-
 ciperes, & verteres: propter bonum pro-
 ximi cor tuum contabuit, spiritus defecit,
 neminem bonum equis oculis, neminē fæ-
 licem, & fortunatum læto, hilariq; vultu
 aspexisti. De omnibus tam amicorū quàm
 inimicorum fortunis, & bonis tabuisti. Ac-
 cidia quoq; dicet. Ego de factis, & dictis
 mortalium parum omninò cogitabā, quia
 meam quietem, meum ocium, meas tene-
 bras, meum suauissimum lectulū, & somnu-
 lum amabā, sed tu me excitasti, vt te quo-
 que ociari, pigrescere in omnibus rebus
 bonis negligentem, & supinū, & remissum
 esse docerem, & certè in omnibus, & singu-
 lis optimè profecisti. In laude creatoris
 tui, quàm rarus, quàm negligens, quàm
 tepi-

*Inuidia**Accidia*

repidus, quam frigidus fuisti non ignoras: pro bono saluteq; ptoxi mi verbum vnũ; facere, pedem vnum mouere, manum etiam te vertere pigebat pro salute tua, pro anima tua, vel nihil vel valdè parũ, in omni vita tua laborasti, tam suauia, tam læuia, tam facilia fuerunt creatoris tui mādāta: ad quę tamen manus admouere contempsisti. Sape etiam non ob vllam inopiã, sed ob mārã inertiã graue tibi fuit manus ad pauperem vociferantem extendere: sape quoque te vel imber vel tempestas, vel etlã lutum in platea, vel vestis longior vel splendidus calceus retinuit, ne ægrotum visitares, ne carceratum liberares, ne iacentem erigeres. Vicissim autem ne præsētia quidē extremaq; pericula prohibere te potuerunt, ne ad ludos scænicos, ne ad choreas, ne ad spectacula, ne ad funambulos, ne ad stultos, & moriones properares.

Quando verò confessionis, & communionis tempus veniebat, libentius profectò auditurus eras, si quis tibi dixisset, abi citò, & suspende te, quàm abi, & peccata tua sacerdoti confitere: pudebat te dicere, quod non pudebat facere: pudebat sanare, quod non pudebat vulnerare, quodq; vnum ad omnes, omnis generis pœnas inferendas

satis

satis esse poterat, pudebat, pigebatq; , te
 quatuor illa salutaria, tamq; efficaciter ver-
 ba ex animo dicere, Peccaui Domine, mi-
 serere mei. Quę si fortę ex aliquo casu quā-
 doq; dicebas. Deus scit an firmum, & con-
 stans, & stabile propositum deinceps non
 peccādi in animo tuo habueris. Forte enim
 cogitasti, quod bonus est Dominus, quod
 patiens, quod misericors, illud autem non
 cogitasti, quod maledictus est homo, qui
 in spem venię peccat. Si verō ad Ecclesiam
 aliquando veniebas, tanquā illud alius
 Creatorum tuum, & gloriosissimā ma-
 trē eius, sanctorumq; eius imagines, & me-
 morias, vno tantum genuflexus adorabas,
 sæpē etiam molles tibi puluillos subtraui-
 sti, & si quam orationem breuem, & succin-
 ctam habuisti, fortē sola tantum labia in
 conspectu hominum mouisti, fortē verba
 etiam integra, vel amputasti, vel omisisti,
 fortē etiam antequā orationē Domini-
 cam absolueres dormiuisti, fortē sapius o-
 scitasti, vel antequā finire, discessisti, nec
 quid corā Deo, & sanctis eius vel diceret
 vel cogitaret, aut ubi, vel coram quo stare
 cogitasti: etsi quando deuotus valdē videri
 volebas, animoq; tuo imperaueras, vt
 vnicū saltem valde breue Pater noster di-
 ceres,

ceres, & aliquot Ave Maria. longã in mā-
 nu coronam gestando, murmurabas, mens
 fortè tua non fuit tecum. Lingua quidem
 Pater noster murmurabat, sed cor tuũ per
 Thesauros tuos & campos, per vineas, per
 prædia, & cæalaria inquietissimè ambula-
 bat. In amoribus tuis, in horreis, & merci-
 bus tuis, in foris, & iudicijs, in lusibus, &
 choreis, in musicis, & choreis, & aleis, cæte-
 risq; vanitatibus vagabatur, tot Ecclesiæ
 templa Capellæ, Monasteria, dies & noctes
 tua causa stabant aperta, tot indulgentiæ
 propositæ, tot conciones, tot stationes de-
 votissimæ, tu tamen hæc omnia propter so-
 lam tuam inertiam & pigritiam non tua, sed a-
 liorum causa hæc omnia fieri cogitasti, ip-
 se non frequentasti. Hæc & alia similia se-
 ptem ipsa peccata mortalia, quibus Deum
 offendisti tibi fortè verissimè, & audacissi-
 mè exprobrabūt. teq; pennis omnibus obji-
 ciendum, sempiternisq; & immortalibus
 ignibus dignissimum accusabunt. Tu verò
 ò anima misera, ò infelix spiritus, quid ad
 hæc, quæso te, respondebis, sed nec respon-
 dere quicquàm poteris ad ea quæ in con-
 sciëntia tua vera esse videbis, nisi quod te ip-
 sum, sed frustra, & ò nimium frustra, & hæc
 omnia detestaberis. Quid autem ipsi quoq;
 quin-

quinque corporis tui sensus, num & ipsi si-
lebunt, quod illorum opera raro benè, sæ-
pissimè autè malè, vel inordinatè vsus, vel
pòtius abusus es, in contumeliam creatoris
tui, in damnum, & iniuriam ipsius quoque
corporis tui: oculis tuis maluisti fortè vi-
dere mulierè pulchram, quàm Angelū bo-
num, picturam Veneris, & Cupidinis quàm
crucifixi, & gloriosæ Virginis. maluisti O-
uidium, & Dantem, & Boccacium, & Reiu,
ceterasq; frascas ineptorum Poetarū quā
Dauidem, & Salomonē, quàm Ecclesiasten,
& Prouerbia legere. Naribus quoque tuis
maluisti Arabica pigmenta, & odores Indi-
cos, Persicāq; suffimenta odorare quàm v-
nius hospitalis in qua Christi pauperes de-
cumbunt fætorem, & putorē tolerare. Gu-
stu tuo maluisti delicatos, & varios cibi,
potusq; sapores, quàm Christi corpus, &
sanguinem sæpè degustare. Auditu dulces
& lasciuos cantus, & sonos, & fabulas, &
iocos, & risus, quàm vnius Monachi cōcio-
nem, & admonitionem, & Psalmos, & ver-
ba Dei, & sanctorum historias auscultare.
Tactu tuo maluisti mollia, quàm aspera,
delicata quàm horrida tāgere, maluisti se-
ricum, quàm cilicium portare. Ipsa quoq;
quatuor elementa, quas abs te acceperunt
iniu-

*Sensus**Visus**Oderatus**Gustus**Auditus**Tactus*

iniurias commemorabunt. Quemadmodū
 eis ad tuam luxuriam, ad improba tua de-
 sideria, ad illicitas cupiditates sæpè abu-
 sus es, Sol etiam & Luna, & Stellæ quascum-
 que vnquā tuas turpitudines aspexerunt
 siue die, siue nocte corā creatore tuo vl-
 tionem, & vindictā postulantes manifesta-
 bunt. Quale autem putas gaudiū adferent
 hæc oīa terribilibus illis aduersarijs tuis
 circumstantibus dēmonibus: videbis eos
 ad hæc omnia annuentes, applaudētes, ap-
 probantes, sibi inuicem gratulantes: pro-
 ferent ipsi quoq; sua contra te memorialia,
 sua registra Codices illos maximos, in qui-
 bus malefactorum tuorum Annos, menses,
 dies, horas, momenta, qualitates, occasio-
 nes, modos, vias, & rationes omnes, quæ-
 que inde nata sunt, nasciq; potuerunt scan-
 dala diligenter, & accuratè notauerūt. Ip-
 sã te conscientia tuã, ipsis quinq; sensibus,
 ipsis tuis manibus, & pedibus, cæterisque
 membris, quibus quæq; perpetrasti, de pec-
 catis tuis conuincent. Fortè etiam terri-
 biles eorum voces audies, Exi scælesta ani-
 ma, exi Dei creatoris tui contemptrix, no-
 stra, nostra es, nostra signa geris, nostras
 notas. mores. nostram ~~lustram~~ portas, nos
 quod nostrum est, cupimus, & quæ his tuis
 meri-

meritis debentur præmia, tibi repræsentabimus: dic ergo verbum iam cōtra Dominum, iaculare blasphemias in omnipotentē & morere. Tu verò quid inter hæc omnia, ò anima misera, ò verè misera, & omnī prorsus humano, diuinoq; præsidio destituta in illo tuo semiuiuo fætidoq; corpore cogitabis? quid dices? quo te vertes, ad quem respicies, si omnibus bonis destituta es, acta res est, iudicata es, damnata es, Velles forte non audere quæ dicuntur, quæ oculis ingeruntur, non poteris hoc facere, tua te scientia, tua te conscientia cōstringet, quod illi, hoc ipsa quoq; tibi loquetur, non poteris te in te non videre, te in te nō audire, te in te non sentire, tuæ ipsius scientiæ, & conscientiæ non poteris non credere, pænitere velles, non iam hoc poteris, manere velles, ire te compellent, mori velles, fortè adhuc non permittent: si post terga respicies, quantumcunque multos vitæ tuæ dies vixeris, totum illud tempus, citius quàm ictum oculi, citius quàm vnum momentum præterisse reputabis, & ea quæ te consequentur peccata, nimium nimiumq; horresces: si ante te oculos conuerteris, secula, & secula, & secula seculorum, nullum finem in secula seculorū habitura videbis:

in

in quibus pœnas pro tuis meritis, perferre tolerareq; debebis. Terre bunt te Dei mandata quæ cōtempſisti, terre bunt vetita quæ commiſisti, terre bunt illi dies, quibus de vitio in vitium, de luto in lutum, de scelere in scelus proceſſiſti: cæcus eras, & cæcus eſſe volebas, vinctus eras, & vincula nō horrebas, amarum dulce, & dulce amarum reputabas, ex quo erit tibi magna confuſio, de cogitationibus confuſio, de factis cōfuſio, de dictis confuſio, de moribus cōfuſio, à vertice capitis, vſque ad calcē pedis cōſperiet te confuſio: ò ter, quaterq; ſœlix, ò ter quaterq; beatus, qui huius diei, & temporis quotidie meminit: ò verè beatus, & ſœlix, qui ſe quotidie moriturum recordatur, ò beatus qui mane cogitat, quod forte ad veſperum non viuet. Qui veſpere cogitat, quod manè fortè non videbit; tales nunquàm vllam mortem timent, qui hoc vnum ſemper diſcūt, vt benè moriātur. Tales non terre buntur vllis Dæmonum legionibus, cōtra quas in omni vita ſua ſe ſe armauerūt, vt non ſolùm quæuis pericula ſubire, ſed ſæpè millies mori maluerūt, quàm vno peccato mortali creatorem ſuū offendere; propterea orauerunt, propterea ieiunauerunt, propterea eleemoſynas dederunt,

*Qui mortem
nō timent:*

runt, propterea cor suum compunxerunt, lachrymas effuderunt, cilicio se texerunt, nudi inceserunt, propterea mille labores, propterea mille persecutiones, mille mortes sustinuerunt, in exilium acti sunt, secti sunt, vlti sunt, lapidati sunt, vt ne creatorem suum offenderent, quibus dignus non erat mundus: & existimabit aliquis se posse similia cum ipsis præmia adipisci, qui dissimilia opera, dissimiliaq; studia consecrati sunt, Bonus est Dominus, sed & iustus, misericors est, sed & terribilis, ignoscit sed & punit. Ho. Verè iam hæc omnia videre mihi videor, & antequàm video, iam horreo, & totus deficio præ illorum expectatione. S. Si bonam conscientiam haberes, nihil horum timeres, sola bona consciëntia ridet, & negligit hæc omnia. Ho. Sed ego peccator sum, peccator sum omnium, quos iste sol aspicit peccatorum maximus, sed fidelis tamen sum, vnus sanctæ Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ filius sum, Deum Patrem. Deum filium: Deum Spiritum sanctum agnosco, & cōfiteor: & in summa quicquid nobis Ecclesia Catholica præcipit, firmiter credo, & constanter retineo, & omnem spem meam, & fiduciam meam in merito crucis, & passionis Dei, & Domini nostri

*Dominus
misericors
sed et
iustus.*

Iesu Christi colloco, certusq; sum, quod nō vult Dominus mortem peccatoris, certus sum, quod non venit vocare iustos, sed iniustos, certus, sum quod misericordiæ eius non est numerus. S. Rectè dicis hæc omnia, verumtamen vide diligenter, cū extremum illud tentationis tempus, de quo supradixi venerit, ne qua in re cedas inimico, non credas illi, non te submittas, nō succumbas, non desperes, & vt præstare id facilius, & securius valeas, quamdiu sensus adhuc aliquis in te superest, verte te ad Reginam misericordiæ, ad Reginam cœli, Reginam Angelorū omnium, respice stellam matutinam, voca Mariam, roga vt tibi in illa hora assistat, vt Aduocatam tuam agat, vt causam tuam apud filium tuendam defendendamq; suscipiat, vt cum eadem fide, & fiducia ad illud vsq; tempus permanes, dum Spiritum tuum creatori tuo restituas: Confide ergo fili mi, bonum Dominum habemus, paratior est ad præstanda, quàm sumus nos ad petenda ab eo beneficia; nec ego te propter istam fidem desero, sed omninò tibi assisto, vsq; dum iudex viuorum, & mortuorū Deus, & Saluator noster Christus Iesus de causa tua sententiam tulerit, quæ qualiscunque tandem fuerit, iusta

iusta erit, recta erit, vera erit. Ho. Si talis confusio, talis pugna, talis anxietas in morte, quid fiet post mortem? S. Custodiat te Dominus, & omnes suos fideles à tali cōfusione, & anxietate, nec mente cōprehendi, nec verbis exprimi magnitudo potest confusionis illius, nec est possibile, vt à quoquam comprehendatur: Statim enim vt sententia damnationis lata à iusto iudice fuerit, Sathanas exultabit, totus infernus iubilabit, & tripudiabit, rapient animam tuam spectra illa horrenda, captam per loca inuia, & horrida, per abyssum, & tenebras portabunt, vsq; dum proiicient in locum diabolo, & angelis eius assignatum, locum pœnarum & afflictionis, locum horroris, & stridoris, locū tædij, & infortunij, locum ignis sine lumine, locum pœnarum sine fine, locum dolorū sine remissione, in quo ignis vrit, & non consumit, frigus afficit, & obrigesceret non permittit, vermis rodit, & non corrūpit, vbi fletus, & stridor dentium ploratus, & vlulatus magnus, maledicta in creatorem, & horrendæ blasphemix, & istorum omnium quæ dicuntur, quæ neq; dici possunt, nullus finis, nullus inquam finis in secula seculorū erit expectandus, his autem omnibus maior nihi-

*Inferni
pœna*

lominus erit dolor, & cruciatus morden-
 ris, & remordentis intus conscientia, quæ
 dolebit, & detestabitur seipsam, quod non
 cogaouit tempus visitationis suæ: omnium
 autem horum illa, nihilominus erit pœna,
 omnium maxima, & grauissima, infælicis
 animæ, priuatio diuinæ visionis, priuatio
 conspectus Dei omnipotentis, & omnium
 earum fælicitatum, & voluptatum, quæ ab
 illo summo, & æterno bono prouenire pos-
 sunt, quæq; de illo vel dici, vel cogitari pos-
 sunt, quæq; etiam non possunt, quæ longè
 maiora sunt: quibus ij soli perfruentur, qui
 in hac vita in Deum crediderunt, Deum
 amauerunt, Deo obedierunt, mortis, &
 extreme diei quotidie meminerunt. Ho. Ago
 tibi gratias ò bone spiritus, Assiste mihi
 quæso te, parce mihi, quòd te sæpè offendi,
 quòd pias tuas inspirationes, & consilia
 non audiui, imò etiam repugnaui, pœni-
 tet me hæc oïa fecisse, & quia sic tibi cha-
 ra est salus mea, dic, quæso te, pro me vnũ
 verbum ad Dominum, O Creator, nũquid
 vanè constituiisti filios hominum, nunquid
 vanè præciosissimum sanguinem tuum, ex
 latere tuo effudisti, non mortui profectò
 laudabunt te Domine, neq; omnes qui de-
 scendunt in infernum, Memento Domine,
 quod

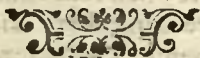
quod in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, cur stipulam siccam persequeris, & cōsumere me vis peccatis adolescentiæ meæ, respice de sanctuario tuo, & intueri ad sacrosanctam Hostiam, quam tibi offert vnigenitus filius tuus Dominus noster Iesus Christus pro meis, omniumq; credentium peccatis, & esto placabilis super multitudinem malitiæ meæ, ecce vox sanguinis seruatoris mei filij tui Domini nostri Iesu Christi clamat ad te de cruce, Respice in faciem illius nō ad mea Domine, sed ad illius merita respice, qui tibi vsq; ad mortem obediēs factus est, nec recedant ab oculis tuis cicatrices eius in perpetuum, & memineris quantam ab eo pro peccatis nostris satisfactionem acceperis, Vtinam Domine appendas in statera peccata, quibus iram meruimus, & passionem, quā pro nobis passus est innocens filius tuus, certe Domine lōge maior, atq; grauior apparebit, magisq; etiam digna, vt propter ipsam effundas super nos misericordiam tuam: quā fuerūt illa nostra demerita, vt pro peccatis nostris contineas in ira misericordias tuas. Per istius itaq; crucis, & passionis tuæ merita, te supplex oro, & obsecro, noli me condemnare.

S. Rectè habent omnia, sed voca præterea
 Sacerdotes, vt ipsi quoq; pro te orent, tu
 verò te signa & resigna continuo signo san-
 ctissimæ Crucis dicens, In manus tuas Do-
 mine commēdo spiritum meum. etsi adhuc
 poteris, sicut initio morbi fecisti peccata
 tua iterum sacerdoti confiteri, corporis, &
 sanguinis Dominici viaticum sume, & ex-
 tremæ vñctionis sacramentum adhibe, de
 cætero fiat volūtas Domini, & si te Sathan
 iterum ob peccata tua vexauerit, & ad de-
 sperationem perducere voluerit, si non po-
 tes ore, dic saltem in corde. Iesu Christe fi-
 li Dei viui, pone crucem, & passionē tuam
 inter iudicium tuum, & animā meam, idq;
 tantisper dum spiras repetere non desine :
 Quod si gratiam inuenieris ò nimium fœ-
 licem animam tuam! quòd ad sponsum suū
 Christum quem amauit, quem timuit, euo-
 labit, vt in eius sinu, regnoq; cœlesti viuat
 sine fine. gaudeat sine fine, eoq; fruatur si-
 ne fine, videbunt eam filix Sion. Videbunt
 omnes Angelorum chori, videbunt sancto-
 rum agmina. & beatissimam prædicabunt,
 audiet etiam dilectum suum sibi dicentem,
 Surge propera amica mea, & veni, iam
 hyems transijt, imber abiit, & recessit,
 flores apparuerunt in terra nostra. Veni,

vt læteris in conspectu meo, Ecce pono te
 in thronum meum, quia cōcupiui spetiem
 tuam intra in gaudium Domini tui, quod
 nemo tollet à te. Sed iam oculi tui, vt vi-
 deo, tenebrescunt, fortè etiam & au-
 ditus hebescit. Quamobrem dic
 saltem in corde tuo Iesus,
 Iesus, Iesus, & te Deo
 permitte.

MEDITATIONCVLA DE ORATIONE.

DEVS meus, creator meus, redemptor meus, & omnia. Confiteor tibi, in toto corde meo, & benedico nomen sanctum tuum in æternum. Tu fecisti me & omnia quæ in cœlo, & quæ in terra propter me. Cœlo non indigebas, quia ante omnes cœlos, quicquid erat, vel si quid erat, implebas. Sole non indigebas, quia ipse lux es indeficiens, & lucem inaccessabilē inhabitas. Terra non indigebas, quia omni mole corporea carebas & omnibus quæ in ea sunt. Sed hæc omnia in eius, quem ad imaginem tuam creaturus eras, hominis vsum præparasti, vt cœlum videns, sole gaudens, terra vtens, nunquā possit tui obliuisci: sed te sine intermissione laudare, prædicare, glorificare, & amare pergeret in terra, ac ita se dignum præmio faceret in cœlo. Nec satis hoc fuit, vt inanimata nobis suo quodam modo loqui face-

faceres. Tu locutus es, viam, vitæ ostendisti, leges descripsisti, exempla dedisti. Te comitem adiunxisti, vias omnes ne pereamus, obstruxisti. Nec satis hoc: sed cū. vidisses terram corruptam: & delere quem creasti hominem propter malitiam decreuisses. Arcam iterū vt aliquos tamen more tuo saluares, parari voluisti. Ita liberando populo Moſen ex fiſcella præparaſti, ita ad propulſandam famem Aegypti è ſeruitute & carcere Iosephū exemiſti. Ita Ioan- nem in vtero ordinaſti, vt pararet tibi plebem perfectam. Ita Saulū excecaſti, vt vas electionis fieret: ita, vt puellam ſanares, tibicines eiecisti. Ita vulnerato Samaritanū tranſeuntem, prouidiſti: Ita Domine & das omnia adiumenta, & aufers omnia impedimenta ad salutē. Ecce ego Domine proſtratus ad pedes miſericordiæ tuæ. Conſiteor tibi pater, & negligentiam & malitiā meam, quia nec cœli terræq; beneficiis, nec tuis præceptis, nec tuis præſidijs, paſſus me ſum impediri, quominus te Dominum meum deſererē, & aduerſario & meo, & tuo adhærerē. Ecce Domine factum eſt in anima mea, magnum & vaſtum diluuiū, multarum & vanarum cogitationū, percutientium ſe, ſicut vnde & procellæ furibundi ma-

*Providentia
D. S.*

Justicia Domini

di maris, euntium & redeuntium, nec vn-
 quam quiescentium. Tu mihi sis arca. Ec-
 ce animam meam vagiētem in fiscella scir-
 pea: Tu mihi sis nutrix, Ecce fame timoris
 tui pereuntem: Tu mihi sis Iosephus. Ecce
 me vulneratum: tu sis Samaritanus. Ecce
 me excecātum; tu mihi sis Ananias. Ecce
 mortuū vt citiūs suscites, eijce tybicides:
 Quanti tybicides ò Domine, quam raucos
 & dissonantes, à tua voluntate sonos edunt
 in anima mea. Coram te raro stant. Ex-
 tra te semper. Et quia extra te nequeūt in
 vno loco acquiescere, currunt, volāt, eunt,
 redeunt, ascendunt, descēdunt, iam in cœ-
 lo, iam in terra, iam in inferno, nullibi sunt
 rariūs quā domi. Aliena facta vident, se
 & sua non vident. Omnia volunt scire, vi-
 dere, audire, examinare, peragrarē, nume-
 rare, sicut olim Dauid populum. Mitte er-
 go ò Domine Angelum tuum, vt ex illis in-
 terficiat 70. millia & sufficit. Et si tempe-
 states sunt dic illis Domine. Tace & obmu-
 tesce, & sequatur tranquillitas magna. Si
 me vt Pharaο persequuntur, diuide Domi-
 ne sicut aquas maris animam meā. Ex vna
 sit timor tui: ex altera amor. Ingridiantur
 vanitates in medium, & suffocentur, Si la-
 trones sunt, & sanctarum occupationū ho-
 mici-

micidæ. Tu sis Samaritanus, vinum infunde, iumento impone, stabulario commenda, denarios eroga, iube angelo tuo mei curam habere. Potuit olim Iosue soli tuo dicere: sta hic. Dic tu Domine vagabundis istis fantasijs, vt stent coram te; Dic oculis, respice in me, dic auribus: Epheta. Consolida bases pedum meorum. Da vt possim dicere cum Abacuc. super custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem. Da: ne amplius cum Ephraim pascam, ventos. Erue quasi damulam de manu venatoris, & quasi nauim de manu aucupis, scis Domine quod ne cogitare quidem ex nobis bonum possumus, tanquam ex nobis, cogitatio enim cordis nostri, praua est ab adolescentia sua, omnis autem sufficiens nostra ex Deo est. Ecce do tibi animam meam. Nolo eam sine te Domine, quia mors mihi est, sine illa non viuit caro, nec illa sine te: si das mihi animam meam, da & te, aut animam tene, & terrenam carnem hanc terræ redde. Quid enim sunt, aut unde mihi sunt o Deus istæ tam multæ, vanæ, damnosæ, vagabundæ cogitationes & phantasiæ. Nonne sunt quasi mulieres alienæ multæ, quas adamauit Salamon, & auerterent cor eius, & Deos gentium sequeretur.

Non-

Nonne sunt sicut illi vendentes, & emētes
 in templo? sicut mensæ nummulariorum,
 aut cathedræ vendentium columbas? certe
 Domine & mensæ & nummularij, & cathe-
 dræ & columbæ ad tuam gloriam seruiunt,
 sed in templo quid hæc faciūt in anima sa-
 cerdotis tempore contemplationis. In ho-
 ra orationis, compunctionis, sacrificij la-
 chrymarū quid ista impediunt quid etiam
 non consentientes auertunt. Fac Dñe funi-
 culos & eijsce, vt templum animæ meæ solis
 tuis vsibus deputetur. Sol iste quem fecisti,
 & stellæ quas creasti ordinatissimo cursu,
 & nobis seruiunt, & sapientiæ tuæ magni-
 tudinem ostendūt? Maris ingens impetus,
 nonne tenuissimā arenā reprimitur? sit iam
 in me hæc nota, quod sim vernaculus tuus.
 Circūcide cogitatus hodie, sepem illis cir-
 cumda. Memoriam beneficiorum tuorum,
 vt arenam obijce, ad quam omnis impetus
 allidatur. Id quidem ego non mæreor, pa-
 rum enim adhuc tali desiderio moueor. Sed
 tu misericors & miserator Domine, nolens
 mortem peccatoris, aufer à me morē pec-
 catoris. Tolle omne id quod mihi nocet, &
 tibi displicet, & da mihi omne id, quod mi-
 hi profit, & tibi placet. Scis quod cogita-
 tiones nostrę vanę sunt: ostende itaq; tu de
 the-

thesauris tuis cordi meo gratiam, & pulchritudinem puræ, & sanctæ cogitationis, ut iam tandem extruere incipiam tria tabernacula. In vno mediter de te, in altero de me, in tertio de proximo. Quartum nesciat anima mea. Scio Domine quid tibi displicuit in Phariseo, & quid placuit in Publicano. Non quia ieiunabat bis in Sabbatho, non quia decimas dabat, nō quia non fuit raptor, iniustus, adulter, sed hæc sua bona, non tua bona putabat, quia in oratione suas non tuas laudes prædicabat, quæ se non te laudabat, quia mente per hominum ora volitabat, & ante te solo corpore stabat. Video vicissim quod in Publicano placuit, non quia decimas non dabat, aut sabbatho nō ieiunabat, sed quia hoc ipsum tibi humiliter confitebatur, corde tibi adhærens, & animo præsens nusquam in oratione vagabatur: peccatorem se agnoscēs, & percusso pectore veniam petens, se damnabat, te laudabat. Quam Publicano fecisti humiliter petenti, fac & mihi gratiam, peccata mea sinceriter cōfidenti. Doce nos orare. Quādo enim impetrabo, si nunquam rogare didicero. Quomodo autem iam discere potero, quod per quadraginta annos non didici? Certe Domine, nisi tu ædifica-

ueris

ueris domum, in vanum laborauerunt qui
 ædificant eam. Nisi tu docueris me, nescio
 quomodo scire possum te. Doce nos itaq;
 orare, mentem erigere, cor siste, linguam
 moue, cum tecum loquor, cogitē te, & co-
 gitē me, & præterea nihil. Sic puto Do-
 mine quod audies, & dabis quod rogabo.
 Hucusque non impetraui quicquam: quia
 non sicut oportet rogavi. Fac igitur Domi-
 ne, vt præter te nihil viuat in me. Nolo
 scientiam quæ aliud docet, nolo memoriā
 quæ aliud recordatur, quam te: nolo de-
 niq; & intellectum, qui omnia nouit, præ-
 ter te. Morbo graui laborat Ezechias, &
 quia orabat te, conualuit, & redijt in se,
 etiamsi de lectulo clamaret ad te. Iob pa-
 tientissimus toto corpore laceratus, in
 sterquilinio sedens inuocabat, & sanitatē
 priorem, liberos, totamq; substantiā ma-
 gis, quam à principio recuperabat. Abrā
 inter alienigenas. Iudit in tentorio. Mo-
 ses in deserto. Dauid in castris, In ventre
 cæti Tobias, in lacu Leonum Daniel. Pe-
 trus in carcere. Paulus in profundo maris.
 Stephanus inter lapides; Ioannes in exilio,
 Hi Domine quacunq; lingua, quocunq; lo-
 co, quocunq; statu corporis, orabant, im-
 petrabant. Quare id, quia sicut oportet
 ora-

Jonas

orabant. Da mihi quoq; sicut oportet orare, vt possim quod oportet impetrare. Habebo omnia si sciam orare, quia oratio sapiens, nouit omnia impetrare, nec tua bonitas, quicquàm illi nouit denegare: Potentia tua tempore non minuitur. Misericordia sæculis non euertitur, Bonitas benefaciendo nō atteritur. qui illos docuisti, doce & me orare, vt oportet, imo hoc ipsum quod rogo, fac rogare, vt oportet. Sed fortasse Domine non dignaberis, venire in domum plenam tumultu, & tubicinibus, vbi omnia vanis, varijs, vagabundis, & inordinatis fantasijs, & cogitationibus perstrepunt, à quibus subito, quidquid boni offertur, tanquàm a fluctibus obruitur, vbi nulla pax, nulla quies, nullus ordo. Quid igitur faciam Domine, mittam ad scholam tuam cor meum, tibiq; illud resignabo, & tu illi, ò præceptor Iesu, hanc vnicā leges lectionem, quemadmodum orare te oporteat, in spiritu & veritate, & sufficit. Cum hoc vnū sciuerō Domine, reliqua quæ defunt impetrabo.

➤ Iustissime, seuerissimè, benignissime, clementissime Deus meus & omnia. Quando enim tibi per omnia placebo? quando mihi perfecte displicebo? quando nil viuet
in

in me præter te? si hoc adhuc rogare te nescio. Doce ò magister, doce ò præceptor, vt quod tu vis & mihi expedit, sciam te rogare. Vir polutus corde & labijs ego sum. Non sum dignus attolere oculos ad altitudinem cœli. Sed scio quid faciam. Video quasi scalam Iacob, & Angelos tuos per illam ascendentes, vt hodiernæ Dñcis sui Michaelis festiuitati assistant, & fideiũ tuorum deuotionem, & orationes perscribāt, ad teq; perferant. Conficiam chirographũ in quo tibi plenè cor meum resignabo, & dabo vni ex Angelis ascendentibus, & assistentibus tibi, vt ad te perferat, tibiq; tradat & tu de corde meo statuas, quod voles. Non enim illud volo amplius pro meo reputare, sed mihi mori cupio, vt tu possis illud de tua voluntate informare, informatum inflammare, inflammatum conseruare, conseruatum beare: & si vt timeo, angelus quoq; fetorem cordis mei horruerit, adhuc scio, quid faciam. Ibo ad crucem tuam, & audacter vt Petrus introibo in monumentum. Adorabo rosea vulnera tua, digitum in latus, vt Thomas inferam, & ibi secreto cor meum relinquā & statim mundabitur, Certe in tuo latere mundatum, non horrebis amplius, sed, formabis & docebis

cebis vt voles. Eia Domine, nunc exurgo,
 & curro quia nimis diu iacui. Hei mihi ni-
 mis diu iacui. Sed infirmus sum pedibus,
 & visitatio tua bases pedum meorum dis-
 soluit, forte montem Ca'uarium ascende-
 re, tibiq; loqui non potero. Adhuc scio
 quid faciam, stabo à longe cum Publica-
 no, & percutiens pectus meum dicere non
 cessabo, Deus propitius esto mihi pecca-
 tori. Vel cum filio prodigo clamabo. Pa-
 ter peccaui in cœlum, & in terram: iam
 non sum dignus vocari filius tuus, fac me
 sicut vnum ex mercenarijs tuis, forte tu
 Domine protinus consolidabis bases, &
 plantas, & ascendam & faciam, vt dixi, Sis
 benedictus in sæcula: Iesu præceptor

sis benedictus, & doce nos ora-

re, doce nos orare Iesu

saluator & sufficit.

Amen:-

PSYCHAGOGIA.

Post grauissimum morbum, Ereptas fortunas, & mortē Regis Stephani.

REX Christus fecit cœnam magnam, & vocauit multos: & misit seruum suum hora cœnæ, dicere inuitatis, vt venirent, quia iam parata sunt omnia. Et cæperunt excusare. Primus dixit, villam emi, necesse habeo videre illam: rogo te, habe me excusatum. Alter dixit, Iuga bouum emi quinque: & eo probare illa. Alius dixit: Vxorem duxi, & ideo nō possum venire. Et reuersus seruus, nunciavit hęc Domino suo. Rex autem cum audisset, iratus est, & ait seruis suis. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunq; inueneritis vocate ad nuptias. Egressi ergo serui eius, in vias, congregauerunt omnes, malos & bonos quos inuenerunt & impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Intrauit autem Rex vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali. Et ait illi. Amice quomodo huc intrasti non habebas vestem

vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit Rex ministris. Ligatis manibus & pedibus eius, mittete eum in tenebras exteriores. Egressus itaq; foras dicebat intra se. Quid faciam? quia Dominus meus deleuit me de libro vitæ, fodere non valeo, mendicare erubesco. Et non est inuentus spiritus meus in me, sed tabescebam, nec fuit qui consolaretur me, & diceret mihi verbum, quia Dominus dereliquit me, & gradiebar prope viam in obscuro, aduersperascente die in noctis tenebris, & caligine. Etecce occurrit mihi mulier ornata meretricio, præparata ad decipiendas animas, & garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumq; deosculabatur, & procaci vultu blanditur dicē. Victimam pro salute deuoui, hodie reddidi vota mea, idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre & reperi. Videns autem oculis & ingemiscens, & suspirans. Quiescat, ait, vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis, quia est spes nouissimis tuis. Miserere animæ tuæ, & ne des afflictionem cordi tuo. Non est census super censum salutis corporis, & non est ob-

lectamentum, super cordis gaudium. Melior est mors, quam vita amara, & requies æterna quam languor perseuerans. Multos occidit tristitia, & non est vtilitas in illa. Venite ergo & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter. Coronemus nos rosis antequam marcescant. Nullum pratum sit, quod nõ pertranseat, luxuria nostra: vbiq; relinquamus: signa lætitiæ, hæc est pars nostra, & hæc est sors. Exiguum & cum tedio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigeriũ in fine hominis, & non est qui agnitus reuerſus sit ab inferis. Vmbræ enim transitus est tempus nostrum & non est reuerſio finis nostri. Et addidit dicēs, Veni ergo inebriemur vberibus & fruamur cupitis amplexibus donec illucescat dies, & ducebat me ad manum; ego vero cogitabam qualis esset ista salutatio: vox quidem, vox dulcis, & grata in auribus adolescentis: sed tamen ignorabam quid facerem, quia adhuc modicum erat lumen in me. At illa: Nonne & tu mortalis homo similis es omnibus, & in ventre matris, figuratus es caro ex semine hominis? Nonne omnis caro ad sibi simile coniungitur? & omnis homo sibi simili sociabitur? Lætare, ait Sapiens, iuuenis, in
ado-

adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum, in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & intuitu oculorū tuorum. Omnes nos, quaſi oues errātes. Et quis eſt qui dicat. Mundus ſum à peccato? Cinis eſt cor eius, & terra ſuperuacua ſpes eius, & luto vilior vita eius.

Irretiuit ergo me ſermonibus multis, & blandicijs labiorum protraxit me: ſtatim enim ſequebar, quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiēs, & velut auīs feſtinans ad laqueum. Et introduxit me, in cubile ſtratū tapetibus ex Aegypto, aſperſum, Myrra, & Aloe & Cynamomo: & audiui Symphoniam, & chorum, & interrogaui quid hæceſſent. At illa introduxit me in atrium domus interius, & ecce conuiuium grande, ſicut conuiuium Regis: præparatū cunctis Principibus, & pueris ſuis: & pendebant ex omni parte tentoria ærei coloris ſuſtentata funibus byſſinis, atq; purpureis. Lectuli quoq; aurei & argentei ſuper pauimentum, Smaragdino, & Pario ſtratum lapide ſedebant autem fortiffimi Perſarum, & Medorum inclyti, & præfecti Prouinciarum, ducētes in bonis dies ſuos. Venit quoq; Salomon, & fecit ſolium eburneum grande, & veſtiuit illud auro mun-

dissimo: fuit & Regina Saba, cum magnis
 opibus & camellis, qui portabant aroma-
 ta, & auri plurimum, gemmasq; prætiosas:
 sed & serui Hyram cum seruis Salomonis,
 attulerūt, aurum de Ophir: & ligna tyma,
 & gemmas prætiosissimas: cytaras quoq;
 & Psalteria cantoribus: ita vt nunquam vi-
 sa sunt ligna talia. Pendebant quoq; ducen-
 tæ hastæ aureæ, & trecenta scuta ærea, in
 armamentario, quod erat consitum nemo-
 re. Iussit ergo Salomon, & producta sunt
 vasa conuiuij, Regis aurea, & vasa domus
 saltus Lybani, ex auro purissimo. Aderant
 & duo Eunuchi Pharaonis Regis, alter pin-
 cernis præerat, alter pistoribus. Vocatus
 est, & Architriclinus, & Cocus Samuelis:
 & cum facta esset hora cœnæ, Iezabel men-
 sam statuit, Cain agricola panem attulit,
 Pharaon ex Aegypto cucumeres, & pepo-
 nes, porrosq; & cepæ & allia. Ioas Rex Is-
 rael carduū. Esau de venatione; apparuit
 & Syba puer. Mysboet, cum duobus asi-
 nis oueratis ducentis panibus, & centum
 alligaturis vix passæ, & duobus vtribus vi-
 ni: aderat & diues, indutus purpura & bys-
 so, & æpulans quotidie splendide. Et egres-
 sus vnus de filiis prophetarum in agrum,
 collegit herbas agrestes, & quasi vitem syl-
 uestrem,

uestrem, & collegit colocyntidas agri, cō-
 sciditq; in ollam pulmenti. Attullit, & sa-
 cerdos de turturibus ac pullis columbæ.
 Filij vero Aaron diuidebant membra, ca-
 put & omnia, quæ adhærent iecori; & im-
 ponebant super ligna. quibus subiiciendus
 erat ignis. Intestina verò, & pedes lava-
 bant aqua. Attulit & Samion vitulum fagi-
 natum, & Dalila cum eo. Thamar attulit
 sorbiciunculas, Efraim subcinericium pa-
 nem, non reuersatum. Aderat & Tubal pa-
 ter canentium in cytara & organo. Aderat
 & prostituta Tamar. Venerunt & opulenti
 de Syon optimates. capita populorum: in-
 gredientes pompaticè, & attulerunt agnū
 de grege, & vitulos, de medio armēti. Sta-
 bat & Saul, cum clypeo & armis. Abra verò
 portabat ascopam vini, & vas olei, & po-
 lentam, & lapates, & panes, & caseum. Fi-
 lij Iuda colligebāt ligna, patres succende-
 bant ignem, & mulieres cōspargebant adi-
 pem, & faciebant placentas. Sibi porro
 filius Naas, & Berzallai Galaatides, ob-
 tulerunt stratoria & tapetia, & vasa ficti-
 lia, fermentum, & hordeum, & farinam; &
 polentam, & fabam, & lentem, & frixū ci-
 cer, & mel, & butyrum, oves quoq; & pin-
 gues vitulos. Architriclinus quoq; bonum

vinum seruauit, & Iudas pecuniam attulit. Samson in carcere molebat, vxorq̃ue Lothi, versa in statuam sal præbebat. Nabal quoque cor, erat iucundum: erat enim ebrius nimis.

Accubabant itaq; & pascebantur, & non erat qui extenuaret. Similiter & populus sedit manducare & bibere: & surrexerunt ludere, & præceperunt, vt vocaretur Samson, & ante eos luderet: qui adductus de carcere, ludebat ante eos; Venit quoque Herodiadis, & saltauit in medio, & placuit accumbentibus: venerunt pilosi, & saltabant ibi. Venerunt & milites, & sortes mittebant. Amon compressit sororem suam Thamar & cubauit cum ea. Surrexerunt & pueri Abner, vt luderent cum pueris Ioab, & apprehenso vnusquisq; capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarij. Et facti sunt ex illis multi nimia ebrietate sopiti. Alij in ebrietate recumbebant; alij præ ebrietate errauerunt, & abierunt post desideria cordis eorum, & in aduentionibus suis lætabantur: alius quidem sic: alius vero sic. Effusiq; sunt omnes, sicut vituli super herbam, cantantes & dicentes: Edamus & bibamus, cras enim moriemur.

Ego verò hæc omnia consideraui, & de-
di cor

di cor meum in cunctis operibus quæ fie-
bant super terram. Et vidi iustos, quibus
mala proueniunt, quasi opera egerint im-
piorum: & vidi impios, qui ita securi sunt:
quasi iustorum facta habeant. Laudaui igitur
læticiam, quod non esset homini bonū
sub Sole, nisi quod comederet, biberet, at-
que gauderet; vniuersa enim æquè eueniūt,
iusto ac impio, bono & malo, mundo & im-
mundo, immolanti victimas, & sacrificia
contemnenti, sicut bonus, sic & peccator,
vt periurus, ita & ille qui verum deierat.
In ipso itaq; tempore, sensus meus reuersus
est ad me, & figura mea reuersa est ad me.
Et dixi: Vadam post amatores meos. qui
dant panes mihi, & aquas, & lanam, & li-
num, & oleum, & potum; & apposui cor
meum, vt fruerer bonis, & quæcunque de-
siderauerunt oculi mei, nō negaui eis, nec
prohibui cor meum, quin omni voluptate
frueretur, & detestatus sum omnem indu-
striam, & cessaui: renunciauitq; cor meū,
vltra laborare, sub Sole. Cur enim labora-
rem, aut cur fraudarem animam meam bo-
nis? Sicut egressus est homo nudus de vte-
ro matris suæ, sic reuertetur, & nil auferet
secū de labore suo: hoc itaq; visum est mi-
hi bonū, vt comedat quis & bibat, & frua-
tur

tur laticia; & hæc est pars illius.

Et ego quidem errabam, sicut ouis quæ perii, & viuens descendebam ad infernū. Cupiditates meæ, quasi rota carri fuerunt, & quasi axis versatilis cogitationes meæ. Tu verò Domine in interitu meo ridebas, & subsannabas, videns quid mihi adueniebat, & parabas sagittas tuas in pharetra, vasa mortis coagmentabas, & ponebas in pondere iudicium, & iustitiam in mensura iacuisti, soluisti, patiens fuisti. Sed nunquid semper tacuisti? Certè videns Dominus quod multa malitia hominem esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, omni tempore, & pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra. Et præcauens in futurum, tactus dolore cordis intrinsecus. Delebo dixisti hominem, quem creauisti à facie terræ. Seruus enim non potest verbis erudiri. Verumtamen in misericordia faciā, & non in furore. Non enim vanè constituisti filios hominum, sed ut vitam habeant, & abundantius habeant. Libet hic narrare iusta iudicia tua Domine quæ fecisti magnalia mihi: Sis benedictus in sæcula, quia superexaltauit misericordia iudicium. In tribus exaspetavi te, in tribus emendasti me. Ambulabam in concupi-

cupiscentia oculorum, in concupiscentia
 carnis, & in superbia vitæ. Et tu quoq; fe-
 cisti flagellū, quasi de tribus funiculis: pro
 concupiscentia oculorum, tradidisti me in
 manus calumniantium me in conspectu ser-
 ui tui præsidis: & locuti sunt verba inui-
 diæ, fomitemq; odij ministrabant, dicētes,
 positum alienigenā in dignitate, & sapien-
 tes sedere deorsum, dereliquisti me in con-
 silio eorū, & voluisti me cadere in illa ex-
 probratione. Egressa est enim sententia à
 facie Principis, tuleruntq; ouem vnicam
 quæ nutriebat me, eratq; mihi sicut filia, &
 omnem substantiam panis, & vniuersa quæ
 ad cibum pertinent: & præterea dixerunt:
 Da huic locum, & ita incepti tenere locum
 nouissimum, cum rubore, factusq; sum in
 prouerbiū, & fabulā omnibus notis meis:
 & extollētia oculorum dereliquit me. Vix
 ista implebantur, & tu apposuisti manum
 tuam, & percussisti carnes meas febris, &
 frigore, & vlcere pessimo, & ad portas mor-
 tis deduxisti me: & solum mihi supererat
 sepulchrum. Putredini dixi: Pater meus es
 tu, Mater mea, & soror mea vermibus, te-
 nebarq; per menses, & menses magnis, &
 acutis febribus. Et tu in interitu meo ride-
 bas. Adhuc durabat languor fortissimus,

& ecce nuntius intravit dicēs. Quem dilexit anima tua Stephanus Rex mortuus est: & facta est commotio magna, super terrā tuam, ita vt gladius vniscuiusque in fratrem suū dirigatur: Audiui & expauit cor meum, stupore vehemēti: & defecit ex me spiritus meus, & dixi: si flagellat, occidat semel, & non de pœnis meis rideat. Desperavi, nequaquam vltra iam viuam: & elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Nil enim erat quod non tangeres, ò miserator, & misericors Dñe, non vt perderes, sed vt emendares, & ego nesciebam. Substantiam tulit calumniator, sanitatem, febris ardor. Robur animi oppressit dolor: Altero fregisti concupiscentiam oculorum. altero concupiscentiam carnis, altero superbiam vitæ. O si tunc hæc tua iudicia intellexissem, ò si cognouissem tempus visitationis meæ sed infixus eram in limbo profundi: supergressæ sunt iniquitates meæ caput meum, ita vt altitudinem cœli videre non potuerim, nec te, nec me, nec tuas visitationes, nec meas misérias cognouerim.

Apposuit ergo Dominus manum suam, & aggrauauit adhuc plagas meas. Qui simul mecum dulces capiebāt cibos, magnifica-

ficarunt super me supplantationem. Dixerunt. Grauis est nobis ad videndum. Inutilis est nobis. Quæ pars diuiti ad pauperē, est homo marcidus egens recuperatione, deficiēs in virtute, & abundans paupertate. Et factus sum in oculis eorum vilis, & reprobus nimis, & derelictus in via Dei. Omnes videntes deridebant me, & subsannabant. in paupertate mea, & in infirmitate carnis meæ improperabant mihi. Venit epulo, & eiecit ante ianuam. Venit Balaam cum Asina & attriuit iacentis pedem. Venit assistens ministrorum, & dedit alapam, Venit cohors, & conspuebat me. Venit Assur, & calcavit me. Venerunt pueri de Bethel, & illudebant mihi dicentes, Ascende calue, ascende calue.

Accessit Sedechias & percussit in maxillam. Venit ad extremum Missael, & Elisaphan, tulerunt me sicut iacebam vestitum lineis, & eiecerunt foras extra castra, vt sibi fuerat imperatum, dicentes: In malitia sua expelletur impius. Vt verò me latrones extra castra viderunt, accurrerunt, & despoliauerunt me tunica, & plagis impositis abierūt seminiuo relicto. & iacebam expectans Ioab, qui percuteret in inguine, & morerer, in ultionem rebellionis meæ.

Factum

Factum est autem cum iacerem, valida stercora ex nido hyrundinum, inciderunt super oculos meos, & factus sum cæcus. Altera die, cum mergerer somno graui, cecidi de cænaculo deorsum, & factus sum claudus, & infirmus pedibus: & cum impatiens essem, locutus sum verba insipientia contra Dominum, & apparuit in facie mea lepra candens quasi nix, & iam mediū carnis deuoratum erat à lepra, & solum mihi supererat sepulchrum, nec erat, qui sepeliret.

Verum tu Domine, qui non deseris in opportunitatibus, sed disponis omnia suauiter, ordinatissimo tuo iudicio præparasti, vt Sacerdos quidam descēderet eadem via, & videns me præteriuit; similiter & leuita, cum esset secus locum, & videret, pertransijt. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus me, & videns, misericordia motus est. Et appropinquans alligauit vulnera mea, infundens oleum & vinum, & imponens super sumentum suum, duxit in stabulum, & curam mei egit: & altera die, protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Cnrā illius habe, & quodcunq; superogaueris, ego cum rediero, reddam tibi.

Stabularius porro nesciens quæ acciderunt, non loquitur mihi verbum. Videbat enim esse dolorem vehementem, nec sciebat, quò irem, aut vnde venirem. Irruit autem in me quasi sopor Domini, & dormiui, conturbatus & soporatus sum: & ecce in horrore visionis nocturnæ, pavor terruit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. Stetit quidam cuius non agnoscebam vultum, & vocem quasi auræ lenis audiui. Usquequo paruuli diligitis infantiã, & stulti, ea quæ sunt noxia cupiunt, & imprudentes odiunt scientiam. Conuertimini ad correptionem meam, & proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea. Mementote creatoris in die afflictionis & appropinquabit vobis. Humiliare Deo & expecta manum eius. Noli facere mala, & non te apprehendēt. Ego porro quasi de graui somno euigilans voce magna exclamaui dicens. Iesu præceptor miserere mei.

Stabularius verò, Iesum vocat iste. Noster est, vt video, non aduersariorum. Et interrogauit dicens: Quid tibi vis faciam? Domine vt videã: & misertus stabularius cucurrit & vocauit Raphaelem cum fele piscis, quo cum linisset oculos: cepit albugo

go quasi membrana oui egredi & visum re-
cepi. Venit & Eliseus, & iussit me ablui in
flumine, & lepra, disparuit, venit & Paulus,
& vidēs quia fidem haberem, dixit magna
voce. Surge super pedes tuos rectus, & exi-
liui, & ambulabam: Videns autem Iacob
quod nudus essem, attulit tunicam poly-
mītam. Petrus caligis calciavit. Elias zonam
pelliceam, Paulus penulam. Tres pueri Sa-
rabara. Pater familias annulum Tacharias
Cydarim & mutatoria.

Et cum mihi melius esset, gratijs actis
stabulario, cepi properare ad palatiū Re-
gis, vnde fui eiectus, dicens intra me. Va-
dam & reuertar ad Dominum meum prio-
rem, quia benè mihi erat tūc māgis quā
nunc. Mercedeshæ meæ sunt quas dede-
runt mihi amatores mei, quādo ibam post
eos, & obliuiscabar Domini.

Et cum processissem ad iactum vnus la-
pidis, cucurrit post tergum meum Gezi
puer, offerens talentum argenti, & vestes
mutatorias duplices, & dicebat. Sicut pro-
tegit sapientia, sic protegit pecunia. Diui-
tiæ addunt amicos plurimos, à paupere
autem, & hi quos habuit separantur. Om-
nes colunt personam potentis, & amici
sunt dona tribuentis: Cucurrit & Raab gar-
rula

tula ornatu meretricio, & procumbens su-
 per collum meum, deosculabatur, & dice-
 bat: Veniat dilectus meus in hortum suum:
 stravi tapetib⁹ pictis ex Aegypto, & aspersi
 cubile meū myrha & aloe & Cynamonio.
 Veni inebriemur vberibus, & fruamur cu-
 pitis amplexibus, donec illucescat dies.
 Scriptum est. Gratia mulieris sedulæ dele-
 ctabit virum suum, & ossa illius impingua-
 bit. Beatus vir qui habitat cum muliere sen- B
 sata, vbi non est mulier ingemiscit æger.
 Latere ergo iuuenis in adolescentia tua,
 & in bono sit cor tuum in diebus iuuentu-
 tis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in
 intuitu oculorum tuorum nec dicas: Ado-
 lescentia & voluptas vana sunt, & pro om-
 nibus his, adducet te Dominus in iudiciū.
 Non es nec eris melior Dauide, cui in se-
 nectute quæsitā mulier est, Samson habuit
 Dalilam, Iacob 30. annis Labano propter
 vnam Rachel seruiuit, Expedit tibi, vt ha-
 beas quæ consoletur animam tuam, & enu-
 triat senectutem. Tempus amplexandi, &
 tempus longè fieri ab amplexibus. Et hæc
 loquens, tenebat me, & dabat mihi oscula.
 Accurrit, & diues qui epulabatur quoti-
 die dicens; Nonne melius est comedere, &
 bibere, & ostendere animæ suæ bona de la-
 F bori-

boribus suis? Nonne homini bono, dedit
 Deus sapientiam: scientiam & lætitiā?
 Nonne omni homini cui dedit diuitias at-
 que substantiam, potestatemq; ei tribuit,
 vt comedat ex eis, & fruatur parte sua, &
 lætetur de labore suo? vtere ergo etate, &
 in diebus senectutis tuę quiesces; Latro-
 nis memento qui paucis, & extremis ver-
 bis paradisum impetrauit. Et ego quidem
 non a quiescebam sermonibus istorum; sed
 ipsi me retinebant. Superbia cor, luxuria
lumbos, gula guttur, Acedia pedes & ma-
nus tenebat, ne progredi possem: sed ocu-
 lis tantum ad Regis Palatium prospicie-
 bam: si forte veniret auxilium mihi. Iesum
 vocabam. Luctū hanc ex muro videns Dux
 Regiæ militiæ, Fides dictus, & nomen Iesu
 audiens, prospexit extra cancellos, & di-
 xit: Fidelis est iste, Iesum vocat, forte fi-
 lius est perditionis. Et cōuersus ad me. Cre-
 dis in Deum; Credo, inquā, ò Domine,
 adiuua incredulitatē meam. Mulieres istę
 deceperunt me, & apostataui. Tum ille:
 Fides tua saluum te faciet. Vis liber fieri,
 Volo inquā Domine, sed infixus sum in
 limo profundi, & non est substantia. Voca-
 uit ergo fides centurionem suum nomine
 pœnitentiam, & præcepit illi, vt curā mei
 habē-

haberet. Pœnitētia vero tres cordatos milites vocauit. Contritionem, confess. & satisfactionem, & præcepit illis, vt me ad se adducerent. At illi dū armantur armis grauius, præmiserunt celeriter duos armigeros. Dolorem animi, & odium peccati, qui accurrentes quærebant ex me, vis sanus fieri? Ego vero respondi; velle adiacet mihi perficere autem non inuenio. Illi verò dixerunt. Accipit Dominus voluntatem, vbi non inuenit facultatem. Confide fili. Dum hæc loquuntur: supervenerunt tres milites, & audacter irruentes, cōtritio eripuit corde manu Gezi; confessio linguam de manu Raab; satisfactio manus de manu Epulonis. Et ait cōtritio: Dic tu prior iniquitates tuas, vt iustificeris, & propter pudorem flere non cessabam; Illæ vero ad me vultu non omninò blando. Noster es, an aduersariorum; signa Regis non videmus, & non potui respondere verbum, præ confusione magna. Ille vero: Fletus quidē fletus pœnitentis: sed iste cicatrices & vulnera transfugam, & rebellē ostendunt. Ego verò toto corde suspirans, vā mihi quia peccaui, & verē dereliqui, & vt erā dignus, adhuc non recepi: sed tu Domine, si vis, potes me mundare. Interim ex interioribus

castris cōuenire multi cæperunt , vt finem viderent. Ego verò præ cōfusione magna, abscondere me volebam; Pœnitētia vero. Munus, inquit, meum aliud non est, quàm vt in castra Regis redeūtes à sordibus abluam, & si vulnerati sunt, vinum & oleū apponam, Nil enim coinquinatū ingredi potest, in domum Regis nostri.; Et præcepit Centurio militibus suis contritioni, confessioni, & satisfactioni, vt quacunq; parte pollutum, & vulneratum me illis ostendero, statim lauarent; & cathaplasma vnctionis apponerent, Illi verò vocauerunt tres Prothomedicos. Cōtritio vocauit ieiunium; confessio orationem, satisfactio, elemosinam; & consilium de me fecerunt: ieiunium dixit. Purgandus est, & dieta curandus; Oratio dixit, Vena secanda est in oculo, & ex aqua lachrymarum fiat balneum, in quo lauādus est, elemosina dixit: vulnera hæc emplastris misericordiæ curabuntur: si potest vestes & tunicas applicabit, vt Thabita, si non potest, duo eramina, vt vidua; vel aquę saltem calicem frigidæ, & vocauerunt Spem: vt in medicinis cooperaretur, & adfuit nobis, & cataplasmata vnctionis conficeret.

Dum hæc circa me fiunt, audiui voces intra

intra castra clamantium, & dicentium: Salus Deo nostro, & Agno: & cogitavi me non procul abesse à Regno Dei: & qđ hoc esset magnum illud gaudium Angelorū de vno peccatore pœnitentiam agente, quam de 99. iustis: Ducebar itaq; ad secundam custodiam à tota centurionis cohorte, reliquoq; eius comitatu: Aderat autē & patientia, & abſtinentia, & vigilia, & humicubatio; & cilicium: & Diamastigosis: & fuga ocij, & sui contemptus. In secundam custodiam ingreſſi, inuenimus caſtitem, humilitatem, Pacem cum manſuetudine. Temperantiam cum ſobrietate ante ianuā Regis excubantes quę videntes me, & totū pœnitentię comitatum circa me, manu porrecta, benigne ſalutarunt dicentes: da honorem Deo. Ecce priora tranſierunt, & noua facta ſunt omnia. Iam non erit amplius luctus, aut labor, ſed nec vllus dolor: quoniam priora tranſierūt. Et adiecit caſtitas verba conſolationis dicens; Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed iuſtificati eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri, & oſculū mihi ſingulæ dederūt.

Tum vero exiuit Anna, & cantauimus Domino hymnū gratiarum actionis. Exul

tauit cor meum in Domino, & exaltatum
 est cornu meum in Deo meo: non est enim
 Sanctus, sicut Dominus, & non est fortis,
 sicut Deus noster, Dominus mortificat, &
 viuificat, deducit ad inferos & reducit, su-
 scitat de puluere egenum; & de stercore
 eleuat pauperem. Et exiit David, & per-
 cutiebat in organis armigatis, & saltauit
 totis viribus ante Dominum. Et egressæ
 mulieres cantantes, chorosq; ducentes in
 tympanis lætitiæ & in systris. Egressa quo-
 que est mulier & cōuocauit amicas, & vi-
 cinas. dicens, Congratulamini mihi, quia
 inueni drachmam quam perdideram: & fa-
 cta est omnium læticia magna nimis. Et
 præcurrens Humilitas, intertiam custo-
 diam: præfectum Regij Conclauis nomi-
 ne Charitatem euocauit. Ille vero nō quæ-
 rens, quæ sua sunt, non cogitans malum,
 non gaudens super iniquitate, sed cōgau-
 dens veritati, totus patiens, totus beni-
 gnus, è Regis Conclauis exiliens; cecidit
 super collum meum, & osculatus est me, di-
 cens ad circumstantes. Dominus dirigat
 corda vestra in charitate Dei, & patientia
 Christi. Congratulamini mihi, quia inueni
 ouem meam, quæ perierat. Ego verò gau-
 dens & lætus. Viuit Dominus & viuit ani-

ma tua, quia non derelinquam te: & factus est in me quasi spiritus duplex: & querebam ubi esset, quem diligit anima mea. Ille verò Regiæ domus Præfecto nunciauit, qui vocatur Misericordia. quod qui mortuus erat, reuixit, & qui perierat, inuentus est. Misericordia verò nunciauit collegæ, & socio suo Iustitiæ, & accesserunt ad me dicentes. Benedicat tibi Dominus & custodiat te. Ostendat faciem suam tibi, & misereatur tui. Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Ingredere in requiem tuam. quia Dominus benefecit tibi: & ad manum ducentes in Regis Cōclauis introduxerunt. Ego verò stupens in visione gloriæ, & magnificentiæ summi Regis, cecidi in faciem meam, & adorauī Regem dicens: Rex in æternum uiue. Tu es A & Ω. principium & finis, qui es, qui erat, & qui venturus est omnipotens. Tibi gloria, & imperium in sæcula sæculorum. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es. Omnia in sapientia fecisti: quia vera & iusta iudicia tua Domine. Cōfirma hoc quod operatus es in me.

Et audiui vocem magnam de Throno dicentem verba fidelissima & vera. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis. Qui

vicerit possidebit hæc , & ero illi Deus , & ille erit mihi filius. Et addidit dicens. Ecce sanus factus es . Vade , & amplius noli peccare. Et statim facta est, multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum & dicentium. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus, bonæ voluntatis. Ego verò, cum dilatatum esset in me, cor meum, & impleta esset anima mea gaudio & lætitia, quoniam priora transierunt: locutus sum Domino verba carminis huius in die, in qua liberauit me de manu persequentis , & de manu mortis , & de manu doloris; & dixi .

Audite hæc omnes gentes , auribus percipite omnes qui habitatis terram .

Quique terrigenæ, & filij hominum, simul in vnum diues, & pauper.

Os meum loquetur misericordiam, & lingua mea narrabit iudicium.

Misericordias Domini in æternum cantabo, in generationem & generationem.

Magnus Dominus & magna virtus, & misericordiæ eius non est numerus.

Quia visitauit in virga iniquitates nras, & in verberibus peccata nostra.

Congregauit super nos mala , & sagittas suas, compleuit in nobis.

Castigans castigauit nos in furore suo, & morti non tradidit nos.

Neque in finem oblitus est nostri: nec faciem suam in finem auertit.

Nec longè recessit in opportunitatibus, in tribulatione, nec repulit in sempiternum Dominus.

Ostendit mihi tribulationes multas & malas, & conuersus viuificauit me.

Eduxit in latitudinē, & saluū me fecit, conuersus est furor eius, & cōsolatus est me.

Misericordia Domini, quia consumpti nō sumus, quoniam in æternum, misericordia eius,

Ego enim abominabilis, & inutilis homo, bibebam quasi aquam iniquitatem.

Timor Domini recessit à me quæ desiderabant oculi mei, non negaui eis.

Nec prohibui cor meum ab omni iucunditate, & oblectabar in his, quæ desiderabam.

Vtebar creatura tanquā in iuuentute, vino præcioso, & pane delicato pascebar.

Non fuit vita mea in cogitatione victus, cibus alienis alebam animam meam.

Et operuerat faciem meam crassitudo, de lateribus meis aruina dependebat.

Cupiditates meæ, quasi rota carri, fuerunt,

runt, & quasi axis versatilis cogitationes meæ.

Anima mea quodcunque völuit fecit, carnem, & mundum dilexit.

Subuersum est cor meum in semetipso, os Domini ad vindictam prouocaui.

Marcescebat in memetipso anima mea: & tu parabas mihi dies affectionis.

Congregabas super nos mala, & nesciebã, sagittas tuas parabas in eis.

Inebriabas sagittas tuas sanguine, gladius tuus acuebatur ad deuorandas carnes nostras.

Nam qui deliquit in conspectu eius qui fecit eum, incidet in manus medici.

Et dedisti mihi cogitare iustum iudicium tuum, iram, furorem, mortem, & infernum.

Ideo sæpe in me conuersus fui plorans, & oculus meus deducebat aquas.

Et tu quoque conuersus viuificasti me decorem posuisti, & circüdedisti læticia.

Suscitasti à terra inopem, & de stercore erexisti pauperem.

Collocasti me cū Principibus populi tui: in consilio magnatorum posuisti.

In terra alienigenarum gentium habitabã, in conspectu præsidis tui apparebam.

Inter

Inter imperâtes populo viuebam: sanctissima verba plebi tuâ nuntiabam.

Et iterum vt canis ad vomitum reuertebam, & volutabar in volutabro luti.

Et maledictus factus sum apud te, quia dixi bonus est Dominus : & in spem veniæ peccaui.

Et exarsit in ira furor tuus, & confirmatus est, & induxisti super me amaritudines.

Extēdisti in furore dexteram tuam, & tetigisti omnia, quæ possidebam.

Et tetigisti os meum, & carnem meam dolore ad dolorem addidisti.

Et tu Deus magnus vincens scientiam nostrā: quis scrutari poterit consilia eius.

Eleuasti me ò custos hominum, & quasi super ventum ponens, elisisti me.

Misisti contra me calumniam, & mendacium, oppressus sum violentia, nec habui qui liberaret me.

Irruerunt in me falsi testes, inuaserūt substantiam, & tulerunt eam Satrapæ.

Dixerunt, circumueniamus illum; quia inutilis est nobis præsentia eius.

Grauis est nobis hic alienigena, contumelia vexemus, & opprimamus.

Victum & amictum abstulerūt, in sterquilinum proiecerunt me.

Hæc

Hæc fecerunt, & ecce Dominus misit manum suam, tetigit os meum, & cutem, & carnem.

Percussit me febris & frigore, ardore, & æstu nimio consumpsit me.

Dolores inferni circūdedit carni meæ, feruens, & fremens, sorbebam mortem.

Dies diem dolore superabat, & iterum lux lucem, & mensis mensē.

Gemens æstuabam in lectulo, apertæ mihi fuerunt portæ mortis, & ostia tenebrosa vidimus.

Appropinquabat corruptioni anima mea repleta est amaritudine, inebrieta est absynthio.

Et abominabilis factus est panis aîæ meæ, & cibos desiderabiles horrebam.

Antequam comederem suspirabam, & cibus omnis olla colloquintidis erat.

Vinum non lætificabat me, nec panis confortabat cor meum.

Quasi putredo sic consumebar, & quasi vestimentum, quod comeditur à tineâ.

Non consolabatur me lectulus meus, nec releuabar à dolore in stratu meo.

Si iacebam dixi, quando consurgā, & exurgens lectum desiderabam.

Replebar tota die doloribus, vsque ad tenebras

nebras, noctes laboriosas numerauisti.
 Multa stultè locuta sunt labia mea, verba
 nostra disciplinam non sonabant.

Loquebar quod ratio non suggerebat, cogitationes dissipatæ loquebantur, & errabant.

Dixi in dolore, si flagellat, occidat semel
 & non semper de pænis meis rideat.

Non enim fuit fortitudo mea vt sustinerẽ,
 nec caro mea, æneæ, vt patienter agerem.

Destruxeras me vndique Domine, & peribam, & quasi euulsæ arbori, abstuleras spem meam.

Oppressit me dolor meus valde, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

Veruntamen non vsque ad cõsumationem meam emisisti manum tuam.

Dixisti. Miserebor hominis, liberabo eũ, vt non descendat in corruptionem.

Videbant amici quod morti tradebas me, vbi constituta est domus omni viuenti.

Et consolabantur me verbis pacificis, super omni malo, quod intulit mihi Dominus.

Dixerunt, In tua infirmitate. Ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & da locũ medico.

Ete-

*Ms
 Impatien
 tia
 Inquietat
 e dicitur*

*Inueni cor
 dino deo
 pudent*

Etenim Dominus creauit illum, non discedat à te, quia opera eius sunt necessaria.

Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens, non abhorrebit eam.

Venerunt, & dixerunt honorabiles medici. Non reuertetur oculus eius, vt videat bona.

Nec reuertetur ultra in domum suam, neque videbit faciem populi sui.

Sederunt & obstupuerunt, videbant enim esse dolorem vehementem.

Sagittas Domini in me viderunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.

Auulsa erat de tabernaculis nostris, omnis fiducia, calcabat sup me quasi Rex interitus.

Et tu Domine audiebas cum ingemiscbam. Dixi, Venit finis meus, & spes mea periit.

Et dixi. peccaui Domine, & verè deliqui, & vt eram dignus, adhuc non recepi.

Surgam, & ibo ad patrem meum, confitebor illi in amaritudine animæ meæ.

Pater peccaui in cœlum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus.

Confessus sum tibi peccata mea, sententiam puram, loquebantur labia mea.

Dixit

Dixit enim seruus tuus. Ne demoreris in
mœrore impiorum: sed ante mortem
confitere.

A mortuo non quasi nil perit confessio,
uiuus & sanus confitere, & laudabis Do-
minum.

Quia si abiecit forte & miserebitur, quo-
niã non est numerus misericordiæ eius,
Deus autem noster locum dedit pœniten-
tiæ, vtinam ea non abutamur in super-
biam.

Et venisti Domine sub tectum meum non
eram dignus, & pane Angelorum ciba-
sti animam meam.

Et deficiebant præ lachrymis oculi mei,
conturbabantur in me viscera mea.

Vocati præsbyteri orabant super me, cla-
mabant ad Dñm, & non exaudiebat.

Sacerdos seruus tuus vnxit me oleo san-
ctificationis, viatico cœlesti donauit
me.

Et proposuit astantibus fiduciam dicens,
cum se consumptum putauerit, orietur
vt lucifer.

Educet eum Dominus è tenebris, & pro-
ducet in lucem umbram mortis.

Attamen caro mea dolebat, latera mea, &
nerui mei soluebantur.

Sed

Sed inspiratio omnipotētis dedit medicis
intelligentiam, erudiens illos inspira-
uit disciplinam, & amorem.

Sicut figulus ad opus suum solliciti sede-
bant, conuertens pedibus suis rotam.

Ita fuit amor illorum in sollicitudine, in-
numera fuit contentio eorum.

Vnguentarius fecit pigmēta, & vnctiones
confecit sanitatis.

Cataplasmauit de massa butyri, super vul-
nera mea potauit me margarita, & la-
pide prætioso.

Humeri mei adiunctura suae cadebant,
brachia cum pedibus saniem mittebāt.

Induta est caro mea putredine: cutis
mea arruit, & contracta est.

Dedit mihi deficientes oculos, & animam
consumptam mœrore, & erat vita mea
quasi pendens ante me.

Timebam nocte & die, & non credens vi-
tæ meæ, manē dicebam quis mihi det ve-
sperum, & vespere quis mihi det mane.

Vetustam fecit Dominus pellem meā, as-
similatus sum fauillæ & cineri.

Cutis mea denigrata est super me, & ossa
mea aruerunt præ caumate.

Principes noti, & amici veniebant, obsi-
debant in gyro lectulum meum.

Venie-

Veniebant, & stupebant, & cessabant lo-
qui, digitum supponebant ori suo.

Dicentes, Deus proiecit eum, & non ho-
mo, & eleuantes oculos non cognosce-
bant me.

Sedebat Princeps Battor: quasi Rex cir-
cumstante exercitu, cibum apponebat
ori meo, & consolabatur me.

Videbat mortem in venis, & ossibus meis,
dixit: Nequaquam iam vltra viuet, &
lugebat.

Et vidi, quod melior est vicinus iuxta, quã
frater procul.

Die ac nocte oratio fundebatur super me,
obmutuit os meum, & non loquebar ver-
bum.

Defecerant oculi mei, cor meum & nerui
mei quiescebant, reliquerant me om-
nia signa vitæ.

Dixerunt qui viderũt, residuum annorum
meorum venit, non videbit amplius in
terra viuentium.

De mane vsque ad vesperam finiet illum
Dominus, à mane vsq; ad vesperum ob-
seruabant hallitum meum.

Præcisa videbatur velut à textēte vita mea,
vita spiritus mei deficiebat.

Sed anima mea tibi viuebat. Dixi in cor-

de meo. In manus tuas commendo spiritum meum.

Planctum magnum fecerunt super me, presbyteri commendabant animam tibi Deus.

Moriebar & non eram mortuus, mortuus eram, & adhuc viuebam.

Estimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine adiutorio.

Medici tamen laborabant in sollicitudine, cibos ingerebant gutturi meo.

Vermes applicuerunt: venas secuerunt, usque ad ossa pedes, & manus igne hesserunt.

Et tu Domine in interitu meo ridebas, sicut in carcere per quinque dies claustras spiritum meum.

Vnusquisque in consilio suo errauerat, sapientia & scientia medici defecerat.

Usque ad fundum soporis calicis biberam, potasti me morte usque ad faeces.

Sed ecce anima tua o miserator, & misericors Domine, quodcumque voluit mecum hoc fecit.

Tentasti me, & percussisti me, rem, Regem, & vitam ademisti mihi.

Repulisti, destruxisti, & recepisti, iratus

es nobis, & misertus es nobis.

Ego enim post caumata euigilaui, & quasi qui colligit acinos post vindemiatores.

Vocaui seruos meos, & responderunt mihi, motus omnes labiorum notauerunt.

Verbis meis nil addere audebant, sed obseruabant eloquium meum.

Dixi fac hoc, & faciebant, eas, & ibant, veni & veniebant.

Cum bona voluntate seruiebant, cum timore & tremore in simplicitate cordis.

Si clamabam vim patiens, statim audiebant, vociferabam, & accurrebant.

Da illis Domine secundum voluntatem illorum in me, redde retributionem illis.

Nam qui seruat ficum, comedet fructus eius, & qui custos est Domini sui, glorificabitur.

Iam & ipsi dixerant, Dedit eum Dominus in manum, de qua non poterit surgere.

Multi clamauerunt ad te pro me Domine, da illi auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis.

Adhuc loquebantur, & tu dixisti: Nunc confurgam, nunc exaltabor, nunc subleuabor.

Dixisti . Ego sum, ego sum, & non est præter me saluator .

Extendens cœlos, & stabiliens terram, & nullus mecum .

Propter nomen meum, longe faciam furorem meum, & laude mea infrenabo te ne intereas .

Propter me, propter me faciam, & gloriã meam alteri non dabo .

Audiui orationem seruorum meorum, & vidi lachrymas tuas, ecce adiiciã dies super dies tuos .

Conuertam sapientes retrorsum, & scientiam medicorum stultam faciam .

Eleuare, eleuare, confortare & confurge, qui bibisti de manu Domini calicem iræ eius .

Exurge & induere vestimento salutis, indumento sanitatis circumdabo te .

Sicut dixisti Domine, ita factum est, vt notam faceres filijs hominum potentiam tuam .

Sicut fuit voluntas tua in cœlo, ita factum est, liberaisti animam meam ne pergeret in interitum .

Cecideram & non collidebar, quia tu manum supposuisti, & quis resistet ei .

Spiritus meus attenuatus erat, dies mei bre-

breuiabantur, & solum mihi supererat
sepulchrum.

Putredini dixi, pater meus es, mater mea,
& soror mea vermibus

Elegisti mihi Domine dare vitam, & non
mortem, vitam quam non habebam red-
didisti.

Et posuisti me Domine in signum cui dice-
tur. Perierat, & inuentus est: mortuus
erat, & reuixit.

Mense tandem octauo respiravi, resurre-
xi, & adhuc sum tecum.

Mirabilis facta est potentia tua in me, mi-
serator & misericors Dominus, & quis
similis tibi.

Magnificatus es ò Domine vehementer.
Domine Deus misericordia tua in sæcu-
lum sæculi.

Benedictus es Domine qui facis mirabilia
solus, & benedictum nomen tuum in se-
cula, fiat fiat.

Cantabo tibi in Psalmis Domine, psallam
Deo meo, quam diu fuero.

Tibi dicit cor meum, Si bona suscepimus,
mala autem quare non sustineamus.

Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut
Domino placuit, ita factum est, sit nomen
Domini benedictum.

Iucundum sit tibi ò Domine eloquiũ meũ,
 vitulos labiorum meorum ne despicias.
 Benigne fac in bona volũtate animę meę,
 vt ædificentur muri vitæ meæ.

Tunc acceptabis sacrificium oblationis,
 & holocausti, tunc imponam super al-
 tare tuum agnum sine macula.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.
 Sicut erat in principio, & nunc, & sem-
 per, & in sæcula sæculorum. Amen.

F I N I S.

COLLEGII NEAP.
SOCIETATIS IESV.

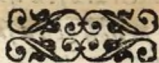
AD ILLVSTRISSIMVM

STANISLAVM

RESCIVM

POLO NORVM

LEGATVM.

*V*M tua condecorat nostrum
praesentia limen

*Splendet & aucta tuo, lumi-
ne nostra domus,*

*Patres pulchra tibi certant
tua dicere facta*

*Quasque queunt cupido è pectore prome-
re opes.*

*Succumbunt vires, cadit irritus, & labor
omnis,*

Nec tanto assurgunt, carmina digna viro

*RESCE, si meritis aequari carmina debent
Arguta Aligerum, lingua vocanda chori.*

A D E V N D E M.

*AN D E R E sacrarum seu te in-
uat abdicarum*

*Seu Sophia argutis inuigilasse no-
tis.*

Seu gaudes callere obitus, seu syderis ortus

Seu vaga Apollineis cōdere verba modis.

Seu latæ præstat, Graia seu querere lingua

Flumina, seu priscū gesta superba Ducū.

*Seu ruis in nostros calamo generosior ho-
stes,*

Qui fera mordaci prælia dente cient.

Omnia succedunt: cunctis te dotibus auxis

Natura, in titulos ambiciosa tuos.

*Hinc procul este Sophi, procul este Helico-
nis alumni,*

Quicquid habent oēs, vñ solus habes.

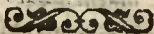
ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ ΚΑΙ

ΔΕΟΥΣΕΒΕΣΤΟΝ ἄνδρα τῆς ἐγκυκλίου παιδείας

ὄντως θησαυρὸν κύριον Στανίσλαον ἢ Ρέ-

σκιον τοῦ τῆς Πολωνίας Βασιλέως

Λήγατον αξιοπιστότατον.

ΠΑΛΑ φέρεις κάλαμον, καὶ χάρτιν, καὶ
μέλαν ὕγρον,

Οἷσιν ἀκοντίζεις αἰρετικῶν τὸ χῆρος :

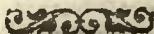
Σπεῦδε γράφων, κείνοι μᾶλλον προμέουσθ
βιλέμοις

Περσαῖν, ἢ Σκυθῶν, ταῦτα τὰ τοξάρια.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ,

καὶ σοφώτατον Στανίσλαον τὸν Ρέσκιον τοῦ

τῆς Πολωνίας Βασιλέως Λήγατον :-

ΗΜΗΤΗΡ πολλοὶ, ψαδῶς τάχα,
τοῦτο λέγουσιν,

Πεινώσ' ὅτι φίλον σῖτον ἔδωκε βροτοῖς.

Αὐτὸς δ' ἀνθρώπων ψυχαῖς ὅτι καρποφέ-
ρησας

Τοῦτο σαφῶς δηλοῖ δεσμὸς ἡ ἀσάχυν.

Ἡ ἀρετὴ, σοφία τ' ὡς καρπὸς σός . τί δὲ μέζον

ἔστι, προσκὺ ψυχῆς, ἢ δέμασιν φορέειν ;

IN LIBROS, ET SCRIPTA EIVSDEM.

In vitam Hosij Cardinalis.

HEROIS magni laudes & fortia facta
 Descripsit lepidus sedulus arte liber.
 Sed mores HOSII melius verumq; laborem
 Finxisti RESCI, moribus ante tuis.
 Cuncta STANISLAO similis, nomenq; fidesq;
 Nec potis est, maneat dum tibi vita, mori.
 At tu magna refers memores in nomina chartas
 Post cineres etiam viuat ut ille tuos.

IN ADMONITIONEM POLONICAM.

Ad Varſauienſes.

DVx animos acuit generosa pubis in hostes
 Armaq; in armatos, hæc gerit, ille regit.
 Munit ab insidijs tacita sub nocte luporum
 Peruigil, inducſto tegmine, pastor oues.
 Tabificos morbus totos dum colligit artus
 Optatae medicus comparat artis opem.
 Curio sublimi depellit voce prophanos
 Nec sinit obscenas ledere sacra manus.
 Raucifonos coro vndarum miscente tumultus
 Monſtrat inexpertis nauta salutis iter.

Patris

*Patris in amplexu natorum cura tenetur,
 Pro quibus est gratum viuere, dulce mori.
 Qui facit hæc igitur vobis est RESCIVS vnus
 Dux, pastor, medicus, curio, nauta, pater.*

IN SPONGIAM PRO SOCIETATE IESV.

I*V*RA mihi, nomenq; parens effinxit IESVS
 Impius euomuit, tetra venena furor.
 Comprimis has, RESCI, furias, & me mihi reddis
 Haud seruasse fuit, quam posuisse minus.

IN MINISTROMACHIAM.

O*Quæ tartarea diros à sede Ministros
 Permetuis, iam nunc exue Romametu,
 Vna vicem manus ulta tuam est, ac obruit armis
 RESCIVS, infandum, quæ tulit ipse gregem.
 Aspicias miseram per mutua vulnera cladem
 Dum ruit hic, sternit, dum ferit ille cadit.
 Ne viles animæ macularent sanguine dextram
 Vltoris, telis interiere suis.*

IN PARAPHRASIM SEPTEM PSALMORVM.

T*RISTIA quæ cecinit Iessæus carmi-
 na vates*

Fracta

*FRACTA magis gemitu, quam sociata modis.
 Complerunt querulis resonantia vocibus antra
 Et potuere suo frangere saxa sono.
 Nunc nimio vix vox questu se languida fundit
 Vixq; manus lento verberare tangit ebur.
 Tu liquidis, RESCI, voces has vocibus aures,
 Ut surda quamvis impius aure bibat.
 Sontibus innocuos questus, sed questibus addens
 Efficis, ut vox, quæ luxerat antè, canat.*

I N S E R M O N E D E S A C E R D O T I O.

I P S A tuum miratur opus natura Sacerdos,
 Ars stupet, exhorret tartarus, astra colunt.
 Et tua cum pietas secum sua munera voluit
 Distrahitur curis, hinc auct, inde pauet.
 Formidat; superos cum contemplatur honores.
 Et cupit ad terras cum trahit ore Deum.
 Quid faciet, meriti cum tanti præmia crescent
 Impedietq; sacrum, rubra tiara caput?

I N A T H E I S M O S E T P H A - L A R I S M O S.

E F F E R A vis, scelerata manus, vesana libido
 Scæum cor, dirum virus, acerbe furor.
 Immitis rabies, atrox mens, ira cruenta,

Exe-

*Execranda lues, trux sitis, atra fames.
 Infectare, feri, tenta, fremere, perde, trucidare,
 Vre, seca, bacchare, infice, fuge, vora.
 Intenta maledicta minas, conuitia, probra,
 Vincula, flagra, rotas, mōstra, venena, cruces.
 Contemnit tua tela fides. Quid robore possit
 Si pia tot vires, frangere lingua potest.*

IN PIA PROGIMNASMATA.

V *is agit Herculeā, si desit pugna, palæstrā,
 Maius & obiecto robore, robur habet.
 Siue tenet belli rabies: seu detonet ardor,
 Arma foris vibrat, fulminat arma domi.
 Aut domat hostiles vires, aut sternit amicas
 Ac validum Martis sponte laceffit opus.
 Sic tua perpetuū **RESCI**, certamine virtus
 Se stimulans, vires semper in arma nouat.
 Quamq; parit reliquis pugna ac victoria palmam
 Hanc non tantum illi pugna palæstra parit.*

IN LIBRVM EPISTOLARVM.

S *CRIBENTIS mores effingit epistola, qualis
 Est animus, tales explicat illa notas.
 Virtus an vitium hoc lateat si fortè libello
 Nescis, aspice quæ nomina fronte gerat.
 Aut alta secum cœlestia mente volutat
RESCIUS, aut soluit vocibus ora p̄ys.*

IN STEMMA EIVSDEM.

SPICA tuas laudes, sub acutis textit aristis,
 Illinc ne raperent inuida rostra dapem.
 Sed fuit hoc olim, nunc cum tua gloria vero
 Sit minor è spica, si libet arma mete.
 Scilicet exhibitos, qui iam super extat honores
 Inuidiæ frustra vilia tela timet.

IN NOMEN EIVSDEM ANA-
GRAMMATISMI.

Ars salus scientis.

NON omnis ars scientis est ipsi salus
 Si prauum in vsum torserit.
 Sed RESCIO qui vertit in bonum, SALVS
 Scientis Ars est maxima.

RECTVS AN VIS LASSIS.

ERIGERE abiectos quisquis cupit ilicet ille
 Vt queat hoc fungi munere rectus eat.
 STANISLAVS amat vim RESCIVS addere lassis
 Et facit æterna, quod parat auctus ope.
 Hunc igitur qui voce cies, si noueris addes
 AN RECTVS LASSIS VIS mage fortis erit.

LAVS SANCTIS SERVIS.

MÆONIDES canit Acaciden, sed fabu-
 la mista

In dubium potuit fortè vocare fidem.

LAVS SANCTIS SERVIS docta est tua pagina.

RES CI

Hic amor, hic fulsit non simulata fides.

SCIENS VSVS ALTARIS.

SUNT quiscientes multa se iustè viros
Esse eruditos clamitant

VSVS SCIENS ALTARIS addit RESCIVS
Satis hoc superq; sit mihi.

CLARVS IN IESVITAS.

IESVITAS clarus in suos ope,
Sermone, mente, pagina.

SAL SVSCITANS VIREs.

MVSA S sopitas suscitavit RESCIVS
Proinde dein SAL SVSCITANS VIREs erit.

DE EODEM IOANNIS FAELI-
cis Herborti de Fulstin,
Equitis Poloni.

SANIS RECTA SALVS.

NEC ventos medio in mari furentes
Nec nudus timeo hostium cateruas
Solus in Lybia Lydiaq; tosta
Cesio veniam obuius Leoni.

SANIS RECTA SALVS; quietus omni
Viuit terra animus, piusq; bonusq;
Ignarusq; doli, malæq; fraudis.

Laus Deo, & Virgini Matri Mariæ.

Errata sic corrige.

Nu. 4.	Ver. 2.	pro securè	securum
Nu. 14.	Ver. 6.	pro curas	iuras
Nu. 15.	Ver. 24	pro factibus	fascibus
Nu. 19.	Ver. 22	pro quo	quod
Nu. 20.	Ver. 7.	pro mense	mens
Nu. 42.	Ver. 10	pro nomen	omen
Nu. 43.	Ver. 5.	pro Augustinus	Ambrosius
Ibid.	Ver. 11	pro sua	sui
Nu. 44.	Ver. 16.	dele	de
Ibid.	Ver. 17	antè æmulis,	adde de
	49. Ver. pe.	pro arcem	artem
	53. Ver. 7.	post tamen, adde,	& animo
Ibid.	Ver. 10	dele	animo
	60. Ver. 1.	pro reptta	reputa
	62. Ver. 26	pro perturbantur	perturbabuntur
	75. Ver. 3.	pro Magistum	Magistrum
	99. Ver. pe.	pro Flerendum	flere dum
	108. Ver. 9	dele	lumen
	109. Ver. 2	pro num	nunc
Ibid.	Ver. 14	pro stationem	statione
Ibid.		pro amiserit	emiserit
	113. Ver. 7.	pro Academio	Academico
Ibid.	Ver. 20	pro laboris	labris
	117. Ver. 5	pro ambitio	ambitio
	123. Ver. 2	pro herba	herbam
Ibid.	Ver. 25	dele	semper
Nu. 125.	Ver. 2.	pro assistens	assistentes
Ibid.	Ver. 19	pro poæceptor	præceptor
Nu. 127.	Ver. 6.	pro egestate	egestati
Ibid.	Ver. 7.	pro ugulis	iugulis
Ibid.	Ver. 9.	pro virtutes	virtutis
Ibid.	Ver. 18	pro interfueret	interfueris
Nu. 128.	Ver. 23	pro alterum	alter alterum

132. Ver. 8.	pro vitia	vita
138. Ver. 20	pro martyrrium	martyrum
Ibid. Ver. 22	pro flamans	flammas,
Nu. 139. Ver. pe.	pro vita	vitam
146. Ver. 13	pro quum	quin
153. Ver. 13	pro publice	publicæ
160. Ver. 26	pro me	ne
165. Ver. 13	pro Magistrarum	Magistratum
166. Ver. 19	pro deposuisset	meruisset
Ibid. Ver. 22	pro Lismanius	Lismaninus
167. Ver. 2.	pro partibui	partibus
169. Ver. pe.	pro Ambrosius	Ambrosios
173. Ver. 3.	pro vastom	Vastum
179. Ver. 18.	pro intixerit	intinxerit.
Ibid. Ver. 24	pro Catgedris	Cathedris
Nu. 181. Ver. 3.	pro Galuben	Glauben
189. Ver. 14	pro libris	libri
Ibid. Ver. 22	pro suis	sui
190. Ver. 19	pro iusta	insta
192. Ver. vi.	pro sermones	sermones
196. Ver. 22	pro neleritate	celeritate
197. Ver. 22	pro dileritate	liberalitate
204. Ver. 15	pro tuam	tutam
Ibid. Ver. 17	pro clarissimorum	classicorum
Ibid. Ver. 18	pro liter	litui
Nu. 205. Ver. 8.	pro vincere	vincere
212. Ver. 8.	pro erudienda	erudiendæ
214. Ver. 14	pro Hetruci	Hetrusci
218. Ver. 7.	dele	ri
Ibid. Ver. vii.	pro sæpè	ipse
220. Ver. 12	pro pauciores,	dele quæ
Ibid. Ver. 24	pro hauriemus	hauriremus
223. Ver. 14	pro ingenius	ingenuis
228. Ver. 19	pro mentes	mentis
233. ver. 20	pro inueire,	inuenire

	315. Ver. 21	pro spiulis	spiulis
Ibid.	Ver. 19	pro fetulantes	fetulentas
	328. Ver. pe.	pro togatillos	togatulos
	329. Ver. 16	pro commodionem	commodiorem
	333. Ver. 25	pro imminebit	imminebat
	334. Ver. 2	pro fortissimum	fortissimus
	340. Ver. 14	pro agentium	egentium
	344. Ver. 3	pro Arago.	Aragonix
	346. Ver. vl.	pro corpores	corporis
	349. Ver. 15	pro Senatutum	Senatorum
	352. Ver. 1	pro Opaleriski	Opalinski
	354. Ver. 1	pro inuidiorum	inuidorum
	355. Ver. 6	pro tibi	pone in
	356. Ver. 12	pro Hustlæ	Hustitæ
	357. Ver. 12	pro moderata	circumspectæ
	359. Ver. 9	pro præcipuo	præcipue
	360. Ver. 9	pro mereres	mereris
	363. Ver. 5	pro inulsa	mulsa
Ibid.	Ver. 6	pro nutes	nuces
	370. Ver. 8	pro Battoris	Battori
	375. Ver. 11	pro his	hic
	376. Ver. 15	pro inodosum	in nodosum
	377. Ver. 1	pro noster	pone Gotthus
	382. Ver. 7	pro tene	tenes.
	387. Ver. pe.	pro perscribere	proscribere
	389. Ver. 13	pro collocatui	collocauit
	391. Ver. 15	pro superasse	super esse
	394. Ver. 19	pro animæ	anime
	395. Ver. 4	pro quam	qua
	367. Ver. 13	pro nascunt	nascuntur
Ibid.	Ver. 17	pro propter ætates	præter ætatis
	398. Ver. vl.	pro Gallia	Gallia
	406. Ver. 11	pro perfecerim	profecerim
Ibid.	Ver. 4	pro admoneri	admoneri
	409. Ver. 20	pro præfixiste	præfixisti

	234. Ver. 20	pro cenſeo, adde, vt	Vulcano litent
	235. Ver. 3.	pro obſtruſeris	obtruſeris
Ibid.	Ver. 19	pro ſlouem	ſlorem
	244. Ver. vl.	pro ſalum	ſalutem
	247. Ver. 4.	pro extare	exarare
Nu. 248.	Ver. 1.	pro tabules	tabulis
	254. Ver. 25	pro quieem	quidem
	256. Ver. 6.	pro tuxplex	triplex
	258. Ver. 16	pro fanais	facies
Ibid.	Ver. 24.	pro venerationem	venationem
	260. Ver. 22	pro Sybarititas	Sybariticas
	264. Ver. vl.	pro protacius	procaciùs
	268. Ver. 12	pro parcus	parciùs
	272. Ver. 3.	pro Ghorgius	Georgius
	274. Ver. 19	pro Romani	Romam
	275. Ver. 23	pro veſtibus	veſtibus
	276. Ver. 12	pro Aream, Sancti	Petri vocant
	277. Ver. 8.	pro ſuam	ſua
	278. Ver. 3.	pro inritante	imitante
Ibid.	Ver. 23	pro artiſcium	artificum
Ibid.	Ver. 26.	pro tuorum	torum
	280. Ver. 10	pro autem	adde tam
	284. Ver. 18	pro illi	adde ſuæ
Ibid.	Ver. 25.	pro ſeuenuſſimè	ſeueriſſimè
	285. Ver. 7.	pro Torandem	Iornandem
Ibid.	Ver. 14	pro tuas	tutas
Ibid.	Ver. 17	pro calcum	calcem
	286. Ver. 16	pro Tornandes	Iornandes
	290. Ver. 10	pro mollis	nullis
	301. Ver. 23	pro ſaltatouos	ſaltatorios
	302. Ver. 6.	pro Pouodouico	Pouodouio
	309. Ver. 2.	pro tranſmaria	tranſmaru
Ibid.	Ver. 5.	pro pſaltris	pſaltriis
	312. Ver. 12	pro calles	callos
	314. Ver. 7.	pro dieit	dicie

	410. Ver. 15	pro	fæditas	fætidas
	411. Ver. 24	pro	laboraret	laboret
	413. Ver. pe.	pro	existimandi	existimauit
Ibid.		pro	oculos	oculis, dele meis
	415. Ver. 6	pro	vero	viro
Ibid.	Ver. 7	pro	dele	enim
	416. Ver. vl.	pro	quod adde	simile
	425. Ver. 24	pro	Mellorum	melleorum
	426. Ver. 10	pro	pequones	pepones
Ibid.	Ver. 16	pro	congruum	congrum
Ibid.	Ver. 17	pro	Antrocides	Androcides
	430. Ver. 16	pro	Fægrei	Flegrei
Ibid.	Ver. 19	pro	Tuncariæ	Iuncariæ
	435. Ver. 4	pro	proxima	proximam
	430. Ver. 17	post	Abdi. adde.	Regis
	438. Ver. 17	pro	cum	eum
	439. Ver. 18		dele.	Sed
Ibid.	Ver. 1.	dele	dummodo vel	in limine sedem ⁹
Ibid.	Ver. 10	pro	quibus	quidem
	443. Ver. 3.	pro	garro	garrio
Ibid.	Ver. pe.	pro	tua	tuas
	444. Ver. 1.	pro	aurum	durum
	445. Ver. 16	pro	ille	illæ
Ibid.	Ver. 21	pro	prædiscendus	perdiscendas
	447. Ver. 10	pro	oporas	operas
	448. Ver. 3.	pro	ducatos	ducaeorum
	449. Ver. 2.	pro	paracticos	præcticos
	450. Ver. 14	pro	triuemibus	triremibus
	Ver. 26	pro	mundicare	mendicare
	451. Ver. 14	pro	ministrant	ministrat
	Ver. 9.	pro	ducatos	ducati
	Ver. 8.	pro	voluntatis	voluntates
	Ver. 10	pro	qui	quæ (milliū
	Ver. 15	pro	400. mila.	quacringentorū
	er. 2.	pro	courepto	concepto

457. Ver. 22	pro super	supra
459. Ver. 6	pro ut	et
460. Ver. 15	pro stuta	stata
467. Ver. pe.	pro Cardinalitia	Cardinalitiam
480. Ver. 1	pro Menti	Benti
491. Ver. 3	pro à te	ad te
492. Ver. 19	pro solisq;	foliôq;
493. Ver. 12	pro sua	suo
Ibid. Ver. 14	pro audira	audire
494. Ver. 19	pro vtrorum	virorum
Ibid. Ver. 10	pro bona	bonæ
497. Ver. 22	pro magnis adde	semper
498. Ver. 14	pro duxeris	duxeris
499. Ver. 22	pro Milscadis	Milô cadis
500. Ver. pe.	pro æternæ	cæteræ
Ibid. Ver. vi.	pro confloreat	non floreat
504. V. 3	pro patiebantur	partiebatur
505. Ver. 16	pro Hereulis	Herculis
506. Ver. 14	pro at	ad
728. Ver. 5	pro Clementē viij.	pone Clem. viij.
729. Ver. 15	pro preparet	præparet

REGESTVM.

¶ ABCDEFGHIKLMNOPQRS
TVXYZ.

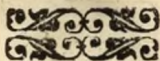
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk.

A B C D E F G H I.

*Omnes sunt integra folia, præter ¶, & H, quæ
sunt semifolij.*

**Imprimatur. ARDICINVS Biandrà
Vic.Gen.Neap.**

**M.Cherub.Veroñ August.Theol.
Archiepisc.Neap.vid.**

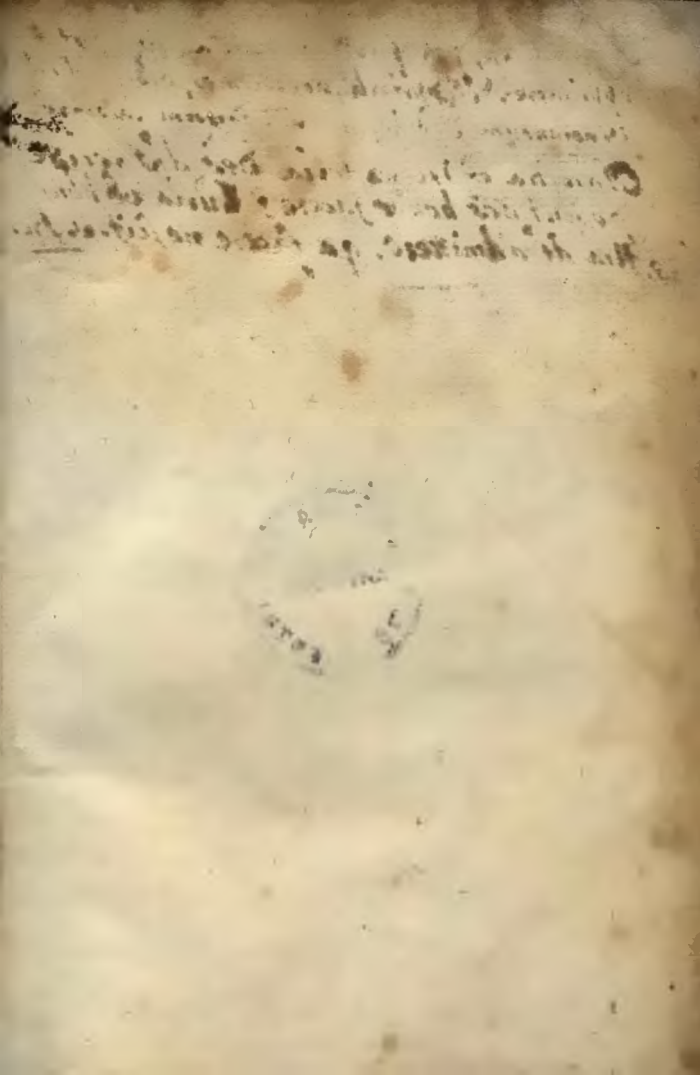
Ex Officina Horatij Saluiani.

**NEAPOLI, Apud Io.Iacobum Carlinum, &
Antonium Pacem. 1594.**

In Processu Penam Significanti
de. mortaliuini Presbyteri
Deo dante Zacharias amara mortis sententia
certas Coline Aitae. Huius Iam H. H. ex
entis tyrannidem, ut quam primam vitam
recepit nuntium, eo utris et Aeternis men
curabo, quod et polliceor testari Iuribus
his Internis officium.

Iniquum est, ppr̃ parvorum vicia vim virtutis
opprimere, et ppr̃ aliquod enores, oibz calumnia
venerandum Ordinem S. Sacerdotum lacere: 122

Claustro & Monasteria oēs dñt recipere, ut
possint oēs bonos facere: Curia vō bonos
p. 26. Hm dñt admittere, qā facere nescit. S. Bern.

Nora.

In Europa. et America. usque
ad. Jerusalem. et. 18536. hinc
ad. 18536. hinc. cum. aliqua. com
tato. p. 18536. hinc. cum. 18536. hinc
o. 18536. hinc. p. 18536. hinc. 18536. hinc.

